

MIMOŘÁDNÉ ČÍSLO

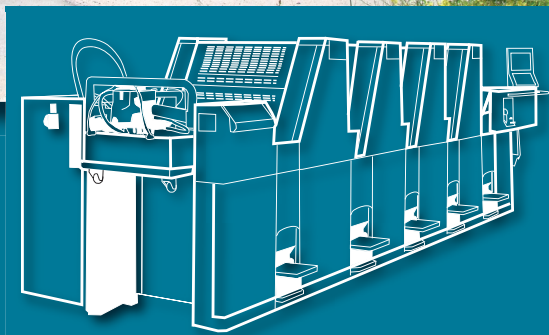
JUDr. Radek Šmerda

**TRESTNĚPŘÁVNÍ
ÚPRAVA
DROGOVÉ
PROBLEMATIKY**

**B
U
L
L
E
T
I
N**

NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

TISKÁRNA MINISTERSTVA VNITRA

*Tiskárna Ministerstva vnitra p.o.,
Bartůňkova 4/1159
149 01 Praha 4
tel.: 974 887 315, 348, 318, fax: 974 887 395
email: prijem@tmv.cz
www.tmv.cz*

Tiskárna Ministerstva vnitra je vybavena ofsetovou a knihtiskovou technologií, která je především zaměřena na merkantilní výrobu hospodářsko-úředních tiskovin a je schopna zajišťovat i výrobu časopisů a publikací ve vazbě šité drátem a ve vazbě lepené. Tuhé vazby zajišťujeme kooperačně s jinými tiskárnami. Strategie naší tiskárny je založena na kvalitní polygrafické výrobě a kromě toho i na operativnosti výroby, kterou pochopitelně tisk Sbírek zákonů ČR, ostatní státní zakázky a i naši zákazníci vyžadují. Postupnou modernizací rozšiřujeme výrobní kapacity v oblasti barevného tisku. Tiskárna je vybavena vlastním reprografickým studiem a nejmodernější fotosazbou.

JUDr. Radek Šmerda Ph.D.

**TRESTNĚPŘÁVNÍ ÚPRAVA
DROGOVÉ PROBLEMATIKY**

PŘEDMLUVA

Charakteristickým rysem drogové kriminality je její vysoká latence. To, co se uvádí ve statistikách ať už policie nebo ve statistikách jiných orgánů o počtu osob, které byly za drogové trestné činy stíhány, obžalovány a odsouzeny ukazuje že to, co je evidováno, je pouze malou částí skutečně páchané drogové kriminality v ČR. Plyne to zřejmě i z publikovaných statí v odborném tisku.¹⁾

Autor článku citovaného v poznámce¹⁾ zdůrazňuje, že samotné drogové činy představují jen malou část kriminálních aktivit a že je třeba vzít v úvahu nezanedbatelné množství trestných činů páchaných pod vlivem omamných a psychotropních látek. V těchto souvislostech tedy nelze podceňovat relativně nízký počet tzv. drogových deliktů.

Studie dr. Šmerdy komplexně vymezuje, popisuje a hodnotí drogovou problematiku prioritně z pohledu trestního práva hmotného a mezinárodních závazků, které Česká republika v této oblasti přijala. V rámci práce autor precizně analyzuje problémové okruhy, související s právní úpravou drogové problematiky. Jsou to ústavněprávní, filosofická, politická, kulturní a historická východiska. Všímá si zejména mezinárodně právních východisek a limitů řešení i v souvislosti s legislativními profily některých evropských zemí.

Že jde o problematiku velmi složitou, je zřejmé i z toho, že v souvislosti s projednáváním těchto otázek v Parlamentu existují. Většina parlamentních stran v těchto otázkách nehlasovala jednotně, protože výše uvedené politické složky převážně respektují, že je věcí každého zákonodárce, jak hlasuje.

Pikna mluví o „psychiatrickém přístupu k této problematice“, u jedné skupiny diskutujících, zatím co druhá skupina „s přístupem juristickým“ klade důraz na skutečnost, že česká právní úprava není v souladu s mezinárodními závazky.²⁾

Celý problém je často viděn z hlediska dvou možných přístupů a to „represivního“ a „terapeutického“. Toto členění považuje Šmerda za nepřesné a zavádějící. Na tyto problémy ostatně ukazují i německé a holandské zkušenosti s výsledky snahy chápat těžce závislé uživatele heroínu jako nemocné.³⁾

Šmerdova práce je svým komplexním a originálním zpracováním studií, která nebyla doposud v této oblasti zpracována a publikována. Značné množství autorem sebraných informací a interpretační závěry v jeho práci obsažené jsou zásadní povahy.

Práce je využitelná nejen pro odbornou veřejnost, ale i pro veřejnost laickou včetně pracovníků médií. Sám autor podotýká, že dostačující penzum objektivních informací v oblasti drogové problematiky není pro laickou veřejnost dostatečné přístupné.

Domnívám se, že po přečtení tohoto díla budou čtenáři vidět drogovou problematiku daleko objektivněji.

Prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc.

1) Srov. např. P. Zeman: Charakteristika a trendy drogové kriminality v ČR, Trestní právo 01/2007, str. 10 a násl.

2) Pikna B. Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, Trestní právo 7-8/1997, str. 22.

3) Srov. článek Bartsch M. Drogenpolitik, Seelische Wracks, Der Spiegel 4/2007 str. 42.

I. SEZNAM ZKRATEK	7
II. ÚVOD	8
III. VYMEZENÍ PŘEDMĚTU ZKOUMÁNÍ	10
3.1 Úvod	10
3.2 Drogová problematika – předmět právní regulace	10
3.3 Trestněprávní úprava drogové problematiky – forma právní regulace	13
3.4 Pojem „Droga“	15
IV. ÚSTAVNĚPRÁVNÍ, POLITICKÁ, KULTURNÍ A FILOZOFICKÁ VÝCHODISKA PRO ŘEŠENÍ DANÉ PROBLEMATIKY	17
4.1 Úvod	17
4.2 Jedinec versus stát	18
4.3 Drogy jako politikum	25
4.3.1 Cíl protidrogové politiky	29
4.3.2 Drogový trh a jeho konec?	29
4.4 Kulturní východiska	31
4.5 Filozofická východiska	33
4.5.1 Požitek versus askeze	33
4.5.2 Liberalismus versus paternalismus	34
V. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY A HISTORICKÁ VÝCHODISKA	36
5.1 Úvod	36
5.2 Historická východiska mezinárodní	36
5.2.1 Vývoj pramenů mezinárodního práva drog	37
5.2.2 Dřívější úmluvy o kontrole drog	38
5.2.3 Úmluvy přijaté v rámci OSN	39
5.2.4 Základní pilíře současného a platného mezinárodního systému kontroly drog	40
5.2.4.1 Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961	40
5.2.4.2 Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971	41
5.2.4.3 Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu z roku 1988	41
5.3 Historická východiska – domácí	42
5.3.1 Úvod	42
5.3.2 Zákon č. 117/1852 ř.z. o zločinech, přečinech a přestupcích	42
5.3.3 Právní úprava – „První“ republiky	43
5.3.4 Právní úprava po II. světové válce s důrazem na mimo-trestní legislativu	44
5.3.5 Právní úprava dle trestního zákona č. 140/1961 Sb.	45
VI. PRÁVNÍ ÚPRAVA DROGOVÉ PROBLEMATIKY MIMOTRESTNÍHO CHARAKTERU	47
6.1 Úvod	47
6.2 Mezinárodní závazky a limity národní legislativy	48
6.2.1 Úvodní charakteristika stávajícího mezinárodního systému kontroly drog	48
6.2.2 Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961	49
6.2.2.1 Systém kontroly látek	50
6.2.2.2 Závazky v oblasti trestněprávní úpravy	51
6.2.3 Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971	53
6.2.3.1 Systém kontroly látek	53
6.2.3.2 Závazky v oblasti trestněprávní úpravy	53
6.2.4 Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami	54
6.2.4.1 Úvod	54
6.2.4.2 Závazky v oblasti trestněprávní úpravy	55
6.2.5 Vzorový zákon OSN proti drogám	56
6.2.5.1 Presumpce viny	57
6.3 Zákon o návykových látkách	57
6.3.1 Úvod	57
6.3.2 Předmět právní regulace	58

6.3.3 Zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory	59
6.3.4 Způsobilst k zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory	59
6.3.5 Povolení k zacházení	59
6.3.6 Zacházení bez povolení	60
6.3.7 Kontrola dodržování ZNL a sankční opatření	60
VII. DROGOVÉ DELIKTY – DE LEGE LATA	62
7.1 Úvod	62
7.2 Předmět interpretace – drogové delikty	62
7.3 Zařazení drogových deliktů v rámci trestního zákona	64
7.4 Společná terminologie drogových deliktů – regulované látky	66
7.4.1 Návyková látka; jiná návyková látka než alkohol	66
7.4.2 Omamná látka	70
7.4.3 Psychotropní látka	70
7.4.4 Přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku	71
7.4.5 Prekursor	71
7.4.6 Jed	72
7.4.7 Pomocná látka	72
7.5 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů	72
7.5.1 Základní skutková podstata podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ	73
7.5.1.1 Regulované látky	74
7.5.1.2 Výroba	74
7.5.1.3 Jak trestněprávně kvalifikovat pěstování rostlin?	75
7.5.1.4 Dovoz, vývoz, průvoz	76
7.5.1.5 Nabídka	77
7.5.1.6 Zprostředkování	77
7.5.1.7 Prodej	77
7.5.1.8 Jinak jinému opatří	77
7.5.1.9 Přechovávání	78
7.5.2 Rozbor kvalifikovaných skutkových podstat podle § 187 odst. 1,2,3,4 TrZ	78
7.5.2.1 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187 odst. 1, 2 TrZ	79
7.5.2.2 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187 odst. 1, 3 TrZ	83
7.5.2.3 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187 odst. 1, 4 TrZ	84
7.5.3 Základní skutková podstata podle ustanovení § 187a odst. 1 TrZ	85
7.5.3.1 Úvod	85
7.5.3.2 Přechovávání bez povolení	88
7.5.3.3 Větší než malé množství	92
7.5.3.4 Pokyn nejvyššího státního zástupce č. 6/2000 Sbírky pokynů obecné povahy	94
7.5.3.5 Větší než malé množství a judikatura	95
7.5.4 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187a odst. 1, 2 TrZ	96
7.5.5 Základní skutková podstata podle ustanovení § 188 odst. 1 TrZ	97
7.5.6 Rozbor kvalifikované skutkové podstaty podle ustanovení § 188 odst. 1, 2 TrZ	98
7.6 Trestný čin šíření toxikomanie	98
7.6.1 Základní skutková podstata podle ustanovení § 188a odst. 1 TrZ	100
7.6.1.1 Svádění jiného ke zneužívání	101
7.6.1.2 Podporování jiného ve zneužívání	101
7.6.1.3 Podněcování zneužívání	101
7.6.1.4 Šíření zneužívání	102
7.6.2 Rozbor kvalifikované skutkové podstaty podle ustanovení § 188a odst. 1,2 TrZ	102
7.6.2.1 Spáchání trestného činu „Tiskem, Filmem, Rozhlasem, Televizí“	102
7.6.2.2 Spáchání trestného činu „Veřejně přístupnou počítačovou sítí“	103
7.6.2.3 Spáchání trestného činu „Jiným obdobně účinným způsobem“	103
7.7 Trestní soudnictví nad mládeží	103

VIII. DROGOVÉ DELIKTY – DE LEGE FERENDA	105
8.1 Úvod	105
8.2 Návrhy de lege ferenda – obecně	106
8.3 Konkrétní návrhy de lege ferenda	108
8.4 Rekodifikace trestního práva hmotného	109
IX. LEGISLATIVNÍ MODELY VYBRANÝCH ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE	113
9.1 Úvod	113
9.2 Právní úprava Evropské unie	113
9.3 Legislativní profily vybraných členských zemí Evropské unie	114
9.3.1 Rakousko	114
9.3.1.1 Vývoj legislativy	114
9.3.1.2 Kontrolované látky	115
9.3.1.3 Užívání drog a držba drog	115
9.3.1.4 Obchodování s drogami a drogové trestné činy	115
9.3.1.5 Trestní stíhání a justiční praxe	116
9.3.1.6 Aktuální vývoj	117
9.3.2 Belgie	117
9.3.2.1 Vývoj legislativy	117
9.3.2.2 Kontrolované látky	117
9.3.2.3 Užívání drog a jejich držba	118
9.3.2.4 Obchodování a drogová kriminalita	118
9.3.2.5 Trestní stíhání a soudní praxe	119
9.3.2.6 Aktuální vývoj	119
9.3.3 Dánsko	120
9.3.3.1 Vývoj legislativy	120
9.3.3.2 Kontrolované látky	120
9.3.3.3 Užívání drog a držba drog	120
9.3.3.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami	121
9.3.3.5 Aktuální vývoj	121
9.3.4 Itálie	121
9.3.4.1 Vývoj legislativy	121
9.3.4.2 Kontrolované látky	122
9.3.4.3 Užívání drog a držba	122
9.3.4.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami	123
9.3.5 Německo	123
9.3.5.1 Vývoj legislativy	123
9.3.5.2 Kontrolované látky	124
9.3.5.3 Užívání drog a držba	124
9.3.5.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami	125
9.3.5.5 Trestní stíhání a soudní praxe	125
9.3.5.6 Aktuální vývoj	125
9.3.6 Nizozemsko	125
9.3.6.1 Vývoj legislativy	125
9.3.6.2 Kontrolované látky	126
9.3.6.3 Užívání drog a držba	126
9.3.6.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami	127
9.3.6.5 Trestní stíhání a soudní praxe	127
9.3.6.6 Aktuální vývoj	127
9.4 Právní úprava držby drog ve vybraných členských zemích Evropské unie	127
9.4.1 Trendy v ilegální držbě drog	127
9.4.1.1 Obecná charakteristika	127
9.4.1.2 Podstata trestného činu v jednotlivých státech EU	128
9.4.1.3 Podstata drogy	129

9.4.2 Belgie	129
9.4.2.1 Aplikace trestů	129
9.4.3 Dánsko	130
9.4.3.1 Aplikace trestů	130
9.4.4 Německo	130
9.4.4.1 Aplikace trestů	131
9.4.5 Řecko	131
9.4.6 Španělsko	132
9.4.6.1 Aplikace trestů	132
9.4.7 Francie	132
9.4.7.1 Aplikace trestů	132
9.4.8 Irsko	133
9.4.8.1 Aplikace trestů	133
9.4.9 Itálie	133
9.4.9.1 Aplikace trestů	133
9.4.10 Lucembursko	133
9.4.10.1 Aplikace trestů	134
9.4.11 Nizozemsko	134
9.4.11.1 Aplikace trestů	134
9.4.12 Rakousko	134
9.4.12.1 Aplikace trestů	135
9.4.13 Portugalsko	135
9.4.13.1 Aplikace trestů	136
9.4.14 Finsko	136
9.4.14.1 Aplikace trestů	136
9.4.15 Švédsko	136
9.4.15.1 Aplikace trestů	136
9.4.16 Velká Británie	136
9.4.16.1 Aplikace trestů	137
X. ZÁVĚR	138
XI. POUŽITÁ LITERATURA	142
11.1 Odborná česká literatura	142
11.2 Slovníky a komentáře	142
11.3 Články a studie	143
11.4 Příručky, zprávy a sborníky	144
11.5 Zahraniční prameny	144
XII. PŘÍLOHY	145
12.1 Příloha č. 1 „Vývoj mezinárodních smluv“	145
12.2 Příloha č. 2 „Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, vybraná ustanovení“	145
12.3 Příloha č. 3 „Vybraná ustanovení trestního zákona č. 86/1950 Sb.“	148
12.4 Příloha č. 4 „Vývoj ustanovení §§ 187; 187a; 188 TrZ“	148
12.5 Příloha č. 5 „Vývoj právní úpravy šíření toxikomanie“	150
12.6 Příloha č. 6 „Preambule Jednotné úmluvy“	151
12.7 Příloha č. 7 „Klasifikace látek dle Jednotné úmluvy“	151
12.8 Příloha č. 8 „Preambule Úmluvy z roku 1971“	152
12.9 Příloha č. 9 „Členění látek podle Úmluvy z roku 1971“	152
12.10 Příloha č. 10 „Preambule Úmluvy z roku 1988“	152
12.11 Příloha č. 11 „Látky podle Úmluvy z roku 1988“	153
12.12 Příloha č. 12 „Orgány OSN zaměřené na problematiku drog“	153
12.13 Příloha č. 13 „Závazný pokyn policejního prezidenta č. 12/1999“	154
12.14 Příloha č. 14 „Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2000“	155
12.15 Příloha č. 15 „Vybraná ustanovení zákona o přestupcích“	156
12.16 Příloha č. 16 „Rekodifikace trestního práva hmotného – drogové delikty“	157

I. SEZNAM ZKRATEK

EU	Evropská unie
Jednotná úmluva	Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961; publikována vyhláškou ministra zahraničních věcí pod č. 47/1965 Sb.
LPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem ČNR dne 16. prosince 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
Protokol	Protokol o změnách Jednotné úmluvy z roku 1972; publikován formou sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 458/1991 Sb.
PřesZ	Zákon ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a nálezů Ústavního soudu (úplné znění pod č. 43/2002 Sb.)
TrZ	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a nálezů Ústavního soudu (úplné znění pod č. 412/2002 Sb.)
Úmluva z roku 1971	Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971; publikována vyhláškou ministra zahraničních věcí pod č. 62/1989 Sb.
Úmluva z roku 1988	Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988; publikována pod č. 462/1991 Sb.
Ústava	Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992 č. 1/1993 Sb., ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 Sb., č. 300/2000Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb. a č. 515/2002 Sb.
ZNL	Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů

II. ÚVOD

Tato disertační práce si klade za cíl komplexně vymezit, popsat a zhodnotit drogovou problematiku prioritně z pohledu trestního práva hmotného, které musí stále častěji reflektovat i závazky vyplývající z mezinárodního práva veřejného. Především je však pokusem o zhodnocení dosavadního legislativního přístupu a praxe České republiky v oblasti drog včetně poskytnutí detailní analýzy příslušné judikatury a publikovaných názorů na toto téma. Na základě zjištěných závěrů pak obsahuje i konkrétní návrhy změn, dle názoru autora potřebných, v rámci právní úpravy drogové problematiky s jediným cílem – navrhnout **jednoznačný, aplikovatelný, vyvážený a účinný systém trestněprávní ochrany společnosti** a jednotlivců před drogovou kriminalitou.

Trestněprávní úprava drogové problematiky je nepochybně tématem značně složitým, rozsáhlým, zahrnujícím poznatky z mnoha vědních oborů a rozhodně nejen právních. Tomu samozřejmě musí odpovídat i rozsah tohoto textu. K vypořádání všech otázek souvisejících s daným tématem by však bylo nezbytné pojmout tuto studii jako multioborovou s částmi spadajícími do oborů kriminologie, kriminalistiky, lékařství, sociologie, psychologie a dalších. Například již samotný **pojmem drogy**, užitý v názvu této práce, je nezbytné přesně a legálně vymezit, a to i přes jeho nepochybnou významovou zřetelnost v hovorové řeči či medicíně. V oboru trestního práva hmotného s ním totiž není možné vystačit, neboť dikce trestního zákona tento pojem v současnosti neuznává. Přesné a legální vymezení tohoto a dalších klíčových pojmů je tedy jedním z cílů této trestněprávní studie.

Při vědomí multidisciplinární a internacionální povahy zvoleného tématu je v zásadě povinností podrobit analýze i **mezinárodněprávní rámec** drogové problematiky tvořený v současnosti několika multilaterálními úmluvami, z něhož vyplývá nespočet závazků dobrovolně přijatých Českou republikou.

Rovněž nebylo možné v rámci studie opominout ani popis jednotlivých přístupů právní regulace uplatňovaných na mezinárodním poli s důrazem na jednotlivé země evropského prostoru. Právě z těchto důvodů obsahuje práce podrobnou analýzu legislativních modelů vybraných členských států Evropské unie, řekněme určité **legislativní profily**. Zabývat se protidrogovou politikou a na ni navazující legislativou jednoho státu izolovaně by totiž bylo možno považovat za neobjektivní až zkreslující, a to nejen vzhledem ke stále rostoucí bázi mezinárodní spolupráce v této oblasti. Tato práce vychází z přesvědčení, že v rámci tvorby národních pravidel a opatření je především nezbytné hledat poučení ve zkušenostech států okolních i dalších.

Současná česká společnost a koncepce sociálního státu (není na rozdíl od Francie a Německa ústavně zakotvena) je již natolik složitě institucionalizována, že platí mnohem více než dříve, že **svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda druhého**. Například Boguszak definoval atributy sociálního státu následujícím způsobem. „*Sociální stát má zaručit každému občanu životní minimum. Toto minimum je zajištěno veřejnoprávním režimem sociální péče v zásadě bez závislosti na výsledcích práce; musí být tedy zajištěno i občanu, který nemá možnost opatřit si životní prostředky vlastní prací.*“¹⁾

S existencí svobody a možností tuto svobodu realizovat však nerozdílně souvisí i existence určitých povinností, bez nichž by byla svoboda pouze teoretickým pojmem. Z těchto důvodů tvoří pojednání o hodnotách, ústavních limitech a filozofickokulturních východiscích regulace drogové problematiky s důrazem na problematiku ochrany zdraví a **práva jedince na sebepoškození** rovněž jednu z podstatných částí této práce. Z hlediska analytického pojetí této studie je kapitola pojednávající o obecných východiscích zařazena před pasážemi věnujícími svoji pozornost výhradně platnému právu, neboť je jistě vhodné postupovat od obecného ke konkrétnímu a platné právní normy podrobit zkoumání až po důkladném osvětlení hodnotového rámce včetně historického vývoje právní úpravy tento rámec dokreslující.

Závěrem je vhodné zdůraznit skutečnost, že cílem autora rozhodně nebylo dospět k některému z obecných a vědecky prázdných konstatování ve smyslu: „*drogy jsou něco nebezpečného, normální je drogy nebrat, musíme zatočit s dealery, vyhlásíme válku drogám apod.*“, a to i přesto, že drogový problém je reálně jedním z klíčových celosvětových problémů od druhé poloviny dvacátého století.

¹⁾ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva, Praha 2001, s. 204.

V této práci jde především o analýzu faktů, poznatků a jejich souvislostí. Jde o vymezení **limitů samotné právní úpravy** a v neposlední řadě o vyvrácení některých mýtů. Pro stručný přehled jsou identifikovány následující problémové okruhy, které tvoří zároveň i samotné cíle podrobené zájmu autora této práce. Problémové okruhy zvoleného tématu tedy jsou:

- *ÚSTAVNĚPRÁVNÍ, FILOZOFICKÁ, POLITICKÁ, KULTURNÍ A HISTORICKÁ VÝCHODISKA,*
- *MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ VÝCHODISKA A LIMITY ŘEŠENÍ,*
- *ODBORNÁ TERMINOLOGIE,*
- *ANALÝZA PRÁVNÍHO PROSTŘEDÍ DE LEGE LATA,*
- *NÁVRHY DE LEGE FERENDA,*
- *LEGISLATIVNÍ PROFILY VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍ.*

V rámci zpracování těchto problémových oblastí byly užity zejména následující výzkumné a interpretační metody: historická analýza, komparativní metoda, metoda jazykového a logického výkladu, metoda výkladu systematického, historického a především výkladu teleologického.

III. VYMEZENÍ PŘEDMĚTU ZKOUMÁNÍ

3.1 Úvod

Již samotný název zvoleného tématu „*Trestněprávní úprava drogové problematiky*“, jež si klade tato práce za cíl zkoumat především z hlediska juristického, volá hned na počátku po nezbytném vymezení. Nejen v odborných kruzích se totiž pohříchu často užívá mnoha termínů, které nejsou terminologicky zcela vyhraněné. Na první pohled se může zdát, že obsah sousloví „**trestněprávní úprava**“ či „**drogová problematika**“ je u každého autora v zásadě identický; opak je však pravdou.

Velmi často je užívání terminologie naplněna jiným obsahem, a to především v závislosti na osobním postoji a znalostech autorových. Obdobnou charakteristiku tohoto problému najdeme například ve vysokoškolské učebnici Kriminologie autorů Novotného, Zapletala a kolektivu. „*V domácí i zahraniční literatuře se setkáváme často se značnou nejednotností při používání pojmů návyková látka, droga, omamné a psychotropní látky, i když některé z nich jsou vymezeny zákonnou normou.*“²⁾

Obecně je zřejmé, že zákonitě jiný pohled a odlišnou definici některých termínů zaujme odborně zdatný jurista na rozdíl od neméně odborně zdatného lékaře, psychologa či sociologa. Názor je však *per definitionem* kategorií subjektivní a jako takový musí být i posuzován, hodnocen. Sjednocení užívané terminologie v zájmu konstruktivního přístupu k problému je z tohoto důvodu žádoucí, není nezbytné. Právě z tohoto důvodu je nikoli nepodstatná část této studie věnovaná vymezení frekventovaných legálních pojmů z této oblasti s cílem učinit výklad přesnějším a srozumitelnějším.

Následně budou tedy definovány základní pojmy či oblasti, kterými se zabývá tato práce. Jedná se o pojmy jako **trestněprávní úprava**, **drogová problematika**, vyjadřující především limity rozsahu a zaměření této práce, či samotný **pojem drogy** a jeho **legální ekvivalenty**, kteréžto budou detailně vymezeny v rámci výkladu znaků příslušných skutkových podstat v kapitole věnované platnému právu. Definovat tyto pojmy je důležité nejen pro přesné pochopení závěrů této práce, ale samozřejmě i pro správnou aplikaci dotčených skutkových podstat trestního zákona.

Vymezení těchto pojmů, které je samo o sobě složité, se ukázalo v rámci zpracování této části dále složitější o fakt, kterým je zvolení posloupnosti, s jakou mají být tyto pojmy definovány. Jako nejprehlednější, nikoli ideální, se jeví započít výklad objasněním pojmu „*drogová problematika*“, jež lze považovat za *causam proximam* předmětu regulace. Následně bude objasněn pojem „*trestněprávní úpravy*“, jakožto formy právní regulace daného problému, a v závěru bude definován klíčový pojem pro celou tuto oblast, kterým je pojem „*drogy*“, včetně výčtu jeho legálních ekvivalentů s proměnlivým obsahem.

3.2 Drogová problematika – předmět právní regulace

Problematika vznikající při zacházení s drogami zabírá velmi široké pole působnosti. Svými dopady může způsobovat a bohužel i způsobuje závažné problémy v mnoha, a nejen zdravotních, oblastech. Poměrně komplexně se snaží tuto problematiku vymežit jedna z vysokoškolských učebnic trestního práva hmotného.

„*Drogy představují pro společnost závažný problém **sociální** (u konzumentů dochází ke změnám základních životních hodnot, oslabování vůle a narušování mezilidských vztahů), zdravotní (mimo somatických a psychických poruch drogově závislých představuje užívání drog, zejména těch, které se aplikují nitrožilně, vysoké riziko nákazy infekcí přenášených krví – hepatitidy, viru HIV etc.), **finanční** (zatížení veřejné sféry o náklady na represí a podporu nejrůznějších preventivních programů, ve sféře sociálního zabezpečení potom zvýšené výdaje na podpory v nezaměstnanosti, na sociální dávky či invalidní důchody). S drogami je také spojeno široké **spektrum trestné činnosti**. Mimo trestné činy zaměřené na regulaci nelegální výroby a distribuce drog či zvyšování poptávky po drogách, existuje i rozsáhlá trestná činnost páchaná pod vlivem nebo v souvislosti s **užíváním drog**, trestná činnost spojená s uplatněním nelegálně získaných **finančních prostředků** z drogové trestné činnosti. Shora uvedené*

²⁾ Novotný, O., Zapletal, J., a kol., Kriminologie, 2. přepracované vydání, Praha 2004, s. 353.

důvody, jejichž výčet zdaleka není konečný, vedou zákonodárce k tomu, aby se pokusil regulovat také právními prostředky zneužívání drog.“³⁾)

S těmito závěry je v zásadě možné souhlasit, neboť uvedenou charakteristiku lze považovat za poměrně výstižnou, zejména s ohledem na poslední větu, která konstatuje, že drogy jsou zároveň i aktuálním problémem legislativy. Nelze však bezvýhradně souhlasit s naznačeným pokusem regulovat samotné zneužívání drog právními prostředky za předpokladu, že se jimi rozumí prostředky trestněprávní.

Trestní právo by jistě nemělo obecně chránit jedince před sebou samým a nemělo by tudíž sankcionovat či formou trestních sankcí **způsobovat újmu jedinci za to, že sám sebe poškozuje**. Stávající český trestní zákon to ani náznakem nečiní. Legislativní přístup některých evropských zemí je však odlišný (např. Francie, Finsko, Švédsko, ve Španělsku jde o jev nezákonný, nikoli trestný). Užívání drog tedy není momentálně podle českého trestního práva postihováno a v rámci kodexu z roku 1961 nikdy ani výslovně nebylo, i když o totalitní praxi českého státu to tak jednoznačně již prohlásit možné není. Nutno též dodat, že z hlediska mezinárodních závazků užívání drog ani kriminalizováno být nemusí.

„Úmluvy OSN o drogách nepožadují přímo inkriminaci samotného užívání drogy, nýbrž její držbu, výrobu, prodej a koupi.“⁴⁾)

Na této skutečnosti nic nezměnil ani oficiálně formulovaný a při znalosti právní úpravy v zásadě „laický cíl“ Národní strategie protidrogové politiky na období 2001 – 2004 schválené vládou ČR usnesením č. 1045 ze dne 23. října 2000, který na straně č. 9 uvádí tento strategický záměr: „Preference léčby a pomoci před postihem za užívání a držení drog pro osobní potřebu, které je efektivnější než pronásledování a stigmatizace.“ V rámci vědecké práce je však vhodné se oprostít od obecných hodnotících soudů práce kompetentních orgánů státní správy, neboť toto není vytyčeným cílem práce juristického charakteru.

Pojmem „**drogová problematika**“ se v této práci rozumí problematika spojená s neoprávněným nakládáním s legálně definovanými látkami, předměty určenými k jejich nedovolené výrobě či problematika obecně spojená s protiprávní propagací, podporou či šířením jejich zneužívání. Takové jednání je formou právních norem regulováno a zároveň jejich dodržování i vynucováno. Co se rozumí látkami, s nimiž neoprávněně nakládat či propagovat jejich zneužívání zakládá trestný čin, je vymezeno v následujícím textu a kapitole zabývající se platnou právní úpravou. O rozsahu zkoumaného tématu – drogové problematiky dále napoví i citace z preambule Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961, která popisuje východiska smluvních stran, jež vedla k přijetí této první komplexní smluvní úpravy na mezinárodním poli regulace drog (srov. přílohu č. 12.6).

Z textu této preambule je zřejmé, že záměrem přijetí Jednotné úmluvy bylo rozvinout mezinárodní spolupráci formou obecně přijatelné smluvní úpravy, jež nahradí většinu existujících smluv týkajících se omamných látek, a to při vědomí, že regulované užití omamných látek je i nadále nezbytné zejména v lékařské oblasti a při vnímání starosti o **fyziické a morální zdraví lidstva**. Nelze však opominout ani fakt, že toxikomanie je pohromou nejen z pohledu zdravotních dopadů, ale rovněž tak i hospodářským a sociálním rizikem pro celou společnost.

Lze tedy konstatovat, že nakládání s některými látkami (drogami) existujícími v reálném světě je nezbytné z výše uvedených důvodů regulovat. Pouze však nakládání, ve formě určitého jednání spojeného s konkrétním nebo potenciálním rizikem. **Samotná existence těchto látek totiž pro společnost či jednotlivce rizikem není**. Právě naopak. Většina těchto látek je pro společnost a jednotlivce prospěšná a moderní medicínu si není možné bez nich vůbec představit. Jednoznačným rizikem je však laické (neodborné) zacházení s nimi včetně jejich zneužívání.

Z těchto důvodů lze z čistě formálně právního hlediska konstatovat, že **všechny existující látky jsou legální**. Nelegální jsou pouze některé formy jednání či nakládání s nimi, označené právním řádem za protiprávní. Diskuse o legalizaci některé z látek se v tomto ohledu jeví v zásadě nadbytečnou. To, co je právním řádem označeno za protiprávní, však ještě nemusí být v rozporu s právem trestním a nemusí tedy zakládat skutkovou podstatu trestného činu.

Na tomto místě lze tedy shrnout, že drogovou problematikou se v této práci rozumí vztahy vznikající

³⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003, s. 102-103.

⁴⁾ Pikna, B., Téma legalizace drog jako závažný právní a společenský problém, in: Trestní právo, 1996, č. 10, s. 18.

při **neoprávněném nakládání s některými látkami** laicky označovanými za drogy, propagace jejich zneužívání, jejichž vznik je provázen konkrétním či potenciálním rizikem pro zájmy, které je nutno chránit prostředky pro jedince nejcitelnějšími, tedy prostředky trestního práva.

V souvislosti s výše uvedeným vymezením drogové problematiky soustředícím svoji pozornost na tzv. nealkoholové drogy je často skloňována i otázka alkoholu a trestněprávní úpravy některých forem zacházení s ním. V rámci této úvodní kapitoly je třeba zdůraznit, že věcný rozsah této práce je zásadně limitován zvoleným tématem. Tím jsou vybrané drogové delikty hlavy čtvrté trestního zákona.

Alkohol není látkou obsaženou jako znak některé z těchto skutkových podstat, resp. není látkou, se kterou je spojena kriminalizace určitého jednání – nakládání s ní. Proto není ani předmětem zkoumání této studie. Nelze ji však opominout zcela, protože s právní úpravou drogových deliktů, byť jen zprostředkovaně souvisí. Ve veřejném mínění dokonce velmi úzce. Nejvýraznějším a nejvíce skloňovaným reprezentantem trestněprávní úpravy zacházení s alkoholem je trestný čin podávání alkoholických nápojů mládeži specifikovaný v ustanovení § 218 odst. 1 TrZ, který obsahuje skutkovou podstatu postihující **podávání alkoholických nápojů mládeži**, které se děje buď soustavně, nebo alternativně ve větší míře. Sankce je stanovena až na jeden rok trestu odnětí svobody. I přesto, že **alkoholová toxikomanie** není, jak výše uvedeno, primárním cílem zkoumaným v této práci, není možné se kriticky nezmínit o této skutkové podstatě a její aplikaci. Za spáchání tohoto trestného činu je stanoven trest odnětí svobody ve výši až jeden rok, což činí z hlediska dopadů generální prevence před takovou trestnou činností tuto úpravu téměř „zbytečnou“ a svým působením na chování jednotlivců v zásadě impotentní. Podávání alkoholických nápojů mládeži je totiž nepochybně jednáním **společensky vysoce nebezpečným**. Nejen z hlediska znásobených zdravotních rizik oproti starší populaci, ale především z hlediska již dnes známého statistického faktu, že většina závislých osob na nealkoholových látkách uvádí jako první svoji zkušenost s drogami zkušenost s alkoholem.

Sankce ve výši až jeden rok odnětí svobody se jeví rovněž jako disharmonická ve srovnání se sankcemi hrozícími při spáchání drogových deliktů. Například podle ustanovení § 187 odst. 2 TrZ hrozí pachateli za spáchání kvalifikované skutkové podstaty dvě léta až deset let trestu odnětí svobody, pokud např. nabídne nebo opatří osobě mladší 18 let jednu cigaretu marihuany nebo dokonce jen přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursor.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že se jedná o dvě hraniční řešení kriminalizace jednotlivých jednání. V prvním případě (trestný čin podle § 218 odst. 1 TrZ) se společenská nebezpečnost v příslušné sankci v podstatě neodráží, kdežto v případě druhém (trestný čin podle § 187 odst. 2 TrZ) se jedná o sankci v zásadě nelegitimní a přepjatou.

V tomto ohledu lze souhlasit s častou kritikou současného českého přístupu, který neodůvodněně a v podstatě dlouhodobě, riskantně vede **příkrou hranici mezi alkoholem a nealkoholovými drogami**, a to i při vědomí minimálně stejně nebezpečných dopadů alkoholu na společnost, a zejména na mládež.

Alarmující je dále skutečnost, že ustanovení o *trestném činu podávání alkoholických nápojů mládeži* je v České republice aplikováno – diplomaticky řečeno – jen sporadicky a je mu někdy i přisuzován pouze charakter právního moralismu či charakter obsolentního ustanovení nereflektujícího nepsané kulturní tradice či společenské zvyky. Toto podcenění alkoholové toxikomanie u mladistvých však může mít, a dnes již dokonce i má, výrazně negativní dopady.

V rámci statistické přílohy *Národní strategie protidrogové politiky na období 2005–2009*, kterou v prosinci roku 2004 schválila vláda ČR, lze vyčíst několik pozoruhodných a alarmujících údajů. Např. posledním místem konzumace alkoholu šestnáctiletými v roce 2003 je na základě jejich výpovědí ze 75 % bar, restaurace nebo diskotéka.

Podle výzkumu, který u této populace proběhl v letech 1995–2003, je z hlediska subjektivně vnímané dostupnosti alkoholu tato dostupnost vnímána jako „celkem snadná“ či „velmi snadná“ u cca 97 % této populace. Z hlediska nežádoucích forem konzumace alkoholu (časté pití nadměrných dávek – 5 a více sklenic 3krát a častěji v posledních 30 dnech) je prokazatelný vzrůstající trend. V roce 1995 tento fakt přiznávalo cca 14 % šestnáctiletých, kdežto v roce 2003 již 17,5 % šestnáctiletých.

Z hlediska přiznaného stavu opilosti v *posledních 30 dnech – 3krát a častěji* jsou trendy v zásadě identické, tzn. nárůst o cca 3 % (z 10,3 % na 13,5 %). Tyto údaje jistě nelze hodnotit jako výsledky úspěšných preventivních opatření u mládeže vztahujících se k užívání alkoholu. Jedná se spíše o fakt vypovídající zejména o současné nevyvážené české praxi, jejíž jsou orgány činné v trestním řízení

integrální součástí. Lze však konstatovat, že určité náznaky zlepšení či hledání vhodného a vyváženého přístupu státních institucí v oblasti alkoholové toxikomanie vůbec je možné očekávat právě od aplikace výše zmíněné Strategie. Ta se totiž již velmi podrobně věnuje i problematice alkoholové toxikomanie a nikoli pouze ilegálním nealkoholovým drogám jako Strategie předchozí. Jakákoli strategie je však bez adekvátních opatření včetně optimálního nastavení právní úpravy pouze idealistickým programovým dokumentem.

Návrh rekodifikace trestního práva hmotného projednáváný v současné době Parlamentem bohužel však potvrzuje výše uvedené. Na právní úpravě podávání alkoholických nápojů mládeži totiž nevyjadřuje ambici cokoli měnit a ani se nepokouší zakotvit kvalifikovanou skutkovou podstatu podávání alkoholických nápojů např. pod věkovou hranici patnáct let, o jejíž legitimitě snad nemůže být žádných pochyb. V ustanovení § 180 návrhu nového trestního kodexu najdeme skutkovou podstatu trestného činu „podávání alkoholických nápojů dětem“, která zní:

„Kdo opakovaně nebo ve větší míře prodá, podá nebo poskytne dítěti alkohol, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“ Dítětem se podle § 418 pak rozumí osoba mladší než osmnáct let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.

Stručné a obecné pojednání o alkoholu lze uzavřít konstatováním, že přístup eliminující alkohol z předmětu zkoumání nemá za cíl stanovit jakousi pomyslnou hierarchii látek ohrožujících život či zdraví člověka. Jde pouze o výše zmíněné racionální zvážení doporučeného rozsahu této práce ve světle multidisciplinární povahy zneužívání jakýchkoliv návykových látek, i když i v této práci lze jistě nalézt poznatky ukazující na pouze legislativní hranici mezi nimi, ne však na hranici mezi obecnými riziky spojenými se zneužíváním každé z nich.

3.3 Trestněprávní úprava drogové problematiky – forma právní regulace

V předchozí pasáži byl definován předmět zájmu a z hlediska právních norem tedy předmět právní regulace či právní úpravy. Právní řád České republiky je však tradičně dělen na různá odvětví či právní obory, které jsou buď poměrně samostatné nebo spolu velmi úzce souvisí. Jedním z těch v druhém pořadí uvedených je i obor trestního práva hmotného, zejména s ohledem na jeho **subsidiární či akcesorický charakter**. V oboru trestního práva se uplatňují i další principy typické pouze pro toto odvětví. Jedná se o zásadní principy jako například **princip pomocné úlohy trestní represe** a ostatně i **požadavek ekonomie trestní hrozby**.⁵⁾

Zmínit subsidiární charakter trestního práva hmotného je podstatné zejména s ohledem na skutečnost, že problematika nakládání s drogami je komplexně upravena zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ZNL“ viz kapitola VI.). Trestní zákon, jakožto předpis upravující a chránící elementární individuální a společenské hodnoty, **sankcionuje pak jeho nejzávažnější porušení**.

Trestní právo hmotné musí být vždy tím posledním řešením – „**ultima ratio**“ stojícím na konci řetězce regulace této oblasti a zároveň na jejím počátku, jakožto výraz nezbytnosti chránit elementární společenské hodnoty prostředky **generální prevence** a rovněž jako výraz stanovení společenských priorit, které je nutné chránit nástroji pro jednotlivce nejcitelnějšími.

„Jestliže stát prohlásí určité jednání za trestné, činí tak ze dvou základních důvodů – první spočívá v tom, že takové jednání je pro společnost nebezpečné a z tohoto důvodu je třeba před ním společnost chránit; a druhý vychází z přesvědčení státu, že trestní postih je k potlačování takového jednání skutečně nutný a účinný.“⁶⁾

Požadavek **přiměřenosti trestní represe** vzhledem k závažnosti chování toho kterého jednotlivce je jedním z pojmových znaků právního státu. Je pochopitelně věcí názoru, nakolik je to které jednání škodlivé společnosti. Hrubá disproporce mezi sankcí a nebezpečností jednání se však vždy musí odrazit také v postojích veřejnosti, v jejím očekávání. Pomíjení „*hlasu veřejnosti*“ nevytváří dobré modelové

⁵⁾ Mířička A., Trestní právo hmotné, Část obecná i zvláštní, Všeherd, Praha 1934, zvl. s. 12.

⁶⁾ Růžička, M., K problematice trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek nebo jedů podle ustanovení § 187a trestního zákona, in: Trestní právo, 1999, č. 6, s. 9.

předpoklady pro **internalizaci práva**, tj. pro to, aby adresáti práva akceptovali činnost státních struktur ve formě aplikace obecně závazných norem a uznali jejich společenskou prospěšnost.

Protestní veřejné užívání drog (typické např. pro subkulturu tzv. hippies a její následovníky) ukazuje na přesvědčení o **nelegitimnosti** některých forem zákazu a sankcionování. To vytváří četná pnutí, jež musí společnost jako celek vstřebat. Pokud se jí to smysluplně nepodaří, riskuje odcizení nezanedbatelného počtu svých členů (v případě „hippiesovských“ subkultur zejména mladých lidí).

Pojmem „**trestněprávní úprava**“ se tedy v této práci rozumí právní regulace tzv. drogových trestných činů formou trestního práva hmotného, jakožto oboru práva veřejného. To znamená právní úprava obsažená v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. S drogami je však spojeno široké spektrum možných a společensky nebezpečných jednání. Ne všechna je ale nezbytné postihovat, kriminalizovat a tedy regulovat v režimu práva trestního.

Je zřejmé, že definovat sousloví „*trestněprávní úprava*“ nějaké výrazné obtíže nečiní, neboť tento obor má dlouhou historii a jeho pojmosloví je ustálené. Toto tvrzení však ve vztahu k drogové problematice platí pouze, pokud zaujíme přístup *de lege lata*, tedy přístup ke zkoumanému tématu z pohledu práva platného a existujícího.

Tato snaha je pochopitelně o něco složitější, pokud nebudeme zkoumat jen co reálně existuje, z pohledu právních norem, tedy to, co platí a působí, ale hodláme rovnou podrobit právní úpravu jisté kritice *de lege ferenda* a pokusit se tedy navrhnout, co by platit mělo. Zde již nevystačíme s platným kodexem a normami souvisejícími. Musíme totiž vstřebat i **východiska obecná** a pokusit se je pro daný účel správně interpretovat. Zde se nejedná pouze o normy spadající do práva ústavního, zejména oblasti základních lidských práv, ale i o jistá pravidla a přístupy obecně platné pro jednotlivé právní obory.

Jakákoli právní norma, a ta trestní obzvláště, musí být především normou obecnou. Proto jen stěží obstojí kriminalizace jednoho typu jednání s motivem umožnit kriminalizaci jiného, u něhož selhává praxe v oblasti dokazování. Tím je míněno například zavedení skutkové podstaty ve stávajícím § 187a trestního zákona z důvodu umožnění postihu překupníků drog (srovnej další výklad – kapitola VII.). Trestná jednání nejsou rovněž svým obsahem homogenní a množství forem jednotlivých jednání je na tomto poli značné. Základním schématem předmětu stávající regulace formou trestního práva v oblasti drog je dělení na trestná jednání týkající se:

- A) NEOPRÁVNĚNÉ VÝROBY, DISTRIBUCE ČI NAKLÁDÁNÍ S DROGAMI,
- B) ČINNOSTÍ SOUVISEJÍCÍCH SE ZÁJMEM ZVYŠOVAT POPTÁVKU PO DROGÁCH,
- C) ČINNOSTÍ PÁCHANÝCH V SOUVISLOSTI SE ZNEUŽÍVÁNÍM DROG,
- D) UPLATŇOVÁNÍ NELEGÁLNĚ ZÍSKANÝCH FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI.

Jednání definovaná pod písmenem c) a d) nejsou prioritně předmětem zkoumání této práce, neboť zde není možné detailně obsáhnout například problematiku legalizace výnosů z trestné činnosti, tzv. „*praní špinavých peněz*“, jež vydá svým rozsahem nepochybně na samostatnou studii.

Rovněž tak problematika trestné činnosti páchané pod vlivem drog zabírá velmi široké pole trestné činnosti zařazené v současné době např. do hlavy V. zvláštní části trestního zákona, obsahující trestné činy hrubě narušující občanské soužití, nebo hlavy VIII., obsahující trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, a především do hlavy IX., obsahující trestné činy proti majetku.

Pojem trestněprávní úpravy drogové problematiky je svým obsahem v zásadě identický s obsahem pojmu **drogové delikty**. Drogovými delikty se v této práci rozumí vybrané trestné činy zařazené do hlavy IV. trestního zákona, zahrnující **trestné činy obecně nebezpečné**, kterými jsou taková trestná jednání, s nimiž bývá spojeno nebezpečí ohrožující život a zdraví více lidí nebo cizí majetek ve velkém rozsahu. Je nutno vzít v úvahu, že jednání spojené s neodborným a nekontrolovatelným nakládáním s drogami a jedy je opravdu rizikovým, a to zcela jistě **obecně pro celou společnost**, nejen tedy pro konzumenta samotného. Jejich systematické zařazení mezi trestné činy obecně nebezpečné se tedy jeví jako správné.

Trestné činy zařazené do IV. hlavy zvláštní části trestního zákona jsou svojí povahou **trestné činy ohrožovací**. Jejich následek spočívá ve vyvolání ohrožení tj. reálného bezprostředního nebezpečí, jež spočívá ve větší či menší pravděpodobnosti vzniku poruchy. Poruchou ve smyslu drogových deliktů je rozuměn vznik škody na zdraví nebo ztráta života.

Hlava IV. stávajícího trestního zákona v platném znění obsahuje dva trestné činy (drogové delikty) zahrnující čtyři základní skutkové podstaty:

- **Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187 odst. 1** trestního zákona zahrnující jednání ve formě *neoprávněné výroby, dovozu, vývozu, průvozu, nabídky, zprostředkování, prodeje nebo jiného způsobu opatření* omamné nebo psychotropní látky, přípravku je obsahujícího, prekursoru nebo jedu jinému a dále *přechovávání* některé z těchto látek nebo jedu *pro jiného*.
- **Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187a** trestního zákona zahrnující jednání ve formě *nepovoleného přechovávání* omamné nebo psychotropní látky nebo jedu v množství větším než malém.
- **Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 188** trestního zákona zahrnující jednání ve formě *opatření sobě nebo jinému, přechovávání předmětu určeného k nedovolené výrobě* omamné nebo psychotropní látky, přípravku je obsahujícího nebo jedu.
- **Šíření toxikomanie podle § 188a odst. 1** trestního zákona zahrnující jednání ve formě *svádění jiného ke zneužívání* jiné návykové látky než alkoholu nebo *v podpoře takového jednání* nebo *v jednání spočívajícího v podněcování či šíření zneužívání* takové látky.

Z výše uvedeného výčtu skutkových podstat drogových deliktů je zřejmé, že obsahují **mnoho forem kriminalizovaných jednání**, tedy jednání podléhajících trestněprávní úpravě. Trestněprávní úprava však nezahrnuje veškerá jednání spadající a vyskytující se v tzv. obecné drogové problematice. Přesný komentář jednotlivých forem protiprávních jednání, jakými jsou např. výroba, přechovávání či svádění jiného ke zneužívání některých látek, je obsažen v kapitole věnující se trestněprávní úpravě drogové problematiky *de lege lata* (kapitola VII.).

Z výše uvedeného je dále zřejmé, že skutkové podstaty neobsahují jednotný pojem regulované látky – „drogy“. Tyto naopak užívají vždy rozdílné výčty několika pojmů jako např. omamná látka, psychotropní látka, prekursor, návyková látka či předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky apod. V každé skutkové podstatě je výčet regulovaných látek vždy jiný. Právě z toho důvodu následuje samostatná pasáž obecně definující klíčový pojem zkoumaného.

3.4 Pojem „Droga“

Termín droga se jazykově vyvinul z arabského slova „*durana*“, jež se svým původní významem blíží českému ekvivalentu léčivo. Podle stanoviska Světové zdravotnické organizace je za drogu pokládána *jakákoli látka, která je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí.*⁷⁾ Světová zdravotnická organizace (WHO) vydává každý rok „*Seznam drog pod mezinárodní kontrolou narkotik*“.

Droga je pojem označující drogy ve farmaceutickém smyslu a jiné látky i léky, kterých je zneužíváno ke změnám nálady, povzbuzení nebo tlumení duševních a tělesných funkcí, vyvolání mimořádných zážitků jako iluzí, halucinací, pseudohalucinací. Pojem drogy definovaný Světovou zdravotnickou organizací je v zásadě termínem nejobecnějšího charakteru, se kterým v oblasti českého trestního práva zejména s důrazem na zásadu **nullum crimen sine lege** obстоjíme jen stěží. Toto tvrzení však neplatí o mezinárodním právu veřejném, kde je termín droga užíván poměrně běžně včetně mezinárodních smluv regulujících tuto oblast.

Platný trestní zákon pojem drogy ve své dikci neužívá. Trestní zákon naopak užívá pojmy svým názvem odlišné, vždy však s přesným legálním obsahem a užívá jich pohříchu hned několik. Jejich užití je nezbytné přísně odlišovat při aplikaci trestněprávních norem, a to vždy s důrazem na přesnou dikci konkrétní skutkové podstaty.

Například skutková podstata trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ postihuje v obecné rovině neoprávněné nakládání

⁷⁾ Novotný, O., Zapletal, J., a kol., Kriminologie, 2. přepracované vydání, Praha 2004, s. 354.

s *omamnou nebo psychotropní látkou, prekursorem, jedem nebo přípravkem obsahujícím omamnou nebo psychotropní látku*, kdežto skutková podstata trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* podle ustanovení § 187a TrZ postihuje pouze neoprávněné přechovávání *omamné nebo psychotropní látky nebo jedu* v množství větším než malém. Alternativním znakem této skutkové podstaty již tedy není přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursor.

Stejně tak musíme být velmi obezřetní při aplikaci ustanovení trestného činu *šíření toxikomanie* podle § 188a TrZ, jehož skutková podstata postihuje mimo jiné svádění jiného ke zneužívání *jiné návykové látky než alkoholu*. Termín návyková látka je definován pro účely trestního práva hmotného v ustanovení § 89 odst. 10 TrZ.

Pro přehlednost lze tedy shrnout, že stávající trestní zákon užívá v rámci drogových deliktů následujících trestněprávních pojmů: **„jiná návyková látka než alkohol, omamná látka, psychotropní látka, prekursor, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jed“**. Jejich přesné legální vymezení je obsaženo v kapitolách VI. a především VII., zabývajících se platnou právní úpravou, neboť je jistě přehlednější traktovat tyto pojmy bezprostředně v souvislosti s analýzou ustanovení trestního zákona a zákona o návykových látkách, jakožto předpisu vyplňujícího blanketní charakter příslušných skutkových podstat a potvrzujícího tak akcesorický charakter trestního práva hmotného.

IV. ÚSTAVNĚPRÁVNÍ, POLITICKÁ, KULTURNÍ A FILOZOFICKÁ VÝCHODISKA PRO ŘEŠENÍ DANÉ PROBLEMATIKY

4.1 Úvod

Tato kapitola je výrazem snahy o interpretaci východisek či limitů, jež nemají nutně své normativní vyjádření. Jedná se spíše o argumenty, se kterými je možno operovat *de lege lata* při interpretaci legitimacy trestněprávní právní úpravy či *de lege ferenda* při úvahách o její změně či modifikaci. Tyto limity svým charakterem spadají spíše do oblasti historických a kulturních daností, stejně tak jako souvisí i s filozofickým pohledem na současnou společnost a jedince jako její integrální součást.

V oblasti drogové problematiky, zejména v té části týkající se neodborného nakládání či samotného zneužívání regulovaných látek, často vystává klíčová otázka spočívající v hledání **odpovědnosti za zdravotní stav jedince** a míry zdraví celé společnosti, jakožto kategorie jen složitě měřitelné. V otázce reglementace jednání, které sekundárně souvisí s drogovým problémem, jakým je např. majetková či násilná trestná činnost páchaná pod vlivem či s cílem si takovou látku obstarat, panuje názorová jednota v tom, že je nezbytné takové jednání postihovat.

Složitější je však situace a hledání argumentů pro relevantní odpověď na otázku, proč stát kriminalizuje již jednání spočívající v opatřování si takové látky (*není případ České republiky kromě předmětu určeného k její nedovolené výrobě, což nelze hodnotit právě jako řešení vyvážené*), její výroby či vypěstování nebo její přechovávání. Existují však i další neméně komplikované otázky s tímto spojené. V této souvislosti je možné pro zajímavost uvést i fakt, že jsou státy, které trestají již samotné užití jedincem (např. Finsko, Francie, Lucembursko či Portugalsko) nebo dokonce kvalifikovaně užití v kolektivu (např. Belgie) či na místě veřejně přístupném (srov. dále kapitolu IX. zabývající se legislativními profily evropských zemí). Právě pokus o hledání argumentů a odpovědí na skutečnost spočívající v tom, že stát reguluje možnost volně nakládat s některými látkami, a odpovědi na legitimitu takové praxe včetně vynucování plnění povinností formou trestních sankcí je možné najít v této kapitole.

Úvodem této kapitoly je vhodné uvést citaci ze základní právní normy České republiky, jíž je ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 Sb., č. 300/2000Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb. a č. 515/2002 Sb. (dále jen „Ústava“). Ústava je totiž v každém ústavním státě považována za základ právního řádu a rovněž i **základní soubor principů** charakterizující dotčené státní zřízení. Od tohoto základu se odvíjí a musí odvíjet tvorba a aplikace právního řádu. Stejně tak se od těchto principů odvíjí výklad obsažený v této kapitole mající za cíl popsat a vyložit jednotlivá východiska řešení drogové problematiky, nutně se pohybující v limitech historických, kulturních a především filozoficko ústavněprávních.

Podle čl. 1 Ústavy je Česká republika demokratický právní stát založený na úctě k právům člověka a občana. „*Demokratičnost státu je požadavkem ústavou kladeným na další právní normy i uskutečňování veškeré činnosti státu, který je státem právním, jehož základním principem je úcta k právům a svobodám člověka a občana.*“⁸⁾

Stejný pramen uvádí, že „*Ve vztahu stát a občan platí v právním státě princip, že občanu je dovoleno vše, co mu není zákonem zakázáno, kdežto státní orgány mohou zasahovat pouze tehdy, v těch mezích a takovými způsoby, které jsou zákonem dovoleny.*“ „*Občan je zásadně svobodný a právní předpisy jeho svobody omezují jen v míře společensky nezbytné.*“

Je však jedinec jakožto člen institucionalizované společnosti – státu – svobodný neomezeně? Ve vztahu k drogové problematice je nezbytné si položit otázku, zda může stát formou obecně závazných norem stanovit, co je zdravé, bezpečné, a co nikoli? Může potom toto zdravé (bezpečné) chování vynucovat ukládáním trestněprávních sankcí? Může stát chránit jedince před sebou samým? Co je větší hodnotou, zájem společnosti, nebo zájem jednotlivce? Lze zdravotní dopady návykových látek omlouvat kulturními danostmi?

Toto jsou jen některé z mnoha otázek, které musí napadnout každého, kdo se snaží intenzivně zamýšlet nad legitimitou a obsahovou harmonií právní úpravy drogové problematiky nejen v oblasti trestního práva. Tyto otázky jsou však samy o sobě značným zjednodušením.

⁸⁾ Pavlíček V., Hřebejk J., Ústava a ústavní řád České republiky, 1. díl, ústavní systém, 2. vydání, Praha, 1998, s. 53 an.

4.2 Jedinec versus stát

I přes výše naznačené zjednodušení je na první pohled zřejmé, že klíčovým pojmem zkoumané oblasti je zcela nepochybně pojem **svobody**, její pomyslné a nejen právní hranice a s tím pochopitelně související vnitřní a vnější garance takových hranic. V tomto ohledu je třeba si uvědomit, že pojem svobody zcela jistě není pouze kategorií „čistě“ právní. Dle názoru autora této práce je především kategorií filozofickou. Ne na všechny výše uvedené otázky lze totiž najít jednoznačnou odpověď v listině ústavního charakteru či v samotném výčtu lidských práv a svobod nebo dokonce v normě nižší právní síly.

Z právního hlediska lze svobodu jednotlivce právně vymezit jako sféru nezakázaného a tudíž dovoleného chování. Fundamentálním principem je tu tzv. **negativní vymezení svobody**. Přestože (jak je výše předesláno) je svoboda zejména kategorií filozofickou, může a musí být i kategorií právní. Její právní vymezení je však dosti schematické a nepostihuje ji v celé její celistvosti. Princip negativního vymezení svobody je imanentním znakem právního státu. V Listině i Ústavě ČR je gramaticky proveden ve větě: „**co není zakázáno, je dovoleno**“. Takové vymezení implikuje dvě množiny lidských chování:

- a) jednání v souladu s právem (*secundum legem*),
- b) jednání v rozporu s právem (*contra legem*).

Pokud někteří autoři např. Gerloch⁹⁾ vymezují další množinu chování *praeter legem*, často opomíjejí, že chování právem „neupravené“ lze opět rozdělit do dvou výše zmíněných množin ad a) nebo ad b). Chová-li se *praeter legem* jedinec (nebo jiná osoba soukromého práva), chová se *secundum legem*, protože dělá něco, co zakázáno není.

Chová-li se *praeter legem* orgán veřejné moci, jedná protiprávně, protože stát smí vykonávat jen činnosti zákonem uvedené nebo alespoň předpokládané způsobem zákonem vymezeným a v mezích zákona (obojí viz LPS i Ústava čl. 2). Každé lidské chování je tedy právem upraveno. Je buď zakázáno nebo je dovoleno tím, že zakázáno není (k tomu srov.¹⁰⁾).

Přes výše zmíněné negativní vymezení (právní) svobody, je faktem, že právní předpisy platí v určitém místě a čase a že se v průběhu tohoto času mění. Při úvaze, co by mělo být zakázáno (tj. při úvaze *de lege ferenda*), s uvedeným negativním vymezením nevystačíme, protože to se vztahuje k hledisku *de lege lata*.

Dynamicky se měnící společenské podmínky mnohdy při nekoncepčním a nekvalifikovaném snažení ze strany zákonodárců mohou vyústit v složitý soubor norem, jejichž výklad (zejména ve vztahu k normám dalším) může činit praxi značné problémy. Požadavek právní jistoty a možnosti znát právo tu nelze pomíjet. Má-li mít každý povinnost a možnost právo znát: „**ignorantia legis non excusat**“, nesmí být právo (zejména to trestní) srozumitelné jen juristům. Není-li srozumitelné ani juristům, je sankcionování jedinců v trestním řízení jen jakousi dodatečnou snahou trestat za něco, co neměl jedinec možnost (a tím ani povinnost) znát, přesněji řečeno čemu neměl možnost porozumět. Trestní represe pak postrádá svůj základní cíl, kterým je výchova a prevence. Taková represe jen vyvolává strach a zmatek, je kontraproduktivní a může mít někdy i negativnější dopady na život jedince než samotné užívání drog.

Co má tedy být zakázáno a co dovoleno? A také jak to má být zakázáno, resp. dovoleno? První otázka se vztahuje k právní filozofii, sociologii či k principům proporcionality a požadavku legitimacy práva v očích jeho adresátů. Druhá k problému legislativní a interpretační techniky či normotvorného procesu vůbec.

Právní dokumenty obsahující výčet lidských práv a svobod nejsou jen pouhou proklamací stanovující cíle či pouze snad jen určitým programovým dokumentem. Současný výčet garantovaných a nezávislou justici chráněných lidských práv a svobod je právě a jedinečně výsledkem dlouhodobého filozofického a názorového vývoje a s ním spojeného vývoje myšlení a samozřejmě i vývoje společnosti samotné včetně její organizace. A to i s ohledem na fakt, že i mezi garantovanými lidskými právy a svobodami je nutné vést určitou diferenciaci. Diferenciaci založenou na právech **základních** (někdy

⁹⁾ Gerloch, A., Teorie práva, Dobrá Voda, 2001.

¹⁰⁾ Knapp V., Teorie práva, Praha, 1995.

těž „přirozených“) a právech **odvozených** od kapitálové způsobilosti daného státu a případně i historického vývoje.

Lze například poznamenat, že demokratické zřízení, dnes již v našem regionu považované za samozřejmost, jistě nebylo ještě počátkem minulého století zcela běžné. „*Spravedlnost dnes chápeme ne jako apriorní jednou pro vždy danou kategorii, ale jako kategorii historickou, procházející vývojem.*“¹¹⁾

Většina demokratických států garantuje ochranu základního lidského práva na život. **Sociální práva** jako například právo na **bezplatnou zdravotní péči** související i s důsledky drogové problematiky, již však nelze považovat za nedílnou součást ústavních textů všech demokratických států.

Drtivá většina lidských práv a svobod již dnes našla své normativní vyjádření. Zájem jednotlivce a celku je však stále se vyvíjející kategorií. Hranici je složité vést v obecné rovině. Spíše je nezbytné hledat řešení a zaujmout výklad vždy se znalostí individuálních podmínek. Pro oblast drog to platí dvojnásob.

V následujícím textu je obsažen určitý a individuální pohled na věc. Tento pohled či výklad se týká především samotné **legitimity trestněprávní úpravy drogové problematiky**. K pojmům zákonnost, legitimita a právní stát srovnej.¹²⁾

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že Česká republika je státem založeným na demokratických hodnotách garantujících míru svobody ne z hlediska přírodního řádu (práva silnějšího jedince), ale z hlediska rovnosti všech lidí majících právo na identický obsah svobody. Stát je garantem neporušitelnosti těchto hranic a **absolutní svoboda je teoretický pojem**, neboť existuje takzvaný přirozený odpor prostředí, jak z hlediska přírodního tak z hlediska ostatních jedinců, z nichž je společnost tvořena. Úkolem státu a jeho orgánů je tedy ochrana neporušitelnosti těchto hranic ve světle ochrany „slabších“ jedinců s cílem zajištění maximálně možné rovnosti všech.

„*Pojmu „svoboda“ je imanentní antinomie nesvobody. Neexistuje totiž neomezená, absolutní svoboda. Každá svoboda je nutně omezena, implikuje své vlastní omezení, takže pojem neomezená (absolutní) svoboda je vnitřně rozporný, je to protimluv (contradictio in adiecto).*“¹³⁾

Neomezená svoboda neguje rovnost ve svobodě. O svobodě lze hovořit ve vztahu k jednotlivci, ale vztáhneme-li ji k relacím mezi jednotlivci, nutně se dostáváme k otázce rovnosti ve svobodě, jež je důležitější než abstraktní pojem svobody jako takové. Teprve ve vztahu ke svobodám ostatních dostává svoboda individua svůj smysl. Již Aristoteles kvalifikoval člověka jako **zoon politikon**, teprve ve vztahu k ostatním se člověk realizuje (*není-li Bohem nebo zvířetem, jak připomíná citovaný klasik euroamerického myšlení*). Jedině v interakcích s ostatními dostává člověk-zoon svůj smysl a své místo.

Existence člověka bez společnosti je sice možná, ale není to celý člověk, je jen individualitou připravenou o svůj smysl a o svou podstatu, o podstatu své svobody. **Osamělý člověk nepotřebuje získávat svobodu**, má jí přebytek, který nemůže realizovat a který ho činí nešťastným. Lidé dají jistě přednost „nesvobodě“ společnosti ostatních před svobodou samoty. Princip rovné svobody je provedením spojení principu svobody jednotlivce a principu rovnosti. Rovnost je relací a svoboda hodnotou. Relace tu vzniká jako rovný vztah dvou a více svobod různých individuů.

Dále je třeba tedy přijmout i tezi, že svoboda je myslitelná pouze tam, kde platí obecná pravidla a jejich nestranná aplikace včetně vynucení jejich dodržování (význam slova represe mající dnes již téměř pejorativní nádech). **Svoboda každého z nás je jakýmsi pomyslným prostorem, jehož hranice jsou stabilní v přímé závislosti na účinnosti těchto pravidel a funkčnosti vztahů uvnitř společnosti.**

„*Princip spravedlnosti (podle J. Rawlse – pozn. autora) vychází z požadavku, aby ve společnosti založené na právu všichni její členové přijali „pravidla hry“, aby stejně jako využívají výhody snášeli i břemena, která společenské soužití přináší.*“¹⁴⁾

Tyto normy nás – „svobodné“ v jistém směru omezují, ale zároveň i svobodu garantují. **Neznamená to však, že výlučně a jedině trestní právo je tím povoláním nástrojem k jejich garanci.** Významný německý kriminolog Kaiser zaujal k otázce omezené funkce trestu a trestního práva následující sta-

¹¹⁾ Gerloch, A., Teorie práva – 2. rozšířené vydání, Praha 2001, s. 253.

¹²⁾ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva, Praha 2001, s. 179 a násl.

¹³⁾ Knapp V., Teorie práva, Praha, 1995, s. 16.

¹⁴⁾ Gerloch, A., Teorie práva – 2. rozšířené vydání, Praha 2001, s. 242.

novisko. „*Odstrašující a generální prevence trestněprávních norem, jakož i trestněprávní apely míří do prázdna, jestliže nebyly zprostředkovány nebo naučeny normy chování, jejichž respektování trestní zákon přepokládá. Tím se rozumí závislost práva na funkční zdatnosti sociální sítě neformální sociální kontroly.*“¹⁵⁾

V souvislosti s diskusí o legitimitě trestněprávních nástrojů určených k ochraně práv vyplývajících z rámce Evropské úmluvy o ochraně lidských práv vyjádřil Evropský soud pro lidská práva ve věci X. a Y. versus Holandsko některé principy, na základě kterých je dle jeho názoru stát povinen chránit práva pomocí kriminalizace určitých jednání.

„*Z Úmluvy vyplývá pro stát nejen povinnost zdržet se zásahů porušujících chráněná práva, ale též pozitivní povinnost přijmout přiměřená opatření k předcházení porušení práva nebo k uplatnění sankcí za již nastalé porušení. Tato pozitivní povinnost se netýká jen vztahu jednotlivce s orgány veřejné moci, ale též vztahů mezi jednotlivci navzájem (tzv. horizontální účinek Úmluvy). Výběr opatření je věcí úvahy (marge d'appréciation) státu, ale určité skutky porušující určitá práva musí být stíhány trestně. Závisí to na povaze porušeného práva a na povaze porušení. Důležité je tu též srovnávací hledisko, tj. převažující praxe ostatních smluvních států.*“¹⁶⁾

S jistou dávkou zobecnění a zjednodušení lze vyslovit názor, že cesta ke zdraví jednotlivce a celé společnosti je jednou z cest ke svobodě opravdové. Svobodě nejen proklamované postuláty *ex constitutione*.

Stojí tedy v některých ohledech opravdu jedinec proti státu či stát proti jedinci? Obě tyto kategorie (jedinec; stát) je vhodné v normativní oblasti nazvat kategoriemi hodnotovými a vzájemně provázanými, neboť v nejobecnější rovině rozhodně není možné uvažovat o obou z nich separátně. Tak jako je stát institucionalizovaným společenstvím jednotlivců na určitém území, není na druhou stranu možné v současné době uvažovat o jednotlivci, který by nepodléhal v určitém okamžiku moci některého ze současných států splňujícího tzv. „státní“ kritéria podle mezinárodního práva veřejného.

Ve světle výše uvedeného je stát zcela jistě určitou hodnotovou kategorií. Primárním aspektem celého problému abusu návykových látek, jak již bylo naznačeno výše, je zájem celku (společnosti) na zachování určitého **prostředí uvnitř sebe sama**, prostředí, které bude moci odpovídajícím způsobem víceméně zajišťovat kontinuitu v čase. Má-li daná společenská formace přežít, musí se postarat o zdravé prostředí uvnitř sebe sama. Jedná se o základní zájem každé společnosti – **zájem na reprodukci života ve společnosti**,¹⁷⁾ *se kterým úzce souvisí hodnota ochrany hodnot vlastních práv jednotlivcům. Anarchie* jistě nesevřďčí ochraně individuálních hodnot včetně svobody.

Stát je tvořen jednotlivci a jeho vznik a existence je **výsledkem vůle jednotlivců** (k tomu dále srovnej).¹⁸⁾ Svoji organizaci stát zajišťuje aplikací obecných norem obsahově vycházejících z vůle většiny jednotlivců. Ve vztahu k drogové problematice, tak jako ve vztahu ke každé jiné obdobně složité multidisciplinární problematice, je však nezbytné poznamenat, že není možné očekávat tvorbu většinové vůle, mající svůj odraz v právních normách, založené čistě na odborných základech.

Ne každý jednatel je totiž odborně erudovaný v medicíně či právu a nelze to ani očekávat. Z toho důvodu tedy není legitimní zpochybňovat samotný stát a tvrdit, že existuje rozpor mezi zájmy státu a zájmy jednotlivce. **Připusťme však možný rozpor mezi čistě individuálním zájmem konkrétního jednotlivce či skupiny a zájmem většiny společnosti obsaženým v normativním textu a připusťme i možný rozpor mezi názorem jednotlivce a názorem odborných autorit na danou problematiku.**

Bez posledně uvedeného rozporu by ani nebylo možno uvažovat o tolik potřebném vývoji v oblasti výzkumu, který je vlastní i drogové problematice. V tomto ohledu nelze považovat právní úpravu drogové problematiky za jev dokonaný. Ve vztahu k českému právnímu rámci to platí dvojnásob.

Odborná literatura k výše uvedenému vztahu jedince a státu zaujímá následující názor. „*Člověk se rodí ve společnosti, v níž existuje právo, a v ní i umírá. V ní prožívá celý svůj individuální (ontogenetický) vývoj. Právo z člověka dělá občana a tím vlastně rozdvouje jeho osobnost.*“

¹⁵⁾ Kaiser, G., Kriminologie, Praha 2004.

¹⁶⁾ Repík, B., Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, Praha 2002, s. 51.

¹⁷⁾ Knapp, V., Teorie práva, Praha, 1995, s. 29.

¹⁸⁾ Harvánek, J., a kol., Právní teorie, Brno 1995, s. 72 a násl.

„Mluví-li se tedy o základních právech občana a člověka, popř. o základních právech občanských a lidských (anebo o základních svobodách občana a člověka, i to jsou nakonec práva), rozumějí se tím v prvním případě práva, která člověk má od státu, která mu stát poskytuje, kdežto v případě druhém práva, která má člověk nezávisle na jakémkoli státu, tj. v tomto smyslu jako práva přirozená. Příkladem práva lidského je právo na život (čl. 6 odst. 1 Listiny), příkladem práva občanského je právo petiční (čl. 18 Listiny).“¹⁹⁾

Ve zkoumaném případě – případě zneužívání drog a problematiky s tím nutně související (obchod, výroba, propagace apod.) – je možné předmětný výklad opřít o dvě základní lidská práva obsažená v LPS. Ve výše zmíněné diferenciaci lze i tady vést určitou hranici.

Prvním právem je základní lidské **právo na život** upravené v čl. 6 LPS zařazeném v hlavě druhé, oddílu prvním nazvaném „Základní lidská práva a svobody“. Právní úprava tohoto práva doslovně zní: „Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“

Druhým právem je právo upravené v čl. 31 zařazeném v hlavě IV. LPS nazvané „Hospodářská, sociální a kulturní práva“. Jedná se o **právo na ochranu zdraví**, které zní následovně: „Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.“

Reálným faktem je skutečnost, že řada drogově závislých participuje na sociální síti, jež funguje na **principu solidarity**. Sebezničující tendence některých jedinců se odráží v nemalých výdajích veřejných rozpočtů a tato skutečnost může být i legitimním důvodem pro zákaz určitého nakládání s látkami poškozujícími lidské zdraví.

„Paralelně se užívání drog negativně odráží v ekonomice a sociální sféře, neboť se zvyšují výdaje na terapeutiku závislých osob, na zdravotní a důchodové zabezpečení apod.“²⁰⁾

Věc však není jednoduchá. Nejen zneužívání regulovaných drog je nežádoucí. Stejně nežádoucí je i užívání legálně dostupných (alkohol, tabák) a nepříznivý dopad má celá řada životních návyků (nedostatek pohybu, požívání tučných potravin apod.). Sankcionování by teoreticky mohli být všichni, kteří stojí vlastním zaviněním společnost peníze, jež by mohla vynaložit jinde. Stanovení hranice je velmi obtížné a odvíjí se od **celospolečenského konsensu**. V současnosti je zakázáno manipulovat s drogami, vyjma zákonem vymezených a povolených případů. V některých zemích je dokonce trestné i jejich samotné užívání. Ve vztahu k výše uvedeným předmětům zneužívání je tedy vždy nutné pečlivě vážit jejich potenciální rizika. Hraničním kritériem se jeví spíše potenciální riziko pro okolí plynoucí z existence či vlivu takového produktu na jednání uživatele a nikoli pouze potenciální rizika pro samotného jedince – uživatele, i když ani ta nelze vzhledem k výše uvedenému podceňovat či na ně nebrat zřetel. Mají totiž rovněž i určitý vliv na okolí, byť „jen“ prostřednictvím sociálního systému.

Nakolik je výše zmíněné právo na ochranu zdraví také povinností své individuální zdraví chránit, nelze jednoznačně rozhodnout. Právo na ochranu zdraví, jež se vztahuje na každou fyzickou osobu, je úzce spjato s právem na život (čl. 6 odst. 1 LPS).

Vzhledem k tomu, že však **právo na život není v právním řádu České republiky pojato současně jako povinnost žít** (pokus sebevraždy není trestným činem na rozdíl od účasti na takovém jednání), je otázkou, nakolik stát může sankcí postihovat jedince, který se chová destruktivně vůči svému zdraví, uvážíme-li, že některá zdraví poškozující jednání vůči sobě samému povedou s velkou pravděpodobností ke smrti či alespoň k doživotnímu zdravotnímu poškození. Jde o periodicky se opakující praktiky, jež lze v extrémních případech označit za **sebevraždu na pokračování**, ačkoliv jedinec nemusí mít v úmyslu svůj život ukončit, ale naopak jej učinit snesitelnějším.

Koncepce práva na ochranu zdraví u nás vychází z pojetí, že svobodný a přičetný člověk (čl. 1 LPS) je ve svém jednání odpovědný za to, jak zachází se svým zdravím, stejně jako je odpovědný za jiná svoje jednání. Je však filozofickou otázkou, zda je lidská vůle svobodná.

Podle některých názorů je jednání člověka determinováno, i když tak složitě a variabilně, že je vzhledem k našim znalostem lidské psychiky a vědomí často obtížné předvídat, jak se člověk zachová. Nebude-li však možné k chování člověka přičítat prvek svobodné vůle, není možné ani člověka

¹⁹⁾ Knapp, V., Teorie práva, Praha, 1995, s. 13 a násled.

²⁰⁾ Pikna, B., Současná česká legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 48.

sankcionovat za porušení pravidel. Tím pádem by nebylo vlastně ani nutné stanovovat jakákoliv pravidla. Pokud by však byl přijat tento princip, bylo by jistě nutné charakterizovat stav společnosti jako stav **sociální anomie**.

Jiná je otázka jednání, jímž sice jednotlivce poškozují zdraví svoje, ale současně vystavuje riziku újmy jiné. Jde například o případy agresivity individua pod vlivem návykové látky či případy, kdy vykonává činnost, při které může s ohledem na negativní dopad návykové látky na své rozpoznávací schopnosti ohrozit jiné (např. řízení motorového vozidla). V tomto ohledu je možné najít určitou oporu v obecně přijímaných filozofických východiscích např. dále uvedených.

Primárním postulátem teorie spravedlnosti Johna Rawlse²¹⁾ (jehož klasická teorie je koncipována s ohledem na hodnoty demokracie a právního státu) je **rovnost ve svobodě**. Tam, kde začíná stejná svoboda druhého, končí svoboda prvního. Vybočí-li svobodně jednající jedinec z tohoto rámce a v rámci své dispoziční svobody takovým jednáním ohrozí či poškodí důležitou hodnotu jiného (život, zdraví či majetek), neguje onu rovnost ve svobodě, což je stav z hlediska Rawlsova postulátu nespravedlivý. To také činí legitimním sankcionovat taková jednání. Obdobnou charakteristiku lze najít u mnoha autorů.

„Svobodou zde rozumíme sféru zbavenou donucení. Svobodu a rovnost svobod lze zajistit pouze pomocí práva a zákonnosti. Svobody jednotlivce přitom nemohou být garantovány bez jakýchkoli omezení už i proto, že neomezená svoboda jednoho by nutně znamenala anulování nebo omezení svobody druhých, a tedy anulování rovnosti svobody.“²²⁾

Profesor Knapp dodává: *„Svoboda jedince je omezena nejen svobodou, tj. konečností zájmem jiného jedince, ale nezbytně i zájmem obecným. Z toho pak vyplývá, že svoboda člověka je omezena i právní normou, která chrání zájem jiného jedince a vždy též zájem obecný. Tím je dáno to, že úkolem práva je chránit svobodu člověka a zároveň omezovat ji.“²³⁾*

Francouzská Deklarace práv člověka a občana ze dne 26. srpna 1789, jež je považována za základ veřejnoprávní tradice úpravy lidských práv v evropském prostoru k tomuto uvádí:

„Svoboda spočívá v možnosti konat vše, co neškodí jinému: výkon přirozených práv každého člověka má tedy jen ty meze, které zajišťují jiným členům společnosti užívání týchž práv. Tyto meze mohou být určeny jen zákonem.“²⁴⁾

Dalším aspektem vztahu jednotlivce a celku s ohledem na problematiku abusu drog je fakt, že jedinec soustavně poškozující své zdraví, s ohledem na výše popsané a ústavně zaručené právo na ochranu zdraví (jež je dle čl. 1 LPS zaručeno všem rovně), má takto právně zaručenu jistotu, že o něj bude postaráno v situaci, kdy již sám nebude schopen svou životní situaci zvládat.

Právo občanů na bezplatnou zdravotní péči je založeno na základě **systému veřejného pojištění** (čl. 31 LPS, věta druhá), přičemž finanční zdroje k jeho realizaci stát získává prostřednictvím odvodů ze zisků osob za užití **solidárního principu** při přerozdělování takto získaných prostředků.

Při nejtěžších případech zneužívání návykových látek se **toxikoman zpravidla na získávání zdrojů ve společnosti nepodílí**, ale často využívá servis z takových zdrojů pocházející. Je tedy otázkou, do jaké míry může každý z nás poškozovat své zdraví, je-li následná péče nutná při takovém poškození hrazena zejména těmi, kteří se takto destruktivně vůči svému zdraví nechovají. S Rawlsovým principem rovné svobody tu již nevystačíme.

Otázka sankcionovatelnosti jednání, jehož se většina s různou mírou intenzity na sobě dopouští, protože téměř všichni si ničí zdraví něčím, co není pro hodnotný život nezbytně nutné, bude otázkou, jakou míru intenzity takové „**sebedestrukce**“ bude moci stát při zachování jisté proporcionality jednání a sankce postihovat skrze svůj mocensko-institucionální aparát. Tuto míru intenzity může dostatečně určitými formulacemi stanovit pouze právní norma.

Otázka trestnosti jednání spojeného s nakládáním s návykovými látkami implikuje celou řadu problémů ať už **právních** či veskrze **eticko-morálních**, přičemž vést jednoznačnou dělící čáru mezi oběma okruhy nelze z důvodu podmíněnosti práva jako státem petrifikovaného normativního systému (nebo

²¹⁾ Rawls, J., Teorie spravedlnosti, Praha 1995.

²²⁾ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva, Praha 2001, s. 180 a násl.

²³⁾ Knapp, V., Teorie práva, Praha, 1995, s. 16.

²⁴⁾ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A., Teorie práva, Praha 2001, s. 200.

jeho části) a normativních systémů ve společnosti spontánně reglementujících lidské chování a nespoučených se sankcí státního donucení (etika, morálka a spravedlnost), často však spojených se sankcí společenského odsouzení, které je způsobilé být v mnoha ohledech intervencí citelnější.

Má-li stát povinnost chránit zdraví jednotlivců (jež je rubem tohoto práva náležejícího každé fyzické osobě), může jistě a legitimně trestat určitá jednání související s poškozováním zdraví, byť je jednotlivec provádí k vlastní újmě a ne k újmě jiných.

Tento princip takto obecně vyjádřený lze považovat za **etický**. Zásahy do sféry individuální svobody mají i zde svou nepřekročitelnou hranici. Tato hranice je ovšem velmi těžko stanovitelná. Korelátum tu musí být opět celospolečenský konsensus. Je rovněž složité, ne-li nemožné přinutit k léčbě toxikomana, který se léčit nechce. Programové izolování takto postižených (nemocných) jedinců a jejich nucená abstinence na náklady státu jistě není vhodným řešením z hlediska dosažení cílů drogové politiky a i z hledisek ekonomických, ačkoliv i zde by se našli zastánci argumentující tím, že totální izolací toxikomana by se zamezilo šíření drog mezi tu část populace, která na nich není závislá nebo která se s drogami vůbec nesetkala.

V právu jedince k zacházení se svojí fyzickou integritou je třeba rozlišovat dvě roviny. **Rovinu abstraktní a roviny reálnou**. Z pohledu abstraktně-přirozeného má jistě každý jedinec právo rozhodovat o svém zdraví a životě, sám o sobě. Je odpovědný za těžkosti, které případně prožívá, neboť oprávněná a odpovědná-povinná je tatáž osoba.

Ovšem z **reálného hlediska**, vyjadřujícího podobu současné společnosti (zvláště v Evropě, vybudované na křesťanských hodnotách), koresponduje právo sebe sama vědomě a úmyslně poškodit s povinností a odpovědností vůči společnosti a jejímu širokému sociálnímu systému. K jeho zhroucení by velmi brzo došlo, kdyby byl opravdu každý „svobodný“ a nepřispíval, ale pouze využíval jeho servis. Je však nutné vždy a pravidelně vyslovovat určité pochybnosti o tom, zda právě trestní právo je vždy efektivním systémem k ochraně štedrého sociálního systému.

V této souvislosti je však nutné přímo na tomto místě opět zdůraznit, že stávající trestněprávní úprava drogové problematiky je řazena v rámci trestné činnosti **obecně nebezpečné** a trestné činy tam řazené jsou trestnými činy **ohrožovacími**. Z této jejich povahy vyplývá **preventivní charakter** většiny takových skutkových podstat a kriminalizace jednání již v podstatě ve fázi „přípravné“, nemající za následek konkrétní hmatatelnou škodu, ale „pouze“ vznik reálného rizika. Rizika nejen pro samotného takto jednajícího jedince, ale zejména reálného rizika pro jeho okolí či společnost jako celek.

Profesor Knapp poukazuje na skutečnost, že existuje něco, co sám nazývá postulátem **společensky nezbytného omezení svobody jedince**²⁵). Z tohoto postulátu vyplývá, že omezení svobody je v zásadě dvojí: kauzální a společenské.

To **kauzální** je objektivní, je dáno nezávisle na lidské vůli a je mimo dosah působnosti práva. **Sociální (společenské)** omezení individuální svobody je naproti tomu subjektivní. Jeho míra a způsob záleží na lidské /společenské/ vůli, je výsledkem kolize zájmů a jejich společenského hodnocení. Na rozdíl od omezení kauzálního, které je, jak uvedeno výše, dáno objektivně nezávisle na lidské vůli, je třeba u omezení sociálního vždy hledat odpovídající míru, která se snáší se svobodou jedince, která tedy v antinomii svobody vytváří vyrovnaný stav – **homeostázi**.

Gerloch²⁶) vypočítává mimoprávní okolnosti omezující sféru svobody následujícím způsobem: biologické a fyzikální zákonnosti, sociální podmínky lidské existence, jednou učiněné rozhodnutí omezující člověka v jeho budoucí činnosti.

V této souvislosti se jeví jako vhodná pro oblast drogové problematiky následující citace: „*Vycházejíce z toho považujeme za rovnovážné takové omezení svobody jedince, k němuž dojde tehdy, jestliže, především, rozpor mezi společenským zájmem na ochraně svobody jedince a jiným společenským zájmem není v dané historické situaci možno řešit jinak než právě omezením svobody jedince, a dále, jestliže společenská újma, která by hrozila, kdyby svoboda jedince nebyla omezena, by byla větší než společenská újma, která by vznikla omezením svobody jedince.*“²⁷)

²⁵) Knapp, V., Teorie práva, Praha, 1995, s. 17.

²⁶) Gerloch, A., Teorie práva – 2. rozšířené vydání, Praha 2001, s. 249.

²⁷) Knapp, V., Teorie práva, Praha, 1995, s. 17.

V souvislosti s tímto tvrzením se jeví vhodné položit otázku. Je omezení jednotlivce v oblasti nepovoleného – neodborného nakládání (např. výroba, pěstování, přechovávání, obchod) s regulovanými látkami, (též i jedy, zbraněmi, výbušninami či radioaktivním materiálem) vyváжено minimalizací rizik vzniku společenské újmy?

Dle názoru autora zní odpověď – rozhodně ano. Vždy je však nezbytné hledat vyvážené legislativní řešení. To znamená výše zmíněnou „homeostázu“. Tato rovnováha však může být čistě formální. Určité jednání může být sice právně zakázáno (tj. může být protiprávní), ale to ještě neznamená, že zákaz bude jedincem respektován.

Kdyby totiž lidé dodržovali právní normy dobrovolně, nemusely by tyto normy mít vůbec povahu norem právních a společnost by co do reglementace vystačila s normami morálními. Porušování pravidel je nutné sankcionovat, jinak nelze o žádné minimalizaci rizik hovořit. Toto sankcionování musí být důsledné a efektivní. V oboru kriminologie je totiž již dlouhodobě přijímáno pravidlo, že **rychlá a účinná vymahatelnost práva je lepší zárukou prevence než vysoké tresty.**

Lidské tělo (fyzická integrita jednotlivce) není pouhým předmětem ani pouhou fyzickou jednotkou existující mimo společnost. Relace mezi hodnotou jednotlivce (pracovní, sociální i kulturní), která v důsledku extrémního abusu klesá, a zájmem celku (obecnou vůlí) na zdraví jednotlivců jistě z etického hlediska dovoluje tresty za jednání s abusem související. Sporu není o tom, zda trestat tam, kde jsou ohroženy či poškozeny jiné osoby než pachatel vlastního jednání, ani o tom, že určitá jednání, jež mají dopad pouze na toho, kdo tato jednání činí, mají být postihována.

Meritum problému imanentního otázky, kam až může trestněprávní politika státu zajít (tedy jaká zaviněná jednání mohou být antecedentem sankce, popřípadě obecné právní reglementace vůbec), leží v konfliktu mezi zájmem celku (společnosti) a svobodou individua (lidského jedince svobodně a volně jednajícího v tomto světě).

Trestní právo, jakožto *ultima ratio ochrany společenských hodnot před kriminalitou a naopak ochrany občana před samotným trestním právem* (Lewish), se tu zcela dostává na argumentačně tenký led. Jen velmi nesnadno lze totiž dospět k řešení, jež by reflektovalo konsensus, popřípadě názorový kompromis mezi těmi, kdo preferují zájem společnosti na zdraví jednotlivců a jejich ability k činnostem, které spoluvytvářejí zdravou dynamiku společnosti a zajišťují tvorbu jejích hodnot, a těmi, kteří preferují individuální svobodu jednotlivce v zacházení s jeho psychosomatickou integritou a označují ustanovení trestního zákona o návykových látkách za symptomy nebezpečného právního moralismu.

Konkrétní právo lze též chápat jako dílčí projev svobody reglementovaný právním řádem. Tato svoboda potom není ničím jiným než množinou rozličných možných jednání, která má nebo nemá svobodný jedinec právo uskutečňovat pod ochranou výše zmíněného právního řádu. Tento právní řád není samozřejmě hodnotově neutrální.

Mezi nejdůležitější hodnoty patří i **ochrana tvůrce samotného** – společnosti tvořené jednotlivci, nazývané po splnění dalších definičních znaků z hlediska státovědy státem. Výše zmíněné právo není jednosměrnou záležitostí. Právo je spojeno vždy i s určitou povinností. **Tak jako je stát povinen chránit svobodu jednotlivce, je i jedinec povinen dodržovat normy, s jejichž dodržováním stojí a padá garance svobody.**

Například G. Jellinek rozlišil postavení člověka ve vztahu ke státu na status negativus, jímž rozuměl sféru chování člověka chráněnou i proti státu, tj. takovou, do které ani stát nesmí zasahovat, a status positivus, jímž rozuměl jednotlivá oprávnění člověka proti státu.²⁸⁾

Vyvstávají ovšem problémy další. Jaká sebepoškozující jednání tedy mají být postavena mimo zákon? V souvislosti s abusem návykových látek je prvořadou otázkou, zda trestat samotné jejich užívání. V řadě evropských států je taková praxe odmítnuta, naopak ve Spojených státech bylo za Reaganovy vlády v 80. letech samotné užívání prohlášeno za nepřítele číslo jedna, což vedlo např. k testování moči u některých skupin státních zaměstnanců. Velkým politickým tématem v České republice v druhé polovině 90. let bylo znovuzavedení trestnosti držení drogy pro vlastní potřebu v množství větším než malém. Politizace a medializace tohoto tématu v mnoha případech vedla až k dezinformovanosti širší veřejnosti.

²⁸⁾ Jellinek, G., System der subjektiven öffentlichen Rechte, s. 94 an.

4.3 Drogy jako politikum

Z celého problému souvisejícího s drogami se v České republice pochopitelně stalo politikum, jak to lze jistě očekávat u všech témat, která jítí lidské emoce (strach či smysl pro spravedlnost) a která rozdělují společnost v preferencích mezi několik těžko slučitelných postojů. Rovněž absence konkrétní oběti či konkurence oběti a pachatele v jedné osobě u většiny deliktů spojených se zneužíváním návykových látek směřuje k mnohem menšímu ztotožnění se s existujícím stavem. Názor, že politizace celého problému je nežádoucím jevem a že je lépe přenechat řešení této problematiky výhradně odborníkům, je v situaci, kdy se ani erudovaní experti nemohou dohodnout, nutno částečně odmítnout. Úkolem odborníků prezentujících závěry svých vědních oborů je totiž připravit komplexní a objektivní fakta právě pro tato většinová politická rozhodnutí.

„Složitá sociální stratifikace soudobé společnosti determinuje diferenciaci skupinového právního vědomí, zejména ve vazbě na rozdílné sociální potřeby, hodnoty a zájmy.“²⁹⁾

Politizace celé otázky je zcela zákonitým jevem v demokratické společnosti, která hodlá kontroverzní témata týkající se nás všech a především budoucí generace řešit na veřejném fóru při dobré informovanosti veřejnosti o všech aspektech problému. V tomto ohledu je však co zlepšovat. Nevyvážené až zkreslující informace podávané rozličnými autoritami v konečném důsledku působí spíše dezinformačním dojmem.

Drogy jsou kontroverzním a navíc i „lákavým“ tématem. Zjevné nepravdy spočívající v překrucování některých faktů (např. velmi zjednodušující diferenciaci drog na měkké a tvrdé bez dalšího) nejsou zejména vůči mladým lidem vhodnou praxí, protože zjistí-li mladý člověk nepravdivost paušálního přístupu k drogám, je ve větším nebezpečí než adekvátně poučený jedinec, který maximálně několikrát v životě okusí marihuanovou cigaretu se znalostí souvislostí a případných rizik.

Je-li jednou ze základních charakteristik svobodné společnosti **závislost vládnoucích struktur na veřejném mínění**, nelze daný problém vypreparovat a svěřit jeho řešení pouze vzdělané elitě, zejména když ani tato nemá koncepčně jednotný postoj. V České republice je dlouhodobě viditelný rozpor mezi pojetím juristickým a pojetím sociologicko-psychologickým, či přesněji mezi některými reprezentanty těchto vědních disciplín.

Nežádoucím jevům, jako je **populismus** či **demagogie**, nelze nikdy zcela ve svobodné společnosti uznávající svobodu slova a svobodnou politickou soutěž zabránit. Bez heslovitosti se neobejde přesvědčování veřejnosti a demagogie je zlou „sestrou politiky“ již od dob antiky. Politizace problému je zákonitá. Každý závažný celospolečenský problém se v určité chvíli stává politikem. Drogy jsou jím už mnoho let.

V České republice se oním okamžikem velmi intenzivní politizace a s tím spojené veřejné diskuse na téma drogy stal původně vládní návrh novely trestního zákona, jenž si kladl za cíl znovu obnovit trestnost přechovávání drog i pro vlastní potřebu, jež z trestního rámce vymizela počátkem let devadesátých. Tato legislativní iniciativa měla oporu i v usnesení vlády ze dne 9. května 1996 č. 281, kterým bylo vyjádřeno rozhodnutí vlády zpracovat návrhy na tvrdší a účinnější opatření nejen proti nedovolené výrobě a obchodu, ale proti rostoucímu zneužívání drog. V rámci projednávání tohoto legislativního návrhu a bezprostředně po jeho přijetí (i když v roce 1997 se již nejednalo o návrh vládní, ale tímto návrhem inspirovaný a s ním identický návrh poslanecký) vyvolala tato novela velmi ostrou a emotivní debatu v rámci politických, odborných i laických kruhů.

V souvislosti s touto debatou bylo možné zaznamenat několik vyhraněných názorů z oblasti věnující svoji pozornost drogové politice, zacházení se závislými osobami, mezinárodním závazkům či oblasti čistě represivní hledající účinné nástroje pro řešení kriminality spojené s drogovým obchodem. Celý problém byl často viděn v kontradikci „dvou možných“ přístupů k regulaci drog.³⁰⁾ Přístup **represivní** a přístup **terapeutický**. Analogické dělení lze užít i na skupiny účastníků této veřejné diskuse. Tedy na zastánce represe a zastánce terapie. Toto členění je však značně nepřesné a zavádějící.

Obdobným a schematickým způsobem charakterizuje tuto vnitrosociální diskusi týkající se

²⁹⁾ Gerloch, A., Teorie práva – 2. rozšířené vydání, Praha 2001, s. 242.

³⁰⁾ Jelínek, J., Novelizace trestního práva v roce 1998, Praha 1998, s. 25.

držby drog Pikna. Ve své studii³¹⁾ z této doby konstatuje, že v souvislosti s novými legislativními iniciativami dochází neustále ke střetům mezi dvěma rozdílnými názorovými skupinami. První skupinu, jež měla již několik let možnost bezprostředně ovlivňovat veřejné mínění včetně názorů politiků nazývá skupinou „**psychiatrického přístupu**“ k otázce držení drog a souvisejících problémů.

Druhou skupinu nazývá „**přístupem juristickým**“, jenž klade důraz především na dodržování mezinárodních závazků a na skutečnost, že česká právní úprava není v souladu s mezinárodními závazky.

Ze strany zastánců či obhájců výše uvedené novely trestního zákona byly uváděny rozličné argumenty podporující nezbytnost regulace obecného přechovávání drog, nejen tedy přechovávání pro jiného. Jedním z těchto argumentů byla i otázka **harmonizace s přijatými mezinárodními závazky** a druhým argumentem byla údajná nezbytnost vybavit policii **účinnějším nástrojem** pro boj s prostými dealery, kteří před touto novelou v rámci trestní řízení tvrdili, že drogy, jež mají u sebe, mají výhradně pro osobní potřebu, tzn. nepřechovávají je pro jiného. Harmonizaci s přijatými mezinárodními závazky lze jistě považovat za legitimní důvod pro změnu trestního zákona. Dva roky před přijetím této normy se tímto jevem intenzivně zabýval i výše zmíněný Pikna.

„Se záměrem dosát mezinárodním závazkům České republiky včetně zabezpečení řádného plnění úkolů v procesu zajišťování kompatibility českého práva s právním řádem Evropské unie, se jeví aktuálním při úvahách „de lege ferenda“ novelizovat (doplnit) §187 odst. 1 TrZ tak, aby trestné bylo nejen opatřování nebo přechovávání drogy pro jiného, ale rovněž „pro sebe“.“³²⁾

Na druhou stranu je však nezbytné kategoricky odmítnout v pořadí druhou výše uvedenou argumentaci (účinnější nástroj na dealery), a to především z hlediska samotné povahy trestního práva hmotného, jež vykonává i určitou preventivní roli a dále i z hlediska požadavku na právní jistotu a či ústavněprávní zásadu **nullum crimen sine lege**.

Zavedení nové skutkové podstaty na základě skutečnosti, že orgány činné v trestním řízení nejsou schopny postihovat mnohem závažnější formy jednání, jakým je např. distribuce drog podle speciálního ustanovení je nutné považovat za čistě účelový přístup, který je v rozporu s individuálním hodnocením, společenské nebezpečnosti různých forem kriminálního jednání a přístup mající za následek rezignaci na základní procesní zásadu **zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti** (ustanovení § 2 odst. 5 TrŘ v souvislosti s § 1 odst. 1 TrŘ).

Pokud bylo dalším záměrem odlišit dealery a prosté konzumenty, tak se lze domnívat, že právě opak se stal pravdou, neboť obě tyto skupiny pachatelů jsou stíhány podle identického ustanovení, jež je či by být mělo odrazem diferencované společenské nebezpečnosti vyjádřené touto skutkovou podstatou na rozdíl od nebezpečnosti vyjádřené skutkovou podstatou postihující drogový obchod (k ustanovení § 187a TrZ a jeho dopadům srov. kapitolu VII.).

Reálné dopady při aplikaci tohoto ustanovení mohou být a pravděpodobně i jsou dále takové, že se orgány činné v trestním řízení spokojí s kvalifikací podle mírnějšího ustanovení § 187a TrZ, neboť je nic nemotivuje k podstoupení složitějšího důkazního postupu co do prvků objektivní stránky trestného činu zahrnutých zaviněním.

Z výše uvedeného může být pochopitelně zřejmé, že v souvislosti s projednáváním této novely se odlišné názory táhly rovněž napříč politickým spektrem a většina parlamentních stran v zásadě nehlasovala jednotně. Řada poslanců ve svých názorech o postojích k navrhované legislativní změně v zásadě vyjádřila postoj k drogám vůbec.

Je zajímavé, že řešení drogového problému, přestože je tradičně v proklamativní rovině součástí volebních programů a vládních prohlášení, není součástí politicko-filozofických paradigmat. Otázka řešení daného problému jde napříč politickým spektrem a kluby zákonodárců a sekretariáty stran převážně respektují, že je věcí každého zákonodárce, jak hlasuje.

Výrazným způsobem zasáhl do projednávání této novely i tehdejší prezident České republiky Václav Havel, který vrátil Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky novelu trestního zákona při využití svého práva podle čl. 50 Ústavy s tímto odůvodněním:

³¹⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 22.

³²⁾ Pikna, B., Současná česká legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 51.

„Dospěl jsem k názoru, že zákon by vedl spíše k postihu obětí než postihu pachatelů. Znamená příliš ostrý vpád do současného systému lidských práv a svobod. Po důkladném zvážení všech aspektů zákona se domnívám, že nebezpečí, která budou provázet jeho aplikaci, mohou převažovat nad výhodami, které by měl zákon přinést.“

Již dnes lze konstatovat, že tato slova byla praxí spíše vyvrácena než potvrzena (v této souvislosti srov. obecně závazný pokyn nejvyššího státního zástupce č. 6/2000 obsažený v kapitole VII., obsahující mimo jiné i **akcent na alternativní postupy či opatření** u pachatelů drogového deliktu podle § 187a TrZ).

V historickém kontextu je možné toto „veto“ vnímat spíše jako **gesto politické**, mimo odborný rámec, pramenící v zásadě z názorového spektra tehdejší hlavy republiky, na které má však prezident dle Ústavy jistě nezadatelné právo.

Dalším příkladem až hysterické politizace drogové problematiky byla prezidentem republiky aplikovaná ústavní kompetence ve formě individuální milosti. Již za účinnosti novely trestního zákona z roku 1998 udělil prezident Havel milost ve formě agraciace v případě mladého pachatele s až příznačným jménem Pobuda. Tento pachatel soustavně prodával na Ostravsku drogy mladším patnácti let. Přestože soud v rámci výměry sankce využil institut mimořádného snížení trestu, byl pachateli vyměřený trest následně prominut. Nutno zdůraznit, že tento pachatel nebyl odsouzen na základě nového ustanovení kriminalizující přechovávání drogy, ale podle ustanovení postihujícího neoprávněný prodej, které trestní zákon obsahuje již od roku 1961. I takové mohou být důsledky neobjektivní politizace drogového problému.

Jen s podivem lze dále přijmout i názor komunistického poslance (Matulky) přednesený v rozpravě na půdě Poslanecké sněmovny, že alkohol a tabák jsou civilizačními neduhy a nelegální návykové látky civilizačně destruktivním činitelem.

Dopad alkoholu na zdraví společnosti (viz např. dopad na rodinu a zdraví dětí alkoholiků) jistě není ani v porovnání s ostatními drogami natolik zanedbatelný, aby jej šlo označit za pouhý neduh. Zlehčování jedné z forem toxikomanie – alkoholismu – je symptomatické: jeho lehčí formou „trpí“ většina (nejen) české populace.

Ostrý předěl mezi akceptací či dokonce glorifikací návykových látek „tradičních“ (alkohol, tabák) a jakýmkoliv nekritickým odmítáním použití některých látek jinak legálně veřejnosti nedostupných, přesto však v odůvodněných případech použitelných v medicíně, je typickým příkladem zjednodušování problému abusu návykových látek jako takových.

„Současný postoj naší společnosti vůči návykovým látkám je rozporný, na jedné straně je u nás tradiční záležitostí požívání alkoholu, zejména piva a vína, které si naše společnost postupem času ritualizovala, a nepovažuje se za společensky neúnosné, pokud ten, kdo alkohol požívá, nepřekročí společensky únosnou míru.“³³⁾

Snaha po co nejúčinnější prevenci konvergenující se snahou společnosti chránit zdraví svých členů se nemůže dít na bázi preference jedné návykové látky za současného tvrdého postihu nakládání s jinými v dané kultuře dosud nedomestikovanými či vůbec nedomestikovatelnými.

Způsob komunikace a poskytování informací laické veřejnosti ze strany orgánů odpovědných za prevenci je bohužel velmi často zkreslující. Objektívni obecné povědomí jako výsledek nákladného preventivního snažení a kvalitních informací je dalším z klíčových pilířů efektivní protidrogové strategie. V České republice však jde spíše o pilíř defektivní, zejména při sledování laické debaty o marihuaně hraničí až s negativní reklamou na heroin a v podstatě s propagací bezobsažného pojmu tzv. „měkkých drog“.

Z principu je jakákoliv, byť i skrytá, propagace návykových látek společensky nežádoucím jevem, a to i v případě alkoholu a cigaret. Vytváření pocitu, že kouřením té které značky cigaret či pitím toho kterého alkoholu se z chlapce stane muž, je smutným průvodním jevem konzumního života západních společností a společností, jež Západ napodobují. Nedávno přijaté zásadní omezení tabákové reklamy je naopak jistě pozitivním krokem.

Sociálně-ekonomický stav české společnosti na počátku 21. století, absolutní izolace od okolních demokratických zemí postrádajících všudypřítomný paternalistický stát do let devadesátých včetně

³³⁾ Císařová, D., Sovová, O., a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha 2004, s. 169.

absence odpovídající legislativy na počátku její transformace je, bohužel, v některých ohledech stavem trvajícím dodnes. Stal se nepochybně jedním z určujících podnětů v České republice ke generování prostředí, které lze *cum grano salis* nazvat **prostředím vůči drogové kriminalitě přívětivým.**³⁴⁾

Obdobně charakterizoval v této době (před novelou z roku 1998) legislativní situaci B. Pikna: „*V této souvislosti je možno vyjádřit názor, že současnou legislativu a faktickou situaci v České republice, jako jedné z mála zemí světa a zřejmě poslední v Evropě, lze označit „sui generis“ za stav legalizace drog v právním i věcném významu, jak o něj usilují zastánci tzv. liberalizace drog v zahraničí.*“³⁵⁾

Hypertrofie zločineckých gangů (včetně těch, které obchodují s drogami) je průvodním jevem transformace a jistou daní za otevření „*železné opony*“. Ztráta jistoty bezpečí je občany psychologicky vnímána jako nebezpečí a je živnou půdou pro demagogii jak z řad politiků, tak i policie, která by si vždy přála větší pravomoci, aby ochránila „*životy, zdraví a majetek občanů a jejich dětí*“.

Zvyšování úrovně bezpečnosti však musí jít především cestou zlepšení policejního výkonu a výkonu ostatních orgánů činných v trestním řízení, nikoli cestou omezování osobní svobody občanů.

V tomto ohledu nelze samozřejmě opomenout ani strategickou a logisticky výhodnou polohu České republiky v centru Evropy, díky které je Česká republika jednou z oblíbených zastávek a centrem organizovaného zločinu na tranzitních drogových trasách. „*Mezi významné faktory ovlivňující současný nelegální mezinárodní obchod s drogami na našem území patří: strategická poloha České republiky v centru Evropy a tím i na hlavních tranzitních drogových trasách.*“³⁶⁾

Mezi další faktory mající bezprostřední vliv na drogovou situaci v našem regionu řadí autorky citované práce např. tyto: kvalitní a rozvinutý chemický průmysl, tradičně dobrý organizační a intelligenční potenciál obyvatel České republiky, rozpad bývalého Sovětského svazu a bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie a s nimi spojený masivní proud ekonomických a politických běženců na území České republiky, kterého využily zločinecké gangy, Česká republika je stále označována za velice vhodný stát pro „*propírání*“ peněz z organizovaného zločinu obecně a další.

Místo řešení stávajících problémů, které jsme si již tzv. připustili k tělu, dochází k hledání alternativ a třetích cest, jež jsou produktem spíše výnosného obchodu nebo krátkodobého politického profitu. Rozhodně ne produktem filozofie, která je mylně a účelově spojována např. s kouřením cannabisových derivátů či abusem jiných návykových látek.

Nicméně někteří političtí reprezentanti tzv. liberálních pozic v oblasti drog by si již měli uvědomit, že **skupina uživatelů ilegálních drog není právě skupinou elektorátu s přívlastkem disciplinovaný.** Právě naopak. Členové tzv. alternativních subkultur nemají o politiku zájem a hodnoty většinové společnosti (dlužno dodat, že často lidsky pokřivené) neuznávají. Výhody sociální sítě však mnozí z nich rádi využívají.

Hovoří se o **odcizených jedincích**, F. A. Hayek hovořil dokonce o „**nárocích příživníků**“. Pocitem odcizenosti a vykořeněnosti trpí dnes mnoho lidí, ale jen někteří jsou natolik vnímaví, aby tuto nechuť transformovali v něco kreativního.

Problematika spojená s neoprávněným, neodborným nakládáním, užíváním či zneužíváním drog se stává nejen díky rostoucí kooperaci a globalizaci problematikou globální, jejíž důsledky se projevují prakticky v každé zeměpisné oblasti. Obchod s drogami je nepochybně spolu s obchodem se zbraněmi **nejvýnosnější činností na světě** a tyto dvě komodity nejsou uvedeny vedle sebe náhodně, neboť spolu velmi úzce souvisí.

Suma **nelegálně získaných finančních prostředků**, kterými disponuje a operuje *narkomafie*, často a několikanásobně převyšuje hrubý národní produkt střeoevropských zemí jako kupř. České republiky. Jednoznačně se jedná o velmi značné ekonomické a bezpečnostní riziko. O problematice terorismu a jeho financování je v zásadě zbytečné se zmiňovat. Díky této kapitálové abilitě je účastník mezinárodního obchodu s drogami schopen využívat moderních dopravních metod a popř. vybudovat i produkční oblast tzv. „na klíč“. Policejní orgány na celém světě s nimi samozřejmě drží krok jen velmi obtížně a často se stává, že i za určitý profit tu a tam svůj krok bohužel ještě zpomalí.

³⁴⁾ Štablová, R., Šíření drog a kriminalita v České republice v devadesátých letech, in: Bulletin NPDC, 2001, č. 3, s. 8 a násl.

³⁵⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 23.

³⁶⁾ Císařová, D., Sovová, O., a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha 2004, s. 166.

4.3.1 Cíl protidrogové politiky

V souvislosti s politizací problému je nutné i stanovení určitých cílů protidrogové politiky. Cílem ambiciózním, nikoli však reálným, je možno nazvat činnost směřující ke konečnému vyřešení drogového problému, k jakési **kapitulaci drog** ve válce proti drogám (*war on drugs* – termín pocházející z USA užívaný v protidrogové politice 80. let Reaganovou vládou).

„To, že představa společnosti bez drog se ukázala vzhledem k realitě jako iluze, nemůže znamenat rezignaci státu na tento problém, který má nejen zdravotní, ale i sociálně bezpečnostní, případně i kriminální dimenzi.“³⁷⁾

Reálným cílem této politiky je naopak tvorba legislativy na evropské a celosvětové úrovni vystavěné na principech a v duchu mezinárodních dohod. Definování cíle protidrogové politiky zákonitě splývá s definováním cílového stavu, k jehož dosažení musí směřovat veškerá činnost.

Tímto stavem je co nejmenší počet lidí závislých na drogách jako číslo **kritické** a co nejmenší počet lidí zneužívajících návykové látky jako **údaj preventivní**. Středem pozornosti této politiky je objekt, vůči kterému směřuje kriminální chování. Tímto objektem je obecný zájem na ochraně zdraví jednotlivce a „**zdraví celé společnosti**“ před důsledky zneužívání návykových látek.

Kontrast **sociálního „dna“** a celé škály možností a lákadel, které stávající společnost prostřednictvím masové produkce vykořeněným a bez duchovně-mentálního konceptu materialisticky žijícím lidem nabízí, je jistým mementem. Existují i některé politické názory, že vyřešit problém drog není možné, pokud nebude omezena lidská svoboda způsobem, který si však autor syrově utopického románu „1984“ nedovedl představit ani ve svých nejbujnějších představách.

Společnost, která již má základní poznatky v manipulaci s lidským vědomím, se ocitá v pokušení tyto prostředky užívat pro tvorbu určitého – „žádoucího“ – společenského prostředí. Jejich plošná a centrálně řízená aplikace na společnost by však přinesla výsledky, jež přinášejí mnohonásobně černější perspektivu než „**společnost prolezlá drogami**“.

Garantem ochrany a prevence vzniku výše zmíněného nebezpečí (ohrožení zdraví či života) může být pouze stát oplývající odborně způsobilým a vědecky neutrálním aparátem schopným ve spolupráci s mezinárodním společenstvím posoudit, které látky jsou nebezpečné pro výše zmíněný objekt z hlediska jejich neodborného *usu* a samozřejmě i *abusu*. Tato povinnost našla i své zhmotnění ve formě ústavního závazku (čl. 31 LPS: „**Každý má právo na ochranu zdraví.**“)

4.3.2 Drogový trh a jeho konec?

Požadavek ponechat drogy jako takové jen **regulaci trhu** (známý je tímto názorem např. laureát Nobelovy ceny za ekonomii Milton Friedman) je extrémní a jeho možný dopad si lze jen těžko domyslet, protože praxe států a mezistátních struktur založených na smluvních vztazích mezi nimi do tohoto stadia nikdy nedospěje.

Riziko společenského **chaosu** a v krajním případě i **anomie** je tu příliš velké. Stát nemůže rezignovat na své integrační společenské a regulační funkce v oblasti drogové politiky a přiznává to i většina zastánců tolerantních řešení včetně propagátorů legalizace některých drog.

„Je zřejmé, že tato forma legalizace (obecná, generální beztrestnost drog, tzn. včetně výroby a obchodování – pozn. autora) by v podstatě znamenala plnou rezignaci státu (států) na jeho ochrannou funkci vůči svým občanům a současně by i představovala vystavení společnosti neúměrným rizikům zdravotním, společenským a bezpečnostním.“

„Důležitým poznatkem zahraniční praxe je, že legalizace určité drogy nevede ke snížení ilegálního obchodu, nýbrž vyvolává vznik nových forem drogové kriminality.“³⁸⁾

Řešením rozhodně nemůže být poskytnutí možnosti podnikatelským subjektům s drogami neomezeně nakládat (vyrábět je a obchodovat s nimi bez regulačních mechanismů). S velkou pravděpodobností by totiž bylo možno očekávat, že tohoto legalizovaného nakládání s drogami by se chopily již logisticky a kapitálově připravené mafie, které vzhledem k nízkým nákupním cenám (Jižní Amerika,

³⁷⁾ Pikna, B., Téma legalizace drog jako závažný právní a společenský problém, in: Trestní právo, 1996, č. 10, s. 19.

³⁸⁾ Pikna, B., Téma legalizace drog jako závažný právní a společenský problém, in: Trestní právo, 1996, č. 10, s. 19

jihozápadní a jihovýchodní Asie) by mohly dlouhodobě držet ceny tak nízké, že množství jejich konzumentů a dopad na jejich zdraví by znamenal přinejmenším neúměrné zatížení zdravotnických systémů, nemluvě už o dopadech na rodinu apod. Rovněž monopol státu na některé drogy by jistě znamenal jejich ještě nižší ceny na černém trhu.

Restriktivní politika státu, která drží nabídku na určité úrovni, je také žádoucí pro regulaci počtu lidí závislých na drogách, neboť větší dostupnost drog by byla příčinou jejich rozšíření. **Restrikce** ovšem nesmí být hlavním nástrojem drogové politiky státu, protože se snadno zvrhává v situaci, kdy stát a jeho represivní složky vytvoří prostředí stěží ve svobodné společnosti dlouhodobě akceptovatelné, jak ukazuje příklad některých zemí (USA v 80. letech za vlády republikánských prezidentů Reagana a Bushe).

Výše uvedené liberální scénáře však vždy opomíjejí to hlavní. Totiž skutečnost, že restrikce v oblasti určitých látek je stanovena především a hlavně z důvodů ochrany a eliminace negativních dopadů na zdraví jednice či populace vyplývajících z neodborného zneužívání takových látek. **Likvidace mafií a zavedení volného trhu s užíváním drog jistě neřeší dopady na zdraví a sociální systém. Právě naopak.** Snaha reglementovat legální trh s drogami vede v podstatě **k legitimitě jejich zneužívání, k legitimitě postupné degradace hodnot, na kterých je společnost vybudována.** Než zakotvit a právně regulovat volný trh s drogami se jeví jako vhodnější nakládání s drogami neregulovat vůbec.

Omezování poptávky tak zůstává tou nejsnazší cestou. Současně je i cestou, která se v budoucnu nejvíce vyplácí, čehož jsou si státy v současnosti dobře vědomy, vydávající právě na prevenci a výchovu značné částky ze státního rozpočtu. Závazek států potlačovat mezinárodní obchod s drogami je vyjádřen v Úmluvě OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988.

Snaha o sjednocení boje proti návykovým látkám a obchodu s nimi v mezinárodním měřítku je pochopitelná vzhledem k celoplanetárnímu rozsahu tohoto problému. Drogy jsou obchodovány na velké vzdálenosti a mnohde je pěstování rostlinných zdrojů jediným a velmi skromným zdrojem obživy chudých venkovanů (např. Afghánistán, kde výroba opia tvoří podstatnou část jeho HDP), přičemž nákupní ceny drogových mafií jsou velice nízké a teprve transportem na místo konzumace jejich cena rapidně stoupá. Vzhledem ke komplexní povaze celé problematiky budou muset být nalezena i řešení komplexního charakteru při upamatování si všech sociálních, ekonomických i politických aspektů, včetně nabídky **hospodářských alternativ** pro dotčené země a jejich obyvatelstvo zabývající se produkcí.

Teprve uvědomění si všech těchto složitostí a provázaností může stát u zrodu adekvátních a citlivých metod a mechanismů, které beztak celý problém nikdy zcela nemohou uspokojivě vyřešit. **Právní metody tu nejsou dostatečné, nejsou-li následovány prevencí, osvětou, výchovou, postupy léčebnými a resocializačními.**

Na mezinárodním poli vzniká jen pozvolna rozvinutá spolupráce tajných složek represivních aparátů jednotlivých států v boji proti organizovanému zločinu, který je k obchodu s drogami přitahován vidinou velkých zisků stejně jako k jakékoliv jiné činnosti toto slibující (například tzv. obchod se zbraněmi či lidmi).

Přes značnou finanční nákladnost však právě tyto cesty patří k těm méně efektivním, byť jistě smysluplným, ačkoliv, jak již bylo zmíněno, jejich přílišná preference konstituuje i politicky nezdravou atmosféru. Koneckonců není náhodou, že totalitní či autoritativní režimy se s problematikou nelegálního mezinárodního obchodu s drogami vypořádávají díky důrazu na represivní úlohu státu vůbec mnohdy lépe než státy demokratické a právní.

V prostředí, kde musí být spáchání trestného činu k tomu určenými institucemi řádně vyšetřeno, nestranně posouzeno a dokázáno, je postih takového druhu kriminality obzvláště těžký a umožňuje dopadnout pachatele spíše z nižších pater sítě těch, kteří na obchodu s drogami výdělečně participují. Vzhledem k lukrativnosti obchodu s drogami pro patроны drogových kartelů totiž nebývá problém opatřit si kontakty ve státní správě. Prorůstání státního institucionálního mechanismu a zločinu je pak v některých zemích velkým problémem.

Stejně tak i **tvrdost sankcí se mezi státy velmi liší** vzhledem k jejich specifickému historickému, kulturnímu a politickému vývoji. Mnohde (např. v Číně či Thajsku) jsou často ukládány i **tresty absolutní**. V tvrdosti sankce tak stát vyjadřuje představu o míře nebezpečnosti kvalifikovaných jednání spojených s drogami. Má-li však být demokratický a právní stát založen na uznání lidských práv, musí proporcionalitu trestného jednání a sankcí a také adekvátnost prostředků boje s drogovým problémem

odvíjet především od racionálně poznané potřeby, ne od emotivního a paušalizujícího strachu. Z toho vychází i mezinárodní spolupráce založená na konsensu o nebezpečnosti neodborného nakládání s drogami pro lidskou společnost, jak to vyjadřují např. i preambule dotčených úmluv (srov. přílohy 12.6, 12.8, 12.10).

Obecně lze konstatovat, že v žádné ze zemí, které přistoupily k mezinárodním drogovým úmluvám, neexistuje vyhraněná podoba přístupu čistě represivního nebo terapeutického, a to i přes časté tvrzení této skutečnosti v souvislosti s charakteristikou České republiky. Jde o typicky nešťastné operování s pojmy, které jsou srozumitelné a lehce sdělitelné, ale ve svém důsledku prázdné. V tom spočívá velká nebezpečnost zjednodušení problému a uvedení ho až do hraniční polohy „**buď a nebo**“. Otázka však takto nestojí. Je třeba vybudovat systém, který bude vyvážený.

Ne však pouze mezi terapií a represí, ale předně mezi prevencí a sankcí. Slovo **represe** je nutné vyložit jako důraz na vynucování dodržování zákonů, a to i třeba pomocí složek ozbrojených sborů. Terapie naopak znamená proces léčby a ta má své lékařsky přesně dané místo. (srov. „represe a USA“.³⁹⁾)

Horlivým zastáncům čistě terapeutického přístupu je však nutné položit mimo jiné tyto otázky:

- *Lze léčit dealera z jeho úmyslu živit se nelegálním prodejem drog?*
- *Je možné léčit nelegálního výrobce a z čeho?*
- *Je možné léčit konzumenta, který není závislý a z medicínského hlediska tedy neuchopitelný?*

Odpověď na tyto otázky je jednoznačná. Medicína a léčba mají místo tam, kde existují zdravotní komplikace a v horším případě i defekt. V oblasti drog je tímto **defektem vznik závislosti**. Politika státu v této oblasti musí směřovat k prevenci před možností vzniku tohoto defektu jak u jedince, tak i celé společnosti. V tom lze spatřovat i opodstatněnost existence nástrojů trestního práva, které jsou mylně označovány za čistý projev represe.

„Neuvážená a přílišná drogová tolerance neznamená nic jiného než kapitulaci společnosti v boji proti zhoubnému působení ilegálních drog a ve svých důsledcích je její prezentovaná „humánnost“ hluboce nehumánní, neboť zanechává drogově závislé osoby v jejich životě“ bez jakýchkoliv perspektiv.“⁴⁰⁾

Stát musí návykové látky podrobit právnímu režimu. Je zásadní otázkou, jak nastavit právní parametry a (zejména) jak je uplatňovat a prosazovat. V každém případě už zde je možno předeslat to, co plyne z tezí předešlého textu.

Řešení je neustálým **permanentním diskurzem** mezi veřejností, politiky a odborníky z různých oblastí (např. právníci, psychologové, lékaři). Řešení nebude nikdy komplexní v tom smyslu, že celý problém pokryje.

„Velký projekt společnosti bez drog“ nebere v úvahu esenci člověka, jeho slabosti a jeho zvědavost. Jeho přijetí by znamenalo, že budeme žít ve strachu, když ne o sebe, tak o své děti. Strach rodičů o děti by jen dostal novou identitu. Rodiče by se možná jen nebáli, že jejich dítě připraví droga o zdraví či společenské uplatnění, ale rovněž tak by se báli, že se jejich dítě stane „obětí“ represivního systému se značnými pravomocemi, který jejich dítě připraví o společenské uplatnění minimálně stejně důsledným způsobem. Není nutné zdůrazňovat skutečnost, že každá byrokratická struktura, která vznikne, se jen nerada vzdává své existence, protože zajišťuje atraktivní pozice pro své představitele. Každá jednou daná pravomoc se jen těžko odnímá.

Co však udělat, aby systém neexistoval pro systém, ale proto, aby skutečně lidem sloužil a v rámci možností je ochránil před nejhoršími možnými dopady drog, velice často ničících neopakovatelnou hodnotu lidské bytosti, jež je jako politicko-filozofický kánon zakódována v samých základech západní civilizace v duchu učení stoiků, křesťanů, osvícenců a humanistů? Jednoznačná odpověď bohužel neexistuje.

4.4 Kulturní východiska

Je-li v materiálním právním státě, k jehož koncepci se Česká republika hlásí (čl. 1 Ústavy), cílem právního řádu ochrana práv a zajištění spravedlnosti, nelze tak kontroverzní trestněprávní otázky, jako

³⁹⁾ Komorous, J., Argumenty aneb Ne drogové liberalizační lobby v ČR, in: Bulletin NPDC, 2000, č. 1.

⁴⁰⁾ Pikna, B., Téma legalizace drog jako závažný právní a společenský problém, in: Trestní právo, 1996, č. 10, s. 20.

jsou jednání spojená s nakládáním s návykovými látkami, řešit zcela izolovaně bez ohledu na jistou etickou ideu, která je součástí určitého kontextu dané kultury.

Drogu je totiž nutno vidět rovněž i jako **problém kulturní**, neboť nelze považovat za zásadně nepřesné dělení drog na **kulturně absorbované** a naopak. Více než shovívavý přístup k alkoholovým drogám se nám již velmi nevyplácí a liberální přístup se nám vrací jako bumerang v podobě epidemie drog nelegálních, neboť drogy neznají nejen zeměpisné hranice, ale ani hranici legality, kterou dlouhodobě a velmi precizně vedeme mezi ilegálními drogami a alkoholem či tabákem. Některé sociologické výzkumy z poslední doby doložily úzkou **souvislost mezi užíváním alkoholu či tabáku** mladistvými a jejich pozdější orientací na abusivní drogy.

Problém propagace drog, např. v uměleckých dílech, je složitou a citlivou záležitostí, neboť úzce hraničí se svobodou uměleckého projevu. V řadě filmů se drogy objevují, a ne vždy jejich diváci chápou tragiku díla ukazující výjevy ze života jedinců nebo celých subkultur užívajících z různých důvodů zakázané drogy. Celosvětový trend v oblasti propagace „chemické zábavy“ pomocí literárních, filmových a samozřejmě i hudebních děl se nemohl neprojevit v tak malé kulturní oblasti, jakou je Česká republika.

Současná evropská hudební a klubová scéna pro mladé je postavena na zneužívání návykových látek, bez kterých není jedinec mezi vrstevníky v dnešní době takzvaně „in“. Zejména nedostatek alternativ využití volného času a nedostatek objektivních informací tuto spirálu ještě více roztáčejí.

Dynamicky se rozvíjející subkulturou spojenou s užíváním některých látek (marihuana, XTC, LSD a částečně pervitin a kokain) je tzv. **taneční scéna**. Postupně vystoupila z undergroundu a některé její odnože se staly „mainstreamovou“ záležitostí, což vedlo k rozbušení trhu s uvedenými látkami mezi rostoucím počtem příznivců taneční hudby (obdobně⁴¹).

Spojení drogového opojení a opakovaných rytmů je starou metodou vystoupení z mysli, ale v kontextu konzumní západní kultury může znamenat dopad na společnost, který je v současnosti možno jen těžko odhadnout. Bude-li část tzv. „clubberů“ pokračovat zvoleným životním tempem, můžeme se dočkat armády lidí s poškozeným tělem a mozkiem vyžadujícím jiná (legální) psychofarmaka.⁴²)

Faktem je, že drogy výrazně formují (nejen) moderní umění a celou naši civilizaci. Jejich dopady v tomto směru ještě nebyly ani řádně zhodnoceny. Jistý poznávací, umělecký (viz např. moderní reklama) a duchovní potenciál, např. halucinogenních drog (známý již tisíce let po celém světě v kulturách vyznávajících šamanskou magii), je společností vstřebáván po svém a striktní vymahatelnost zákazů propagace by mohla mít rozličné důsledky. Mladí, umělci a bohémové všeho druhu si reflexi vlastních zkušeností nemohou odpustit. Bylo by krátkozraké zakazovat zobrazení drogové zkušenosti v uměleckých dílech a tvářit se, že na naši kulturu nemají drogy žádný vliv nebo že jejich dopad je jen a jen výhradně negativní.

Rostoucí rozdíly mezi sociálním postavením osob vedou samozřejmě i v oblasti drog k vnitřnímu dělení na drogy chudých a drogy bohatých. Jedno mají však lidé společné, a to úzkou škálu motivů, ze kterých se rozhodnou drogy zneužít. Obecně jde převážně vždy o **experiment, zábavu, únik od problémů a na závěr nutnost** spojenou se závislostí.

Nezbytné je si též uvědomit, že řada návykových látek se pomalu integruje do určité lidské kultury a jejich konzumace se stává **neodmyslitelnou součástí sociálních rituálů** a řada návykových látek naproti tomu se z různých důvodů smysluplnou a běžnou součástí sociální stát nemůže pro svou destruktivnost vůči zdraví duševnímu i tělesnému. Jedna látka ovlivňující psychiku jedinců se může do dané kultury zařadit bez větších negativních vlivů a jiná může znamenat (za spolupůsobení dalších faktorů) v extrémním případě i rozpad základního hodnotového systému a sociálních vztahů.

Příkladem toho může být zhoubný vliv alkoholu na původní obyvatele obou Amerik, Austrálie či Nového Zélandu, přičemž tento je již po historicky dlouhou dobu dokonce součástí náboženských i sociálních rituálů **euroamerické židovsko-křesťanské kultury**. Multikulturní charakter dynamicky se globalizující planetární civilizační struktury tyto už tak dost složité situace a etické a právní otázky s nimi spojené ještě dále komplikuje.

⁴¹⁾ Císařová, D., Sovová, O., a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha 2004, s. 168 a násl.

⁴²⁾ Vaněček, M., Drogové subkultury – Punk, In: Bulletin NPDC, 2001, č. 3, s. 17 a násl.; Nožina, M., Vaněček, M., Drogové subkultury – Hippies, in: Bulletin NPDC, 2001, č. 2, s. 15 a násl.

Užívání návykových látek lze též považovat za obecně sdílenou lidskou zkušenost táhnoucí se napříč kulturou různých lidských společností od těch segmentovaných až po složitě strukturované civilizační okruhy, v jejichž aglomeracích žijí vedle sebe miliony lidí. Užívání té které látky bylo součástí kulturní tradice a jako takové předáváno spolu s určitým vzorcem chování a kulturním kontextem z generace na generaci. Již odedávna docházelo k migracím a výměně socio-kulturních memů s tím spojených. Šířilo se užívání určitých omamných látek a ne vždy takový kulturní transfer přinášel ničující důsledky pro danou lidskou pospolitost.

Příkladem transferu, který neměl sociálně destruktivní účinky, je rozšíření halucinogenní rostliny zvané *peyotl* z Ameriky střední (kde měl dlouhou tradici) do Ameriky severní v druhé polovině 18. století. Religiózní zaměření severoamerických domorodců na sny a vize znamenalo, že rituální užívání peyotlu se do kulturně-náboženské výbavy Indiánů zařadilo vedle jiných technik (např. extrémního fyzického vypětí spojeného s bolestí při tzv. „Tanci slunce“ u préríjních kmenů).

Naproti tomu současné šíření tradičního evropského alkoholu zde svůj socio-kulturní kontext nalezlo a znamenalo kolaps sociální a morální integrity příslušníků nepočetných domorodých populací severoamerického kontinentu, který byl o to rychlejší, oč méně fyzicky a psychicky odolní byli proti „*ohnivé vodě*“ nových obyvatel migrujících z Evropy.

Pluralita a různost kultur vegetujících vedle sebe či postupně prorůstajících znamená i jistou diverzifikaci pojetí vztahu dvou základních hodnot: **hedonistické slasti**, kterou jedinci v různé míře instinktivně vyhledávají, na straně jedné a **askeze**, která skrze odmítnutí slasti je motorem tvorby materiálních statků nutných k reprodukci a kontinuální evoluci vedoucí k rozvoji dané civilizační struktury, na straně druhé.

4.5 Filozofická východiska

4.5.1 Požitek versus askeze

Obecně řečeno je velmi složitou otázkou, jaké chování smí stát pod hrozbou trestu zakazovat. Pokud si vypomůžeme názorem zřetelně vystupujícím z diskuse v německé literatuře a soudnictví o deliktech zabití a ublížení na těle, není složité zaznamenat princip, že oprávněnost státu k donucování je uznávána pouze při omezování práv druhých.

V tomto kontextu vystoupil v roce 1998 na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně i významný německý trestněprávní odborník Lothar Kuntz, lic.jur.⁴³⁾ se svým referátem na téma „**Ochrana jedince před sebou samým**“. Z tohoto referátu se pokouší čerpat i některé, dále uvedené myšlenky.

I v České republice existuje mnoho právních předpisů, které presumují s donucením spojené vměšování státu do chování osoby, a to z různých motivů. Jedním z nich může být i zabránění poškození jednotlivce sebou samým. Např. *povinnost používání bezpečnostních pásů při řízení motorového vozidla, povinné používání přilby u motocyklisty nebo povinné očkování*. Příkladem z jiné oblasti, jež může posloužit k ilustraci míry státní ingerence, je povinná školní docházka.

Podle Pikny lze přímo v trestním zákoně najít „*určitou obdobu ochranné a současně i donucovací funkce státu, která je chápána jako samozřejmý atribut státní moci. například bychom mohli uvést trestný čin ohrožování pohlavní nemocí podle § 226 tr. zákona, kdy pachatel je považován za nemocného a současně je přinucen se léčit, a to na základě aplikace konkrétní skutkové podstaty trestného činu.*“⁴⁴⁾

Otázka právní úpravy týkající se návykových látek je téma, které ilustruje podle Kuntze brány **průniku morálky do trestního práva**. Jde o konflikt mezi pomyslným právem na opojení, které není právně prosaditelné, a nárokem na sebepoškození. Při konfliktu dvou společenských orientací, a to **principu výkonnosti** (askeze) a **principu požitku** jako výrazu autonomie individua, je nezbytné najít vyvážený přístup respektující jednotlivce a na druhé straně i společnost. **Požitek je základní potřebou**

⁴³⁾ Sborník příspěvků z mezinárodního semináře–trestněprávní reforma v České republice v interdisciplinární perspektivě, přednášející: Lothar Kuntz, od roku 1989 vědecký pracovník v Institutu pro právní a sociální filozofii saarlandské univerzity, orientuje se na badatelskou činnost v oblasti drogové kriminality a drogové politiky.

⁴⁴⁾ Pikna, B., Téma legalizace drog jako závažný právní a společenský problém, in: Trestní právo, 1996, č. 10, s. 20.

lidské existence, která nemá pouze morální, nýbrž i právní relevanci. Tuto uvádí i usnesení druhé malé trestní komory Zemského soudu v Lübecku:

„Opojení patří podobně jako jídlo, pití a sex k základním potřebám člověka, které požívají ochrany v rámci svobodného rozvoje osobnosti. Je zásadní otázkou lidského sebeurčení učinit zodpovědné rozhodnutí o tom, jaké potraviny, poživatiny a omamné látky bude občan přijímat. Čím techničtěji, rychleji a funkčněji je společnost vystavěna, tím silnější se stává potřeba vytrhnout se z tohoto sevření. Od takto chápaného pozitivního pojmu opojení je nutno odlišovat závislost, která označuje patologický stav stojící mimo individuální sebeurčení.“

Askezi lze chápat jako součást požadavků kladených na jednotlivce stylem života v současné společnosti. Veškeré lidské jednání se stále více racionalizuje a ukázněuje, a to je právě základem **moderní výkonnostně orientované společnosti.**

4.5.2 Liberalismus versus paternalismus

Paternalismus lze obecně definovat jako s donucováním spojené vměšování se do chování osoby s cílem zabránit, aby si sama škodila. Jednoduše to lze ilustrovat na příkladu vztahu rodiče a dítěte. Tedy jako vztah mezi **paternalizujícím** a **paternalizovaným**.

Právní (státní) paternalismus vychází z toho, že zákaz nebo právní předpis existuje i proti vůli příslušného adresáta z dobrého důvodu vždy tehdy, když je to nezbytné k odvrácení škody (fyzické, psychické nebo ekonomické) od osoby, která tomuto opatření podléhá. Kde však leží hranice mezi individuální maximalizací svobody a právním normováním chování jednotlivce?

Člověk může být sebou samým pouze v **interakci s okolím** (druhými). Reflexí ve vztahu k okolí totiž poznává sebe sama. Častým pojmem užívaným při diskusích o možné míře zásahu do svobody jednotlivce je pojem zdraví lidu. Tomuto termínu nelze přisoudit samostatný obsah, neboť zdraví lidu je odvozeno od zdraví jednotlivce. I když tedy hledisko či **kriteriön zdraví lidu** je jen zcela obtížně uchopitelné, je možné při pohledu na zdravotní péči jako součást systému sociálních jistot hledat výchozí bod dalších úvah z hlediska případných společenských nákladů vzniklých v důsledku sebepoškozujícího chování. Z toho lze usuzovat, že jako určitý rub práva občana na obranu proti státu existují rovnocenné pozitivní nároky státu vůči jednotlivci. Z toho lze dovodit i právo státu a možná i povinnost státu sankcionovat určitá jednání (viz výše). Může však být na společnosti požadována náhrada za následky riskantního chování, na jejichž vznik neměla v důsledku autonomního rozhodnutí dotyčného žádný vliv?

Dle Lothara Kuntze by bylo možno vnímat prohibiční paternalistickou politiku vzhledem k narkotikům jako **výraz lidské důstojnosti**. Dále Kuntz uvádí, že *jednotlivý člověk je právním subjektem jen proto, že je více než pouhou individualizovanou hmotou, že se podílí na něčem ideovém, a to na lidské důstojnosti. Nemá tudíž právo napadat něco, na čem je založena právní způsobilost každého člověka.*

Takto interpretovaný pojem lidské důstojnosti legitimuje i existenci deliktů proti sobě jako osobě. Toto lze označit jako **povinnost být osobou**. Ta v sobě zahrnuje rovněž udržování tělesné neporušenosti a zdraví. Argument, že člověk škodí užíváním narkotik pouze sobě samému, by se pak podle Kuntze nemusel uplatnit z několika důvodů.

Například ze stanoviska subjektivismu neexistuje žádné právo na to, aby si člověk škodil a z pohledu utilitaristického člověk po zničení vlastního zdraví využívá sociální síť a jiných výhod sociálního státu. Zdravotně poškozený jedinec není dále schopen plnit pozitivní výkony, které „dluží“, v tom smyslu se vyhýbá povinností vůči státu.

Z principů sociálního státu vyplývá i omezení práva dělat se sebou cokoli. Vůči společnosti má jedinec nejen právo na ochranu, ale také povinnost dodržovat pravidla, bez kterých by ochrana nebyla reálně splnitelná. Svoboda jednotlivce se odvíjí od společnosti mající ústavu, jejíž je jedinec nedílnou součástí bez ohledu na vůli být jejím členem. V tomto smyslu lze vnímat **drogovou subkulturu** jako určitý výraz únikové rebelie vůči společnosti jako celku, včetně jejího destruktivního účinku na hodnoty, na nichž je společnost vystavěna a díky nimž se vyvíjí. Vzorce chování jsou výsledkem vývoje hodnot každé společnosti včetně obrovského rozmachu důrazu na zakotvení lidských práv v polovině 20. století. **Sebezáchovné tendence společnosti nejsou naoktrojovány, ale dány vývojem a empirickým zjištěním v rámci toku času.**

Ve výše zmíněném smyslu je vnímán i paternalistický přístup ve své extrémní poloze sankcionující veškeré užívání návykových látek pro dobro jednotlivce a celé společnosti a opakem je liberální

přístup, který ústí ve snahu vytvořit modely pro legalizaci všech návykových látek se záměrem dostat je pod kontrolu a zajistit z jejich výroby a distribuce zisky náležející jinak pouze strukturám organizovaného zločinu.

Posledně zmíněný přístup je nutné velmi důrazně odmítnout, neboť je jaksi vytržený z kontextu dané problematiky. **Cílem protidrogové politiky není dostat návykové látky pod kontrolu s cílem profitovat z jejich distribuce. Cílem je ochrana zdravého vývoje společnosti.** Cílem není likvidace mafií. **Organizovaného zločinu (narkomafií) by nebylo, nebýt poptávky.** Nabídka je pouze tam, kde je poptávka. Řešení stojící hlavně na represí bez subsidiární úlohy postupů preventivních, léčebných a jiných se ukázala jako neadekvátně zasahující do svobod jednotlivce vzhledem k tomu, že represivní složky státu i v prostředí demokratické společnosti vázané právem mají jistou tendenci uchovávat a prosazovat jednou získaný mocenský vliv.

Na druhou stranu řešení tendující k liberálnímu přístupu mohou znamenat jistou **diskriminaci větší části populace** vystavené větší kriminalitě (i násilné) související s užíváním návykových látek a také nutnost přispívat ze svých daní na léčení toxikomanů a zmírňování negativních jevů spojených s abusem (nefunkční rodiny a jedinci s problémy zařazení do společnosti, různé druhy infekčních onemocnění).

Návykové látky se mírou své destruktivnosti samozřejmě liší i s ohledem na různou adaptabilitu v té které kultuře. Vzhledem k již zmíněné koexistenci a prolínání kultur, které nabylo za poslední tři století nebývalých rozměrů, nelze s jistotou říci, že výčet látek danou kulturou a jejím právním systémem relativně tolerovaných musí odrážet jejich skutečnou společenskou nebezpečnost. Problémy formulace trestněprávních a jiných norem a politika rozhodování státních institucí tak v řadě případů mohou vytvářet situace vyvolávající ostré názorové střety zastánců různých koncepcí.

Požadavek obecné formulace pravidel, jež mají být v budoucnu aplikována na předem neznámý počet případů a diferencovaně vnímaná legitimita postihů spojených s porušením těchto obecných pravidel tvoří základ diskursu, který pravděpodobně jen stěží v dohledné době najde řešení. Stejně tak jako i v této části často citovaný L. Kuntz uzavřel svůj panel tímto prohlášením:

„Rozhodující pro zákaz určitých drog dle právního principu svobody není ani tak jejich abstraktní stupeň nebezpečnosti, jako spíše jejich ohrožování svobody ve smyslu omezování svobodného vytváření pravidel jednání.“

Tuto kapitolu, která si vytyčila nesnadný úkol, a to traktovat filozofická, kulturní či historická východiska, není snadné uzavřít nějakým jednoznačným závěrem, protože pohled na tyto otázky je v zásadě **nutně limitován i osobními postoji či názory autora.** Jedná se spíše o soubor mnoha myšlenek a názorů tzv. k zamyšlení. Stejně tak je dle názoru autora zřejmé, že konečné nalezení jednoznačné odpovědi na otázky vztahující svoji pozornost ke **svobodě jednotlivce při nakládání s vlastním tělem** je velmi složité, pokud vůbec kdy možné. Svým rozsahem totiž tyto otázky spadají do subjektivních oblastí, jakými jsou morálka a s ní související problematiky víry či náboženství. I přes výše uvedené lze ukončit tuto pasáž konstatováním, ve kterém vidí autor této studie určitý pevný bod či východisko:

„Omezení svobody člověka nakládat s jeho svobodou je ochranou jeho svobody.“⁴⁵⁾

⁴⁵⁾ Knapp, V., Teorie práva, Praha 1995, s. 21.

V. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY A HISTORICKÁ VÝCHODISKA

5.1 Úvod

V předcházející kapitole je možné hledat odpověď na otázky související s určitými ústavněprávními, filozofickými, kulturními či politickými limity řešení dané problematiky. Zahájit však výklad o platné právní úpravě bez alespoň stručného exkursu do jejího postupného vývoje se nejeví jako přehledné, neboť platné právní normy obecně prodělávají určitý vývoj, a analýzu pouze posledního legálního znění by bylo možné hodnotit jako analýzu v zásadě vytrženou z kontextu. Z tohoto důvodu je na tomto místě zařazena pasáž týkající se historického vývoje drogové problematiky a jejího legálního odrazu v právních normách.

Vzhledem k **rostoucí kooperaci na mezinárodním poli** a stále silnějšímu vlivu práva mezinárodního na národní právní řády či jejich vzájemného ovlivňování je nezbytné nastínit i historický vývoj regulace drogové problematiky pomocí nástrojů mezinárodního práva veřejného. Dokonce lze takový přístup považovat za nutný, neboť právě mezinárodní společenství a smluvní instrumenty přijímané suverénními státy daly **základ rozvoje národní legislativy** reglementující drogovou problematiku. Mezinárodní závazky z této oblasti tvoří podstatnou část právní materie, kterou je nezbytné použít při tvorbě či interpretaci vnitrostátních norem z důvodu jejich závaznosti pro Českou republiku.

Tato kapitola zabývající se historií je tedy členěna na dva související celky; **historická východiska mezinárodní a historická východiska domácí.**

5.2 Historická východiska mezinárodní

Problém drogové kriminality je vzhledem k rozmachu komunikačních platforem a mezinárodního obchodu více než dříve **problémem globálním**. Dnes je již zcela zřejmé, že tento problém není efektivní a v zásadě ani možné řešit izolovaně.

Efektivní řešení je naopak třeba hledat v rámci **vzájemné spolupráce členů mezinárodního společenství – států**. Více než dříve je rovněž zřejmé, že politika jednoho státu bezprostředně ovlivňuje i prostředí ve státech okolních. Tento axiom protidrogových snah však nebyl vždy takto zřejmý a obecně sdílený.

První pokusy řešit drogovou problematiku multilaterální formou se datují k **počátku 20. století**, kdy lze vysledovat první snahy regulovat nekontrolovaný pohyb drog mezi státy formou mezinárodních úmluv. Jak už to tak bývá nejen v mezinárodním právu, impulsem který, vedl k hledání řešení drogové problematiky, nebylo primárně vědomí negativních dopadů zneužívání drog na jednotlivce či obyvatelstvo. **Primárním impulsem byly čisté ekonomické mezistátní spory** v oblasti dovozu a vývozu artiklu, který až později získal povahu něčeho, co je potřeba regulovat, nejen z důvodů tržně ochranných, ale především z důvodů potenciálních rizik zdravotních.

Stručně lze popsat a označit jako spouštěcí impuls tzv. „**opiové války**“, jež se odehrály mezi Čínou a koloniálními velmocemi – Velkou Británií a později i Francií. Příčinou těchto dvou válek byla pasivní obchodní bilance Velké Británie ve vztahu k Číně, kterou se snažila Velká Británie dohánět zvýšeným dovozem opia do Číny z Indie. Kouření opia však bylo v Číně v polovině 19. století stále více expandujícím problémem včetně značných zdravotních dopadů na obyvatelstvo.

Vzhledem k viditelným následkům tohoto jevu se celého problému postupně ujaly církve, které byly v podstatě po boku vědeckých a dobročinných společností jedinými institucemi způsobilými se oprostit od ekonomických kalkulací a soustředit se na problematiku i z jiných pozic, řekněme **společenských a zdravotních**.

Z těchto aktivit se zformovalo v několika zemích tzv. „**hnutí proti opiu**“, které vyústilo své snahy a tlak tím, že z iniciativy amerického prezidenta Theodora Roosevelta byla svolána první **diplomatická konference v roce 1909 v Šanghaji**, na které se Spojené státy americké postavily na stranu Číny proti

britskému dovozu opia⁴⁶) (z hlediska historického vývoje dále srov. článek uvedený v zápatí⁴⁷) či zpracovanou stať uveřejněnou v odborném periodiku NPDC uvedenou tamtéž).⁴⁸)

Zneužívání některých látek, jmenovitě opia, morfia a kokainu, bylo v západních zemích před první světovou válkou jen řídkým jevem. Naopak na východě bylo od pradávna jejich užívání součástí některých kultur. Na příkladu hašiše lze uvést rozšíření jeho užívání v podstatě v celém islámském světě. Stranou nezůstávalo ani opium a morfium. Negativní následky projevující se na lidském zdraví byly již tehdy zřejmé, a proto bylo možno již tehdy identifikovat určité náznaky snah toto řešit. Například kalifové v Egyptě trestali užívání i tělesnými tresty. Tato opatření však nevedla k výrazným změnám. Nic nebránilo expanzi drogového problému na západ.

„Až do druhé poloviny 19. století nenabyla problematika OPL takových rozměrů, aby vyžadovala akce celosvětového významu. Právě na sklonku 19. století pokroky přírodních a technických věd umožnily vyrábět z přírodních surovin velké množství alkaloidů, a to včetně heroinu. Rozvoj dopravy a spoju pomohl překonat zeměpisné vzdálenosti, umožnil vývoj mezinárodního obchodu, a to vše vedlo, kromě jiného, také k rozšíření nabídky omamných látek, především opiátového typu. Záhy se též objevila patrná souvislost mezi rozšířením těchto látek, zdravotním poškozením zneuživatelů a zločinem. Nahromadění těchto negativních jevů dalo základ pro první mezinárodní konferenci o omamných látkách v roce 1909 v Šanghaji, kde byla vytvořena opiiová komise. Celosvětová situace ve výrobě drog, obchodu s nimi a jejich zneužívání se dnes vyznačuje nebyvalým násilím a korupcí. Jak konstatují orgány OSN, činnost drogových mafii se nadále upevňuje a přes četná a dlouhodobá úsilí ze strany OSN se stále nepodařilo podstatněji omezit ani výrobu a obchod zejména s tradičními drogami – heroin, kokain, a kannabisové produkty.“⁴⁹)

5.2.1 Vývoj pramenů mezinárodního práva drog

V mezinárodním společenství a jeho normativní tvorbě jde vždy o hledání obecného přístupu, často kompromisu či měřítka obecně pro státy přijatelného, neboť mezi suverénními státy není možné hovořit o **superlegislativním orgánu**, který naoktrojuje obecně závazný přístup. I z tohoto důvodu je mezinárodněprávní rámec regulující drogovou problematiku převážně **smluvního typu**.

Středem zájmu těchto mezinárodních pramenů je **ochrana zdraví jednotlivce a společnosti v mezinárodním měřítku**, ale i problematika spojená s praním špinavých peněz a organizovaným zločinem.

Vývoj mezistátních smluvních instrumentů v oblasti drog prodělal poměrně pestrý vývoj, kdy drtivá většina prvotních pramenů je dnes již v zásadě obsolentní. Z toho důvodu je vhodné odlišit mezinárodní prameny historické již neplatící a mezinárodní smluvní prameny platící, smluvní státy zavazující a předmětnou oblast regulující dodnes. Ty posledně uvedené budou z hlediska konkrétních závazků z nich vyplývajících analyzovány až v rámci části zabývající se platnými právními normami.

Opravdový a zároveň i důsledný zájem v oblasti drog lze přiznat až **Organizaci spojených národů**. Pod patronací OSN byla uzavřena série smluv, požadujících provádění kontroly nad výrobou, distribucí omamných a psychotropních látek, boj proti abusu drog a samozřejmě i nezákonnému obchodu s nimi. Tímto vývojem došlo k uznání smutné skutečnosti, že drogový problém se stává stále méně problémem izolovaným, ale naopak jde o **problém globální**, proti kterému lze bojovat pouze společným úsilím a **harmonizací legislativy včetně vzájemné spolupráce** i v jiných oblastech.

Z toho důvodu je možné smluvní instrumenty členit na skupinu těch starších, jež byly přijaty od roku 1912 přes období Společnosti národů až do založení OSN a na skupinu smluv přijatých v rámci OSN.⁵⁰) Z takového členění bude vycházet i tato práce, i když je třeba zdůraznit, že ne všechny z rámce pozdějších smluv přijatých pod patronací OSN zavazují státy dodnes. Existuje v nich totiž skupina tří nejmladších a klíčových smluv, které tvoří onu základní mezinárodní bázi v oblasti kontroly drog

⁴⁶) Informace čerpány ze studie: Šturma, P., Potřeba smluvněprávní regulace kontroly drog a její vývoj, in: Právník, 1995, č. 1.

⁴⁷) Hamouzová, J., Změny v politickém systému České republiky a jejich vliv na drogovou scénu II, in: Bulletin NPDC, 2003, č. 3, s. 39.

⁴⁸) Vaněček, M., Trestněprávní úprava drogové problematiky, in: Bulletin NPDC, 2002, č. 2, s. 16-19.

⁴⁹) Šefl, J., Fatální následky uživatelů omamných a psychotropních látek, in: Bulletin NPDC, 2002, č. 2, s. 20-33.

⁵⁰) Šturma, P., Potřeba smluvněprávní regulace kontroly drog a její vývoj, Právník, 1995, č. 1, s. 41.

dnešní doby. „*Zásady celosvětové filozofie přístupu k řešení problému zneužívání drog jsou obsaženy ve třech dohodách o kontrole drog, které přijala Organizace spojených národů (OSN) postupně v letech 1961, 1971 a 1988. OSN se pomocí svých tří mezinárodních dohod snaží koordinovat celosvětové snahy týkající se výroby, přepravy a spotřeby drog s výjimkou alkoholu.*“⁵¹⁾ Jednotnou úmluvu o omamných látkách lze považovat za přelomový bod v mezinárodní kontrole drog, neboť v podstatě nahradila či sjednotila dosavadní právní rámec (srov. přílohu č. 12.1).

5.2.2 Dřívější úmluvy o kontrole drog

Vzhledem ke skutečnosti, že převážná část závazků z úmluv, o kterých bude pojednávat tato část, již v současné době Českou republiku ani jiné státy nezavazují, bude tato část pouze jakousi stručnou anotací jejich předmětu regulace, neboť podrobné pojednání by přesahovalo předmět této studie. Tato část a její chronologie byla zpracována s využitím informací obsažených v odborné studii uvedené v zápatí a lze na ni tedy v dalším odkázat.⁵²⁾

Ve sledovaném období **1912–1945** bylo přijato na mezinárodním poli celkem šest úmluv regulujících různé aspekty drogové problematiky s určitým akcentem na opium, které bylo substancí, jež zapříčinilo další vývoj v oblasti regulace dané problematiky.

I. Mezinárodní opiová úmluva – Haag, 1912

V roce 1909 se v Šanghaji sešli zástupci 13 zemí (USA, Velká Británie, Francie, Německo, Itálie, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko-Uhersko, Rusko, Čína, Japonsko, Siam a Persie) na mezinárodní konferenci o omamných látkách. Výsledkem této konference však nebylo kvůli sporům během jednání přijetí žádného právně závazného dokumentu.

Bylo přijato celkem **devět doporučení** obsahujících některé základní principy rodící se mezinárodní kontroly drog, zejména **omezení obchodu s drogami jen pro lékařské účely včetně** myšlenky, že státy by měly *omezit svůj vývoz kvůli ochraně zájmů jiných států*. Z důvodu pouze deklaratorního charakteru přijatých dokumentů projevily Spojené státy americké iniciativu svolat další zasedání s cílem přijmout závazný mezinárodní instrument.

K tomuto došlo v Holandsku, kde byla jako výsledek jednání Mezinárodní konference o opiu v Haagu sjednána dne 23. ledna 1912 závazná mezinárodní smlouva pro oblast drog – „*Mezinárodní opiová úmluva*“.

Úmluva vstoupila v platnost v roce 1915. Byla svojí povahou zamýšlena jako **univerzální** přesto, že byla přijata původně pouze 13 smluvními stranami. Předmětem své regulace se zaměřila na problematiku surového opia, opia zpracovaného pro kouření a opia pro lékařské užití včetně dalších látek jako morfinu, kokainu a dalších přípravků, u nichž se státy zavázaly přijmout předpis regulující jejich výrobu, prodej a užívání **výhradně pro lékařské účely**. Působnosti pro Československo nabyla konvence až 10. ledna 1920, a to její ratifikací ústavními orgány ČSR. Prováděcí zákon v Československu byl k této konvenci vydán 18. června 1925.

II. Mezinárodní opiová úmluva – Ženeva, 1925

Aplikace ustanovení Haagské úmluvy přineslo poměrně dobré výsledky. K účinnějšímu postupu proti ilegálnímu obchodu a zneužívání však bylo nezbytné i **omezit pěstování a výrobu** drog a zpřísnit kontrolu mezinárodního obchodu.

Z toho důvodu se v Ženevě uskutečnila **druhá opiová konference** za účasti 36 států. Zde byla přijata první úmluva vypracovaná pod záštitou Společnosti národů, která byla následně podepsána v Ženevě dne 19.2. 1925. Na našem území byla vyhlášena pod. č. 173/1933 Sb. zák. a nař.

Tato úmluva se na rozdíl od předchozí již vztahovala na všechny tři hlavní přírodní drogy: opium, koku a cannabis včetně jejich derivátů (heroinu, kokainu a hašiše). Úmluva vybudovala dále i určitý stálý institucionální rámec pro kontrolu drog, který začal shromažďovat některé statistické údaje. Tímto byly položeny **základy mezinárodních institucí** později přejmenovaných a působících dodnes

⁵¹⁾ Kolektiv autorů, Povaha problému zneužívání drog v mezinárodních souvislostech, in: Trestní právo, 2000, č. 2.

⁵²⁾ Šturma, P., Potřeba smluvněprávní regulace kontroly drog a její vývoj, in: Právník, 1995, č. 1, s. 41.

v pozměněné podobě v rámci OSN. Podle této konvence se každý smluvní stát zavázal, že bude stíhat přiměřenými tresty porušení zákonů a nařízení, jež se vztahují na provádění ustanovení této úmluvy a že zavede příslušná normativní opatření.

III. Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek – Ženeva, 1931

Tato úmluva byla podepsána v Ženevě dne 13. 7. 1931. Na rozdíl od předchozích úmluv, které se soustředily na mezinárodní pohyb drog, tato úmluva si položila za cíl omezit světovou produkci těchto látek pouze na vědecké a lékařské účely. Zavedla **dělení látek do dvou skupin** a rozšířila kontrolu i na průmyslově vyráběné látky. Celkově zpřísnila kontrolu a sankce včetně zavedení možnosti uvalit embargo na dovoz i vývoz omamných látek vůči zemi porušující režim. Tuto někdy nazývanou „limitační“ konvenci podepsalo do 30. července 1931 celkem 36 států, mezi nimi i Československo.

IV. Úmluva k potlačování nedovoleného obchodu s omamnými látkami Ženeva, 1936

Tato úmluva byla podepsána v Ženevě dne 26. června 1936. Až do okamžiku přijetí této mezinárodní dohody se mezinárodní instrumenty soustředily pouze na pohyb omamných látek, popř. omezení jejich výroby, ale samy o sobě neusnadňovaly mezinárodní spolupráci v boji proti nedovolenému obchodu a tranzitu drog.

Tato úmluva je prvním mezinárodním nástrojem, který zakotvuje **přísné tresty a extradici pachatelů trestného činu nedovoleného obchodu** s omamnými látkami, a patří tak mezi **první smlouvy patřící do tzv. mezinárodního práva trestního.**⁵³⁾

K úplnému výčtu zbývajících dvě mezinárodní smlouvy: *Dohoda o výrobě, vnitřním obchodu a použití zpracovaného opia – Ženeva 1925 a Dohoda o kontrole kouření opia na Dálném Východě – Bangkok, 1931*. Tyto dohody nejsou zařazeny chronologicky v předešlém výčtu, neboť jsou co do předmětu regulace či regionálních dopadů, v zásadě méně významné. Obě jsou jistým výrazem snahy regulovat výrobu a kouření opia v rámci regionálního fenoménu na Dálném východě. Místo zákazu zavedly tyto úmluvy výrobu a distribuci státním monopolem, registraci kuřáků opia, zákaz prodeje mladistvým, apod.

5.2.3 Úmluvy přijaté v rámci OSN

V rámci Organizace spojených národů, jež převzala po svém vzniku mimo jiné i funkce zaniklé Společnosti národů v oblasti drogové problematiky bylo do dnešního dne přijato celkem sedm mezinárodních instrumentů s různými dopady a různým významem.

I. Protokol z Lake Success, 1946

Tento protokol nepřinesl věcné změny v mezinárodní kontrole drog, ale transferoval funkce svěřené staršími smlouvami Společnosti národů na OSN, s čímž souvisí vytvoření **Komise OSN pro omamné látky**. Československo přistoupilo k protokolu 28. září 1949. Po značném rozšíření zneužívání drog v období po skončení druhé světové války byla koordinace boje s drogami svěřena Narkotické komisi OSN (*Division of Narcotics*). Právě tato komise byla iniciátorem vzniku dalších úmluv.

II. Protokol z Paříže, 1948

Tento protokol byl podepsán dne 19.11. 1948. Pod mezinárodní kontrolu zařadil i některé další látky dříve neuvedené v Úmluvě z roku 1931. Především byl výrazem reakce na výrobu a užití nových, synteticky vyráběných látek.

III. Protokol o omezení a úpravě pěstování opiového máku, jakož i výroby, mezinárodního obchodu, velkoobchodu a používání opia – New York, 1953

Tento protokol byl podepsán dne 23. června 1953 a v platnost vstoupil až v roce 1963. Zanedlouho byl však komplexně nahrazen Jednotnou úmluvou. Byl výrazem snahy o omezení nadbytečné výroby opia pro legální účely a jeho zásoby udržované jednotlivými státy. Povinností taxativně vyjmenovaných států, které mohly vyrábět opium na export, bylo zavedení monopolu na jeho výrobu a umožnění kontroly dodržování závazků na svém území. Kontrolní a donucovací pravomoci byly svěřeny orgánu, ze kterého se později vyvinul **Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik**.

⁵³⁾ Čepelka, Č., David, V., Úvod do teorie mezinárodního práva, in: AUB Iuridica Brno, 1983, č. 53, s. 187.

5.2.4 Základní pilíře současného a platného mezinárodního systému kontroly drog

Předešlé pojednání se týkalo pramenů mezinárodního práva veřejného převážně nemajících vliv na soudobou aplikaci a závazky České republiky. Historický výklad z pohledu mezinárodních instrumentů bude uzavřen mezinárodními úmluvami, jež tvoří **základ soudobé mezinárodní kontroly drog**. Právě uvnitř jejich díkce je nezbytné analyzovat aktuální závazky, ke kterým Česká republika dobrovolně přistoupila. Tyto budou podrobně interpretovány v rámci kapitoly zabývající se platnou trestněprávní úpravou.

Možnými následky neplnění ustanovení konvencí by mohlo být i zahájení soudního řízení proti České republice u Mezinárodního soudního dvora v Haagu na podnět kterékoli země, která je stranou Konvence. Touto záležitostí by se pravděpodobně také zabýval Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik (INCB) a v nejextrémnějším případě by se mohlo stát, že by navrhl sankce jako například bojkot legálního obchodu v oblasti regulovaných látek.

Jedná se o následující smluvní dokumenty:

1. **Jednotnou úmluvu o omamných látkách z roku 1961, ve znění protokolu z roku 1972;**
2. **Úmluvu o psychotropních látkách z roku 1971;**
3. **Úmluvu OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988.**

5.2.4.1 Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961

Jednotná úmluva o omamných látkách, tvořící základní bázi či pilíř současného systému mezinárodní kontroly drog, byla sjednána 31. března 1961 v New Yorku a jménem Československé socialistické republiky byla podepsána dne 31. července 1961 s výhradami, které se týkaly dílčí uzavřenosti této úmluvy pro některé státy. Vláda Československé socialistické republiky vyslovila s Úmluvou souhlas dne 13. září 1961 a prezident republiky ji ratifikoval dne 23. listopadu 1963 s výhradami učiněnými při podpisu Úmluvy. České znění Jednotné úmluvy o omamných látkách bylo v České republice publikováno vyhláškou ministra zahraničních věcí ze dne 27. dubna 1965 pod č. **47/1965 Sb.**

Úmluva jako celek **vstoupila v platnost** na základě svého článku 41 odstavce 2 dne **13. prosince 1964** a tímto dnem vstoupila rovněž v platnost i pro Československou socialistickou republiku. Jednotná úmluva byla prozatím změněna pouze jednou, a to Protokolem o změnách Jednotné úmluvy sjednaným 25. března 1972 v Ženevě.

Protokol, jenž vstoupil v platnost 8. srpna 1975, **posílil úlohu Mezinárodního úřadu** pro kontrolu omamných látek, rozšířil například povinnosti států v oblasti odhadu spotřeby omamných látek a prosadil potřebu léčby a **rehabilitace drogově závislých**. Obecně rozšířil **význam mezinárodní spolupráce v drogové oblasti**. Česká republika jej ratifikovala v roce 1988. Tento protokol byl v České republice publikován formou sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. **458/1991 Sb.**

Cílem přijetí této přelomové úmluvy, jak to už vyplývá z jejího názvu, bylo **sjednotit či nahradit všechny dříve podepsané mezinárodní úmluvy** z této oblasti (srov. přílohu č. 12.1), protože systém kontroly se stal již velmi **komplikovaným a nepřehledným** a bylo nezbytné se nově dále zaměřit i na kontrolu pěstování rostlin, které slouží jako suroviny pro získávání omamných látek.

Dalšími cíli bylo vytvořit podmínky pro vybudování orgánů provádějících ustanovení Úmluvy či omezení výroby omamných látek pouze na množství používaná pro léčebné a omezené vědecké účely.

„*Celkově lze označit Jednotnou úmluvu za víceúčelový mezinárodněprávní instrument, který předvídá nejen administrativní (kontrola drog od výroby přes mezinárodní obchod a distribuci až po spotřebu), ale i trestní opatření (byť jen v omezeném rozsahu).*“⁵⁴⁾

Jednotná úmluva reglementuje následující oblasti:

- Systém látek podléhajících kontrole, kontrolní mechanismy a instituce;
- Vedení statistických údajů o problematice a povinnosti států;
- Omezení výroby (pěstování) a dovozu s důrazem na opium, konopí a keř koka;
- Trestní instituty, konfiskace apod. určené pro transformaci do právních řádů;
- Opatření proti zneužívání omamných látek;

⁵⁴⁾ Šturma, P., Potřeba smluvněprávní regulace kontroly drog a její vývoj, in: Právník, 1995, č. 1, s. 46.

5.2.4.2 Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971

V reakci na nárůst zneužívání **psychofarmak** koncem 60. let doporučily shodně Světová zdravotnická organizace (WHO) a Komise OSN pro omamné látky, aby vlády jednotlivých států přijaly příslušná právní a administrativní opatření pro jejich kontrolu, která by reagovala na aktuální problémy související s rozšiřováním těchto látek, **jež nepodléhají mezinárodní kontrole podle Jednotné úmluvy.**

Na podkladě návrhů Komise OSN pro omamné látky byla ve spolupráci s WHO připravena Úmluva o psychotropních látkách (*Convention on Psychotropic Substances, 1971*).

„Zatímco dosavadní mezinárodní instrumenty se vztahovaly pouze na kontrolu omamných látek, Úmluva o psychotropních látkách, přijatá ve Vídni dne 21.2. 1971, významně rozšířila mezinárodní kontrolu. Jde v ní o velkou skupinu průmyslově vyráběných látek, které dokáží měnit náladu a chování lidí a mohou vytvářet závislost.“ „Úmluva v zásadě přebírá model Jednotné úmluvy (zejména pokud jde o institucionalizovaný mechanismus), ale celkově obsahuje méně náročné závazky.“⁵⁵⁾

Úmluva z roku 1971 vstoupila v platnost dnem 16. srpna 1976. Pro Československou socialistickou republiku vstoupila v platnost dnem **11. ledna 1989**. Tato úmluva je zaměřena na látky, které nebyly zahrnuty v předchozích úmluvách a zahrnuje i halucinogeny, amfetamin, barbituráty či transquilizéry. Na základě této úmluvy se kontroluje okolo 105 psychotropních látek. Většina z nich je obsažena ve farmaceutických výrobcích působících na centrální nervovou soustavu. Úmluva z roku 1971 vyzývá k přísnější kontrole obzvláště nebezpečných látek jako např. LSD.

Rovněž vyzývá k tomu, aby látky široce používané pro lékařské účely byly kontrolovány tak, aby nebyla narušena přístupnost pro tyto účely, ale na druhé straně, aby se zamezilo jejich zneužití.

České znění Úmluvy z roku 1971 bylo publikováno dne 21. dubna 1989 vyhláškou ministra zahraničních věcí pod č. **62/1989 Sb.**, o Úmluvě o psychotropních látkách. O záměrech smluvních stran nejlépe vypoví doslovný text preambule (viz příloha č. 12.8).

5.2.4.3 Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu z roku 1988

Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami byla sjednána dne 20. prosince 1988 ve Vídni. Jménem Československé socialistické republiky byla Úmluva podepsána v New Yorku dne 7. prosince 1989. S Úmluvou vyslovilo souhlas Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky a prezident České a Slovenské Federativní Republiky ji ratifikoval.

Úmluva z roku 1988 je zaměřena převážně na **prevenci praní špinavých peněz** získaných při nezákonném obchodu s drogami a poskytuje konkrétní instrumenty pro mezinárodní **spolupráci v oblasti trestního práva.**

Obecně je možné říci, že cílem této Úmluvy je přispět ke **spolupráci mezi signatářskými státy**, aby mohly účinněji řešit různé **problémy nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami mezinárodního charakteru.** V rámci plnění závazků stanovených Úmluvou by měly státy přijímat nutná opatření, včetně zákonodárných a organizačních v souladu se základními ustanoveními svých vnitrostátních právních řádů.

„Hlavním cílem zatím poslední z mnohostranných smluv, Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, přijaté ve Vídni je posílit právní nástroje mezinárodní spolupráce států při potlačování tohoto typu mezinárodní kriminality. Nejde jen o rozšíření okruhu skutkových podstat, které se smluvní strany zavázaly **inkriminovat** ve svém vnitrostátním právu, ale i o další opatření, jako zmrazení a konfiskace výnosů a majetku získaných z obchodu s drogami, průlom do bankovního tajemství umožňující soudům získat bankovní, finanční a obchodní záznamy.“⁵⁶⁾

K interpretaci anglického pojmu „*incrimination*“ se vyjádřil na několika místech Pikna. Obecně by bylo lze jej přeložit jako „*obvinít ze zločinu*“. Jeho užití v souvislosti s drogami však znamená, že osobu sice trestně nestíháme, ale zcela ji nezprošťujeme zodpovědnosti za nějaké méně závažné jednání.

⁵⁵⁾ Šturma, P., Potřeba smluvněprávní regulace kontroly drog a její vývoj, in: Právník, 1995, č.1, s. 47.

⁵⁶⁾ Šturma, P., Potřeba smluvněprávní regulace kontroly drog a její vývoj, in: Právník, 1995, č. 1, s. 47.

„Je zřejmé, že pojem „inkriminovat“ (incriminate) užívaný ve spojení konzumace drog by měl být překládán šířeji nežli pojem trestní stíhání, který je právní „terminus technicus“ s přesně vymezeným obsahem. Pojem inkriminovat spíše znamená, že osobu sice trestně nestíháme, ale zcela ji nezprošťujeme zodpovědnosti za nějaké méně závažné nezákonné jednání. Typicky může jít o nahrazení trestního stíhání správním řízením (řízením o přestupku).“⁵⁷⁾

Ve zkratce řečeno lze tuto smlouvu tvořící třetí pilíř současného mezinárodního systému kontroly drog charakterizovat jako soubor opatření a závazků spadajících v signatářských státech **do oboru práva trestního**.

V oblasti hmotného práva trestního se jedná o požadavky na obsah jednotlivých skutkových podstat drogových deliktů či deliktů souvisejících s jevem **praní špinavých peněz**.

V oblasti procesního trestního práva se Úmluva bezprostředně dotýká oblasti **právní pomoci, extradice či zajišťovacích opatření**. Tato Úmluva reglementuje sankční systém vystavěný na porušování pravidel převážně dohodnutých v předchozích úmluvách z roku 1961 a 1971.

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 29 odst. 1 dnem 11. listopadu 1990. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost dnem **2. září 1991**. Ve sbírce zákonů byla publikována pod č. **462/1991 Sb.** O záměrech smluvních stran nejlépe vypovídá rozsáhlá preambule (viz příloha 12.10).

Závěrem této pasáže je vhodné se zmínit i o institucionálním rámci současného systému mezinárodní kontroly drog, tak jak se historicky vyvinul. Kromě Světové zdravotnické organizace (WHO) je tvořen i několika klíčovými institucemi, jejichž výčet a stručná charakteristika je obsažena v příloze č. 12.12.

5.3 Historická východiska – domácí

5.3.1 Úvod

První pokusy o právní úpravu deliktů souvisejících s drogami je možné na území současné České republiky datovat již do let padesátých 19. století, tj. do období **Rakousko-uherské monarchie**.⁵⁸⁾ Tato problematika však nebyla v té době regulována obdobným způsobem, jaký můžeme najít ve stávajícím právním řádu či konkrétně v trestním kodexu.

S jistou dávkou zjednodušení lze konstatovat, že první obecně závazné právní normy týkající se drog byly přijaty v roce 1852, přesněji řečeno 27. května 1852. V tento den byl totiž schválen **zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích**, jenž nabyl účinnosti 1. září 1852. Tento zákon se stal základem rakouského a později i československého trestního práva a platil až do 1. srpna 1950, kdy byl komplexně zrušen zcela novým komunistickým trestním zákoníkem č. 86/1950 Sb. Trestní zákon z roku 1950 nebyl však aplikován příliš dlouho, neboť byl 1. ledna 1962 nahrazen doposud účinným trestním zákonem č. 140/1961 Sb.

Chronologicky posledním a zásadním legislativním krokem v oblasti trestního práva hmotného je pokus komplexně reformní. Tím je rekodifikace trestního práva hmotného schválená usnesením vlády České republiky č. 593 ze dne 9. června 2004, která na své definitivní schválení Parlamentem ještě jen čeká, a to i přes fakt, že prošla 15. října 2004 prvním čtením v Poslanecké sněmovně. Ve vztahu k podobě tohoto normativního textu a při zaměření se detailně na návrh právní regulace drogových deliktů lze očekávat diskusi, jež pravděpodobně svoji intenzitou předčí ty předešlé (srov. kapitulu VIII.).

5.3.2 Zákon č. 117/1852 ř.z. o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích by bylo jistě přesnější nazývat rozsáhlou novelou trestního zákoníku z roku 1803. Tento zákon podstatně zjednodušil systém trestů a jeho článek IV. uvozovacího patentu zakotvil zásadu legality patřící mezi současné základní zásady ústavní

⁵⁷⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 23.

⁵⁸⁾ Gajdošíková, H., Historický nástin právní úpravy drogových trestných činů, Projekt analýzy dopadů novelizace drogové legislativy, Praha 2001. Informace v této kapitole uvedené byly čerpány mimo jiné z této práce.

a známou především ve své latinské mutaci: „*nullum crimen, nulla poena sine lege*“. Na rozdíl od zákoníku z roku 1803 již rozlišuje nejen bipartici zločinů a přestupků, ale i nově zavedené přečiny.

Právě toto dělení je velmi inspirující z hlediska „*drogových deliktů*“ a je rovněž aktuální i ve světle rekodifikačních prací v současnosti, tj. na počátku 21. století. Další výraznou změnou je vypuštění procesně právních norem a záběr pouze na normy hmotně právní.

První právní úprava zakotvená zákonem č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích v oblasti drogových deliktů směřovala však svoji pozornost spíše vůči **živnostenskému podnikání** a ukládání postihu za provinění proti tehdejší předpisům upravujícím **nakládání s léčivými a jedy**. Svým obsahem tyto skutkové podstaty částečně splňovaly obsah ustanovení dnešních trestných činů řazených do IV. hlavy trestního zákona, tzn. trestných činů obecně nebezpečných.

Z pohledu dnešní podoby drogových deliktů lze říci, že dotčená historická ustanovení reglementovala převážně jednání, které dnes můžeme **charakterizovat jako neoprávněnou distribuci**, přičemž sankce nebyly příliš vysoké a k subjektivní stránce těchto deliktů postačovala především nedbalost. Držba a užívání drog trestné nebylo.

Například podle § 354 zákona o zločinech, přečinech a přestupcích byl trestný neoprávněný prodej léčiv vnitřních i zevních. Ustanovení § 368 naopak upravovalo nedbalost v chování a oddělení jedu a § 370 řešil zanedbání dohledu nad jedovatou látkou. Zákon dále obsahoval i ustanovení § 337 upravující „**užívání odvaru z makovic při dětech**“. V tomto případě však hrozila sankce pouze v případě, že nastalo těžké poškození na těle, nebo usmrcení následkem podávání této látky. Toto jednání bylo klasifikováno jako přestupek a za jeho spáchání hrozil trest ve formě vězení od 1 až do 6 měsíců. V případě následku v podobě způsobení smrti se jednalo o přečin, který se trestal přísněji tuhým vězením od 6 měsíců do 1 roku.

Tento způsob trestání se vztahoval i na osoby, které se neopatrně chovaly při vykuřování sírou a při **užívání narkotizujících prostředků** (§ 336 písm. d). Velmi zajímavou úpravu obsahoval rovněž i v oblasti **provozování lékařství a ranhojičství bez povolení**, kde zvláštní zřetel byl brán na skutečnost, že tato osoba užívala éterových par, tj. dopouštěla se narkotizování (§ 343). Úplné znění vybraných ustanovení zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích je uvedeno v příloze č. 12.2 této práce.

5.3.3 Právní úprava – „První“ republiky

Rakousko-uherská trestněprávní úprava byla v účinnosti až do třicátých let 20. století, kdy došlo k podstatné změně na základě přijetí Mezinárodní opiové úmluvy a Úmluvy o omezení výroby a úpravy distribuce omamných látek. Tyto smluvní instrumenty byly promítnuty do právního systému tehdejšího Československa zákonem č. 29/1938 S.z.n. „**opiový zákon**“. Tímto zákonem byla provedena Mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912, vyhlášená pod č. 159/1922 Sb., z. a n., Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. června 1925, vyhlášená pod č. 147/1927 Sb. z. a n. a Úmluva o zamezení výroby a úprav distribuce omamných látek ze dne 13. června 1931, vyhlášená pod č. 173/1933 Sb., z. a n.

V ustanovení § 1 opiového zákona bylo stanoveno, že **úřednímu dozoru se podrobují výroba, zpracování, příprava, rozdělování, obchod, dovoz, tranzit a vývoz omamných látek**. Byl zde podán výklad základních pojmů a stanovena potřeba zvláštních povolení k disponování s těmito látkami.

V trestní oblasti klasifikoval opiový zákon podle závažnosti **přestupky, přečiny a zločiny**. Přestupky postihovaly okresní úřady pokutou od 500 do 50 000 Kč nebo vězením od 24 hodin do 5 měsíců. Látku, jež byla předmětem přestupku, mohl okresní úřad zkonfiskovat bez ohledu na to, komu náležela.

Závažnými delikty, které projednával soud, byly přečiny a zločiny, i pokusy o ně. Opiový zákon trestal v první řadě úmyslné vyrobení omamné látky, přípravu, zpracování, přepracování, přechovávání, prodej, uvedení do oběhu, nabídku, dovoz, vývoz nebo průvoz. „*Takové chování bylo kvalifikováno jako přečin a trestáno tuhým vězením od 3 měsíců do 3 let a peněžitým trestem od 5000,- do 50 000,- korun. Byl-li takový čin spáchán ve velkém rozsahu, v rámci provozování živnosti nebo za takových okolností, že z toho vzešlo těžké poškození těla nebo smrt člověka nebo nebezpečí pro život nebo zdraví lidí ve větším rozsahu, hrozil pachateli žalář od 1 do 5 let a peněžitý trest od 10 000 do 100 000 korun (§ 19 odst.1 citovaného zákona).*

Trestná byla taktéž výroba, opatření, přechovávání nebo přenechání nástroje nebo předmětu, který byl nepochybně určen k neoprávněné výrobě nebo k přípravě nebo k neoprávněnému zpracování nebo

přepřepování omamné látky. Zde hrozil pachateli trest od 1 měsíce do 1 roku a peněžité trest do 5 000 korun (§ 19 odst. 2 citovaného zákona). Pojem „omamné prostředky“ – později „omamné látky“ – upřesňovaly prováděcí vyhlášky.“⁵⁹⁾.

Zákon umožňoval podrobit odsouzeného policejnímu dohledu a cizince vypovědět z území republiky. Bez ohledu na výsledek trestního řízení bylo možné předměty určené ke spáchání trestného činu, předměty, kterými byl trestný čin spáchán, nebo předměty, které byly trestným činem vyrobeny nebo získány, **prohlásit za propadlé**. Odsouzeným osobám bylo možné na určitý čas nebo navždy odejmout zvláštní povolení, živnostenskou koncesi nebo zakázat výkon funkce.

Na základě opiového zákona byla zavedena povinnost zapisovat drogy do zvláštních tzv. „**opiových registrů**“, a to jak v případě velkoobchodu, tak maloobchodu. Všechny lékárny musely v těchto registrech zaznamenávat drogy vydávané na lékařské předpisy. To se týkalo i lékařů a veterinářů, kteří disponovali osobními lékárnami. Zákon rovněž zaváděl v lékárnách úřední inspekce, prováděné minimálně jednou za rok. Ty byly zaměřeny na kontrolu dodržování předpisů, na jejichž základě byly drogy vydány.

Opiový zákon, vládní nařízení č. 137/1938 Sb., kterým se provádí opiový zákon, vyhláška ministra zdravotnictví č. 80/1946 Sb., a vyhláška ministra zdravotnictví č. 189/1949 Sb., byly zrušeny zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění č. 23/1955 Sb., o jedech a látkách škodlivých zdraví.

Na základě výše uvedeného je tedy možné konstatovat, že Opiový zákon stanovoval skutkové podstaty trestných činů v zásadě obdobným způsobem, jak je zná současná právní úprava. Nevedl hranici mezi držením drogy pro sebe či držbou pro jiného.

5.3.4 Právní úprava po II. světové válce s důrazem na mimotrestní legislativu

Nejdůležitější skutečností poválečného vývoje drogové legislativy je **zařazení drogových deliktů přímo do rámce trestního zákona; konkrétně trestního zákona z roku 1950**. Jednalo se o dva drogové delikty, podle ustanovení § 197 a ustanovení § 198 (viz příloha č. 12.3). V rámci skutkových podstat těchto deliktů byla kriminalizována jednání ve formě neoprávněné výroby, dovozu, vývozu, opatření jinému nebo přechovávání omamných prostředků nebo jedů a výroba, opatření sobě nebo jinému nebo přechovávání předmětu určeného k neoprávněné výrobě omamných prostředků nebo jedů.

Mnohem pestřejší však byl vývoj mimotrestní legislativy, a to až do současnosti. V boji s různými typy závislostí po druhé světové válce pokračovala i domácí legislativa. Příznačné pro toto období bylo, že společenská poptávka akcentovala především problémy spojené se zneužíváním alkoholu.

Z toho důvodu byl v Československu nejdříve vypracován nový **zákon proti alkoholismu**. V zákoně č. 87/1948 Sb., o potírání alkoholismu, se zdůrazňovalo, že potíráním alkoholismu se rozumějí všechna potřebná opatření a nařízení směřující k ochraně lidského zdraví před následky alkoholismu.

Avšak ani zákon č. 120/1961 Sb., o boji proti alkoholismu, který nahradil zákon z roku 1948, neobsahoval **žádná ustanovení proti nealkoholovým toxikomaniím**. Tento nedostatek odstranil až doposud účinný zákon ČNR č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi.

Státní dohled nad obchodem a distribucí drog navazoval na předválečný opiový zákon a jeho prováděcí předpisy. Zákony a nařízení byly ovšem modifikovány v souladu s modernizací a reorganizací metod výroby a distribuce drog. Dne 16. června 1953 vydalo ministerstvo zdravotnictví po dohodě s ministerstvem zemědělství a výživy vyhlášku č. 283/1953, která stanovila nová pravidla a upravovala předcházející nařízení týkající se zacházení s drogami.

Tato vyhláška obsahovala **seznam drog a preparátů, které podléhaly doзору**, a rovněž podmínky, za jakých mají být drogy skladovány. Dále určovala pravidla zacházení s drogami pro výrobce a distributory, laboratoře, preventivní a léčebná zařízení, výzkumné a vědecké ústavy, dovozní a vývozní podniky. Zaváděla rovněž pravidla balení a značení těchto látek, jejich povinnou registraci a dále určovala detailní systém jejich nákupu, zpracování a prodeje.

Po přijetí Jednotné úmluvy došlo také u nás k zavedení kontroly, evidence i trestů odpovídajících přijatému mezinárodnímu standardu. Československá právní úprava zacházení s omamnými látkami

⁵⁹⁾ Gajdošíková, H., Historický nástin právní úpravy drogových trestných činů, Projekt analýzy dopadů novelizace drogové legislativy, Praha 2001.

vycházela ze zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Ten ve zrušeném § 82 zmocňoval vládu k vydání předpisu o jedech a látkách škodlivých zdraví. V souladu s tímto zmocněním vydala vláda ČSSR vládní nařízení č. 56/1967 Sb., o jedech a jiných látkách škodlivých zdraví, jímž bylo nahrazeno zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 23/1955 Sb.

Podrobnější úpravu pak obsahovala vyhláška ministerstev zdravotnictví a spravedlnosti č. 57/1967 Sb., kterou se realizovalo vládní nařízení. V příloze č. 3 k této vyhlášce byl obsažen seznam omamných látek. Tato vyhláška a vládní nařízení byly v roce 1988 zrušeny nařízením vlády ČSR č. 192/1988 Sb., o jedech a některých jiných látkách škodlivých zdraví. To vstoupilo v platnost dne 1. ledna 1989. Poslední normativním počinem v oblasti jedů je stále účinné nařízení vlády č. 114/1999 Sb., ze dne 10. května 1999, kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce.

V zásadě klíčovou normou, která uzavírá vývoj mimotrestní legislativy, tolik důležité pro samotné trestní právo hmotné, je od 1. ledna 1999 účinný **zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách** a o změně některých dalších zákonů (dále jen ZNL), jehož bezprostřední dopady do trestního práva jsou analyzovány v následující kapitole.

Před přijetím ZNL upravovalo zacházení s omamnými a psychotropními látkami nařízení vlády ČSR č. 192/1988 Sb., o jedech a některých jiných látkách škodlivých zdraví, ve znění pozdějších předpisů. Toto nařízení vlády, plně poplatné době svého vzniku a odrážející vztahy ve státě vlastněné a státem detailně řízené ekonomice, postrádalo administrativní nástroje ke splnění závazků vyplývajících z uvedených mezinárodních smluv, neboť plnění těchto závazků bylo v komunistické ekonomice zajišťováno spíše interní cestou přímého řízení podniků a nikoli cestou obecné regulace pomocí právních norem.

Tato zastaralá právní úprava byla zcela nevyhovující dále i s ohledem na ústavní pořádek a mezinárodní závazky České republiky. Zejména byla dotčena otázka svobody podnikání v naší zemi, neboť kompetence příslušných úřadů k povolování zacházení s návykovými látkami a k jejich vývozu a dovozu byla založena toliko podzákonným předpisem, takže v zásadě neodpovídala čl. 26 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle níž lze podmínky a omezení pro výkon určitých činností stanovit zákonem.

Původní právní úprava rovněž neupravovala na úrovni zákona problematiku zacházení s látkami, z nichž jsou nedovoleně vyráběny návykové látky (prekursory), a s látkami, které jsou používány při nedovolené výrobě návykových látek (pomocné látky).

V našem právním řádu tedy nebyly až na několik výjimek (příslušná ustanovení trestního a přestupkového zákona) promítnuty závazky vyplývající z Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami. Za tento legislativní stav byla Česká republika do přijetí ZNL opakovaně a tvrdě kritizována ze strany orgánů OSN a Evropské unie.

Toliko k mimotrestní poválečné legislativě, jejíž vývoj byl popsán až do současného a platného stavu.

5.3.5 Právní úprava dle trestního zákona č. 140/1961 Sb.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb., účinný od 1. ledna 1962, v podstatě přejal předchozí trestně právní úpravu a tato právní úprava, byť s velkými modifikacemi včetně zcela nových skutkových podstat platí až dodnes (srov. přílohy č. 12.4; 12.5). Vzhledem k tomu, že současnému znění trestního zákona je věnována dostatečná pozornost v rámci kapitoly analyzující platnou právní úpravu, je nadbytečné na tomto místě rozebírat podrobně její vývoj, neboť tento nedílně patří i k interpretaci *de lege lata* formou historického výkladu. Je však vhodné zmínit alespoň **dva základní historické mezníky jejího vývoje z devadesátých let 20. století.**

Prvním z nich je rok 1990, ve kterém byla přijata rozsáhlá novela TrZ, (zákon č. 175/1990 Sb.). Touto novelou bylo do zvláštní části TrZ zařazeno ustanovení § 188a, které nově koncipovalo skutkovou podstatu trestného činu **šíření toxikomanie**. Rovněž byla výrazně změněna skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ tak, že se následně vztahovala nejen na omamné látky a jedy, ale i na psychotropní látky. Dále byl odstraněn trestní postih jednání ve formě **přechovávání pro sebe**, neboť dle této novelizace muselo být nadále přechovávání omamné, psychotropní látky či jedu vykonáváno výhradně pro jiného.

Marné bylo hledání důvodů, které vedly k takto výrazné změně v oblasti přechovávání drog. To

znamená změna trestnosti obecné držby na držbu s explicitně vyjádřeným znakem skutkové podstaty „**pro jiného**“. V rámci elektronické knihovny Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky lze zjistit pouze fakt, že tato změna nebyla navrhovaná vládou jako součást jejího návrhu, jehož cílem bylo napravit alespoň zásadní pozůstatky totalitního trestního práva. Vložení slova „*pro jiného*“ před slova „*přechovává*“ bylo totiž Federálním shromážděním České a Slovenské federativní republiky schváleno dne 2. května 1990 na návrh společné zprávy výborů Federálního shromáždění, které tento návrh (tisk 325) rozsáhlé novely trestního zákona posuzovaly. O autorství a důvodech této dílčí a přesto zásadní změny lze pouze spekulovat.

Druhým mezníkem a doposud posledním nejvýraznějším legislativním počinem z této oblasti je politicky, mediálně a bohužel i odborně kontroverzní novela trestního zákona č. 112/1998 Sb. Ta byla jistě vedena dobrými a legitimními úmysly, ale z velké části vágním a složitě aplikovatelným způsobem. Mezi hlavní důvod byla nezbytnost harmonizovat českou právní úpravu s mezinárodními závazky. Následuje citace z doby před přijetím této novely.

„Naše právní úprava dané materie neodpovídá znění článku 36 odst. 1 Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961 (dále jen „Jednotná úmluva z roku 1961“), podle kterého se smluvní strany zavazují učinit opatření nutná k tomu, aby za trestný čin byla považována rovněž držba drogy, tzn. jakékoliv nelegální držení drogy bez ohledu na motiv a na to, komu jsou drogy určeny. Strany se tak zavázaly, že budou stíhat držení drog, jakož i další formy jejich zneužívání.“⁶⁰⁾

Tato novela zpřísnila zejména postih za jednání specifikované v ustanovení § 187 odst. 1 TrZ. Dále zakotvila do zvláštní části trestního zákona novou skutkovou podstatu podle ustanovení § 187a odst. 1 TrZ, jež kriminalizuje neoprávněné přechovávání omamné nebo psychotropní látky nebo jedu v množství větším než malém.

Vůbec poslední legislativní změnou trestněprávní úpravy drogové problematiky je modifikace skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie. K této změně došlo zákonem č. 134/2002 Sb., který rozšířil kvalifikovanou skutkovou podstatu o další znaky. Těmito se nadále rozumí spáchání takového činu **tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem**. I tato novela byla podrobena určité emotivní a vyhraněné diskusi, nikoli však již takové intenzity jako ta předchozí z roku 1998.

⁶⁰⁾ Pikna, B., Současná česká legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 49.

VI. PRÁVNÍ ÚPRAVA DROGOVÉ PROBLEMATIKY MIMOTRESTNÍHO CHARAKTERU

6.1 Úvod

Jak bylo již v této práci zmíněno, **trestní právo je svojí povahou právním oborem subsidiárního charakteru**, což vystihuje jeho závislost na jiných právních odvětvích. „*Trestní právo chrání společenské hodnoty a vztahy pravidelně již upravené jinými právními odvětvími, což ovšem zdaleka vždy nemusí znamenat recepci jejich právních pojmů. Jindy v tom smyslu, že trest je nejzazší (subsidiární) prostředek k ochraně právního řádu, k němuž je možno sáhnout teprve tehdy, když prostředky ostatních právních odvětví nepostačují.*“⁶¹⁾

Z této skutečnosti vyplývá v souvislosti s analýzou trestněprávní úpravy drogové problematiky několik závěrů. Předně je však nezbytné zdůraznit, že skutkové podstaty drogových deliktů definují jednání ve formě porušení určitých povinností stanovených mimotrestními normami.

Kromě vládního nařízení č. 114/1999 Sb., ze dne 10. května 1999, kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce, jež tvoří v zásadě jen marginální část zkoumané problematiky, je tou **primární normou mimotrestního charakteru zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZNL). Tento zákon je v současnosti **klíčovou normou pro celou oblast nakládání s regulovanými látkami (drogami)** a především pro samotnou aplikaci trestního práva hmotného. Právě z toho důvodu je mu v této práci věnována patřičná pozornost.

Platný trestní kodex ve svém ustanovení § 195 odkazuje na zvláštní zákon, který má stanovit, co se považuje za **omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku nebo za prekursory** a dále zakotvuje zmocnění pro vládu, aby nařízením stanovila, co se považuje za jedy ve smyslu §§ 187, 187a a 188. Tímto zvláštním zákonem presumovaným v ustanovení § 195 TrZ je právě ZNL, ve znění pozdějších předpisů.

Ve stručnosti řečeno, ZNL definuje především dvě podstatné oblasti pro aplikaci trestněprávních norem. První oblast je tvořena **definicemi pojmů**, které je nezbytné ve smyslu trestního zákona považovat za omamné a psychotropní látky, přípravky tyto látky obsahující a za prekursory. V této souvislosti je možné spatřovat i druhý závěr související s výše uvedenou charakteristikou trestního práva hmotného. Tento závěr spočívá ve skutečnosti, že ne všechny pojmy definované ZNL a TrZ jsou svým obsahem identické. Toto tvrzení platí především o pojmu **návyková látka**.

Druhou oblastí upravenou v rámci ZNL je oblast stanovující práva a povinnosti při zacházení s regulovanými látkami toliko důležitá pro posouzení znaku **protiprávnosti** výslovně uvedeného u většiny skutkových podstat drogových trestných činů.

Třetím závěrem plynoucím ze subsidiární povahy trestního práva hmotného je skutečnost, že **trestní právo hmotné kriminalizuje jen některá a nejzávažnější porušení pravidel upravených v ZNL**. Tento zákon totiž obsahuje svůj vlastní **sankční systém administrativního charakteru**.

V poněkud přeneseném významu subsidiarity trestního práva hmotného je možné spatřovat i konkurenci české právní úpravy drogové problematiky ve vztahu k pramenům mezinárodního práva veřejného soustřeďující svoji pozornost na oblast drogové problematiky. Z toho důvodu je nezbytné, aby se tato kapitola rovněž zabývala i charakteristikou soudobého systému mezinárodní kontroly drog, neboť **prameny mezinárodního práva veřejného jsou minimálně rovnocennými prameny vnitrostátní právní úpravy**, zejména vzhledem k novelizovanému čl. 10 Ústavy České republiky v roce 2001, nyní aktuálně znějícímu:

„*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“

S touto ústavní normou bezprostředně souvisí i častá diskuse o přesném obsahu mezinárodních

⁶¹⁾ Novotný, O., a kol., Trestní právo hmotné, I. Obecná část, 4. vydání, Praha 2003, s. 17.

závazků vyplývajících pro Českou republiku, její právní řád a jeho aplikaci (srov.)⁶²). Pro příklad je možné uvést tematiku držby drog v obecné rovině a její trestněprávní postih nebo téma nepřesně v hovorové češtině nazývané – *legalizace marihuany*.

Právě vypreparování a osvětlení mezinárodních závazků, ke kterým Česká republika dobrovolně přistoupila, či je v rámci sukcese do závazků tzv. podědila po svém totalitním předchůdci, je jedním s cílů této kapitoly. Bez jejich přesné znalosti by totiž nebylo možné hodnotit platnou vnitrostátní úpravu či navrhnout její podobu *pro futuro*.

Platný základ soudobé mezinárodní kontroly drog tvoří, jak výše uvedeno, tři mezinárodní úmluvy: *Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961*, *Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971* a *Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988*. K těmto mezinárodním smlouvám **je třeba přistupovat a interpretovat je v podstatě jako celek**.

Toto tvrzení platí především u Úmluv z roku 1961 a 1971, které na sebe obsahově úzce navazují a obsahují identická ustanovení o prevenci a represí, včetně faktu, že operují a odkazují na **identické kontrolní instituce**. Jejich rozdílné přijetí v čase bylo dáno odlišnou povahou látek, které tyto úmluvy regulují a na ně navazující odlišné politické a ekonomické důvody.

„Průmyslově vyspělé státy, kde se vyrábějí psychotropní látky, totiž nebyly ochotny podrobit se stejně přísným omezením a opatřením v oblasti kontroly legálního obchodu, jako to učinily s klasickými drogami (omamnými látkami). Právě v tomto se ustanovení Úmluvy o psychotropních látkách odlišují. Další vývoj však naznačuje sbližování obou smluvních režimů.“⁶³)

Vzhledem ke stále posilujícímu charakteru mezinárodního práva kontroly drog a mezinárodní spolupráce rovněž bude pasáž týkající se platných mimotrestních norem zahájena závazky a limity vyplývajícími z mezinárodního práva veřejného. Tato posloupnost je zvolena rovněž z důvodů historických souvislostí, neboť ZNL je právní normou, která je z velké části provedením těchto mezinárodních závazků. Jednotná úmluva se stala základem právní úpravy obsažené v ZNL, neboť její obsah je z velké části obsahem administrativní regulace a povolovacích režimů provedených právě tímto zákonem. V následujícím textu bude tedy postupováno od dřívějšího k současnému a od mezinárodního k vnitrostátnímu.

6.2 Mezinárodní závazky a limity národní legislativy

6.2.1 Úvodní charakteristika stávajícího mezinárodního systému kontroly drog

Již výše bylo okrajově zmíněno, že mezinárodní právo regulující drogovou problematiku se historicky vyvinulo v právní úpravu **převážně smluvního typu**. Slovo převážně je užito z hlediska obecně přijímaného dělení pramenů mezinárodního práva kontroly drog na **formální a materiální**. Velmi inspirativní pohled na mezinárodní prameny materiální povahy zaujal v této práci mnohokrát citovaný Šturma a lze tedy odkázat na jeho studii zabývající se právě tímto fenoménem.⁶⁴)

Z hlediska přesnějšího zařazení je vhodné tento smluvně právní komplex mezinárodní kontroly drog vnitřně členit. Dvě starší úmluvy (1961; 1971) lze klasifikovat jako mezinárodní smlouvy obsahující materii převážně **administrativně-kontrolní**, tj. oblasti, kterou se tradičně zabývá vnitrostátní právo správní (ZNL). Lze však konstatovat, že obsahují i významná ustanovení trestněprávní.

Naopak nejmladší úmluva z roku 1988 vykazuje značné odlišnosti od dvou předchozích zejména tím, že obsahuje velmi široký záběr ustanovení tradičně kategorizovaných do oboru **mezinárodního práva trestního**.⁶⁵)

„Při právní analýze úmluv o kontrole drog se pak ukáží i rozdíly mezi jednotlivými ustanoveními.

⁶²) Zpráva Mezinárodního výboru pro kontrolu drog OSN, in: Bulletin NPDC, 2004, č. 1, s. 7 a násl.

⁶³) Šturma, P., Mezinárodní právo a kontrola drog: prameny, in: Právník, 1995, č. 7.

⁶⁴) Šturma, P., Materiální prameny mezinárodní kontroly drog (se zvláštním zřetelem k otázce legalizace), in: Právník, 1995, č. 8.

⁶⁵) Informace zde a dále uvedené čerpány z P. Šturma, Mezinárodní právo a kontrola drog: prameny, in: Právník, 1995, č. 7.

I z tohoto hlediska jde o instrumenty smíšené povahy obsahující kontrolní opatření zaměřená čistě dovnitř státu, opatření, jimiž státy chrání ostatní smluvní strany (popř. celé mezinárodní společenství) i opatření, jimiž stát může jednostranně chránit před dovozem určité nežádoucí látky (viz článek 13 Úmluvy o psychotropních látkách).“⁶⁶⁾

Podle Potočného spadá smluvní úprava problematiky drog do odvětví **mezinárodního práva smluvního sloužícího k ochraně života, svobody a zdraví.**⁶⁷⁾ Lze souhlasit s tímto názorem, neboť se jedná o smlouvy, které lze velmi obecně charakterizovat jako obsahující právní úpravu specifické kategorie lidských práv, a to **práva na ochranu zdraví**, jak je zakotveno v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (dále jen Pakt) a rovněž v LPS.

Podle čl. 12 Paktu uznávají smluvní strany *právo každého na dosažení nejvyšší dosažitelné úrovně fyzického i psychického zdraví*, podobně i čl. 31 LPS stanoví, že *každý má právo na ochranu zdraví*. Tato práva jsou zaručena všem rovně a bez diskriminace na základě jakýchkoliv kritérií (čl. 2 a 3 Paktu a čl. 1 a 3 LPS). Odpovídá jim povinnost smluvních států zdraví jednotlivců i celé společnosti chránit (podrobněji kapitola IV.).

Speciálním provedením těchto otázek jsou pak právě obě úmluvy týkající se omamných a psychotropních látek. Lze konstatovat, že tyto úmluvy rozhodně nezakazují veškeré nakládání s regulovanými – taxativně vyjmenovanými látkami, neboť řada z nich je hojně užívána právě v medicíně.

Tuto skutečnost vyjadřuje i čl. 33 Jednotné úmluvy stanovující povinnost **nepovolit držbu drog bez zákonného povolení**. Pouze tedy neoprávněné nakládání s taxativně vyjmenovanými látkami by mělo být dle vnitrostátních právních řádů smluvních států postižitelné. Všechny stávající úmluvy o kontrole drog zakládají právní účinky pouze mezi smluvními stranami, přesto jsou kontrolní opatření dobrovolně plněna i některými nečlenskými státy.

*„Zájem na univerzálním systému kontroly však vedl i k přijetí ustanovení článku 12. odst. 2 Jednotné úmluvy, které se zdá být výjimkou z obecné povahy **pacta tertiis nec nocent nec prosunt**. Orgán bude vyžadovat od vlád, jichž se to týká, pokud jde o země a území, na něž se tato Úmluva nevztahuje, aby poskytly přibližné údaje v soulase s ustanovením této Úmluvy.“⁶⁸⁾*

6.2.2 Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961

Materie Jednotné úmluvy se svými dopady a přijatými závazky dotýká právního řádu České republiky v několika ohledech. V prvním případě nahradila dříve uzavřené mezinárodní závazky v této oblasti. Pro platnou právní úpravu v oblasti drogové problematiky dále vyplývají konkrétní závazky v oblastech spadajících většinou do stávající právní úpravy ZNL (systém regulace a definice látek) a zároveň i do trestního práva hmotného a procesního.

Nelze opominut ani terminologii této úmluvy, která může a pravděpodobně by i měla mít vliv na terminologii zákonnou či její interpretaci. Systém založený Jednotnou úmluvou je poměrně složitý a obsahuje mnoho dílčích závazků. Z toho důvodu zde bude pojednáno pouze o některých, bezprostředně se trestněprávní úpravou dotýkajících.

Jednotná úmluva však obsahuje i některé závazky obecného charakteru, které je vhodné zdůraznit úvodem. Jedná se o závazek přijmout legislativní správní opatření nutné k tomu, aby Česká republika:

- *Plnila na svém území ustanovení této Úmluvy.*
- *Spolupracovala s ostatními státy v dotčených oblastech.*
- *Omezila produkci, výrobu, vývoz, dovoz, distribuci, obchod, použití a přechovávání omamných látek výlučně pro lékařské účely (s výhradami výslovně uvedenými v Úmluvě).*

Česká republika se spolu s ostatními signatářskými státy dále zavázala věnovat zvláštní pozornost a přijímat praktická opatření za účelem **prevence zneužívání omamných látek, léčení, výchovy, do-léčení, rehabilitace a nového začlenění osob závislých na omamných látkách do společnosti.**

⁶⁶⁾ Šturma, P., Mezinárodní právo a kontrola drog: prameny, in: Právník, 1995, č. 7.

⁶⁷⁾ Potočný, M., Mezinárodní právo veřejné (Zvláštní část), Praha 1996, s. 63.

⁶⁸⁾ Šturma, P., Mezinárodní právo a kontrola drog: prameny, in: Právník, 1995, č. 7.

Všechny smluvní státy jsou povinny zvýšit **informovanost širší veřejnosti** o těchto otázkách, bude-li nebezpečí, že se zneužívání omamných látek rozšíří.

Systém kontroly plnění závazků je nastaven tak, že smluvní státy uznaly pravomoc **Organizace spojených národů** v oblasti mezinárodní kontroly omamných látek s tím, že Komisi pro omamné látky při Hospodářské a sociální radě a Mezinárodnímu úřadu pro kontrolu omamných látek byly svěřeny funkce, jež pro tyto orgány vyplývají z této úmluvy. Nezávisle na ustanoveních Jednotné úmluvy mohou smluvní strany přijmout ještě striktnější nebo přísnější kontrolní opatření než jsou opatření předvídaná úmluvou.

6.2.2.1 Systém kontroly látek

Jednotná úmluva zvolila systém **taxativního výčtu omamných látek podléhajících kontrole**, a to způsobem jejich uvedení v některém ze čtyř seznamů tvořících přílohy úmluvy. Nad rámec taxativního výčtu se však podle článku 2 odstavce 8 smluvní strany zavázaly, že učiní vše, co je v jejich moci, aby látky, které nejsou dotčeny touto úmluvou, ale mohou být zneužity k nedovolené výrobě drog, byly co nejvíce vzaty pod dohled.

Tyto **seznamy rozhodně nejsou uzavřenými výčty a mohou podléhat změnám**, ať už **doplněním** nové látky na seznam, **přeřazením** látky mezi seznamy, nebo dokonce vyřazením této látky ze seznamu. Návrh změny je oprávněn podat buď smluvní stát, nebo Světová zdravotnická organizace. Návrh se podává Generálnímu tajemníku OSN včetně argumentace navržených změn. Konečné rozhodnutí vydává Komise pro omamné látky na základě doporučení Světové zdravotnické organizace, a toto pak Generální tajemník zašle všem smluvním státům. Rozhodnutí je přezkoumatelné ve lhůtě 90 dnů na žádost smluvní strany. Příloha k Jednotné úmluvě klasifikuje omamné látky v rámci čtyř seznamů (viz příloha 12.7).

Dlužno říci, že seznamy a látky v nich obsažené mají různý charakter a s každým seznamem je spojený **odlišný režim zacházení**. Jedná se v zásadě o dělení látek dle jejich povahy a z ní vyplývajících rizik. Zařazení látek a jejich sloučenin do jednotlivých seznamů I. – IV. odpovídá zařazení látek v rámci příloh ZNL, které kopírují tyto seznamy.

Seznam I.

Z hlediska charakteristiky látek podléhajících kontrole lze říci, že omamné **látky zařazené do seznamu I. podléhají všem kontrolním opatřením zavedeným úmluvou** s dílčími výjimkami u kontrolních opatření týkajících se pouze jednotlivých drog. Opium, listy koka a konopí podléhají pochopitelně identickému režimu jako ostatní látky uvedené v Seznamu I. Podléhají však i některým dalším opatřením zaměřeným zejména na jejich pěstování a produkci. Látky uvedené v seznamu I. podléhají následujícím opatřením:

- **Omezení produkce, výroby, vývozu, dovozu, distribuci, obchodu, použití a přechovávání výlučně pro lékařské a vědecké účely.** Povinností je zasílat Úřadu přibližné údaje o potřebě, spotřebě, výrobě apod. omamných látek v signatářském státě. Smluvní státy **nesmí povolit držbu drog bez zákonného povolení**. Důsledné kontrolní a inspekční opatření na svém území.
- **Výroba, obchod a distribuce omamných látek musí být prováděny na základě povolení (licence) s výjimkou těch případů, kdy je tato výroba prováděna jedním nebo několika státními podniky.**
- **Omamné látky nesmí být poskytovány nebo rozdělovány na soukromé osoby jinak, než na lékařský předpis.**
- **Zabavení a konfiskace drog, látek a každého materiálu, používaného k páčání některého z přešupků, uvedených v článku 36 Úmluvy nebo určených ke spáchání takových přešupků.**

Seznam II.

Omamné látky zařazené do seznamu II. podléhají stejným kontrolním opatřením jako uvedené v seznamu I. s výjimkou některých opatření stanovených úmluvou.

Seznam III.

Tento seznam **obsahuje taxativní výčet přípravků obsahujících některé omamné látky**. Přípravky uvedené v seznamu III. podléhají stejným kontrolním opatřením jako přípravky, které obsahují omamné látky uvedené v seznamu II. s některými výjimkami stanovenými Jednotnou úmluvou. Jiné

přípravky než ty, které jsou uvedeny v seznamu III., podléhají stejným kontrolním opatřením jako omamné látky, které obsahují.

Seznam IV.

Seznam IV. obsahuje výčet omamných látek, které budou rovněž zahrnuty do seznamu I. a budou tedy podléhat **všem kontrolním opatřením** předepsaným pro látky uvedené v seznamu I. Dále je však nad jejich rámec nezbytné přijmout i všechna **zvláštní kontrolní opatření**, která uznají státy za nutná s ohledem na **zvlášť nebezpečný charakter uvedených omamných látek**.

Smluvní strany jsou dále povinny **zakázat produkci, výrobu, export a import, obchod, držbu nebo používání takových omamných látek** v případech, že ze situace v jejich zemi vyplývá, že by to byl **nejvhodnější způsob na ochranu veřejného zdraví** s výjimkou množství, jež by mohlo být použito výhradně pro lékařský a vědecký výzkum včetně klinických pokusů s těmito látkami.

6.2.2.2 Závazky v oblasti trestněprávní úpravy

Z pohledu stávajících skutkových podstat drogových deliktů a rekonfiguračních diskusí se jeví jako klíčová zejména následující ustanovení Jednotné úmluvy týkající se závazků v oblasti držby drog a jejich konfiskace či postihu dotčených trestných činů. Jako významné a stále diskutované se jeví ustanovení čl. 33 Jednotné úmluvy, které zní: „**Strany nepovolí držbu drog bez zákonného povolení.**“

„Za jeden z nejdůležitějších závazků se v této souvislosti považuje článek 33 Jednotné úmluvy z roku 1961, který zakazuje státům povolit držbu drog jinak než na základě „uděleného práva“. Rovněž v článku 5 odst. 3 Úmluvy z roku 1971 se hovoří, že je žádoucí, aby strany nepovolovaly držbu látek uvedených v příslušných seznamech drog jinak, než za podmínek stanovených zákonem. V oficiálních komentářích k Jednotné úmluvě z roku 1961 a k Úmluvě z roku 1971 je upřesněno, že předmětné články těchto Úmluv se týkají zejména držení látek drogově závislými osobami, a to i v malých množstvích, neboť tyto látky jim totiž nebyly předepsány lékařem a nebyly vydány k tomu zplnomocněnou osobou.

Z komentáře k textu Jednotné úmluvy z roku 1961 lze vyvodit, že signatářské země nejsou striktně vázány stíhat a trestat nezákonné držení drog pouze tehdy, jedná-li se o jejich držení pro osobní potřebu (konzumaci), neboť tyto případy nejsou považovány za trestný čin.“⁶⁹⁾

Drogu je nutné vzhledem k dikci Jednotné úmluvy vykládat jako látku zařazenou v režimu této Úmluvy. Podle oficiálního komentáře k Jednotné úmluvě o omamných látkách je nezbytné čl. 33 interpretovat v návaznosti na článek 4, odst. c) požadující po stranách úmluvy **omezit držení drog výlučně k lékařským a vědeckým účelům** (článek je podrobený určitým výjimkám výslovně stanoveným v úmluvě).

Z toho důvodu nesmí smluvní strany povolovat držení drog za jinými účely. Dále je uvedeno ve vztahu k článku 36, že nemůže být jakýchkoli pochyb, že zavázané státy nemají kategorickou povinnost posuzovat nedovolené držení drog pro osobní potřebu jako „vážný delikt“ ve smyslu článku 36 odst. 1 (viz dále), s nímž je bezprostředně spojen trest uvěznění nebo jiný trest odnětí svobody. **Mohou zvolit i uvalení menších trestů, takových, jako jsou pokuty nebo dokonce i výtka.**

Pokud stát zvolí možnost neukládat přísné tresty za nedovolené držení drog pro osobní užívání, stále musí **výrazně usilovat předcházet tomuto držení všemi správními kontrolami produkce, výroby, obchodování a distribuce**, které jsou vyžadovány Jednotnou úmluvou, a jejichž základním úkolem je **předcházet zneužití drog** a tudíž též **zabránit nedovolenému držení drog narkomany**. Článek 33 se aplikuje na všechny drogy a jejich přípravky.

„V případě držení drogy pro osobní užívání jde o výjimku z tzv. trestních ustanovení, která sledují potlačování nezákonného obchodu s drogami. Není tedy přímým záměrem Úmluv OSN trestně stíhat a trestat zvláště narkomany s tím, že tuto otázku mohou státy řešit flexibilně – od trestněprávního postihu, přes alternativní opatření k pouhému napomenutí, případně k uložení správních sankcí či opatření.“⁷⁰⁾

⁶⁹⁾ Pikna, B., Současná česká legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 50.

⁷⁰⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 24.

Vzhledem k výše citované dikci čl. 33 Jednotné úmluvy je tedy **formální legalizace drog** (tedy jejich vyjmutí z režimu trestněprávního) **vyloučena**. Celý problém při upamatování si faktu, že všechny drogy nejsou stejně nebezpečné zdraví jedince a společnosti, se tak přesouvá k možnosti **depenalizace či faktické tolerance** určitých nakládání s vybranými látkami. Často je o depenalizaci či faktické toleranci uvažováno např. v souvislosti s indickým konopím (marihuana). Přesto však bude nutno takový přístup vždy pečlivě zvážit na základě aktuálních poznatků lékařské vědy, která ještě zdaleka nevyřkla své poslední slovo a vzhledem k nespočtu studií z této oblasti lze konstatovat, že hovoří často velmi diferencovaně či rozporupně.

V souvislosti s pojmem legalizace dochází k časté **terminologické nepřesnosti**, kdy je směřován **formální aspekt** (otázka pozitivně zakotvené dikce právních norem) a **aspekt materiální** (tedy to, zda všechna jednání spadající pod dikci takových norem jsou státem sankcionována).

Tolerantní praxí je známo od 70. let zejména Nizozemsko a v poslední době i další země (Belgie, Švýcarsko). Nutné je však zdůraznit, že v žádné z těchto zemí nejsou drogy a jejich držba, výroba či distribuce vyloučeny z režimu trestního zákona. Ani tolerantní nizozemská praxe ohledně konopí neznamena jeho legalizaci. Trestně procesní zásada **oportunitity** tu dospěla do stavu **faktické dekriminlizace v některých vymezených případech** (vlastnictví a obchod s malými množstvími konopí a jeho produkty).

Dekriminalizace drog (byť jen některých) však do značné míry ovlivní a ovlivňuje nejen prostředí ve vlastním státě, ale i ve státech okolních či geograficky blízkých. Příkladem je drogová turistika zejména mladých lidí v souvislosti s tolerancí cannabis v Nizozemsku.

Drogové politiky jednotlivých států by ale měly být především koordinované, o což se pokouší všechny mezinárodní smlouvy z této oblasti. Izolovaná řešení globálního problému mohou totiž **působit nekoncepčně a někdy i destruktivně na státy okolní**.

Dalším klíčovým ustanovením a bezprostředně trestněprávního charakteru je ustanovení čl. 36 znějící:

*„S výhradou svých ústavních předpisů učiní každá Strana opatření nutná k tomu, aby **pěstování, produkce, výroba, těžba, příprava, držba, nabídka, dání do prodeje, distribuce, koupě, prodej, dodání z jakéhokoliv titulu, zprostředkování, odeslání, tranzit, doprava, dovoz a vývoz omamných látek, neodpovídající ustanovením této Úmluvy, nebo jakéhokoliv jiné činy, které by podle názoru této Strany odporovaly ustanovením této Úmluvy, byly považovány za trestné činy**, jsou-li spáchány úmyslně, a aby na vážné případy byly vyměřeny přiměřené tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody.*

*Nehledě na ustanovení uvedené pod předchozím písmenem, mohou Strany v případě, že se takových případů dopustily **osoby závislé na omamné látce**, zařadit, aby se takovýmto osobám dostalo **místo výroku o vině a trestu, popř. navíc léčení, výchovy, doléčení, rehabilitace a nového začlenění do společnosti** v souladu s ustanovením odstavce 1 článku 38.“*

Z výše uvedeného ustanovení čl. 36 Jednotné úmluvy vyplývají pro Českou republiku i další povinnosti a závazky. Pro přehlednost bude jejich výčet číslován.

- I. Každý z výše uvedených deliktů musí být považován za **zvláštní delikt**, bude-li spáchán v rozličných zemích;
- II. Úmyslná **účast** při některém z uvedených deliktů, **spolupachatelství** nebo **pomoc** nebo **pokus** o jejich spáchání, jakož i **příprava** a **úmyslně provedené finanční operace související s těmito delikty** musí být pokládány za trestné činy spadající pod tresty, výše uvedené;
- III. Odsouzení za tyto činy v cizině budou brána rovněž v úvahu pro to, aby bylo možno stanovit, jde-li o **opakování trestného činu**;
- IV. Každý z deliktů uvedených výše a úmyslná účast při některém z uvedených deliktů, spolupachatelství nebo pomoc nebo pokus o jejich spáchání, jakož i příprava a úmyslně provedené finanční operace související s delikty budou považovány za **případ podléhající vydání** ve smyslu každé smlouvy o vydávání pachatelů uzavřené mezi státy. Státy se zavazují zahrnout tyto delikty do každé smlouvy o vydávání pachatelů, která bude mezi nimi uzavřena, jako delikty podléhající vydávání. Jednotná úmluva stanoví i další pravidla, která se týkají extradice;
- V. Všechny drogy, látky a každý materiál, používaný k páčání některého z deliktů, uvedených v článku 36 nebo určených ke spáchání takových deliktů, mohou být **zabaveny a konfiskovány**.

6.2.3 Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971

6.2.3.1 Systém kontroly látek

Stejně tak, jako Jednotná úmluva definuje regulované látky formou jejich taxativního výčtu, stanoví i Úmluva z roku 1971 analogický systém. Jistou **odlišnost je však možné vidět v systému pravidel a podmínek pro změny předmětných seznamů**. U látek, které doposud nepodléhají mezinárodní kontrole a o kterých má Světová zdravotnická organizace nebo některá smluvní strana zprávy o nutnosti ji do režimu regulace zařadit, oznámí tuto skutečnost generálnímu tajemníku OSN včetně předložení argumentů toto tvrzení podporujících.

V konečné instanci rozhoduje o zařazení na seznam Mezinárodní komise pro omamné látky při Radě (identický orgán jako u Jednotné Úmluvy). Každé takové rozhodnutí je sděleno prostřednictvím generálního tajemníka OSN všem smluvním státům a státům OSN. Rozhodnutí nabude účinnosti po uplynutí 180 dnů od sdělení. Tento systém samozřejmě platí i pro změnu zařazení látky do konkrétního seznamu nebo dokonce vyřazení některé látky z oblasti regulace vůbec.

Podmínky pro zařazení látky do některého ze seznamů regulovaných látek označovaných za psychotropní jsou následující a lze z nich samozřejmě odvodit i jejich charakter. Taková látka musí mít **schopnost vyvolat stav závislosti a stimulovat nebo tlumit centrální nervovou soustavu, projevuující se halucinacemi nebo poruchami motorické funkce nebo myšlení nebo chování nebo vnímání nebo nálady a zároveň musí vést k podobnému zneužívání a k podobným škodlivým účinkům** jako některá látka uvedená v již platném seznamu I., II., III., IV.

Dále je nezbytné, aby existoval dostatek důkazů, že **látky je zneužíváno**, nebo že její zneužívání je **pravděpodobné**, takže vznikají **problémy pro zdraví obyvatelstva a problémy společenské**, které opravňují k tomu, aby látka byla podrobena mezinárodní kontrole. Státy se zavázaly, že učiní všechna možná opatření, aby se **předcházelo zneužívání psychotropních látek** a zajistilo včasné odhalení, léčení, výchova a rehabilitace postižených osob, jakož i péče o ně po skončení léčby a jejich znovuzapojení do společnosti.

Látky jsou obsaženy a řazeny ve čtyřech seznamech podle svého charakteru a dalších podmínek. Povaha každého seznamu odpovídá i na otázku podmínek nakládání s látkami tam uvedenými. Základní odlišnosti lze vidět především u seznamu I. V případě látek uvedených v seznamech II., III. a IV. jsou státy povinny vyžadovat, aby jejich výroba a distribuce, jakož i obchod s nimi (včetně vývozního a dovozního obchodu) byly prováděny výhradně na základě **povolení (licence)** nebo jiného podobného kontrolního opatření.

Žádný signatářský stát nesmí v souladu se svým ústavním pořádkem povolit **reklamu psychotropních látek** určených široké veřejnosti. Státy nesmí povolit držbu látek uvedených v seznamech II., III. a IV. jinak než za podmínek stanovených zákonem. Pro seznam I platí určitá zvláštní a přísnější ustanovení než na ostatní látky, proto o jeho režimu poněkud podrobněji.

Smluvní státy se zavázaly, že **u látek zařazených do seznamu I zakáží veškeré jejich používání**, s výjimkou používání náležitě oprávněnými osobami k *vědeckým a velmi omezeným léčebným účelům ve zdravotnických nebo vědeckých zařízeních*, jež jsou pod přímou kontrolou vlády nebo působí na základě jejího zvláštního povolení. Dále musí státy požadovat, aby **výroba, distribuce a držba těchto látek a obchod s nimi podléhaly zvláštnímu povolení (licenci)**.

Systém kontroly regulovaných látek je tedy nastaven obdobně jako systém obsažený v Jednotné úmluvě. Státy mohou zavést i **přísnější kontrolní opatření**, než stanoví Úmluva z roku 1971, jestliže jsou podle jejich názoru žádoucí nebo nutná pro ochranu zdraví a blaha obyvatelstva. Nutno též připomenout, že i *česká právní úprava zákona o návykových látkách cíí členění látek v těchto seznamech*, a to tak, že látky jsou řazeny v přílohách zákona stejným způsobem a vždy společně ve skupinách tak, jak to činí Úmluva z roku 1971 v případě seznamů. (O členění psychotropních látek v rámci čtyř seznamů nejlépe napoví přehledná tabulka uvedená v příloze č. 12.9.)

6.2.3.2 Závazky v oblasti trestněprávní úpravy

Z pohledu stávajících skutkových podstat drogových deliktů a rekonstrukčních diskusí se jeví jako klíčová zejména následující ustanovení Úmluvy o psychotropních látkách týkající se závazků v oblasti psychotropních látek a dotčených trestných činů. Jako významné a stále diskutované se jeví **ustanovení článku 22** obsahující ustanovení trestního charakteru obdobné ustanovení z Jednotné úmluvy.

Toto ustanovení reguluje mimo jiné instituty **extradice, mezinárodní uznávání recidivy či konfiskace** látek a zařízení použitého nebo určeného ke spáchání trestných činů. Podstatnou a stále diskutovanou částí článku 22 je následující pasáž čistě hmotněprávního charakteru, znějící doslovně:

„S výhradou omezení podle svých ústavních předpisů bude každá Strana považovat za trestný čin každé jednání, které je v rozporu se zákonem nebo nařízením přijatým k plnění závazků podle této Úmluvy a bylo spácháno úmyslně, a zajistí, aby na závažné trestné činy byly vyměřeny příslušné tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody.

Bez ohledu na ustanovení předcházejícího písmena tohoto odstavce, v případech, kdy se takových trestných činů dopustily osoby, které zneužívají psychotropních látek, Strany mohou, buď místo odsouzení nebo trestu anebo jako doplnění trestu, podrobit tyto osoby podle odstavce 1 článku 20 opatřením, jejichž účelem je léčení, výchova a rehabilitace těchto osob, péče o ně po skončení léčby a jejich znovuzapojení do společnosti.“

6.2.4 Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

6.2.4.1 Úvod

Hlavním cílem této úmluvy, přispět ke **spolupráci mezi signatářskými státy**, aby mohly účinněji řešit rozličné problémy nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami mezinárodního charakteru. Tato prozatím nejmladší mezinárodní úmluva obsahuje, jak výše uvedeno, velmi široký záběr ustanovení tradičně kategorizovaných do oboru **mezinárodního práva trestního**.

Kromě závazků kladoucích konkrétní požadavky na podobu skutkových podstat drogových deliktů, deliktů souvisejících s **jevem praní špinavých peněz** či požadavků na ukládání trestů a jejich výše lze konstatovat, že úmluva velmi detailně reguluje i **další instituty trestního práva hmotného či procesního**. O nich je uvedena pouze stručná anotace s odkazem na příslušný článek Úmluvy, neboť i přes jejich zajímavost by podrobné pojednání překračovalo stanovený rámec této studie. Jedná se například o následující právní instituty: „**Konfiskace**“ – čl. 5, „**Vzájemná právní pomoc**“ – čl. 7, „**Sledované dodávky**“ – čl. 11.

Konfiskace

Každý smluvní stát je povinen přijmout potřebná opatření ke **konfiskaci výtěžků získaných z trestných činů** výše uvedených nebo majetku, jehož hodnota odpovídá takovým výtěžkům. Dále musí přijmout opatření ke **konfiskaci omamných a psychotropních látek, materiálů nebo zařízení, případně jiných prostředků** užitých nebo určených k užití jakýmkoliv způsobem při spáchání stanovených trestných činů.

Každý smluvní stát může posoudit možnost zajištění **přenosu důkazního břemene o zákonném nabytí předpokládaných výtěžků nebo jiného majetku podléhajících konfiskaci** do té míry, aby takové opatření bylo v souladu s jejím vnitrostátním právem a s povahou jejího soudního a jiného řízení (viz níže, pasáž věnovaná Vzorovému zákonu OSN proti drogám).

Vzájemná právní pomoc

Smluvní státy jsou vyzývány k vzájemnému poskytování právní pomoci v co možná nejširším měřítku při vyšetřování, trestním stíhání a soudním jednání, které se týká trestných činů, stanovených úmluvou. Vzájemná právní pomoc může být požadována za účelem **provádění důkazů nebo svědectví od osob; doručování soudních písemností; vykonání prohlídek a zajištění majetku; prohledání objektů a míst; poskytování informací a důkazních prostředků; identifikace a vyhledávání výtěžků, majetku, prostředků a jiných předmětů pro účely dokazování**.

Sledované dodávky

Pokud to dovolují základní zásady vnitrostátních právních řádů signatářských států, měly by smluvní státy přijímat nezbytná opatření a v rámci svých možností umožňovat i **využití sledovaných dodávek na mezinárodní úrovni**, na základě dohod nebo ustanovení vzájemně přijatelných, za účelem identifikace osob, které se podílejí na trestných činech stanovených úmluvou, a trestního stíhání proti nim.

6.2.4.2 Závazky v oblasti trestněprávní úpravy

Systém závazků stanovených úmluvou z roku 1988 je stanoven velmi detailně, provázaně a v zásadě formou předestření možné legální dikce. Z tohoto důvodu a dále z hlediska požadavku na přehlednost a hospodárnost textu této studie je vhodné uvést přijaté závazky formou doslovných citací.

Česká republika stejně jako každý smluvní stát je povinna ve svém právním řádu zakotvit jako úmyslné trestné činy následující jednání:

V oblasti drogových deliktů:

- a) *i) výrobu, zhotovování, extrahování, přípravu, nabídnutí, nabídnutí za účelem prodeje, rozšiřování, prodej, dodávání za jakýchkoliv podmínek, překupnictví, převoz, tranzitní přepravu, převážení, dovoz či vývoz jakékoliv omamné nebo psychotropní látky, porušující ustanovení Jednotné úmluvy s doplňky či Úmluvy z roku 1971;*
- ii) pěstování opiového máku, kokainových keřů nebo rostlin Cannabis za účelem výroby omamných látek v rozporu s ustanoveními Jednotné úmluvy s doplňky;*
- iii) přechovávání nebo nákup kterékoliv omamné nebo psychotropní látky za účelem kterékoliv z činností uvedených výše v pododstavci (i);*
- iv) zhotovení, převážení nebo šíření zařízení, materiálů nebo látek uvedených v tabulce I a v tabulce II, pokud je známo, že jsou určeny pro použití s cílem nedovoleného pěstování, výroby nebo zhotovení omamných nebo psychotropních látek;*
- v) organizování, řízení nebo financování jakýchkoliv trestných činů uvedených v pododstavcích (ii), (iii) nebo (iv);*

V oblasti praní špinavých peněz:

- b) i) přeměnu nebo převod majetku, pokud je známo, že tento majetek byl získán v důsledku jakéhokoliv trestného činu nebo trestných činů, označených jako takové v souladu s ustanovením v písmenu a) tohoto odstavce, případně v důsledku účasti na trestném činu nebo trestných činech za účelem ukrytí nebo zatajení nedovoleného zdroje příjmů, nebo za účelem poskytnutí pomoci kterékoliv osobě zúčastněné na spáchání trestného činu nebo trestných činů, aby se mohla vyhnout odpovědnosti za svoje činy;*
- ii) ukrytí nebo zatajování podstaty, zdroje, místa, kde se nachází, způsobu šíření, převozu, práva k majetku, včetně práva vlastnického, pokud je známo, že tento majetek byl získán v důsledku trestného činu nebo trestných činů a které jako takové byly stanoveny v souladu s ustanovením písmene a) tohoto odstavce, případně v důsledku účasti na takovém trestném činu nebo trestných činech;*
- c) s výhradou svých ústavních principů a základních zásad jejich právního systému:*
- i) získání, držbu nebo užívání majetku, pokud v době jeho získání bylo známo, že takovýto majetek byl získán v důsledku trestného činu nebo trestných činů, které byly jako takové stanoveny v souladu s ustanovením písmene a) tohoto odstavce nebo v důsledku účasti na tomto trestném činu nebo trestných činech;*
- ii) držbu zařízení nebo materiálů, nebo látek uvedených v tabulce I a tabulce II, pokud je známo, že se používají nebo jsou určeny k nedovolenému pěstování, výrobě nebo zhotovování jakýchkoli omamných nebo psychotropních látek;*
- iii) veřejné podněcování nebo navádění jiných osob jakýmikoliv prostředky ke spáchání některého z trestných činů, označených jako takové v tomto článku, případně k nedovolenému používání omamných nebo psychotropních látek;*
- iv) účast, spolčení, spiknutí za účelem spáchání činu nebo činů, které jsou uvedeny v tomto článku, pokusy o dokonání takového trestného činu nebo činů, napomáhání, podněcování, navádění a rady ke spáchání trestného činu.*

Státy se dále zavázaly, že s výhradou svých ústavních principů a základních zásad svého právního systému přijmou taková opatření, jež mohou být potřebná k **uznání za trestné činy**, pokud jsou vykonávány úmyslně, **přechovávání, získávání nebo pěstování jakýchkoliv omamných nebo psychotropních látek pro osobní potřebu** při porušení Jednotné úmluvy s doplňky nebo Úmluvy z roku 1971.

Každý stát však může přijímat i **tvrdší nebo přísnější opatření**, než stanoví tato úmluva, jestliže jsou podle jejího názoru žádoucí nebo nutná pro odvrácení nebo potlačení nedovoleného obchodu.

Smluvní státy se rovněž zavázaly přijímat opatření, která budou pokládat za vhodná, k zamezení

úniku látek uvedených v tabulce I a tabulce II (viz příloha č. 12.11) používaných za účelem nedovolené výroby omamných nebo psychotropních látek a budou za tímto účelem navzájem spolupracovat. Z hlediska dalších závazků bezprostředně souvisejících s výše uvedeným a klíčových pro českou trestněprávní úpravu je možné uvést následující závazky rozdělené do samostatných oblastí.

Prokazování subjektivní stránky trestného činu

Záměr, úmysl nebo účel jako prvky trestného činu uvedeného v písmenech a), b), c) (viz výše), mohou být stanoveny na základě **objektivních faktických okolností**.

Ukládání trestů a jejich výše

Každý smluvní stát je povinen zajistit, že za spáchání trestných činů uvedených výše budou stanoveny tresty, které budou brát v úvahu závažnou povahu těchto trestných činů, jako **uvěznění** nebo jiné formy **odnětí svobody, peněžité tresty a zabavení majetku**.

Léčba a resocializace

Smluvní státy mohou rovněž stanovit, vedle stíhání a potrestání, že pachatel bude podroben takovým opatřením, jako jsou **léčba, výchova, postpenitenciární péče, rehabilitace nebo resocializace**. V určitých případech méně závažné povahy mohou smluvní státy stanovit jako **alternativu vedle stíhání či potrestání** taková opatření, jako jsou výchova, rehabilitace nebo resocializace, jakož i – je-li pachatel požívatelem omamných látek – léčba a postpenitenciární péče.

Okolnosti zvyšující nebezpečnost trestného činu

Smluvní státy jsou povinny zajistit, aby jejich soudy a jiné příslušné orgány, které mají jurisdikci, mohly brát v úvahu faktické okolnosti, které mohou způsobit, že spáchání trestných činů (výše specifikovaných) bude zvlášť závažné. Takovými okolnostmi jsou:

- a) účast na spáchání trestného činu v rámci **organizované kriminální skupiny**, k níž pachatel náleží;
- b) zapojení pachatele **do jiných mezinárodně organizovaných trestných činností**;
- c) zapojení pachatele **do jiných protiprávních činností, umožněných spácháním trestného činu**;
- d) použití **násilí nebo zbraní** pachatelem;
- e) skutečnost, že pachatel zastává **veřejný úřad** a že trestný čin souvisí s tímto úřadem;
- f) **podřízení nebo zneužití mladistvých**;
- g) okolnost, že trestný čin byl spáchán v **nápravném nebo školním zařízení, případně veřejném zařízení nebo v jejich bezprostřední blízkosti nebo na jiných místech**, která využívají žáci nebo studenti pro školní, sportovní nebo společenskou činnost;
- h) **předchozí odsouzení**, zejména za spáchání podobných trestných činů, ať už v zahraničí, nebo ve své zemi v rozsahu daném právním řádem příslušné smluvní strany.

Diskreční pravomoc

Smluvní státy musí usilovat o to, aby **diskreční práva** podle jejich právních řádů, která se vztahují k trestnému stíhání osob za spáchání trestných činů, byla vykonávána za účelem dosažení **maximální účinnosti donucovacích opatření** u těchto trestných činů, jakož i s naléhavou potřebou zabránit páchání takových trestných činů.

Promlčecí lhůta trestního stíhání

Každý smluvní stát by měl v případě nutnosti stanovit v souladu se svým právním řádem **prodlouženou promlčecí lhůtu** pro trestní stíhání za jakýkoliv trestný čin, označený výše, a prodlouženou promlčecí lhůtu v případech, kdy předpokládaný pachatel uniká před spravedlností.

6.2.5 Vzorový zákon OSN proti drogám⁷¹⁾

Na závěr pojednání o současných mezinárodních instrumentech regulujících drogovou problematiku je jistě vhodné se zmínit i o instrumentech nemajících závazný charakter, ale pouze charakter **doporučující**.

⁷¹⁾ Informace získány z materiálu Sekce legislativy Ministerstva vnitra, Informace k základním legislativně právním aspektům materiálu UNDCP (OSN) „Vzorový zákon týkající se nezákonného obchodování s drogami a trestných činů souvisejících“.

Vzhledem ke složitosti a rozsáhlosti závazků v oblasti regulace přistoupila OSN k vypracování vzorového zákona týkajícího se nezákonného obchodování s drogami a trestných činů souvisejících. Vzorový zákon byl vypracován mezinárodní pracovní skupinou, kterou UNDCP (OSN) svolala do Vídně ve dnech 23.–27. září 1996. Tento „zákon“ byl vypracován **pro potřebu zemí, které zamýšlí upravit ve svém trestním právu kontrolu drog v souladu s tzv. úmluvami OSN o drogách**. Vzorový zákon obsahuje implikaci příslušných ustanovení úmluv OSN upravujících problematiku návykových látek, ke kterým přistoupila i Česká republika a jsou tedy součástí jejího právního řádu.

Při aplikaci vzorového zákona mohou jednotlivé státy provádět určité úpravy v textu, avšak pouze do té míry, kterou jednotlivé úmluvy připouštějí. Vzorový zákon obsahuje některá ustanovení, která nejsou zakotvena ve stávajícím právu České republiky. Např. **odložení injekčních stříkaček** na místa, kde mohou ohrožovat jiné osoby (článek 2.10-1), tolerované užívání (článek 2.5-3), organizování akcí nebo zábavných podniků (článek 2.5-4) a další. Za zmínku stojí úprava **neoprávněného držení drogy pro vlastní potřebu**, které je podle úmluv OSN o drogách obecně trestné pro **inkriminovanost samotného aktu držení drogy** s tím, že zmírňující tresty či alternativní opatření u uživatele drog lze aplikovat pouze při množství drogy určené výhradně pro osobní potřebu dotčené osoby.

„V příloženém komentáři č. 16 je pak osvětlena otázka povinnosti států účastníků úmluv OSN o drogách uzákonit trestnost držení a nákupu drog pro osobní spotřebu podle poslední úmluvy z roku 1988. Zároveň se poukazuje na skutečnost, že podle drogových úmluv OSN z roku 1961 a 1971 samotné užívání drog nemusí být trestáno, neboť státy jsou pouze žádány, aby zakázaly držení drog pro jiné než lékařské a vědecké účely. Vzorový zákon tak umožňuje různé alternativy postihu či netolerování držení drogy pro vlastní potřebu zejména s přihlédnutím k jejímu malému množství. Nicméně není nijak zpochybňováno, že neoprávněné držení drogy pro vlastní potřebu je podle úmluv OSN o drogách obecně trestné pro inkriminovanost samotného aktu „držení“ s tím, že zmírňující tresty či alternativní opatření u uživatele drog lze aplikovat pouze při malém množství drogy určené výhradně pro osobní potřebu dotčené osoby.“⁷²⁾

6.2.5.1 Presumpce viny

Tento vzorový zákon obsahuje zvláštní ustanovení o tzv. **presumpci viny** (článek 2.4-1). *„Toto výjimečné ustanovení vzorového zákona by umožňovalo státu tam, kde jsou přesvědčivé důvody pro podezření, že nějaká osoba spáchala trestný čin na úseku výroby a zpracování drog a praní špinavých peněz, presumovat, že tato osoba spáchala trestný čin, jestliže její životní standard zjevně převyšuje úroveň, kterou může udržovat z vlastních prostředků.“⁷³⁾*

Toto ustanovení v žádném případě nenarušuje obecně uznávanou ústavní zásadu presumpce nevin, ale pouze **představuje přenášení důkazního břemene** ze strany státu (orgánů činných v trestním řízení) na podezřelou osobu, která není schopna sama poskytnout důkaz ohledně příjmu odpovídajícího jejímu životnímu standardu.

„Je evidentní, že záleží na vůli každého státu, zda připustí tak důležitý průlom do svého zákonodárství. Nicméně např. ve Švýcarsku je obdobná výjimka zakotvena a slouží jako účinný nástroj při potírání nejzávažnější drogové kriminality.“⁷³⁾

6.3 Zákon o návykových látkách

6.3.1 Úvod

Již v předešlém textu bylo několikrát zdůrazněno, že zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů je v současnosti **klíčovou normou pro celou oblast nakládání s regulovanými látkami** a především pro samotnou aplikaci trestního práva hmotného. ZNL totiž definuje vybrané pojmy zásadní nejen pro výklad něčeho samotného, ale zároveň i pro interpretaci dotčených skutkových podstat drogových deliktů. Závaznou však není samotná definice termínu „návyková

⁷²⁾ Pikna, B., Informace Sekce legislativy MV, Informace k základním legislativně právním aspektům materiálu UNDCP (OSN) „Vzorový zákon týkající se nezákonného obchodování s drogami a trestných činů souvisejících“.

látka“, který je výslovnou dikcí trestního zákona naplněn odlišným obsahem od termínu návykové látky obsaženém v ZNL. Pojem návykové látky je v této kapitole dále užíván v tom smyslu, že podle ZNL je pojmem, který zahrnuje látky omamné a psychotropní (srov. následující kapitolu).

Závazné pro aplikaci skutkových podstat trestných činů jsou **definice látky omamné, psychotropní, prekursoru či přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku**. Na tyto pojmy trestní zákon výslovně odkazuje a jejich definici sám nepodává ani nerozvádí. Skutkové podstaty drogových deliktů jsou tedy v určitých ohledech normami s **dispozicí odkazovací a v zásadě i blanketní** ve vztahu k proti-právnosti, jakožto znaku všech skutkových podstat trestných činů.

ZNL podává definici těchto látek formou **taxativního výčtu** ve zřetelně označených **přílohách zákona 1-7**. Jedná se o **identický systém k systému založenému mezinárodními konvencemi**, které rovněž definují regulované látky formou poskytnutí taxativního výčtu těchto látek. Z tohoto vyplývá, že i nedílnou součástí českého legálního textu v rámci příloh ZNL je vždy uváděn údaj o zařazení vyjmenovaných látek do konkrétního seznamu v rámci mezinárodních konvencí. Dělení látek v rámci seznamů přiložených k mezinárodním konvencím je založeno na rozdílné povaze těchto látek z hledisek jejich potenciálního nebezpečí, účinků a chemické povahy. Toto tvrzení platí i pro českou zákonnou úpravu.

Definice látek omamných, psychotropních, prekursoru či přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku jsou definicemi legálními tvořícími znaky jednotlivých skutkových podstat. Z toho důvodu budou traktovány přímo v následující kapitole soustřeďující pozornost na detailní rozbor platné právní úpravy a jednotlivých znaků skutkových podstat drogových deliktů. Tento přístup se jeví jako přehlednější.

Důvodem přijetí komplexní úpravy ZNL v roce 1998 byla nutnost právně regulovat zacházení a obchodování s návykovými látkami a prekursory a rovněž i nezbytnost vytvořit **účinné právní nástroje proti stále rostoucímu nezákonnému obchodu** s návykovými látkami. Jak lze dále vyčíst i z důvodové zprávy k tomuto návrhu zákona, představuje tento důsledné zapracování mezinárodních závazků České republiky do našeho právního řádu.

Lze konstatovat, že touto normou byly v našem právním řádu **poprvé komplexně promítnuty závazky** vyplývající z příslušných **mezinárodních smluv**, a ačkoli tento zákon představuje jistě složitý normativní systém, je takový způsob k důslednému splnění mezinárodních závazků nezbytný.

ZNL nepřímou novelizoval trestní zákon v některých ohledech. Především **zakotvil trestní postih za nedovolené nakládání s prekursory**. Modifikace ustanovení § 187 TrZ dále odrazila skutečnost, že dikce ZNL počítá s řadou možností legálního zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory bez povolení k zacházení. Z toho důvodu byl znak „**bez povolení**“ nahrazen termínem „**neoprávněně**“, jež je možné považovat za přesnější a za dikci, která nečiní výkladové potíže. Toto pravidlo však bylo též rok znovu porušeno zavedením nové skutkové podstaty podle § 187a TrZ, která obsahuje ve vztahu k držbě opět znak „**bez povolení**“.

Legislativním cílem v rámci příprav této normy bylo koncipovat zákon v podobě, která zaručí určitou stabilitu zákonné úpravy. Již s určitým časovým odstupem lze konstatovat, že **tento záměr se nepodařilo do důsledku naplnit**, neboť tato norma byla již za více než pět let své účinnosti několikrát výrazně novelizována, a dokonce bylo již jednou přikročeno k vyhlášení jejího úplného znění v roce 2002.

Tato skutečnost je pravděpodobně nutnou daní za vpravdě **progresivní charakter této normy** a značnou složitost její věcné působnosti. U této úpravy lze však i do budoucna předpokládat pravidelné novelizace, zejména v oblasti příloh zákonné normy, které vypočítávají regulované látky. Tak, jak se mění vědecká poznání v oblasti návykových látek, mění se i spektrum jejich zneužívání. Právní úprava tak musí na tyto skutečnosti pružně reagovat.

6.3.2 Předmět právní regulace

Zákon o návykových látkách podle svého ustanovení § 1 **upravuje zacházení s návykovými látkami, s přípravky obsahujícími návykové látky (dále jen „přípravky“), s prekursory a pomocnými látkami, jejich vývoz, dovoz a tranzitní operace s nimi**.

ZNL dále upravuje **způsobilost k zacházení** s těmito látkami, **ohlašovací a evidenční povinnosti, kontrolu dodržování zákona** a možné **sankce** za jeho porušení. Samostatně upravuje pěstování máku, konopí a koky a vývoz a dovoz makoviny. Zvláštní úprava pěstování konopí a koky vyplývá ze skutečnosti, že u konopí a koky jsou omamnou látkou pouze některé části rostliny, nikoli celá rostlina.

V rámci zacházení s návykovými látkami je nezbytné uvést i problematiku jejich skladování, dovozu, vývozu či zneškodňování, které vypovídají o velké pozornosti věnované nakládání s těmito látkami a rovněž tak o jejich charakteru, s nímž jsou spojena nemalá rizika. Ke každému dovozu či vývozu je třeba mít příslušné povolení, které vydává Ministerstvo zdravotnictví. Z hlediska skladování stanovuje ZNL velmi přísné podmínky, o podmínkách pro přepravu to platí dvojnásob. Nepoužitelné návykové látky, přípravky a prekursorů, jakož i odpad je obsahující, **musí být vždy zneškodněny**. Zneškodňování nepoužitelných návykových látek, přípravků a prekursorů, jakož i odpadu je obsahujícího, které jsou léčivem, se řídí zvláštním právním předpisem – zákon č. 79/1997 Sb., o léčivech. Tento zákon však nemá pro trestněprávní úpravu větší význam.

6.3.3 Zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursorů

Z hlediska trestního práva hmotného je pasáž ZNL regulující zacházení s návykovými látkami obzvláště důležitá, neboť odpovídá na otázku obsahu pojmu „**neoprávněně**“ či „**bez povolení**“ užitého ve skutkových podstatách drogových trestných činů. Pokud je s takovými látkami zacházeno v souladu se zákonem o návykových látkách, nezakládá takové jednání skutkovou podstatu trestného činu a případně následnou sankci.

Zacházením s návykovými látkami, přípravky a prekursorů se rozumí podle dikce ustanovení § 3 ZNL **výzkum, výroba, zpracování, odběr, skladování, dodávání a používání návykových látek, přípravků a prekursorů**. Dále se jím rozumí **koupě a prodej návykových látek, přípravků a prekursorů**, jakož i nabývání a pozbytování dalších věcných nebo závazkových práv s nimi spojených, zprostředkování takových smluv a zastupování při jejich uzavírání.

Definice zacházení s návykovými látkami, jakož i obecný právní režim zacházení s návykovými látkami, vychází z činností, u kterých se vyžaduje státní regulace podle Jednotné úmluvy a Úmluvy z roku 1971. Pojem zacházení je koncipován tak, aby zahrnoval nejen vlastní fyzické zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursorů, ale aby zahrnoval rovněž právní vztahy při tom vznikající. Tím se sleduje **minimalizace právního prostoru pro obchodování s předmětnými látkami bez úředního povolení a pro obcházení zákona**.

6.3.4 Způsobilost k zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursorů

ZNL stanoví **trojí povahu způsobilosti**. Tato musí být u osob ex lege splněna při činnosti, pro které se požaduje povolení k zacházení a dále i činnosti, při kterých se přichází do přímého styku s návykovými látkami, přípravky a prekursorů. Jedná se o **obecnou, zdravotní a odbornou způsobilost**.

Z hlediska *obecné způsobilosti* smějí tyto činnosti vykonávat pouze ve smyslu ZNL bezúhonné (§ 8 odst. 5 viz dále) fyzické osoby způsobilé k právním úkonům a starší 18 let.

Z hlediska *zdravotní způsobilosti* **nesmějí tyto činnosti vykonávat fyzické osoby, v jejichž organismu je přítomna návyková látka**, pokud se nejedná o přítomnost návykové látky z důvodu lékařem předepsané léčby. Ke splnění této povinnosti se nestanoví žádná úřední ani jiná závazná procedura, protože návykových látek jsou řádově stovky a u mnoha z nich nebyla dosud vyvinuta spolehlivá a dostupná metoda ke zjišťování jejich přítomnosti v lidském organismu. Jedná se tedy v podstatě o **ustanovení preventivního charakteru**. Zaměstnanci osob uskutečňujících zákonem specifikované činnosti jsou povinni podrobit se na výzvu zaměstnavatele lékařské prohlídce ke zjištění přítomnosti návykové látky v organismu.

Z hlediska *odborné způsobilosti* je každý, kdo provádí výše uvedené činnosti, povinen zabezpečit, aby fyzické osoby, které při těchto činnostech přicházejí do přímého styku s návykovými látkami, přípravky a prekursorů nebo které tyto činnosti přímo řídí, získaly znalosti o povaze a účincích těchto látek a o zacházení s nimi.

6.3.5 Povolení k zacházení

K zacházení s návykovými látkami (omamné a psychotropní), přípravky a prekursorů je třeba povolení k zacházení, nestanoví-li ZNL jinak. Povolení k zacházení vydává na dobu 2 let Ministerstvo zdravotnictví a toto povolení je zásadně nepřevoditelné. Na vydání povolení k zacházení **není právní**

nárok. Povolení k zacházení opravňuje pouze k činnostem v něm uvedeným. Změny v povolených činnostech nebo jejich rozšíření je možno provést jedině na základě nového povolení k zacházení.

Povolení k zacházení může být vydáno **pouze bezúhonné fyzické osobě, která má trvalý pobyt na území České republiky, nebo právnické osobě se sídlem v České republice.** Bezúhonností se pro účely tohoto zákona rozumí skutečnost, že fyzická osoba nebyla pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin ani pro trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti se zacházením s návykovými látkami, prekursory a léčivy. Bezúhonnost se prokazuje výpisem z Rejstříku trestů, nikoli starším 3 měsíců.

Osoba, která zachází s návykovými látkami, přípravky a prekursory na základě povolení k zacházení, musí mít vždy **ustanovenou odpovědnou osobu po celou dobu platnosti povolení k zacházení.** Jako odpovědnou osobu lze ustanovit fyzickou osobu, která má vysokoškolské vzdělání farmaceutického, lékařského nebo veterinárního zaměření anebo chemickotechnologického, popřípadě jiného srovnatelného zaměření.

Právní konstrukce povolení k zacházení byla vytvořena s cílem znemožnit zneužití tohoto institutu. Z toho důvodu je v zákoně obsažen velmi přísný právní režim s **vysokou mírou diskreční pravomoci** rozhodovacího orgánu, t.j. Ministerstva zdravotnictví. Atributem tohoto přísného právního režimu je především omezená doba platnosti povolení, absence právního nároku na vydání povolení, nepřeveditelnost povolení či možnost stanovit limit výroby. Ministerstvo zdravotnictví může rozhodnout o odnětí povolení k zacházení. Ministerstvo zdravotnictví povolení však vždy odejme, pokud byl držitel povolení pravomocně odsouzen za trestný čin, jehož skutková podstata souvisí s touto činností.

6.3.6 Zacházení bez povolení

V praxi však existuje řada případů, kdy není racionální a ani efektivní vyžadovat k zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory úřední povolení vydávané za přísných podmínek. Opačný přístup by znamenal velkou administrativní zátěž nejen pro státní orgány. Rozsah těchto výjimek je poměrně široký. Kromě ex lege taxativně vysledovaných případů může Ministerstvo zdravotnictví stanovit vyhláškou i další případy, kdy se k zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory nevyžaduje povolení k zacházení

Povolení k zacházení se např. ze zákona nevyžaduje pro činnost státních orgánů v rámci jejich působnosti, pro činnost Armády České republiky, Policie České republiky a Celní správy České republiky při plnění jejich úkolů. Rovněž tak pro činnost právnických nebo fyzických osob, které zřizují **soudně toxikologické laboratoře, hygienické laboratoře, specializovaná diagnostická, vědecko-výzkumná a výuková pracoviště vysokých škol a specializovaná diagnostická a vědecko-výzkumná pracoviště Akademie věd České republiky.**

Přípravky obsahující návykové látky uvedené v přílohách č. 1, 2, 5, 6 nebo 7 ZNL a přípravky obsahující efedrin a pseudoefedrin mohou dále bez povolení k zacházení, nabývat, pozbývat a skládat osoby provozující zdravotnické zařízení nebo zařízení ústavní sociální péče, ale pouze pro poskytování zdravotní péče. Obdobně u osoby oprávněné k výkonu **odborných veterinárních činností.**

Z hlediska běžného života mohou tyto látky nabývat, a to i v zastoupení, na základě lékařem vydaného receptu, uchovávat a používat podle vydaného receptu pro vlastní potřebu fyzické osoby. Obdobně to platí pro případy veterinární péče. Výše uvedený výčet výjimek platí obdobně i pro zacházení s prekursory.

6.3.7 Kontrola dodržování ZNL a sankční opatření

Kontrolu dodržování povinností vyplývajících z tohoto zákona a z rozhodnutí vydaných na jeho základě vykonávají pověřeni zaměstnanci Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva vnitra, krajů zařazení do krajského úřadu a ve věcech veterinární péče rovněž okresních veterinárních správ (dále jen „inspektoři“).

Inspektor je při výkonu kontrolní činnosti oprávněn vstupovat na pozemky, do objektů a místností, vyžadovat vysvětlení zjištěných skutečností a předložení listin a dokumentů, pořizovat kopie listin a dokumentů a výpisy z nich, odebrat vzorky apod. **Kontrolované osoby jsou povinny strpět kontrolu a poskytnout součinnost** potřebnou k jejímu provedení.

Hlava VIII. ZNL upravuje sankce za porušení ZNL. Těmito **sankcemi jsou pokuty a propadnutí věci. Fyzické osobě – podnikateli nebo právnické osobě je možné uložit pokutu:**

- a) až do výše **500 000 Kč**, pokud poruší povinnosti ve věcech evidence, dokumentace a ohlašovacích povinností podle ZNL,
- b) až do výše **1 000 000 Kč**, pokud uvede nepravdivé nebo neúplné údaje v žádosti o povolení k zacházení, v žádosti o vývozní povolení, v žádosti o dovozní povolení nebo při plnění ohlašovacích povinností podle ZNL,
- c) až do výše **10 000 000 Kč**, pokud bez povolení k zacházení uskuteční činnosti, pro které se vyžaduje povolení k zacházení, nebo uskuteční vývoz bez vývozního povolení nebo dovoz bez dovozního povolení,
- d) **pokutu až do výše 500 000 Kč**, pokud poruší jiné povinnosti vyplývající z tohoto zákona nebo z rozhodnutí vydaného na jeho základě, než které jsou uvedeny pod písmeny a) až c).

Na rozdíl od předchozí právní úpravy byly v rámci ZNL zavedeny tzv. **jiné správní delikty**, které jsou **při porušení administrativních povinností podnikatelů** při zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory typické. Výše pokut je odstupňována podle závažnosti porušení povinností, přičemž výše pokuty za zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory bez povolení je stanovena tak, aby mohla znamenat skutečně citelnou ekonomickou újmu.

Pokuty uložené a vybrané podle tohoto zákona Ministerstvem zdravotnictví jsou příjmem státního rozpočtu a pokuty uložené a vybrané podle tohoto zákona krajským úřadem jsou příjmem kraje. Při rozhodování o výši pokuty se přihlídně zejména k závažnosti protiprávního jednání a k rozsahu vzniklé nebo hrozící újmy na zdraví a majetku. Řízení o uložení pokuty lze zahájit nejpozději do 5 let od jednání, kterým byla porušena povinnost stanovená ZNL nebo rozhodnutím vydaným na jeho základě, nebo do 5 let ode dne, kdy protiprávní stav naposledy trval. **Uložení pokuty nebrání, pokud lze jednání, kterým byla porušena povinnost vyplývající z tohoto zákona nebo rozhodnutí vydaného na jeho základě, postihnout podle jiného právního předpisu nebo pokud za takové jednání byla již uložena sankce podle jiného právního předpisu.**

Druhou sankcí, kterou je možné podle ZNL uložit, je sankce **propadnutí věci**. Vlastníkem propadlé věci se stává stát. Její právní úprava spočívá v tom, že spolu s pokutou se uloží propadnutí návykových látek, přípravků, prekursorů a pomocných látek a zařízení a materiálu k jejich výrobě, jestliže náleží osobě, které byla uložena pokuta, a tyto věci byly použity nebo určeny k jednání porušujícímu povinnosti vyplývající z tohoto zákona nebo z rozhodnutí vydaného na jeho základě nebo byly takovým jednáním získány nebo byly nabyty za věc získanou takovým jednáním.

Z mezinárodních závazků vyplývá **povinnost konfiskovat návykové látky, přípravky a prekursory použité k nezákonným účelům**. Proto je jako **doprovodná sankce k pokutě** upraveno propadnutí věci, neboť v některých případech může dojít k tomu, že povinnost konfiskovat omamné jedy nelze realizovat v trestním nebo přestupkovém řízení. Za účelem právní jistoty obsahuje zákon prekluzivní lhůtu k zahájení řízení o uložení sankcí. Pětiletá lhůta byla stanovena na základě doporučení Mezinárodního úřadu pro kontrolu drog. Ustanovení o konkurenci sankcí je koncipováno s ohledem na přísné mezinárodní závazky České republiky trestat nezákonné nakládání s omamnými jedy, přičemž konkurenční použití sankcí podle jiných zákonů by nemuselo ve všech případech znamenat splnění těchto povinností (zejména co se týče konfiskace).

ZNL reglementuje i specifické **ochranné opatření**. Tímto opatřením je **zabrání věci podle ustanovení § 40 ZNL**. Nebylo-li uloženo propadnutí věci, lze rozhodnout, že se taková věc zabírá, jestliže byla použita nebo určena k jednání porušujícímu povinnosti vyplývající z tohoto zákona nebo z rozhodnutí vydaného na jeho základě nebo byla takovým jednáním získána nebo byla nabyta za věc získanou takovým jednáním a jestliže nenáleží osobě, která porušila povinnosti stanovené tímto zákonem a rozhodnutí vydanými na jeho základě, nebo takové osobě nenáleží zcela.

O zabrání věci nelze rozhodnout, jestliže uplynulo 5 let od jednání majícího znaky porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo rozhodnutím vydaným na jeho základě či 5 let ode dne, kdy protiprávní stav naposledy trval, nebo věc náleží osobě požívající výsad a imunit podle mezinárodního práva. Vlastníkem zabrané věci se stává stát. Tento institut sleduje naplnění veřejného zájmu sledovaného propadnutím věci v případech, kdy propadnutí věci nelze vyslovit. Právní konstrukce vychází z platné právní úpravy přestupkového zákona.

VII. DROGOVÉ DELIKTY – DE LEGE LATA

7.1 Úvod

Předchozí části této studie byly věnovány filozofickým a kulturním limitům řešení drogové problematiky či jejím historickým východiskům a mezníkům. Často diskutované povinnosti vyplývající pro Českou republiku z mezinárodních závazků včetně legislativní úpravy mimotrestního charakteru vypovídající o subsidiární povaze trestního práva hmotného tvoří další nedílnou část této práce. Následující výklad je tedy vystavěn na závěrech a zjištěních uvedených v předchozích kapitolách. Z toho důvodu bude na dotčený text pokud možno jen odkazováno.

Tato kapitola je přirozeným vyústěním již uvedených závěrů a pojednává o platné trestněprávní úpravě drogové problematiky obsažené v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a rovněž částečně i v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který stanoví ve vztahu k osobám mladším osmnácti let některé odchylky od obecné trestněprávní úpravy. Na základě detailního zhodnocení tohoto normativního souboru jsou v následujícím textu identifikována i některá problematická místa stávající právní úpravy.

Již úvodem lze však konstatovat, že stávající trestněprávní úprava drogové problematiky je charakteristická určitou **disharmonií s mezinárodními závazky, nejednotností, sankční nevyrovnaností a předně nejednoznačným vyjádřením některých normativních znaků** skutkových podstat, jež mají za následek bohužel neustálenou interpretační praxi.

„Jsme toho názoru, že je třeba zjednodušit a zefektivnit jednotlivé skutkové podstaty trestných činů, uvedených ve zvláštní části trestního zákona, které postihují drogovou kriminalitu. Jejich právní úprava de lege lata je těžkopádná, dokazování v rámci kvalifikovaných skutkových podstat zejména § 187 tr. zákona je značně komplikované, a to zejména s ohledem na naprosto právně vágní a neurčité pojmy, které se nemají v trestním právu vyskytovat. Domníváme se, že skutková podstata každého trestního zákona musí být naprosto určitá, resp. konkrétní, nedávající možnost jakkoli jinak aplikovat než tak, jak měl zákonodárce na mysli.“⁷³⁾

7.2 Předmět interpretace – drogové delikty

Navzdory skutečnosti, že je s drogami *spojeno široké spektrum trestné činnosti*⁷⁴⁾, rozumí se v českém právním řádu trestněprávní úpravou drogové problematiky soubor ustanovení hlavy IV. platného trestního zákona zahrnující **dva trestné činy** (drogové delikty) se **čtyřmi základními skutkovými podstatami**⁷⁵⁾ (srov. kapitolu III.). Těmito drogovými delikty jsou:

1. Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187 odst. 1; § 187a odst. 1; § 188 odst. 1 TrZ;

2. Šíření toxikomanie podle ustanovení § 188a odst. 1 TrZ;

Z hlediska metody historického výkladu je nutné zdůraznit, že platný trestní kodex obsahoval ve své původní dílci (do roku 1990) pouze dvě skutkové podstaty trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* podle ustanovení § 187 odst. 1 a ustanovení § 188 odst. 1 TrZ. Původní znění kodexu tedy neobsahovalo trestný čin *šíření toxikomanie* § 188a odst. 1 TrZ a skutkovou podstatu trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* podle § 187a odst. 1 TrZ (srov. přílohu 12.4).

V tomto kontextu je tedy nezbytné interpretovat i platné znění trestního zákona. Zejména trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* zahrnujícího dnes díky několika novelizacím již tři základní skutkové podstaty.

U trestného činu *šíření toxikomanie* by z hlediska systematiky trestního zákona vážné interpretační obtíže vznikat neměly, neboť se jedná z hlediska objektivní stránky trestného činu o samostatnou skutkovou podstatu nedoplňující systém skutkových podstat trestného činu *nedovolené výroby a držení*

⁷³⁾ Císařová, D., Sovová, O., a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha 2004, s. 165.

⁷⁴⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003 s. 105.

⁷⁵⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003, s. 105.

omamných a psychotropních látek a jedů, ale doplňující trestněprávní úpravu drogové problematiky jako celek o specifický druh kriminalizovaného jednání vyjádřený samostatnou skutkovou podstatou. O určitých komplikacích daných poměrně vágní formulací této skutkové podstaty pojednává další text věnovaný výhradně tomuto trestnému činu.

Původní znění kodexu z roku 1961 definovalo **první skutkovou podstatu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 TrZ**, jako právní normu, jejímž cílem bylo komplexně kriminalizovat jednání spojená s nepovoleným nakládáním s omamnými prostředky nebo jedy ve formě *výroby, dovozu, vývozu, opatření jinému nebo obecného přechovávání*. To znamená, že předmětem úpravy byla určitá jednání či nepovolené zacházení se samotnými látkami – omamnými prostředky nebo jedy.

Naproti tomu **druhá skutková podstata** tohoto trestného činu upravená v § 188 odst. 1 TrZ kriminalizovala jednání spojená s *výrobou, opatřením sobě nebo jinému nebo přechováváním předmětu způsobilého k nedovolené výrobě omamných prostředků nebo jedů*. To znamená, že předmětem úpravy byla určitá jednání či nepovolené zacházení nikoli se samotnými regulovanými látkami, ale pouze s předměty způsobilými k jejich nedovolené výrobě.

Tento trestný čin obsahující dvě skutkové podstaty byl tedy z určitých hledisek **uceleným systémem kriminalizace** vybraných jednání spojených s drogovou problematikou a rozdělení na dvě skutkové podstaty bylo dáno odlišnou povahou předmětu, se kterým pokud bylo nakládáno neoprávněně, zakládalo takové jednání trestný čin. Rozdělení na dvě skutkové podstaty bylo možné vykládat i jako snahu zákonodárce o odlišení dvou forem jednání s **odlišnou společenskou nebezpečností**, kdy pouze první základní skutková podstata byla doplněna kvalifikovanou. O odlišné povaze základních skutkových podstat z hlediska společenské nebezpečnosti vypovídaly i trestní sazby stanovené za jejich spáchání.

Toto konstatování je na tomto místě uvedeno především pro ilustraci či zdůraznění faktu, že jakákoli následná novelizace původních skutkových podstat či doplnění nových do původního rámce může vést **k narušení systému trestněprávní úpravy** a činit tak nemalé interpretační potíže.

Jistě není sporu o tom, že původní trestněprávní úpravu drogové problematiky bylo nezbytné novelizovat, zejména vzhledem k mezinárodním závazkům a nové společenské situaci po roce 1989. Vždy však bylo potřebné důkladně analyzovat stávající systém právní úpravy, kdy zejména v kodexech tak říkajíc vše souvisí se vším. Toto pravidlo se bohužel naplnit nepodařilo, a to i přes fakt, že např. novela z roku 1998 (zák. č. 112/1998 Sb.) byla vedena jistě dobrými a legitimními motivy, ale byla bohužel zařazena do právního rámce zásadně nevhodným způsobem.

„I když tato zákonná změna není v případě trestního zákona, podle mého názoru, zcela dokonalá, takže k její legislativně technické stránce, resp. k podrobnostem lze mít připomínky, v zásadě považují tento zákonodárcův krok za správný. A to nejen z důvodů, které přede mnou uvedli již jiní, ale i proto, že k uzákonění trestní odpovědnosti za přechovávání drog, a to i pro vlastní potřebu, se Česká republika zavázala přistoupením k tzv. Úmluvám o drogách.“⁷⁶⁾

Obdobně Jelínek: *„Nová skutková podstata trestného činu podle § 187a tr. zák. je kontroverzním ustanovením, které má do jisté míry podobu legislativního experimentu. Její přijetí je výrazem určitého kompromisu mezi protikladnými názory.“⁷⁷⁾*

Z povahy trestního práva hmotného plyne, že veškerá jednání v trestním zákoně uvedená jsou jednáními protiprávními. V případě některých trestných činů je však **znak protiprávnosti** ve skutkové podstatě výslovně uveden. Jedná se o výraz výslovné diferenciacce mezi legálními a nelegálními způsoby určitého jednání, které je možné uskutečňovat v zásadě *secundum legem* – v souladu s platným právní řádem. Především se jedná o případy, kdy taková určitá nedovolená jednání chtěl zákonodárce odlišit od obdobných jednání souvisejících se zajišťováním společensky žádoucích potřeb (např. v lékařství či veterinární péči) a z tohoto důvodu právním řádem povolených (srov.)⁷⁸⁾

Výše uvedené platí i pro drogové delikty z následujících důvodů. Jedná se totiž o trestné činy

⁷⁶⁾ Fastner, J., Ještě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák., in: *Trestní právo*, 1999, č. 11, s. 6-11.

⁷⁷⁾ Jelínek, J., *Novelizace trestního práva v roce 1998*, Praha 1998, s. 36-37.

⁷⁸⁾ Novotný, O., a kol., *Trestní právo hmotné*, I. Obecná část, 4. vydání, Praha 2003, s. 97, 187.

s **blanketním charakterem dispozic** skutkových podstat. Znak protiprávnosti je až na skutkovou podstatu trestného činu šíření toxikomanie vždy výslovně uveden (neoprávněně, bez povolení, nedovolené výroby). **Protiprávnost jednání** definovaného v těchto skutkových podstatách je třeba dovozovat především z právní úpravy zákona o návykových látkách, kterému je vzhledem k této jeho významnosti věnována z velké části předcházející kapitola.

Stávající znění skutkových podstat drogových deliktů je spojeno s neoprávněným nakládáním s určitými látkami podléhajícími mezinárodní a na ni navazující národní zákonné regulaci, jejímž výrazem je pochopitelně i úprava trestněprávní. Které látky jsou v trestněprávním smyslu *látkami omamnými, psychotropními, přípravky obsahujícími omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursory* a dále *i jedy či návykovými látkami* bude objasněno v následujícím textu.

V rámci vymezení předmětu interpretace, tedy platné právní úpravy drogových deliktů, je nezbytné se zmínit o skutečnosti, že výše vymezené drogové delikty nejsou taxativním výčtem skutkových podstat, ve kterých je jako součást objektivní stránky trestného činu definován znak návykové látky ve smyslu § 89 odst. 10 TrZ. Dalšími delikty, které však nejsou předmětem zkoumání této práce, ale s jevem zneužívání návykových látek bezprostředně souvisí, jsou např. trestné činy podle ustanovení § 201 TrZ, *ohrožení pod vlivem návykové látky* nebo trestný čin *opilství* podle ustanovení § 201a TrZ. Tyto trestné činy jsou výrazem snahy zákonodárce kriminalizovat určitá jednání pachatele, který tyto vykonává pod vlivem návykové látky nebo dokonce ve stavu nepřičetnosti.

Dalšími specifickými ustanoveními trestního zákona z této kategorie jsou trestné činy *vyhýbání se výkonu civilní služby* podle ustanovení § 272d TrZ, který upravuje mimo jiné i úmyslné poškození svého zdraví či zneužití návykové látky v úmyslu vyhnout se výkonu civilní služby či povinnosti s jejím výkonem spojených a trestný čin *vyhýbání se služebnímu úkonu a výkonu vojenské služby* podle ustanovení §§ 280, 281 TrZ. Tento trestný čin naopak postihuje mimo jiné i úmyslné zneužití návykové látky s úmyslem vyhnout se plnění služebního úkonu, výkonu vojenské služby nebo plnění vojenských povinností a umožňuje i uložení výjimečného trestu, pokud k tomuto jednání dojde za branné pohotovosti státu nebo bojové situace. Oba trestné činy, zejména ten prvně uvedený, ztrácejí postupně na svém významu vzhledem k probíhající reformě a postupné profesionalizaci Armády České republiky.

Závěrem lze konstatovat, že v rámci sankčního systému upraveného veřejným právem České republiky navazují na skutkové podstaty drogových deliktů skutkové podstaty přestupků podle zákona ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o přestupky na úseku zdravotnictví (*ustanovení § 29 odst. 1, písm. e) PřesZ*) a úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi (*ustanovení § 30 PřesZ*).

V případě ustanovení § 29 odst. 1, písm. e) PřesZ se přestupku dopustí ten, kdo poruší povinnost při zacházení s omamnými, psychotropními látkami nebo jinými látkami škodlivými zdraví. V případě ustanovení § 30 odst. 1, písm. f) se přestupku dopustí ten, kdo umožní neoprávněně požívání omamných a psychotropních látek osobě mladší osmnácti let, nejde-li o čin přísněji trestný a v případě písm. j) se přestupku dopustí ten, kdo neoprávněně přechovává v malém množství pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku (srov. přílohu č. 12.15).

7.3 Zařazení drogových deliktů v rámci trestního zákona

Zvláštní část platného trestního zákona obsahuje znaky jednotlivých trestných činů, které jsou rozděleny podle druhového objektu do dvanácti hlav. Drogové delikty jsou zahrnuty v hlavě IV. zvláštní části trestního zákona, která tvoří **přechod od ochrany zájmů týkajících se společnosti jako celku k ochraně zájmů, jež jsou tradičně vlastní jednotlivcům.**⁷⁹⁾ Tato skupina trestných činů je nazývána trestnými činy **obecně nebezpečnými**.

Již z názvu plyne, že se jedná o trestné činy spočívající v jednáních, s nimiž je anebo často bývá spojeno nebezpečí pro život nebo zdraví lidí anebo nebezpečí škody velkého rozsahu pro cizí majetek. Obdobně Novotný.⁸⁰⁾

⁷⁹⁾ Novotný, O., a kol., Trestní právo hmotné, I. Obecná část, 4. vydání, Praha 2003, s. 35.

⁸⁰⁾ Novotný, O., a kol., Trestní právo hmotné, II. Zvláštní část, 4. vydání, Praha 2004, s. 150 a násl.

Chráněným zájmem (druhovým objektem), který spojuje trestné činy hlavy IV. do jedné skupiny, je tedy **zájem společnosti na ochraně života a zdraví lidí a majetku**. Skupina obecně nebezpečných trestných činů vykazuje v rámci zvláštní části trestního zákona některá výrazná specifika. Z hlediska objektivní stránky skutkových podstat se jedná s výjimkou dvou deliktů o trestné činy ohrožovací, jejichž následek spočívá ve vyvolání určitého reálného nebezpečí, charakteristického větší či menší pravděpodobností vzniku poruchy.

„K dokonání těchto trestných činů, jak již bylo řečeno, není třeba, aby nastala porucha, nýbrž stačí pouhé ohrožení chráněného objektu, resp. předmětu útoku. Pokud u trestných činů obecně nebezpečných dojde též k poruše, projeví se to v právním posouzení“⁸¹⁾ (tzn. v okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby – pozn. autora). Poruchou je v tomto ohledu třeba rozumět reálný vznik škody na zdraví, života nebo majetku.

V této souvislosti se lze jistě ztotožnit s názorem státního zástupce vysloveným v rámci odvolání proti zprošťujícímu rozsudku okresního soudu v Olomouci v mediálně známé kauze se spolumatěji a jednateli nakladatelství Votobia, obžalovanými z trestného činu šíření toxikomanie. Státní zástupce v písemném odůvodnění uvedl, že tento trestný čin podle § 188a TrZ patří do kategorie tzv. ohrožovacích trestných činů a je zde třeba úmyslné formy zavinění, která musí zahrnovat možnost vyvolání poruchy předpokládané trestním zákonem. Postačí tedy prokázání tzv. **ohrožovacího úmyslu** a není nutné, aby v důsledku jednání pachatele skutečně ke zneužití návykové látky došlo, ale postačí, aby pachatelovo jednání směřovalo k vyvolání zneužívání návykových látek u těch, jimž je takové jednání určeno.⁸²⁾

Druhým specifikem obecně nebezpečných trestných činů je převážně **blanketní charakter** jejich dispozic. „V řadě případů totiž příslušné trestněprávní normy odkazují na mimotrestní úpravu, například na předpisy o ochraně životního prostředí a jeho jednotlivých složek, na veterinární zákon, na zákon o lihu, zákon o střelných zbraních a střelivu...“⁸³⁾

Trestné činy obecně nebezpečné lze dále vnitřně členit na několik skupin, z nichž drogové delikty tvoří v podstatě **samostatnou a ucelenou část**. V zahraniční legislativě nejsou výjimečné ani případy, kdy je drogová problematika regulována samostatnou a komplexní normou (např. Itálie, srov. kapitulu VIII.).

Objektivní stránky drogových deliktů lze obecně definovat jako jednání spojená s **neodborným a nekontrolovatelným nakládáním** s omamnými či psychotropními látkami, přípravky obsahující tyto látky, prekursory nebo jedy. Rovněž i svádění jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu tvoří znaky kriminalizovaného jednání.

Taková jednání jsou jistě rizikovými obecně pro celou společnost, nejen pro konzumenta samotného. Určité zvláštnosti těchto deliktů však vyplývají i z **vysokých nelegálních zisků** plynoucích z tohoto typu kriminality, **existence specializovaných zločineckých struktur** a značných negativních dopadů na **zdraví populace**, zejména dětí a mladistvých. Tyto skutečnosti by se měly pochopitelně odrazit i v trestněprávní úpravě dané oblasti.

Ve světle výše uvedeného lze uzavřít tuto pasáž zabývající se klasifikací drogových deliktů v rámci trestního kodexu definicí společného objektu drogových deliktů, jakožto podstaty a důvodu trestněprávní regulace této oblasti a rovněž tak i jejich společného řazení v rámci trestního kodexu. Objekt drogových deliktů by měl být vždy i **interpretačním korektivem** v rámci aplikace dotčených ustanovení.

Objektem drogových deliktů je zájem na ochraně společnosti a lidí proti možnému ohrožení vyplývajícího z neodborného a nekontrolovaného nakládání s určitými zákonem definovanými látkami a rovněž tak **zájem na ochraně společnosti** před ohrožením plynoucím ze zneužívání těchto látek a s tím související zájem na udržení zdravého sociálního prostředí společnosti uvnitř sebe sama. Do této definice objektu lze jistě zahrnout i zájem na ochraně společnosti před riziky plynoucími z organizovaného zločinu a jiné kriminality spojené s drogami, včetně ochrany před jednáními spojenými s generováním a následnou alokací nelegálně získaných finančních prostředků.

Výše uvedené vymezení chráněných zájmů či „**právních statků**“, jak jsou někdy v odborné literatuře

⁸¹⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003, s. 92.

⁸²⁾ Krajský soud v Ostravě ze dne 17. září 1997 Rt 17/99 2 To 461/97 (Sb.s.r. 99, 3: 56).

⁸³⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003, s. 91.

označovány lze označit za vymezení velmi komplexní. Dle názoru autora je však nutné zahrnout velmi rozsáhlou problematiku i definicí snažící se postihnout všechny faktory či hodnoty, jež je nezbytné chránit prostředky trestního práva. Obdobným, i když poněkud restriktivnějším způsobem definují objekt drogových deliktů jiní autoři (např. lze odkázat na ^{84, 85, 86})).

Po obecné charakteristice typických vlastností společných, jak pro skupinu trestných činů obecně nebezpečných, tak pro samotnou skupinu drogových deliktů, bude přistoupeno k definování legální terminologie, se kterou operují jednotlivé skutkové podstaty drogových deliktů.

7.4 Společná terminologie drogových deliktů – regulované látky

Není třeba na tomto místě zvláště zdůrazňovat skutečnost, že tato studie zkoumá oblast nazvanou trestněprávní úprava drogové problematiky, tak jako byla výše vymezena. Tato oblast se vyznačuje **společnou terminologií** vlastní v podstatě všem skutkovým podstatám, které do ní řadíme. Především se jedná o pojmy jednotlivých látek, u nichž je neoprávněné nakládání s nimi nebo svádění k jejich zneužívání v duchu příslušných skutkových podstat kriminalizováno.

Již v kapitole třetí tvořící úvod do dané problematiky bylo zmíněno, že platný trestní zákon pojem drogy ve své dikci neužívá. Trestní zákon užívá pojmy svým názvem odlišné, vždy však s přesným legálním obsahem a užívá jich pohříchu hned několik. Jejich užití je nezbytné přísně odlišovat při aplikaci trestněprávních norem, a to vždy s důrazem na přesnou dikci konkrétní skutkové podstaty a jejího znění.

Pro přehlednost lze shrnout, že stávající trestní zákon užívá v rámci své dikce následující trestněprávní pojmy týkající se regulovaných látek: **„návyková látka; jiná návyková látka než alkohol; omamná látka; psychotropní látka; přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku; prekursor a jed“**.

Následující pasáž obsahuje pojednání o jejich přesném legálním obsahu. Rovněž tak jsou v rámci textu zařazeny i části věnující svoji pozornost termínům nikoli trestněprávním, ale svým způsobem pro danou problematiku nejen *de lege lata*, ale i *de lege ferenda* významným. Jedná se o termíny jako *návyková látka* či *pomocná látka* definované v rámci dikce ZNL či pojem *alkoholického nápoje* či *alkoholu* definované zákonem č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů a nálezu Ústavního soudu.

7.4.1 Návyková látka; jiná návyková látka než alkohol

Termín návyková látka je definován pro účely trestního práva hmotného v ustanovení § 89 odstavci 10 TrZ. Podle tohoto ustanovení se takovou látkou rozumí: **alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobitelné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.**

Z výše uvedeného je zřejmé, že pojem návykové látky je v rámci TrZ definován podle **vlastností takové látky** a jejich výčet je tedy svojí povahou demonstrativní, neboť vyčerpávající seznam těchto látek být stanoven ani nemůže. Pojem „návyková látka“ byl v rámci TrZ etablován novelou z roku 1990 publikovanou pod č. 175/1990 Sb. Uplatňuje se v řadě ustanovení trestního zákona např. v ustanovení §§ 25, 32, 188a, 201, 201a, 272c, 280 nebo 281 TrZ.

Trestní zákon však není bohužel jediným předpisem českého právního řádu, který definuje pojem návykové látky. V této souvislosti je nezbytné zmínit i *zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi*, ve znění pozdějších předpisů a nálezu Ústavního soudu a dále především *zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách*, ve znění pozdějších předpisů. Ten druhý v pořadí je

⁸⁴⁾ Novotný, O., a kol., Trestní právo hmotné, II. Zvláštní část, 4. vydání, Praha 2004, s. 169.

⁸⁵⁾ Šámal, P., Půry, F., Rizman, S., Komentář k trestnímu zákonu 6. vydání – II.díl, Praha 2004, s. 1154.

⁸⁶⁾ Kloučková, S., Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a trestního zákona, in: Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 242.

klíčovým předpisem pro interpretaci drogových deliktů. Je proto zásadní mít tuto skutečnost neustále na paměti a vzít ji vždy v úvahu při právní kvalifikaci jednotlivých kriminálních jednání.

Nejdříve však k zákonu o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi. Tato norma obsahuje v úvodních ustanoveních a pouze pro své účely obdobnou definici návykových látek, jako je ta trestněprávní, ovšem s tou výjimkou, že doplňuje tuto definici o obligatorní pojmový znak, kterým je **schopnost této látky vyvolat závislost u osob, které ji užívají.**

V ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 37/1989 Sb. je stanoveno: „*Jinými návykovými látkami než alkohol podle tohoto zákona jsou omamné látky, psychotropní látky a ostatní chemické látky, jejichž užívání může vyvolat závislost osob na nich, poškozuje zdraví a vede k jiné toxikomanii než alkoholismu. Pokud není v tomto zákoně výslovně stanoveno jinak, nepovažuje se pro účely tohoto zákona nikotin za jinou návykovou látku.*“

Tento zákon nedefinuje alkohol jako takový, neboť v praxi je zcela zřejmé, co se rozumí alkoholem a jaké je jeho chemické složení. Definuje však, co se rozumí **alkoholickými nápoji**. V ustanovení § 1 odst. 2 tohoto zákona je stanoveno, že: „*Alkoholickými nápoji podle tohoto zákona jsou lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahují více než 0,75 objemového procenta alkoholu.*“

Samotný alkohol tento zákon nepochybně řadí z hlediska jazykového výkladu, ustanovení § 1 odst. 3 mezi skupinu návykových látek (*arg. „jiné návykové látky než alkohol“*). Lze konstatovat, že znění této normy počítá automaticky s rizikem vzniku závislosti na alkoholu, kdežto u jiných návykových látek je možnost vzniku závislosti pojmovým a obligatorním znakem toho, aby bylo lze označit takovou substanci za látku návykovou. **Definice jiné návykové látky než alkoholu** uvedená v zákoně o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi je použitelná pouze pro oblast, jež reguluje tento zákon samotný. Nikoli ovšem pro oblast trestněprávní, neboť ta pracuje s definicí návykové látky vlastní – uvedenou v ustanovení § 89 odst. 10 TrZ.

Trestní právo hmotné naopak běžně užívá definici **alkoholického nápoje** obsaženou v zákoně č. 37/1989 Sb., neboť TrZ takovou definici pro své účely neobsahuje. Definici alkoholického nápoje uplatníme například u trestného činu *podávání alkoholických nápojů mládeži* podle ustanovení § 218 TrZ, který obsahuje skutkovou podstatu, jež postihuje podávání alkoholických nápojů mládeži, které se děje buď soustavně nebo alternativně ve větší míře.

Termín návykové látky výše označený za trestněprávní je zcela po právu v odborné literatuře kritizován za svoji nepřesnost či zavádějící znění svého názvu, neboť vyvolání návyku není pojmovým znakem každé takové látky a už vůbec není nezbytným znakem pro kvalifikaci v trestněprávním smyslu. Pojmovým znakem je naopak **způsobit nepříznivě ovlivnit** psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Není jím tedy závislost či návyk.

Toto je nikoli nepodstatným faktem v oblasti drogových deliktů, kde se často vedou debaty o nebezpečnosti té či oné látky zejména co do potenciálního vzniku závislosti a s tím souvisejí legitimitě kriminalizovat neoprávněné nakládání s látkami, jež údajně závislost nezpůsobují. Vznik závislosti, jakožto účinek je pro aplikaci skutkových podstat drogových deliktů na rozdíl od medicíny a ochranné legislativy před alkoholismem a jinými toxikomaniemi většinou v zásadě nepodstatný.

Trestní právo musí být naopak výrazem snahy **působit preventivně** tak, aby ke vzniku závislosti či rizikového jednání pod bezprostředním vlivem drog, pokud možno, vůbec nedocházelo. Z toho důvodu, jak uvedeno výše, jsou drogové delikty zařazeny do hlavy IV. zvláštní části TrZ mezi trestné činy obecně nebezpečné, které jsou trestnými činy ohrožovacími. To znamená trestnými činy, jež **kriminlizují převážně již neoprávněné nakládání s regulovanými látkami – drogami.**

Ve vztahu ke vzniku závislosti, jakožto způsobenému účinku lze však v judikatuře najít i inspirující právní názor Krajského soudu v Plzni ze dne 8.12. 1997.⁸⁷⁾

„*Drogová závislost s ohledem na nutnost dlouhodobého léčení s poměrně malou nadějí na úspěch může mít charakter těžké újmy na zdraví ve smyslu ustanovení § 89 odst. 7 písm. ch), event.b) tr. zák. Trestné je nejen způsobení takové těžké újmy na zdraví, ale i pokus a příprava takového jednání.*“

Pro zajímavost je možné na tomto místě uvést i jednotlivé definice závislosti ve smyslu dikce zákona č. 37/1989 Sb. a contrario ve smyslu lékařské vědy.

⁸⁷⁾ Pramen: Jt 58/98 9 To 540/97 (SoJ. 98, 7: 147.).

Zákon č. 37/1989 Sb. definuje v § 1 odstavci pátém osobu závislou následovně: „Osobou závislou na alkoholu nebo na jiné návykové látce podle tohoto zákona je osoba, která není schopna se natrvalo zdržet nadměrného nebo jinak škodlivého požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek a tím si způsobuje vážnou poruchu na zdraví nebo vážně narušuje společenské vztahy.“

Lékařské vymezení závislosti je podáno následujícím způsobem:

„Z formálního hlediska je situace jasná. Závislost je to, co odpovídá definici závislosti podle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Jde o skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuzobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje. Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů: silná touha nebo pocit puzení užívat látku; potíže v sebeovládání při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky; tělesný odvykací stav; průkaz tolerance k účinku látky; postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů; pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků.“⁸⁸⁾

Charakter důležitý pro kvalifikaci některé látky za látku návykovou ve smyslu trestního práva je tedy výše uvedená způsobilost takové látky nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Toto je důležité u trestných činů postihujících jednání pachatele, kteří pod vlivem návykové látky vykonávají určité činnosti, při kterých by mohli ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Takovým trestným činem je například trestný čin „ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona.“

Podle judikatury k trestnému činu ohrožení pod vlivem návykové látky je vhodné poznamenat, že stav vylučující způsobilost u řidiče motorového vozidla je dán vždy, jestliže hladina alkoholu v krvi dosáhla **1,00 g na 1 kg váhy (1 promile)**. V konkrétním případě však může být i nižší. Při posuzování způsobilosti řidiče k řízení motorového vozidla je dále nutno hodnotit také způsob jízdy řidiče ovlivněného alkoholem z toho hlediska, jakou měrou ohrožoval účastníky silničního provozu a bezpečnost tohoto provozu.⁸⁹⁾

Definici vztahující svoji pozornost na schopnost nepříznivě ovlivnit psychiku člověka, nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti, nebo sociální chování je jistě možné považovat za **legitimní řešení** v trestněprávní oblasti, neboť definice dle schopností a vlastností látky patrných navenek, tzn. majících vliv na okolí tvořené zájmy chráněným trestním právem, prostřednictvím jedince jednajícího pod jejím vlivem je tím přesným a pravým znakem v oblasti trestního práva hmotného. Nelze opomenout ani samotnou konstrukci zavinění a požadavek přičetnosti v době spáchání trestného činu, na níž je současné trestní právo vybudováno.

V odborné literatuře bylo možné již několikrát zaznamenat návrh zaměřit v trestním kodexu termín „návyková látka“ např. termínem „**opojná látka**.“⁹⁰⁾ K tomuto návrhu je jistě možné se připojit, neboť způsobilost vyvolat návyk není pojmovým znakem každé takové látky a pojem návykové látky je rovněž matoucí vzhledem k několika existujícím legálním pojmům návykové látky v českém právním řádu, a to s různým obsahem.

V této práci již několikrát zmíněná rekodifikace trestního práva hmotného se však ani v této naprosto formální záležitosti nesnaží vyhovět dlouhodobým odborným poznatkům. Ve svém ustanovení § 421 návrhu totiž definuje návykovou látku identickým způsobem jako nyní platný trestní zákon. „Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“

I v případě alkoholu je situace složitější. Zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů a nález Ústavního soudu velmi precizně stanoví, co

⁸⁸⁾ Nešpor, K., Návykové chování a závislost, Praha 2000, s. 14.

⁸⁹⁾ Srov. NS ČSR-11 Tz 24/82 a Rt 36/84.

⁹⁰⁾ Kolektiv autorů, Povaha problému zneužívání drog v mezinárodních souvislostech, in: Trestní právo, 2000, č. 5, s. 8.

rozumí **alkoholickými nápoji**. Pro trestní právo však tato definice nemá, vyjma ustanovení výslovně operující s pojmem „*alkoholický nápoj*“, valného významu, protože pojem alkoholu obsažený v § 89 odst. 13 TrZ není vázán touto definicí, ale rozhodující je, zda v konkrétní látce, která třeba není „*alkoholickým nápojem*“ (např. z důvodu, že tento nápoj neobsahoval plných 0,75 objemového procenta alkoholu), je obsažen alkohol a zda nepříznivě působil na psychiku, ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování konkrétní a posuzované osoby.

Pojem „**jiné návykové látky než alkoholu**“ obsažený ve skutkové podstatě trestného činu *šíření toxikomanie* odkazuje k dikci § 89 odst. 10 TrZ, která stanoví, co je návykovou látkou pro oblast trestního práva hmotného. K definici obsažené v § 89 odst. 10 TrZ je však uvedený pojem z § 188a TrZ speciální, protože definice návykové látky zahrnuje i alkohol, přičemž dikce § 188a TrZ hovoří o návykových látkách vyjma alkoholu. Pojmem „*jiné návykové látky než alkoholu*“ se tedy míní látky způsobily nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování, vyjma alkoholu.

Na základě výše uvedeného lze tedy konstatovat, že český právní řád zná v tuto chvíli **tři legální pojmy návykové látky** s odlišným obsahem. Prvním pojmem je pojem trestněprávní obsažený v § 89 odst. 10 TrZ. Druhý je pojem užívaný na poli ochrany společnosti před alkoholismem a jinými toxikomaniami, mající svojí legální bázi v zákoně č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniami.

Dalším a v pořadí třetím předpisem, který definuje pojem „**návyková látka**“ je zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (ZNL), který byl v roce 2002 vyhlášen předsedou vlády v úplném znění pod č. 55/2002 Sb.

Definice návykové látky obsažená v ZNL je pro účely trestního práva nepoužitelná, přestože tento termín je v ZNL termínem zahrnujícím v sobě z hlediska taxativního výčtu jednotlivých látek, jak látky omamné, tak i látky psychotropní.

Návykovými látkami je třeba ve smyslu ZNL rozumět souhrn taxativních výčtů omamných látek a psychotropních látek uvedených v přílohách č. 1 až 7 zákona o návykových látkách. Z této definice je zřejmé, že zákon podává definici formou taxativního výčtu těchto látek ve zřetelně označených přílohách zákona 1-7.

Jedná se o identický systém k systému založenému mezinárodními konvencemi, které rovněž definují regulované látky formou poskytnutí taxativního výčtu těchto látek. Z tohoto vyplývá, že i nedílnou součástí českého legálního textu v rámci příloh ZNL je vždy uváděn údaj o zařazení vyjmenovaných látek do konkrétního seznamu v rámci mezinárodních konvencí. Dělení látek v rámci seznamů přiložených k mezinárodním konvencím je založeno na rozdílné povaze těchto látek z hledisek jejich potenciálního nebezpečí, účinků a chemické povahy. Toto tvrzení platí i pro českou zákonnou úpravu.

Z hlediska judikatury lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. června 2003, týkající se taxativního výčtu regulovaných látek, v tomto případě konkrétně jedů.⁹¹⁾

„Při kvalifikaci trestné činnosti podle § 187a odst. 1 tr. zák. je třeba věnovat pozornost konkrétnímu vymezení látek uvedených v nařízení vlády č. 114/1999 Sb., ve znění nařízení vlády č. 40/2000 Sb., ve znaleckém posudku byla čistá elementární rtuť označena jako prvek uvedený v příloze č. 1 tohoto nařízení, ačkoliv jako jedy jsou v této příloze označeny pouze anorganické a organické sloučeniny rtuti. Přechovávání čisté rtuti proto nelze kvalifikovat jako trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák.“

Přestože znalec ve svém posudku výslovně uvedl, že se nejedná o žádnou sloučeninu, uzavřel, že tato látka je označena jako jed ve smyslu trestního zákona nařízením vlády č. 114/1999 Sb., ve znění nařízení vlády č. 40/2000 Sb., a je uvedena v příloze č. 1 tohoto nařízení. Toto tvrzení však nelze považovat za správné, neboť ze zmiňované přílohy č. 1 je zřejmé, že čistá elementární rtuť jako prvek zde uvedena není. V této příloze jsou pouze obsaženy rtuť, anorganické sloučeniny (s uvedenými výjimkami) a rtuť, organické sloučeniny (s uvedenou výjimkou). Lze přitom důvodně předpokládat, že elementární rtuť, jako prvek, zde není uvedena záměrně, když na jiném místě přílohy jsou jinak samostatně uvedeny i prvky jako např. brom, fluor a uran.“

⁹¹⁾ Rozsudek 4 Tz 64/2003.

Lze tedy shrnout, že definice návykové látky stanovené ZNL tvoří **souhrn taxativních výčtů** látek omamných a látek psychotropních. Mezi nimi je nezbytné přísně rozlišovat, neboť tuto diferenci vede i samotný trestní zákon ve svých skutkových podstatách.

7.4.2 Omamná látka

Taxativní výčet omamných látek tvoří přílohy č. 1-3 ZNL. Látky jsou vždy uvedeny mezinárodním nechráněným názvem v českém jazyce včetně chemického názvu.

Příloha č. 1 ZNL obsahuje k dnešnímu dni cca 102 takových omamných látek, jejichž výčet je založen na seznamu látek zařazených do seznamu I. podle Jednotné úmluvy o omamných látkách. K nim je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i izomery těchto látek, estery a étery těchto omamných látek a rovněž i soli omamných látek uvedených v tomto seznamu, včetně solí izomerů, esterů a éterů ve všech případech, kdy tyto soli mohou existovat. Mezi omamnými látkami uvedenými v příloze č. 1 jsou uvedeny např.: *Koka – listy, Kokain, Koncentrát z makoviny, Methadon, Morfin, Opium*.

Příloha č. 2 ZNL obsahuje k dnešnímu dni cca 10 takových omamných látek, jejichž výčet je založen na seznamu látek zařazených do seznamu II. podle Jednotné úmluvy o omamných látkách. K těmto látkám je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i izomery omamných látek uvedených v tomto seznamu, dále soli omamných látek uvedených v tomto seznamu, včetně solí izomerů látek uvedených v tomto seznamu ve všech případech, kdy tyto soli mohou existovat. Mezi omamnými látkami uvedenými v příloze č. 2 je uveden např. *Kodein*.

Příloha č. 3 ZNL obsahuje k dnešnímu dni cca 6 takových omamných látek, jejichž výčet je založen na seznamu látek zařazených do seznamu IV. podle Jednotné úmluvy o omamných látkách. K těmto látkám je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i soli omamných látek uvedených v této skupině ve všech případech, kdy tyto soli mohou existovat. Omamné látky uvedené v příloze č. 3 mohou být však použity pouze k vědeckým a velmi omezeným terapeutickým účelům vymezeným v povolení k zacházení. Mezi omamnými látkami uvedenými v příloze č. 3 jsou uvedeny např.: *Heroin, Konopí, Pryskyřice z konopí*. Konopím je třeba ve smyslu ZNL rozumět kvetoucí nebo plodonosný vrcholík rostliny z rodu konopí (*Cannabis*) nebo nadzemní část rostliny z rodu konopí, jejíž součástí je vrcholík. Použití definice pojmů vycházejí z mezinárodních úmluv.

7.4.3 Psychotropní látka

Taxativní výčet psychotropních látek tvoří přílohy č. 4-7 ZNL. Látky jsou vždy uvedeny mezinárodním nechráněným názvem či jeho další variantou v českém jazyce včetně chemického názvu.

Příloha č. 4 ZNL obsahuje k dnešnímu dni cca 30 takových psychotropních látek, jejichž výčet je založen na seznamu látek zařazených do seznamu I. podle Úmluvy o psychotropních látkách. K nim je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i stereoizomery psychotropních látek, až na výslovné výjimky, uvedené v tomto seznamu ve všech případech, kdy tyto stereoizomery mohou existovat podle zvláštního chemického označení a soli psychotropních látek uvedených v tomto seznamu ve všech případech, kdy mohou existovat. Psychotropní látky uvedené v příloze č. 4 mohou být použity pouze k vědeckým a velmi omezeným terapeutickým účelům vymezeným v povolení k zacházení. Mezi psychotropními látkami uvedenými v příloze č. 4 jsou uvedeny např.: *LSD, MDMA, Tetrahydrokanabinyoly + všechny jejich izomery*.

Příloha č. 5 ZNL obsahuje k dnešnímu dni cca 18 takových psychotropních látek, jejichž výčet je založen na seznamu látek zařazených do seznamu II. podle Úmluvy o psychotropních látkách. K nim je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i soli látek uvedených v této skupině ve všech případech, kdy existence takových solí je možná. Mezi psychotropními látkami uvedenými v příloze č. 5 jsou uvedeny např.: *Amfetamin, Fenmetrazin, Flunitrazepam, Metamfetamin, Delta 9 tetrahydrokanabinol a jeho stereochemické varianty*.

Příloha č. 6 ZNL obsahuje k dnešnímu dni cca 7 takových psychotropních látek, jejichž výčet je založen na seznamu látek zařazených do seznamu III. podle Úmluvy o psychotropních látkách. K nim je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i soli látek uvedených v této skupině ve všech případech, kdy existence takových solí je možná. Mezi psychotropními látkami uvedenými v příloze č. 6 jsou uvedeny např.: *Pentobarbital, Pentazocin, Butalbital*.

Příloha č. 7 ZNL obsahuje k dnešnímu dni cca 61 takových psychotropních látek, jejichž výčet je

založen na seznamu látek zařazených do seznamu IV. podle Úmluvy o psychotropních látkách. K nim je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i soli látek uvedených v této skupině ve všech případech, kdy existence takových solí je možná. Mezi psychotropními látkami uvedenými v příloze č. 7 jsou uvedeny např.: *Bromazepam, Diazepam, Nitrazepam, Tetrazepam, Zolpidem*.

7.4.4 Přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku

Přípravkem je třeba rozumět roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu obsahující jednu nebo více návykových látek. To znamená látek definovaných v přílohách 1-7 ZNL (viz výše). Součástí ZNL je i příloha č. 8, kterou tvoří seznam přípravků zařazených do seznamu III podle Jednotné Úmluvy. Jedná se například o přípravky obsahující kokain s podmínkou, že množství kokainu nesmí přesáhnout 0,1 % kokainu.

Přípravky obsahující návykové látky uvedené v příloze č. 3 nebo 4 ZNL mohou být použity pouze k vědeckým a velmi omezeným terapeutickým účelům vymezeným v povolení k zacházení. Přípravky obsahující ostatní návykové látky mohou být použity pouze k terapeutickým, vědeckým, výukovým, veterinárním účelům nebo i k jiným účelům na základě povolení Ministerstva zdravotnictví.

7.4.5 Prekursor

Obecně se prekursorem rozumí „výchozí látka nebo meziproduct, z něhož při metabolismu (látkové přeměně) vzniká výsledný produkt“.⁹²⁾ „Prekursorem je tedy chemická látka používaná při výrobě kontrolované látky a je rozhodující pro její vyrobení (např. efedrin při výrobě methamfetaminu nebo ergometrin při výrobě LSD apod.)“.⁹³⁾

Prekursor lze rovněž definovat jako chemickou látku používanou jako surovinu k výrobě syntetických drog. „Pokud jde o syntetické drogy, jejich výroba spočívá vesměs v použití prekursorů, které se stanou součástí výsledného produktu. Tyto látky mají však široké použití v řadě průmyslových odvětví, vyrábějí se ve velkém množství a jsou k dispozici na legálním trhu, což silně ztěžuje kontrolu jejich pohybu.“⁹⁴⁾ O těchto skutečnostech svědčí i značná pozornost věnovaná v současnosti těmto látkám na mezinárodním poli.

Prekursorem v čistě legálním smyslu je třeba rozumět látku uvedenou v příloze č. 9 ZNL, jakož i roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu obsahující jednu nebo více látek uvedených v příloze č. 9 ZNL, kromě látek uvedených v § 1 odst. 2 tohoto zákona.

Příloha č. 9 ZNL obsahuje taxativní výčet cca 16 chemických látek označených za prekursory, jejichž výčet je založen na tabulce I podle Úmluvy z roku 1988. Příloha obsahuje jejich nechráněný mezinárodní název v českém jazyce včetně chemického názvu. K nim je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i soli látek uvedených v této skupině ve všech případech, kdy existence takových solí je možná. Mezi prekursory patří např.: *Efedrin, Kyselina lysergová, Pseudoefedrin*.

Podle § 1 odstavce 2 ZNL se však tento zákon výslovně nevztahuje na zacházení s prekursory obsaženými: v léčivech v lékové formě, s výjimkou léčivých přípravků obsahujících efedrin a léčivých přípravků obsahujících větší množství než 30 mg pseudoefedrinu v jednotce lékové formy, v jiných výrobcích nebo látkách, pokud složení těchto výrobků nebo látek je takové, že prekursory v nich obsažené nemohou být snadným způsobem použity nebo znovu získány snadno použitelnými způsoby.

Vyčlenění některých prekursorů z právního režimu ZNL a tedy i TrZ vychází podle důvodové zprávy k návrhu zákona ze skutečnosti, že některé prekursory jsou často používanými chemikáliemi při nejrůznějších výrobcích, kdy z technologických důvodů nepřichází jejich zneužití v úvahu, a proto není rozumné ani spravedlivé tyto činnosti svazovat přísnými pravidly tohoto zákona. Uvedená úvaha je promítnuta rovněž v čl. 12 odst. 14 Úmluvy z roku 1988, který vyvazuje některé prekursory z právního režimu této úmluvy.

⁹²⁾ Petráčková, V. – Kraus, J. a kol., Akademický slovník cizích slov. II. díl (L-Ž), Praha 2001.

⁹³⁾ Šámal, P., Půry, F., Rizman, S., Komentář k trestnímu zákonu 6. vydání – II.díl, Praha 2004, s. 1157.

⁹⁴⁾ Císařová, D., Sovová, O., a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha 2004, s. 154.

7.4.6 Jed

Posledním z legálních termínů, se kterým operují skutkové podstaty drogových deliktů, je pojem jedu. Samotný trestní zákon stanoví ve svém ustanovení § 195 odstavci 2, že „vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 187, 187a a 188, které choroby se považují za nakažlivé ve smyslu § 189 až 192 a na které škůdce se vztahují ustanovení § 192.“

Pro oblast právní regulace drogové problematiky je důležité právě vymezení jedů, neboť jed je jedním z alternativních předmětů, se kterým, pokud je nakládáno neoprávněně, zakládá trestný čin. Jed je tedy po boku omamných a psychotropních látek, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru tím posledním alternativním znakem tří ze čtyř skutkových podstat drogových deliktů.

Tímto presumovaným nařízením je nařízení vlády č. 114/1999 Sb., ze dne 10. května 1999, kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce. Kromě taxativního výčtu jedů obsahuje nařízení i výčet nakažlivých lidských chorob, nakažlivých chorob domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat či nakažlivých chorob nebo škůdců užitkových rostlin, a to v přílohách 2 – 4. Tyto jsou však pro práci s tímto zaměřením nepodstatné.

Z hlediska definice jedů je užito stejného systému jako v případě ZNL, to znamená **taxativního výčtu obsaženého v přílohách tohoto nařízení**. „*Za jedy ve smyslu § 187, 187a a 188 trestního zákona, nejde-li o léčiva podle zákona č. 79/1997 Sb., o léčivech a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů, se považují chemické látky uvedené v příloze č. 1 tohoto nařízení nebo chemické přípravky, které obsahují nejméně 7 % látky.*“ V příloze č. 1 tohoto nařízení je uvedeno k dnešnímu dni 212 položek (jedů s různými chemickými modifikacemi). Například jsou za jedy označeny: *kyanovodík, fluor, fosfor bílý, oxid dusičitý, sirovodík, uran*.

7.4.7 Pomocná látka

Závěrem pasáže věnované legální terminologii skutkových podstat je vhodné uvést i definici pojmu pomocná látka. Z pohledu trestního práva hmotného není nezbytné věnovat pomocným látkám detailní pozornost, neboť neoprávněně nakládání s nimi netvoří znak žádné ze současných skutkových podstat drogových deliktů, i když některé tyto látky, např. toluen, mohou splňovat znaky návykové látky podle § 89 odst. 10 TrZ. To znamená „*ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*“.

Pomocnou látkou je nutno rozumět látku uvedenou v příloze č. 10 a č. 11 ZNL. K nim je však nezbytné ve smyslu přílohy počítat i soli látek uvedených v této skupině ve všech případech, kdy existence takových solí je možná s výjimkou solí kyseliny chlorovodíkové a kyseliny sírové. Jejich výčet je založen na tabulce II podle Úmluvy z roku 1988 a obsahuje v současné době cca 11 takových látek. Mezi pomocné látky patří např.: *kyselina fenylloctová, sírová nebo chlorovodíková, aceton, toluen, manganistan draselný*.

7.5 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů

Trestný čin *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* obsahuje v současném znění trestního zákona tři základní skutkové podstaty. Jedná se o skutkové podstaty trestného činu podle ustanovení §§ 187 odst. 1; 187a odst. 1 a 188 odst. 1 TrZ.

Jelikož se jedná o trestný čin kriminalizující mnoho forem jednání spočívajícího v neoprávněném nakládání s regulovanými látkami nebo předměty určenými k jejich nedovolené výrobě, je nezbytné počítat i s tím, že obsahuje několik společných termínů – forem jednání, jako např. „*přechovávání*“. Z toho důvodu bude v rámci analýzy na již jednou objasněný termín vždy pouze odkazováno.

Z hlediska struktury výkladu bude postupováno podle řazení skutkových podstat v rámci trestního zákona, i když v některých případech nebude možné oddělit a nezmínit komparaci s jiným ustanovením, neboť všechny skutkové podstaty jednoho trestného činu by měly být interpretovány jako součást komplexního systému kriminalizace neoprávněného nakládání s určitými přesně definovanými látkami (viz výše).

7.5.1 Základní skutková podstata podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ

Základní skutková podstata trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ* zahrnuje v současné době kriminalizaci neoprávněného jednání ve formě **výroby, dovozu, vývozu, průvozu, nabídky, zprostředkování, prodeje nebo jiného způsobu opatření omamné nebo psychotropní látky, přípravku je obsahujícího, prekursoru nebo jedu jinému a dále přechovávání některé z těchto látek nebo jedu pro jiného.**

„Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl. Jde o ohrožovací trestný čin, a proto je trestný čin podle § 187 TrZ dokonán již vyrobením, dovezením, provezením, nabízením, zprostředkováním, prodáním nebo jiným opatřením jinému nebo přechováváním pro jiného, pokud se tak děje neoprávněně.“⁹⁵⁾

K alternativní povaze znaků – jednání této skutkové podstaty lze uvést citaci z nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 8. července 2003.⁹⁶⁾

„Skutkovou podstatu trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 trestního zákona* lze naplnit alternativními způsoby jednání, a to „neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku“.“

Trestný čin *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187 TrZ* je jedním z trestných činů, jejichž **nepřekážení je podle § 167 odst. 1 TrZ trestné**. K naplnění základní skutkové podstaty tohoto trestného činu a vzniku trestní odpovědnosti je nezbytné, aby ke splnění některého z alternativních znaků došlo zásadně neoprávněně. Základní skutková podstata stanoví za spáchání tohoto trestného činu trest odnětí svobody ve výši **jeden rok až pět let**.

Jednání vyjmenovaná v základní skutkové podstatě tohoto deliktu jako např. výroba, prodej, dovoz, vývoz atd. je obecně možné uskutečňovat **legálně-oprávněně**. V případě drogových deliktů tedy zásadně v souladu s právní úpravou ZNL nebo nařízením vlády č. 114/1999 Sb., o jedech.

V této souvislosti lze uvést i příklad z judikatury týkající se již výše zmíněné **subsidiární povahy** trestního práva a **blanketní formy** skutkových podstat drogových deliktů související v daném případě s institutem zásady *ignorantia iuris non excusat* a institutem negativního právního omylu.

„Na trestní odpovědnost pachatele trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ (popř. § 187a TrZ)* proto nemá vliv, že nevěděl, že do České republiky dovezl návykovou látku (např. listy koka), k jejímuž dovozu je podle zákona č. 167/1998 Sb., jehož se *blanketní ustanovení § 195 odst. 1 TrZ* dovolává, třeba zvláštního dovozního povolení.“⁹⁷⁾ (obdobně).⁹⁸⁾

Obsah této skutkové podstaty je výrazem ochrany právních statků definovaných výše a dále i výrazem inkorporace mezinárodních závazků založených jednotlivými úmluvami. Komplexně lze odkázat na kapitulu VI. týkající se výhradně analýzy mezinárodních závazků. Na tomto místě budou uvedeny pouze ty zásadní, které se týkají přesné specifikace jednotlivých forem jednání, jež je povinností státu kriminalizovat či okolností zvyšujících nebezpečnost trestného činu a v neposlední řadě způsobu ukládání trestů a jejich výše. Detailní posouzení souladu české trestněprávní úpravy s těmito závazky je obsaženo v kapitole následující – *de lege ferenda*.

Česká republika je podle článku 33 Jednotné úmluvy zásadně povinna **nepovolit držbu drog bez zákonného povolení**. Dále je povinna učinit veškerá nutná opatření k tomu, aby **pěstování, produkce, výroba, těžba, příprava, držba, nabídka, dání do prodeje, distribuce, koupě, prodej, dodání z jakéhokoliv titulu, zprostředkování, odeslání, tranzit, doprava, dovoz a vývoz omamných látek**, které je v rozporu s cíli Úmluvy bylo považováno za trestný čin, je-li spáchán úmyslně, a aby na vážné případy tohoto druhu byly vyměřeny přiměřené tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody. Existuje pouze jediné možné zmírnění tohoto závazku, a to v případě, že se takového jednání dopustila osoba závislá na omamné látce. V tomto případě je možné, aby se této osobě dostalo namísto výroku o vině a trestu, popř. navíc léčení, výchovy, doléčení, rehabilitace a nového začlenění do společnosti.

⁹⁵⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu, 6. vydání – II.díl, Praha 2004, s. 1157

⁹⁶⁾ Pramen: IV. ÚS 564/02 Sb. n. u. US Svazek č. 30, nález č. 108 s. 489.

⁹⁷⁾ Soudní rozhodnutí, in: Právní rozhledy, č. 10, Praha 2000, s. 468.

⁹⁸⁾ Novotný, O., a kol., Trestní právo hmotné, II. Zvláštní část 4. přepracované vydání, Praha 2004, s. 171.

„Z hlediska dodržování mezinárodních závazků je nezbytné zdůraznit, že citované Úmluvy OSN obsahují povinnost pro účastnické státy uzákonit trestnost držení drog obecně, tj. bez relevance motivu jejich držení“. Úmluvy OSN dávají státům možnost moderačního přístupu při právním i věcném řešení držení drogy za účelem osobní konzumace.“⁹⁹⁾

„V souvislosti s postihem se v článku 38 Jednotné úmluvy z roku 1961 stranám doporučuje, aby věnovaly zvláštní pozornost opatřením směřujícím k léčení a lékařským ošetřením „požívačů drog“ a zajištění jejich rehabilitace.“¹⁰⁰⁾

Česká republika je dále povinna podle Úmluvy z roku 1988 přijmout opatření, nezbytná k tomu, aby podle jejího trestního práva byla kriminalizována úmyslná jednání ve formě: **výroby, zhotovování, extrahování, přípravy, nabídnutí, nabídnutí za účelem prodeje, rozšiřování, prodeje, dodávání za jakýchkoliv podmínek, překupnictví, převozu, tranzitní přepravy, převážení, dovozu či vývozu** jakékoliv omamné nebo psychotropní látky, **pěstování** opiového máku, kokainových keřů nebo rostlin Cannabis za účelem výroby omamných látek či **přechovávání**, nebo **nákupu** kterékoliv omamné nebo psychotropní látky za účelem činností uvedených výše, a to při porušení ustanovení mezinárodních konvencí.

7.5.1.1 Regulované látky

Co se rozumí látkami omamnými, psychotropními, přípravky obsahujícími omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedem, je definováno v předchozí pasáži této kapitoly. Trestní zákon v ustanovení § 187 odst. 1 TrZ nestanoví, jaké množství látky je nezbytné vyrobit, dovézt, vyvézt atd. k naplnění této skutkové podstaty na rozdíl od ustanovení § 187a TrZ. Tuto skutečnost je nutné vyložit tak, že jde o jakékoliv množství, přičemž čím větší toto množství bude, tím vyšší bude i společenská nebezpečnost takového jednání. Současně při hodnocení materiálního znaku trestného činu bude nutné přihlídnout nejen k množství látky, ale i k její povaze a nebezpečnosti vyplývající pro objekt chráněný tímto trestným činem.

K tomu lze citovat z nálezu Ústavního soudu: „Trestní zákon v ustanovení § 187 odst. 1 nestanoví, jaké množství omamné či psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursoru se vyžaduje ke spáchání tohoto trestného činu. Z účelu tohoto ustanovení vyplývá, že k trestnímu postihu stačí jakékoliv množství takové látky. Vždy je však třeba z hlediska stupně nebezpečnosti činu pro společnost posuzovat konkrétní okolnosti případu, zejména druh a účinnost konkrétní látky, zejména zda zjištěné množství v daném případě a v jaké intenzitě bylo způsobilo ovlivnit psychiku člověka nebo ohrozit jeho život.“¹⁰¹⁾

7.5.1.2 Výroba

Výrobou je třeba rozumět jakékoli zhotovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu neoprávněným způsobem či subjektem. Je nepochybné, že neoprávněná výroba regulovaných látek je trestná nejen pro jiného, ale i pro vlastní potřebu. Jakkoli se může na první pohled zdát interpretace tohoto prvního z alternativních znaků skutkové podstaty – „**neoprávněně vyrobí**“ jednoznačná, bohužel opak je pravdou.

Podle Jednotné úmluvy je třeba **výrobou** rozumět všechny procesy, kromě produkce, jež umožňují získání omamných látek a zahrnuje rovněž čištění a přeměnu těchto látek v jiné drogy. **Produkce**, která není výrobou, je definována jako proces, který spočívá v získávání opia, listů koka, konopí a konopné pryskyřice z rostlin, které tyto plody obsahují. **Pěstováním** se rozumí pěstování opiového máku, keře koka a rostliny konopí.

Lze tedy z části souhlasit s výkladem obsaženým v komentáři trestního zákona, který uvádí: „*Pojmem neoprávněně vyrobí se rozumí nejen průmyslová nebo řemeslná výroba, ale i jakékoli jiné zho-*

⁹⁹⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 23.

¹⁰⁰⁾ Pikna, B., Současná česká legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 49.

¹⁰¹⁾ Pramen: IV. ÚS 564/02 Sb. n. u. US Svazek č. 30, nález č. 108 s. 489.

tovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu neoprávněným subjektem, jde o jakýkoli proces, **kromě produkce (pěstování, vypěstování)**, jež umožňuje získání některé z uvedených látek, přičemž zahrnuje rovněž čištění a přeměnu těchto látek v jiné takové látky.“¹⁰²⁾

Problematické na tomto výkladu je příkladné uvedení pěstování a vypěstování jako jednotlivých forem produkce. Ve světle výše zmíněných mezinárodních závazků lze totiž konstatovat, že pojmy **výroby, pěstování a produkce** jsou zásadně **pojmy s odlišným obsahem**. Tuto skutečnost (rozdíl mezi pěstováním a výrobou) lze mimo jiné dovodit i z dikce platného ZNL, který tuto hranici vede stejným způsobem a problematice právní regulace pěstování konopí či keřů koka věnuje samostatnou pozornost. Tento zákon vede rovněž jednoznačnou hranici a odlišuje mezi výrobcí a osobami pěstujícími, pro které vyplývají ze zákona i odlišné povinnosti v rámci jejich činnosti.

Vyvstává tedy první problém české trestněprávní úpravy drogové problematiky. Je jí otázka, zda pěstování některých rostlin, např. indického konopí, naplňuje některou ze skutkových podstat trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů*, či nikoli. Na základě výše uvedených skutečností se lze domnívat, že **pěstování nelze zahrnout pod pojem výroby**. Obdobný výklad lze najít ve výše zmíněném komentáři či vysokoškolské učebnici trestního práva hmotného.¹⁰³⁾ Této interpretaci svědčí i aktuální judikatura Nejvyššího soudu.

„Za výrobu omamné nebo psychotropní látky ve smyslu § 187 odst. 1 TrZ je třeba považovat jakékoli zhotovení nebo vytvoření této látky (kromě pěstování určitých rostlin), a to bez ohledu na chemický či technologický postup a bez omezení jen na určité způsoby, jimiž je taková látka získána. Nemusí jít nutně o proces, při němž vzniká výrobek, kvalitativně a kvantitativně zcela odlišný od vstupních komponentů.“¹⁰⁴⁾

7.5.1.3 Jak trestněprávně kvalifikovat pěstování rostlin?

Podle výše citovaných autorů je třeba považovat vypěstování rostlin, které nejsou samy o sobě drogou za opatření **předmětu určeného k nedovolené výrobě** jedu, omamné nebo psychotropní látky a takové jednání je postižitelné ve smyslu § 188 TrZ. Vypěstování rostlin, které **samy o sobě drogou jsou**, je nutné považovat za opatření drogy ve smyslu § 187 odst. 1 TrZ a jejich držení za přechovávání podle § 187 odst. 1 či § 187a odst. 1 TrZ.

K tomuto výkladu je však nezbytné dodat, že ke kvalifikaci vypěstování rostlin, které **samy o sobě drogou jsou**, jako opatření nebo přechovávání ve smyslu § 187 odst. 1 TrZ je nezbytné, aby se tak dělo **pro jiného**. Vyložit tedy pěstování rostlin pro vlastní potřebu, které samy o sobě drogou jsou, jako opatření drogy podle § 187 odst. 1 TrZ není možné. Opatření si drogy pro sebe není na rozdíl od některých evropských zemí v českém trestním právu kriminalizováno.

České trestní právo zná pouze kriminalizaci jednání ve formě opatření si předmětu určeného k nedovolené výrobě jedu, omamné nebo psychotropní látky, co je možné spáchat, jak pro sebe tak pro jiného. Tento trestný čin je však výrazem snahy kriminalizovat již přípravná jednání směřující k výrobě regulovaných látek ve formě opatření různých přístrojů, zařízení, nebo jejich součástí, surovin a pomocných látek ve výrobě používaných a k takové výrobě určených (viz níže). Nutno ovšem dodat, že ke spáchání trestného činu spočívajícího v opatření si předmětu určeného k nedovolené výrobě je nezbytné i úmyslného zavinění ve vztahu ke znaku „určení“ takového předmětu k nedovolené výrobě.

Kriminalizovat pěstování rostlin, které **nejsou samy o sobě drogou**, jako opatření předmětu určeného k nedovolené výrobě jedu, omamné nebo psychotropní látky podle ustanovení § 188 TrZ je možné při naplnění subjektivní stránky považovat za správný výklad, neboť jistě splňuje náležitosti definovaného předmětu a postižitelné je jednání ve formě pro sebe či pro jiného. Ovšem za předpokladu splnění úmyslného zavinění i ve vztahu k určenosti takové rostliny pro další výrobu drog.

Trestněprávní kvalifikace vypěstování rostlin, které samy o sobě drogou již jsou, však činí nemalé potíže. **Výčet regulovaných látek v českém právním řádu je taxativní**, a pokud je určitá látka zákonem

¹⁰²⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu, 6. vydání – II.díl, Praha 2004, s. 1154.

¹⁰³⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003 s. 108.

¹⁰⁴⁾ Soubor trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, Praha, č. 2/2004, číslo judikátu 657.

označena za omamnou, psychotropní, přípravek ji obsahující, prekursor nebo jed, nemůže být stejná substance zároveň označena za předmět určený k její nedovolené výrobě. V případě opaku by se mohlo jednat o nepřipustné rozšiřování podmínek trestní odpovědnosti a porušení ústavněprávní zásady *nullum crimen sine lege*.

V tom spočívá tedy problém spočívající ve způsobu či možnosti kriminalizovat pěstování některých rostlin pro vlastní potřebu, které samy o sobě drogou jsou. Z výše uvedeného vyplývá, že subsumce pěstování pod pojem opatření uvedený v ustanovení § 187 odst. 1 TrZ, jež je trestné pouze pro jiného, a označit rostlinu – omamnou látku za předmět určený k její nedovolené výrobě není možné. Možné by to bylo snad pouze v případě prokázání, že např. rostlina konopí byla určena k výrobě jiné regulované látky. To znamená, pokud by např. rostlina konopí (její nadzemní část sama o sobě omamná látka) byla určena k výrobě, např. k extrahování účinné psychotropní látky uvedené v rámci příloh ZNL (*tetrahydrokanabinoly + všechny jejich izomery* či *delta 9 tetrahydrokanabinol a jeho stereochemické varianty*).

Kriminalizovat toto jednání dále jako přechovávání takové látky podle ustanovení § 187a odst. 1 TrZ lze považovat za velmi sporné, a to z následujících důvodů. Z obecného pohledu je zcela zřejmé, že pěstování je určitým specifickým druhem výroby. V legislativě evropských států není výjimkou existence znaku pěstování či produkce po boku výroby. Kriminalizovat toto jednání tedy až podle výsledného nakládání (stavu) s takovou látkou je nejen v rozporu s požadavkem na spravedlivé hodnocení společenské nebezpečnosti takového jednání. Je to především výklad v trestním právu nepřipustný, a to nejen z hlediska právní jistoty a požadavku na dostatečně jasné a srozumitelné formulace skutkových podstat trestných činů definovaných zákonem.

Na základě výše uvedeného lze tedy indikovat určitou mezeru, nejasnost či nedostatek v trestněprávní úpravě drogových deliktů, který se pravděpodobně zakládá na nedodržení mezinárodních závazků v oblasti nezbytnosti obecně kriminalizovat pěstování rostlin, které jsou samy o sobě drogou, a to i pro vlastní potřebu.

Zcela zřetelně je možné ilustrovat tento problém na rostlině indického konopí, jak již bylo výše naznačeno. Podle Jednotné úmluvy inkorporovaných závazků ve formě ZNL je zacházení s indickým konopím regulováno v několika jeho podobách, formách či substancích. Konopí a pryskyřice z konopí jsou zařazeny v příloze č. 2 ZNL jako omamné látky. Konopím je třeba ve smyslu ZNL rozumět kvetoucí nebo plodonosný vrcholík rostliny z rodu konopí (*Cannabis*) nebo **nadzemní část rostliny** z rodu konopí, jejíž součástí je vrcholík. Tetrahydrokanabinoly a všechny jejich izomery a dále i delta 9 tetrahydrokanabinol a jeho stereochemické varianty jsou obsaženy v přílohách 4 a 5 ZNL jako látky psychotropní.

Podle ustanovení § 24 ZNL je obecně zakázáno pěstovat druhy a odrůdy rostliny konopí (rod *Cannabis*), které mohou obsahovat více než 0,3 % látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů. Z této skutečnosti lze dovést, že v České republice nelze legálně (oprávněně) pěstovat tyto specifické rostliny konopí. Otázkou však zůstává možnost kriminalizace pěstování rostlin konopí pro vlastní potřebu.

Na základě výše uvedeného lze tedy shrnout, že pěstování rostliny konopí (nadzemní část rostliny) pro vlastní potřebu nenaplnuje znaky skutkové podstaty podle § 187 odst. 1 TrZ, neboť se nejedná o výrobu takové látky a ani opatřování takové látky pro jiného. Nadzemní část rostliny konopí je ve smyslu ZNL omamnou látkou. Nelze ji tedy z logického výkladu ani zahrnout pod pojem předmětu určeného k nedovolené výrobě jedu, omamné nebo psychotropní látky postižitelné podle ustanovení § 188 TrZ, kde je opatření trestné jak pro sebe tak pro jiného. V tomto smyslu je možné hovořit o určité mezeře v platné právní úpravě, kterou je možné v oblasti trestního práva vyplnit výkladem jen velmi složitě, pokud vůbec.

7.5.1.4 Dovoz, vývoz, průvoz

Slovy doveze, vyveze, proveze se míní **neoprávněný transport** regulovaných látek mezi územími různých států spojených s překročením státních hranic, přičemž **doveze** znamená dopravení látky na státní území České republiky, vyveze znamená vývoz látky z území České republiky na území jiného státu a pojmem **proveze** se míní tranzit látek přes území více než dvou států spojených s překročením jejich státních hranic, přičemž tranzitním, nikoli výchozím a ani cílovým státem je Česká republika. Státní hranicí jsou i tzv. vzdušné či vodní hranice dle norem mezinárodního práva.

„Dovozem se rozumí přesun z území jiného státu na území České republiky, vývozem je fyzické přemístění z území České republiky na území jiného státu a převozem se rozumí přeprava z území jednoho státu přes celní území České republiky na území třetího státu.“¹⁰⁵⁾

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 6. února 2001, které se týkalo místa spáchání trestného činu tzv. „**tranzitního deliktu**“ judikoval:

„Místem spáchání trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 tr. zák., kterého se pachatel dopustí tím, že přepravuje drogy z České republiky do ciziny, je na území České republiky každé místo, kterým pachatel při vývozu drog projede. V případě tzv. tranzitního deliktu není v rozporu s požadavky vyplývajícími z ustanovení § 177 písm. c) tr. ř. na uvedení místa činu, jestliže žalobní návrh neobsahuje všechna místa, kde došlo k jeho spáchání. Pro stanovení místa příslušnosti určitého soudu pak není nezbytné, aby v žalobním návrhu bylo výslovně uvedeno také místo nacházející se v jeho obvodu.“¹⁰⁶⁾

7.5.1.5 Nabídka

Slovem nabízí uvedeným dikci ustanovení § 187 odst. 1 TrZ je třeba rozumět jednání spočívající v ochotě pachatele jinému regulovanou látku poskytnout. Nabídka může být výslovná nebo konkludentní, úplatná či bezúplatná „Nabídka bude nejčastěji směřovat k prodeji, ale může to být i nabídka obdarování, „půjčení“ apod. Z časového hlediska může být nabídka formulována tak, že k plnění může dojít okamžitě po její akceptaci nebo i v budoucnu, přičemž však k dokonání trestného činu není třeba, aby k akceptaci nabídky vůbec kdy došlo.“¹⁰⁷⁾

Z formulace termínu „nabízí“ nevyplývá, že je nezbytné nabízet látku opakovaně. K naplnění skutkové podstaty postačí, že nabídka byla učiněna jednou a je lhotejná, zda došlo k její akceptaci osobou, jíž byla látka nabídnuta. Touto formou jednání je tedy za splnění dalších podmínek požadovaných trestním zákonem trestný čin spáchán již pouhou projevenou vůlí takovou látku poskytnout.

7.5.1.6 Zprostředkování

Zprostředkováním je třeba rozumět činnost, jejíž podstatou je zajištění kontaktu mezi jednotlivými osobami zabývajícími se nakládáním s drogou, např. mezi výrobcem a kupujícím. Dále též mezi překupníkem a kupujícím či mezi dárce a příjemcem regulované látky apod.

Cílem zprostředkování je tedy dodání či transfer drogy. Pojem zprostředkuje znamená, že pachatel úmyslně umožní či zajistí osobní či jiný kontakt mezi osobami, které neoprávněně nakládají s látkami, přičemž sám ji neprodává ani s ní nijak nenakládá.

7.5.1.7 Prodej

Jednání označené v ustanovení § 187 odst. 1 TrZ slovy „**prodá**“ je třeba vyložit jako směnu regulované látky za peníze s další osobou či osobami, přičemž touto osobou nemusí být konečný uživatel látky, ale i osoba, která s látkou dále obchoduje – „dealer“. Lhotejno je i zda prodávající subjekt obdrží protihodnotu ve formě peněz ihned či je domluveno nebo konkludentně dohodnuto, že kupující subjekt zaplatí s časovým zpožděním.

7.5.1.8 Jinak jinému opatří

Dikce jinak jinému opatří znamená neoprávněné obstarání drogy jinému a odlišným způsobem než je výslovně zmíněno (prodej). Jde o jakékoliv jednání směřující k tomu, aby se látka dostala do dispozice subjektu odlišného od toho, který látku obdrží. Může jít o „směnu za jinou věc než peníze“ (též směna určitého množství látky za stejné množství stejné či jiné látky nebo jiné komodity). Dále i ve formě „půjčení“ či o její bezplatné poskytnutí „darování“.

¹⁰⁵⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003 s. 108.

¹⁰⁶⁾ Pramen: Rt 3/2002 7 Nd 41/2001 (Sb.s.r. 2002, 1: 9).

¹⁰⁷⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1155.

„Dikce jinak jinému opatří se vztahuje jen k předcházejícímu prodeji, ale nevztahuje se k výrobě, byť ta může také sloužit k opatřování takové látky nebo prostředku. To vyplývá i z toho, že uvedená dikce se již z logiky věci nemůže vztahovat obdobně k vývozu, dovozu, průvozu nebo nabídce, kde nejde o opatřování, ale o další nakládání s již opatřenou látkou nebo předmětem.¹⁰⁸⁾“

K pojmu jinak jinému opatří lze citovat rozhodnutí krajského soudu v Plzni ze dne 17. listopadu 1998, týkající se naplnění skutkové podstaty podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ a totožnosti skutku.¹⁰⁹⁾

„Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 187 odst. 1 tr. zák. stačí, když pachatel jinému opatří nebo pro jiného přechovává drogu. Není podmínkou, aby prováděl činnost překupníka drog. Rozdíl je pouze v hodnocení stupně společenské nebezpečnosti činu.“

„Totožnost skutku ve smyslu ustanovení § 220 odst. 1 tr. ř. posouzeného jako trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 tr. zák. je zachována i tehdy, jestliže soud oproti obžalobě rozšíří v souladu s výsledky provedeného dokazování počet osob, jimž byla omamná látka opatřena, pokud tyto další útoky byly spáchány za podmínek pokračování v trestném činu ve smyslu § 89 odst. 3 tr. zák.“

7.5.1.9 Přechovávání

Obecně je třeba rozumět přechováváním jakýkoli způsob držby drogy. Pachatel ji samozřejmě nemusí mít přímo u sebe, ale může mít drogu ukrytou na určitém místě, uloženou u jiného subjektu, zakopanou v zemi apod. Na délce přechovávání nezáleží z hlediska naplnění formálních znaků trestného činu, tato okolnost se může zhodnotit z hlediska materiálního znaku trestného činu.

Jinak řečeno se přechováváním rozumí možnost jakékoliv dispozice s takovou látkou, která závisí pouze na vůli držícího subjektu, a ne pouze stav, kdy subjekt může s látkou bezprostředně disponovat, protože ji má přímo u sebe. Přechovávání ve smyslu ustanovení § 187 odst. 1 TrZ musí být vykonáváno úmyslně pro jiného. K pojmu přechovávání zaujal Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 5. března 2003¹¹⁰⁾ následující výklad.

„Přechováváním podle § 187 odst. 1 tr. zák. se rozumí jakýkoli způsob držení zmíněné látky, přípravku, prekursoru nebo jedu, přičemž pachatel je nemusí mít přímo u sebe, avšak musí je mít ve své moci, v dispozici. Délku doby držení k tomu, aby se již jednalo o přechovávání, zákon přímo nestanoví, ovšem je třeba rozumět alespoň několik hodin trvající držení omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího takovou látku, prekursoru nebo jedu. (srov. Stanovisko publikované pod č. 4/1987-42 Bulletinu bývalého Nejvyššího soudu ČSR). Držení tedy může být i krátkodobé, což vyplývá zejména ze skutečnosti, že pachatel drží drogu či jinou látku pro jiného, tedy zjevně jen přechodně, avšak nestačí pouze chvilkové držení, neboť by se již nejednalo o přechovávání, které předpokládá určitý časový prostor k uplatnění dispoziční moci držitele.“

„Jednání pachatele spočívající v tom, že ve spolupráci při balení heroinu, který tak obviněný sice fyzicky držel, avšak toliko po krátkou dobu, nelze podřadit pod pojem „přechovává“ podle § 187 odst. 1 tr. zák., a je proto nutné je hodnotit jako účastenství ve formě poskytnutí pomoci ke spáchání zmíněného trestného činu podle § 10 odst. 1 písm. c), § 187 odst. 1 tr. zák.“

7.5.2 Rozbor kvalifikovaných skutkových podstat podle § 187 odst. 1, 2, 3, 4 TrZ

Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ zahrnuje v současné době tři kvalifikované skutkové podstaty, které jsou uvedeny v jeho odstavcích 2, 3 a 4.

O kvalifikovaných skutkových podstatách trestných činů obecně platí: „Kvalifikované skutkové podstaty jsou tvořeny znaky základní skutkové podstaty a nějakým dalším znakem, který typizuje vyšší stupeň nebezpečnosti činů jím charakterizovaných pro společnost (hovoříme o tzv. okolnosti podmiňu-

¹⁰⁸⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1154.

¹⁰⁹⁾ Pramen: Rt 24/2000 7 To 686/98 (Sb.s.r. 2000, 4 s. 218).

¹¹⁰⁾ Usnesení 5 Tdo 115/2003.

jící použití vyšší trestní sazby). Vyšší typová nebezpečnost může spočívat v **závažnějším porušení nebo ohrožení objektu trestného činu.**¹¹¹⁾

K těmto okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby se podle ustanovení § 88 odst. 1 TrZ přihlídně jen tehdy, jestliže pro svou závažnost podstatně zvyšují stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Ústavní soud České republiky k tomuto judikoval:

„Nelze pominout dále fakt, že kvantitativní hlediska rozhodná pro posouzení trestného činu dle vyšší trestní sazby je nutno posuzovat se zřetelem na ustanovení § 88 trestního zákona, podle něhož k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlídně jen tehdy, jestliže pro svou závažnost podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost.“¹¹²⁾

Z hlediska obligatorního znaku subjektivní stránky trestného činu – tj. zavinění je dále nutné podotknout, že u všech základních skutkových podstat drogových deliktů je nezbytné k jejich spáchání zavinění ve formě úmyslu, protože se jedná výlučně o trestné činy dolózní. Na druhou stranu podle ustanovení § 6 odst. 1, 2 TrZ postačí ve vztahu k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby zavinění z nedbalosti, a to dokonce nedbalosti nevědomé, není-li však trestním zákonem stanoveno jinak.

7.5.2.1 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187 odst. 1, 2 TrZ

První kvalifikovaná skutková podstata upravená v ustanovení § 187 odst. 1, 2 TrZ je naplněna, pokud se pachatel dopustí jednání podle § 187 odst. 1 TrZ jako **člen organizované skupiny** (§ 187 odst. 1, 2 písm. a) TrZ) nebo je-li takové jednání spácháno **ve větším rozsahu** (§ 187 odst. 1, 2 písm. a) TrZ) nebo **vůči osobě mladší osmnácti let** (§ 187 odst. 1, 2 písm. b) TrZ). Za takové jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody ve výši **dva roky až deset let**.

Okolnosti uvedené pod písmenem a) předmětného ustanovení TrZ, kterými jsou *členství v organizované skupině* a *spáchání trestné činnosti ve větším rozsahu* je možné charakterizovat jako okolnosti související s kriminální činností na určitém vyšším stupni organizace a promyšlenosti či činnosti v rozsahu nepochybně překračující, individuální delikvenci osoby zneužívající regulované látky. Jedná se o okolnosti charakterizující jednání pro společnost vysoce nebezpečné, ke kterému dochází v podstatě výhradně **na straně nelegální nabídky drog či obchodu s nimi**.

V rámci analýzy bude věnována pozornost nejdříve fenoménu organizovaných forem trestné činnosti, které tvoří jeden z hlavních úkolů k řešení v rámci drogové problematiky dnešní doby a teprve následně bude vymezen termín „*spáchání trestné činnosti ve větším rozsahu*“, ke kterému existuje v současné době poměrně bohatá judikatura.

Pojem organizované skupiny je z hlediska dikce platného trestního zákona nezbytné odlišit především od pojmu zločinného spolčení, který tvoří určitou vyšší a specifickou formu trestné součinnosti.

Judikatura vykládá **pojem organizované skupiny** jako sdružení více osob (nejméně tří trestně odpovědných osob), v němž je provedena určitá dělba úkolů mezi jednotlivé členy a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu, a tím i jeho nebezpečnost (srov. R 53/1976-II. a R 45/1986). Organizovaná skupina nemusí mít trvalejší charakter.

Co se rozumí **zločinným spolčením** a jaké jsou jeho legálně definované znaky je upraveno v ustanovení § 89 odst. 17 TrZ. Toto ustanovení definuje zločinné spolčení jako společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.

„Pro zločinné spolčení proto nestačí jen dělba úkolů mezi jednotlivé členy společenství více osob, ale je vyžadována vnitřní organizační struktura, s rozdělením funkcí a dělbou činností. Tato organizační struktura je charakterizována vztahy nadřízenosti a podřízenosti (rozdělení funkcí), relativní stabilitou a přísným dodržováním pravidel (tzv. kodexu organizace), včetně zásadního utajení organizace, její struktury i jejích akcí. Dělba činností u zločinného spolčení vyplývá z organizační struktury zločinného spolčení.“¹¹³⁾

¹¹¹⁾ Novotný, O., a kol., Trestní právo hmotné, I. Obecná část, 4. vydání, Praha 2003, s. 100.

¹¹²⁾ Pramen: IV. ÚS 564/02 Sb. n. u. US Svazek č. 30, náleží č. 108 s. 489.

¹¹³⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu - I. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 680-681.

Podle ustanovení § 43 TrZ se považuje za pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení pachatel, který spáchal úmyslný trestný čin jako člen zločinného spolčení, nebo pokud takový čin spáchal vědomě se členem zločinného spolčení anebo v úmyslu zločinnému spolčení napomáhat, a to za předpokladu, že okolnosti činu nebo osoba pachatele podstatně zvyšují stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost. U takového pachatele se horní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovená v tomto zákoně zvyšuje o jednu třetinu a takovému pachateli se uloží trest v horní hranici takto stanovené trestní sazby odnětí svobody.

Při komparaci těchto dvou legálních termínů je možné uvést podstatný rozdíl v tom, že u členství v organizované skupině „*se nevyžaduje, aby šlo o soustavnou trestnou činnost, a vychází se z toho, že postačí, když je tímto způsobem proveden i jeden akt trestné činnosti.*“¹¹⁴)

I přes výše zmíněné rozdíly mezi pojmy organizované skupiny a zločinného spolčení je však nutné zdůraznit jednu podstatnou skutečnost, kterou je případná **konkurence naplnění obou těchto podmínek** či okolností a následky z toho vyplývající pro právní kvalifikaci.

Pachatel trestného činu, kterého se dopustil jako člen organizované skupiny a jeho jednání je tedy posuzováno jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, v zásadě **nebrání tomu**, aby za splnění podmínek stanovených trestním zákonem **bylo současně posouzeno jako jednání pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení**, a to se všemi výše uvedenými zákonnými důsledky. Těmi se rozumí především možnost uložení sankce stanovené kvalifikovanou skutkovou podstatou (deset let) současně zvýšenou o jednu třetinu včetně uložení trestu v této horní třetině.

Druhou z okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby uvedených pod písmenem a) předmětně kvalifikované skutkové podstaty je **spáchání trestné činnosti ve větším rozsahu**. Tento pojem je stanoven obecnou formou, stejně jako tomu je v následujících ustanoveních § 187a odst. 1, 2, TrZ a ustanovení § 188 odst. 1, 2 TrZ, která obsahují rovněž obecné pojmy jako „*větší než malé množství*“ či rovněž „*ve větším rozsahu*“ a není tedy trestním zákonem blíže specifikován.

Pokud se zaměříme na výklad tohoto obecného termínu, je nezbytné vzít v úvahu především obecná pravidla a smysl kvalifikovaných skutkových podstat. Již výše bylo zmíněno, že každý další znak přistupující k základní skutkové podstatě a tvořící okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby musí být znakem, který **charakterizuje podstatně vyšší stupeň nebezpečnosti takového druhu jednání pro společnost** vyjádřeného ve své „*běžné*“ či „*prosté*“ formě základní skutkovou podstatou a nelze-li již obecně nebezpečnost takového druhu jednání „*ohodnotit*“ v rámci sankčního rozpětí stanoveného skutkovou podstatou základní.

Nebezpečnost kriminálního jednání pro společnost je dále nezbytné ve smyslu ustanovení § 3 odst. 4 TrZ vždy odvozovat od **významu chráněného zájmu**, který byl činem dotčen, **způsobu provedení činu a jeho následků, okolností, za kterých byl čin spáchán, osoby pachatele, míry jeho zavinění a jeho pohnutky**.

Ve smyslu výše uvedeného byl individuální objekt trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ v předchozím výkladu definován jako zájem na ochraně společnosti proti možnému ohrožení vyplývajícímu z neodborného a nekontrolovaného nakládání s určitými zákonem definovanými látkami a rovněž tak zájem na ochraně společnosti před ohrožením plynoucím ze zneužívání těchto látek, a s tím související zájem na udržení zdravého sociálního prostředí společnosti uvnitř sebe sama včetně zájmu na ochraně společnosti před riziky plynoucími z organizovaného zločinu a jiné kriminality spojené s drogami, včetně ochrany před jednáními spojenými s generováním a následnou alokací nelegálně získaných finančních prostředků.

Dle názoru autora této studie je nezbytné odvozovat znak „*ve větším rozsahu*“ primárně z míry či stupně ohrožení objektu chráněného trestním zákonem. K ohrožení tohoto objektu dochází právě neoprávněnou činností ve formě výroby, transportu, prodeje, nabídky a jiných neoprávněných nakládání s definovanými látkami.

V této souvislosti je nezbytné zdůraznit, že **pojem „rozsah“ není z hlediska gramatického výkladu identický s pojmem množství látky**, i když lze jistě připustit, že množství látky, se kterou je v rámci rozsahu této činnosti neoprávněně nakládáno, bude ve většině případů přímo úměrně růst s rozsahem

¹¹⁴⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II.díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1158.

této trestné činnosti. S množstvím látky, se kterou je nakládáno neoprávněně, pak pochopitelně roste i míra rizika či ohrožení plynoucího pro zájmy chráněné trestním zákonem.

Jistě nelze zpochybňovat faktor „*množství látky*“ a přisuzovat mu pouze marginální význam pro výklad dotčeného ustanovení TrZ. Spíše jde o zdůraznění faktu, že množství látky není jediným kritériem či faktorem, který působí na chráněné zájmy. Dalšími neméně významnými faktory jsou **četnost takového jednání, pohnutka či motiv, který je v bezprostředním vztahu k rozsahu trestné činnosti.**

Zajímavá v tomto ohledu je i skutečnost, že trestný čin obsahuje celkem tři kvalifikované skutkové podstaty. Ve zbývajících dvou skutkových podstatách již okolnost vypovídající o dalším a značnějším rozsahu kriminální činnosti či množství látky definována není, i když je zřejmé, že s množstvím látky roste přímo úměrně i nebezpečnost takového jednání pro společnost. Určité kvantitativní hledisko v dalších kvalifikovaných skutkových podstatách vyjadřují pouze hranice či výše obdrženého prospěchu z této trestné činnosti.

Výše uvedený názor lze opřít mimo jiné i o fakt, že **základní skutková podstata tohoto trestného činu nestanoví žádné množství látky jako hranici k odlišení kriminalizovaného a dekriminalizovaného jednání**, ze kterého by pak mohl být odvozován onen větší rozsah, jakožto okolnost podstatně zvyšující nebezpečnost jednání definovaného základní skutkovou podstatou. Ke spáchání tohoto trestného činu postačí ojedinělý útok na zájem chráněný trestním zákonem. To znamená, že k trestnosti postačí již ojedinělá výroba, dovoz, vývoz, průvoz, nabídka, zprostředkování, prodej, opatření jinému či přechovávání pro jiného, a to jakéhokoli množství.

Pojem větší rozsah zmíněný kvalifikovanou skutkovou podstatou je tedy nezbytné interpretovat jako „**větší rozsah trestné činnosti**“ definované základní skutkovou podstatou. Tento znak je v rámci díky trestního zákona uveden v rámci jednoho ustanovení po boku okolnosti „**členství v organizované skupině**“. Výše bylo již zmíněno, že obě tyto okolnosti je možné charakterizovat jako okolnosti související s kriminální činností na určitém vyšším stupni organizace a promyšlenosti či **činnosti v rozsahu nepochybně překračující individuální delikvenci osoby zneužívající regulované látky.**

I z tohoto, řekněme, systémového hlediska lze vyvozovat závěr o jisté **společné povaze těchto dvou okolností**. Prvá z nich se totiž snaží postihnout či zhodnotit vyšší typovou nebezpečnost organizovaného kriminálního jednání, se kterým bývá spojen i rozsah trestné činnosti, jež je často i samotným důvodem existence této „organizace“. Ta druhá okolnost naopak vyjadřuje hledisko kvantitativní, jež je obdobným způsobem pro společnost nebezpečná, byť naplňovaná jediným pachatelem.

Současná judikatura zaujímá v rámci interpretace znaku „*ve větším rozsahu*“ převážně zužující formu interpretace, soustředící svoji pozornost a předmět hodnocení v podstatě a výhradně na množství regulované látky. Na závěr této části výkladu a pro ilustraci či náležitou komparaci následují tři judikáty soustředící svoji pozornost na danou problematiku.

Městský soud v Praze dne 7. listopadu 2001 judikoval svým usnesením v kauze týkající se prodeje drog k pojmu „*ve větším rozsahu*“ následující, dle názoru autora této práce velmi sporný výklad:

„1. Kvalifikační znak „*prodej a přechovávání omamných a psychotropních látek ve větším rozsahu*“ ve smyslu § 187 odst. 2 písm. a) TrZ vyjadřuje kvantitativní i kvalitativní stránku prodeje a přechovávání takových látek ve svém celku a míru ohrožení života a zdraví jejich uživatelů. Z hlediska naplnění této okolnosti je proto zásadní množství a druh účinných látek a četnost osob, jejichž potřebu mohou potenciálně uspokojit. Musí jít o množství, které značně přesahuje jednotlivou denní spotřební dávku a zároveň je tak velké, že je potenciálně způsobilé ohrozit na zdraví nebo přímo na životě větší počet osob. Vedle toho může mít význam též finanční vyjádření hodnoty prodávané nebo přechovávané látky, způsob provedení činu, kvalita takové látky, délka jejího přechovávání a prodeje a počet osob, jimž byla skutečně prodána nebo pro jejichž použití byla určena.

2. Za větší počet osob potenciálně ohrožených užíváním omamné látky heroin nebo psychotropní látky metamfetamin naplňující kvalifikační znak „*ve větším rozsahu*“ ve smyslu § 187 odst. 2 písm. a) TrZ lze považovat počet dvaceti osob. Spodní hraniční množství těchto látek odpovídající většímu rozsahu ve smyslu § 187 odst. 2 písm. a) TrZ představuje čtyřicetinasobek spotřební dávky dané látky. Při splnění podmínek § 88 odst. 1 TrZ postačí k naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podle § 187 odst. 2 písm. a) TrZ i splnění jednoho z těchto kritérií. S ohledem na konkrétní specifické okolnosti případu může převážít význam i některého jiného kritéria, například délky prodeje nebo přechovávání uvedených látek pro jiného nebo pravidelnost zásobování určité osoby těmito látkami.

3. *Jde-li o prodej nebo přechovávání heroinu nebo metamfetaminu pro jiného, lze v případě, že okolnosti případu neodůvodňují jiný závěr, vycházet z toho, že v jednom k prodeji určeném balení (v tzv. psaníčku) je jednotlivá spotřební dávka. Spodní hranicí z hlediska naplnění znaku „většího rozsahu“ ve smyslu § 187 odst. 2 písm. a) TrZ pak je přechovávání nebo prodej nejméně čtyřiceti takových balení jednotlivých spotřebních dávek uvedených látek.“¹¹⁵⁾*

V rámci odůvodnění svého usnesení Městský soud v Praze dále uvádí, že z hlediska naplnění znaku „ve větším rozsahu“ je třeba zachovat i relaci k ustanovení § 187a odst. 1, odst. 2 TrZ, které stanoví jako kvalifikační znak pro případy přechovávání stejných látek pro vlastní potřebu pachatele rovněž větší rozsah. Hraniční množství větší než malé ve smyslu § 187a odst. 1 TrZ je přitom dle názoru Městského soudu na místě stanovit jako určitý násobek spotřební denní dávky toho kterého uživatele. O násobky takových dávek (alespoň tedy dvojnásobky) musí jít proto, že uživateli psychotropních či omamných látek je třeba tolerovat určité „předzásobením“ takovou látkou, na níž je prokazatelně závislý do takové míry, že ji bere denně, a to dokonce v několika denních dávkách.

S požadavkem Městského soudu v Praze, aby byla zachována relace mezi „větším rozsahem“ zmíněným v kvalifikovaných skutkových podstatách § 187 odst. 1, 2 TrZ a § 187a odst. 1, 2 TrZ není možné souhlasit hned z několika důvodů. Prvním je výše uvedený závěr, že odvozovat „větší rozsah“ v kvalifikované skutkové podstatě podle § 187 odst. 1, 2 TrZ výhradně z množství látky není legitimní.

Dále je nezbytné zdůraznit, že ustanovení § 187a TrZ kriminalizuje pouze jednu formu jednání, a tím je přechovávání drogy, z čehož vyplývá důvod nemožnosti zachovávat tuto relaci. V ustanovení § 187 je kromě přechovávání (a to dokonce výhradně pro jiného) kriminalizováno více forem jednání. Vztahovat tedy relaci množství látky vyrobené, nabízené, vyvezené, dovezené, provezené nebo dokonce jinému opatřené nebo pro jiného přechovávané podle § 187 TrZ k množství či násobku spotřební denní dávky se jeví obzvláště neodůvodněným, mimo jiné i z hlediska teleologického výkladu ve vztahu k ustanovení § 187a TrZ. Stejně tak jako se jeví v této souvislosti nejednoznačným dovozovat množstevní hranici přechovávané látky podle ustanovení § 187a TrZ z konzumace či míry závislosti konkrétního pachatele. Z dikce tohoto ustanovení je zřejmé, že se jedná o přechovávání drogy pro sebe. O skutečnosti, že se tak děje výhradně za účelem konzumace však objektivní stránka skutkové podstaty jednoznačně nehovoří a takovou podmínku ani nestanoví (k tomuto problému srov. dále pasáž k ustanovení § 187a).

Ústavní soud České republiky zaujal ve svém nálezu tento výklad:

„Pojem „ve větším rozsahu“ vyjadřuje kvantitativní i kvalitativní hledisko při nedovolené manipulaci či přechovávání omamných a psychotropních látek a jedů ve svém celku a míru ohrožení života a zdraví jejich uživatelů. Z hlediska naplnění této okolnosti je proto zcela zásadní jasně prokázat množství a druh účinných látek a četnost osob, jejichž potřebu mohly potenciálně uspokojit. Musí jít o množství, které značně přesahuje jednotlivou denní spotřební dávku, a zároveň je tak velké, že je potenciálně způsobitelné ohrozit na zdraví nebo přímo na životě větší počet osob.“

K posouzení trestnosti v základní i kvalifikované skutkové podstatě trestného činu podle § 187 trestního zákona je třeba vždy odborně zjišťovat množství účinné látky v zajištěné směsi.“¹¹⁶⁾

Posledním soudním rozhodnutím je usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. května 2003, se kterým se lze v zásadě a z velké části ztotožnit.

„Kvalifikační znak prodeje a držení omamných a psychotropních látek ve „větším rozsahu“ ve smyslu § 187 odst. 2 písm. a) tr. zákona vyjadřuje jednak kvantitativní a jednak kvalitativní stránku prodeje a držení takových látek ve svém celku a míru ohrožení života a zdraví jejich uživatelů.“

„Z hlediska naplnění této okolnosti je proto

a) zásadní vedle množství též druh účinných látek a četnost osob, jejichž potřebu mohou potenciálně uspokojit. (Musí přitom jít o množství, které značně přesahuje jednotlivou denní spotřební dávku a zároveň je tak velké, že je potenciálně způsobitelné ohrozit na zdraví nebo přímo na životě větší počet osob.)

b) významné je také finanční vyjádření hodnoty prodávané nebo držené látky, způsob provedení činu a kvalita takové látky.

¹¹⁵⁾ Pramen: 7 To 380/2001.

¹¹⁶⁾ Pramen: IV. ÚS 564/02 Sb. n. u. US Svazek č. 30, nález č. 108 s. 489.

Přitom, při splnění podmínek § 88 odst. 1 tr. zákona, postačí k naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podle § 187 odst. 2 písm. a) tr. zákona i splnění jen jednoho ze shora uvedených kritérií. Není přitom vyloučeno, že s ohledem na konkrétní specifické okolnosti případu může převážít význam i některého jiného kriteria, například délka doby, po kterou pachatel uvedené látky prodával či držel nebo pravidelnost zásobování určité osoby těmito látkami.¹¹⁷⁾

Dále Nejvyšší soud České republiky k pojmu ve větším rozsahu v roce 2004 judikoval. „Za situace, kdy není zjištěno, v kolika případech a v jakém množství pachatel prodával drogu, je možné podle výsledků provedeného dokazování na naplnění znaku „ve větším rozsahu“ trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 2 písm. a) TrZ usuzovat též z výše peněžní částky, kterou za takto prodávanou drogu pachatel utržil, z kvality prodávané drogy i z délky doby, po kterou pachatel drogu prodával, popřípadě lze vycházet i z dalších obdobných okolností, za nichž byl čin spáchán.“¹¹⁸⁾

Poslední okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby dotčené kvalifikované skutkové podstaty je okolnost, kdy se pachatel dopustí jednání podle § 187 odst. 1 TrZ vůči osobě mladší osmnácti let (§ 187 odst. 1, 2 písm. b) TrZ). Interpretace této okolnosti nečiní žádné obtíže. Osobou mladší osmnácti let se rozumí osoba, která ještě nedovršila stanovený věk – tzn. do dne svých osmnáctých narozenin, neboť v tento den svých narozenin již není osobou mladší osmnácti let. „Osobou mladší osmnácti let je taková osoba jen do dne předcházejícího jejím osmnáctým narozeninám.“¹¹⁹⁾

7.5.2.2 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187 odst. 1, 3 TrZ

Podle v pořadí druhé kvalifikované skutkové podstaty upravené ustanovením § 187 odst. 1, 3 TrZ bude pachatel potrestán odnětím svobody na **osm až dvanáct let** za předpokladu, že získá jednáním uvedeným v základní skutkové podstatě **značný prospěch** (§ 187 odst. 1, 3 písm. a) TrZ); spáchá-li takové jednání **vůči osobě mladší patnácti let** (§ 187 odst. 1, 3 písm. b) TrZ) nebo způsobí-li takovým jednáním **těžkou újmu na zdraví** (§ 187 odst. 1, 3 písm. c) TrZ).

Interpretace okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby stanovených touto kvalifikovanou skutkovou podstatou žádné větší obtíže nečiní, neboť se jedná o velmi běžné trestněprávní pojmy v zásadě definované samotným trestním zákonem.

Získáním značného prospěchu kriminálním jednáním upraveným základní skutkovou podstatou je nezbytné ve smyslu ustanovení § 89 odst. 11 TrZ rozumět získání prospěchu dosahujícího finanční částku ve výši nejméně 500 000,- Kč.

Spáchání trestného činu vůči **osobě mladší patnácti let, je třeba vykládat analogicky jako v případě osoby mladší osmnácti let. Osobou mladší patnácti let se tedy rozumí osoba, která ještě nedospěla do dne svých patnáctých narozenin** – tzn. do dne svých patnáctých narozenin, neboť v den svých patnáctých narozenin již není osobou mladší patnácti let.

Způsobení **těžké újmy na zdraví** je v pořadí třetí okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby u kvalifikované skutkové podstaty podle ustanovení § 187 odst. 1, 3 TrZ. Co je třeba rozumět těžkou újmu na zdraví, definuje formou taxativního výčtu ustanovení § 89 odst. 7 TrZ a rozvádí jej četná judikatura. V této souvislosti se jeví zajímavým, již jednou v této práci zmíněný judikát Krajského soudu v Plzni ze dne 8.12. 1997, týkající se závislosti jako možné těžké újmy na zdraví.

„Drogová závislost s ohledem na nutnost dlouhodobého léčení s poměrně malou nadějí na úspěch může mít charakter těžké újmy na zdraví ve smyslu ustanovení § 89 odst. 7 písm. ch), event. b) tr. zák. Trestné je nejen způsobení takové těžké újmy na zdraví, ale i pokus a příprava takového jednání.“¹²⁰⁾

Pod citacemi TrZ zmíněného judikátu je třeba ve smyslu ustanovení § 89 odst. 7 TrZ rozumět: „ztrátu nebo podstatné ztížení pracovní způsobilosti“ nebo „delší dobu trvající poruchu zdraví“ (srov.).¹²¹⁾

¹¹⁷⁾ Usnesení Tdo 620/2003.

¹¹⁸⁾ Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, Praha, č. 25/2004, číslo judikátu 608.

¹¹⁹⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II.díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1158.

¹²⁰⁾ Pramen: Jt 58/98 9 To 540/97 (SoJ. 98, 7: 147).

¹²¹⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – I. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 658, 661.

7.5.2.3 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187 odst. 1, 4 TrZ

Nejpřísnější sankce ve formě odnětí svobody na **deset až patnáct let** hrozí pachateli v případě naplnění v pořadí třetí kvalifikované skutkové podstaty dotčeného trestného činu podle § 187 odst. 1, 4 TrZ. Další zvláštností zpřísnující, následky pro pachatele, jehož jednání naplnilo tuto kvalifikovanou skutkovou podstatu, je, že tento pachatel může být na základě ustanovení § 62 odst. 1 TrZ podmíněně propuštěn z výkonu trestu až po uplynutí 2/3 uloženého trestu odnětí svobody.

Tato skutková podstata je naplněna v případě splnění jedné ze tří okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, a to jednáním definovaným základní skutkovou podstatou. Těmito okolnostmi jsou způsobení **těžké újmy na zdraví více osob nebo způsobení smrti** (§ 187 odst. 1, 4 písm. a) TrZ), získání **prospěchu velkého rozsahu trestným činem** (§ 187 odst. 1, 4 písm. b) TrZ) nebo spáchání trestného činu ve **spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech** (§ 187 odst. 1, 4 písm. c) TrZ).

Co se rozumí způsobením těžké újmy na zdraví, je objasněno výše. Tato újma na zdraví však musí být způsobena na rozdíl od předchozího ustanovení více osobám, podle odborné literatury nejméně třem (srov.¹²²). Dále též: „Těžkou újmou na zdraví více osob se rozumí způsobení takové újmy nejméně třem osobám.“¹²³) „V daném případě to znamená způsobení těžké újmy na zdraví nejméně tří osob.“¹²⁴)

Způsobení smrti je další okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Pojem smrti je v judikatuře interpretován na základě lékařských poznatků jako tzv. *cerebrální smrt* (biologická smrt mozku). Jinak řečeno – takový stav organismu, který vylučuje obnovení všech životních funkcí (srov.¹²⁵). Na rozdíl od způsobení těžké újmy na zdraví nepožaduje tato kvalifikovaná skutková podstata způsobení smrti více osob. K jejímu naplnění tedy postačí smrt jediného člověka. Starší judikatura zaujímá z hlediska zavinění k tomuto znaku následující názor.

„Smrt ve smyslu § 187 odst. 3 písm. a) TrZ může být zaviněna z nedbalosti, pokud obžalovaný, vzhledem ke kvalitě a množství omamné látky a fyzické konstituci a stavu toho, jemuž je určena, neupozorní poškozeného na tyto skutečnosti, i se zřetelem na míru nebezpečnosti různých způsobů aplikace.“¹²⁶)

V případě, že pachatel trestného činu získá svým jednáním **prospěch velkého rozsahu**, bude rovněž postížen podle této kvalifikované skutkové podstaty. Získáním prospěchu velkého rozsahu kriminálním jednáním upraveným základní skutkovou podstatou je nezbytné ve smyslu ustanovení § 89 odst. 11 TrZ rozumět získání prospěchu dosahujícího finanční částky nejméně 5 000 000,- Kč.

Poslední okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby u této kvalifikované skutkové podstaty je okolnost že pachatel spáchal trestný čin ve **spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech**. Co se obecně rozumí organizovanou skupinou a jaké jsou její definiční znaky, je uvedeno výše u první kvalifikované skutkové podstaty podle § 187 odst. 1, 2 písm. a). Její definiční znaky je však třeba doplnit o znak nový, charakterizující takovou skupinu v mezinárodním měřítku.

Dále je třeba si uvědomit, že první okolnost uvedená v rámci kvalifikované skutkové podstaty podle § 187 odst. 1, 2 písm. a) požaduje členství v takové skupině, kdežto ta druhá definuje takové jednání jako jednání „ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech“. Ve spojení s takovou skupinou je možné interpretovat jako hledisko poněkud širší, než je úzce definovaný požadavek na členství v takové skupině.

Z hlediska charakteru takové skupiny je klíčový požadavek na mezinárodní charakter takové skupiny. Taková skupina totiž musí působit ve více státech, což znamená, že musí působit **minimálně ve státech dvou**. Případně tedy včetně České republiky.¹²⁷) Z hlediska zavinění k této okolnosti je třeba, na rozdíl od obecného pravidla, úmyslného zavinění, neboť pachatel musí z povahy věci a okolností vědět, že se jedná o skupinu definovaného charakteru – působící ve více státech – a že jedná ve spojení s ní.

¹²²) Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1158.

¹²³) Novotný, F., Růžička, M., a kolektiv., Trestní kodexy, trestní zákon a trestní řád, Praha 2002, s. 285.

¹²⁴) Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003 s. 97.

¹²⁵) Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1298.

¹²⁶) Soudní rozhledy, C. H. Beck, Praha 1998, číslo rozhodnutí 93.

¹²⁷) Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu- II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1159.

7.5.3 Základní skutková podstata podle ustanovení § 187a odst. 1 TrZ

7.5.3.1 Úvod

Základní skutková podstata trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* podle § 187a odst. 1 TrZ je naplněna jednáním pachatele, který **bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém**. Za takové jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody až na dvě léta nebo peněžitý trest.

Tato skutková podstata (včetně jedné kvalifikované) je momentálně nejmladší a zároveň i nejkontroverznější skutkovou podstatou v rámci trestněprávní úpravy drogových deliktů. Rovněž tak je možné ji označit za jednu z nejvíce diskutovaných skutkových podstat celého trestního zákona, o čemž svědčí i nespočet publikovaných článků, nejen v odborných periodících.

Důvodů této neobvyklé pozornosti a všeobecné znalosti její dikce (již de facto zlidovělé „větší než malé množství“) lze spatřovat hned několik. K některým dále uvedeným důvodům obecného zájmu či argumentům objevujícím se v souvislosti s debatami o ní, je však nezbytné se, dle názoru autora této práce, postavit poněkud rezervovaně nebo některé z nich dokonce i odmítnout, jak už bylo učiněno v předchozích kapitolách nebo tak bude učiněno ve výkladu následujícím.

V roce 1998, kdy byla zákonem č. 112/1998 Sb. včleněna do rámce současného trestního kodexu, se okamžitě stala předmětem rozsáhlé a celospolečenské diskuse, jež vyústila v komplexní politizaci celé problematiky spojené s drogami, během níž byli a doposud i jsou členové zákonodárné reprezentace a odborné veřejnosti kádrováni a škatulkováni mezi **zastánce terapie** nebo na **zastánce represe**. Zastánce liberálního přístupu nebo zastánce sociálního inženýrství. Na obhájce lidské svobody nakládat s vlastním tělem a na obhájce slušných lidí a ochránce jejich dětí, kteří tuto svobodu plíživě likvidují. Našli bychom jistě i mnoho dalších, drogový problém nikterak neřešících nálepek a kategorií.

Dalším důvodem je nepochybně vágní formulace objektivní stránky tohoto trestného činu, umožňující různorodý výklad ze strany orgánů činných v trestním řízení a rozhodně nepřipívající k zajištění právní jistoty a naplnění klíčové ústavněprávní a trestněprávní zásady *nullum crimen sine lege*, s níž souvisí požadavek na jasnost, určitost a srozumitelnost skutkových podstat.

Z praxe Evropské soudu pro lidská práva pochází následující citace. „*Soud připomněl, že článek 7 § 1 Úmluvy se neomezuje na zákaz retrospektivní aplikace trestního zákona v neprospěch obžalovaného. Toto ustanovení rovněž zakotvuje v obecné rovině princip, podle něhož pouze zákon může definovat trestný čin a nařizovat trest (nullum crimen, nulla poena sine lege), jakož i princip, že trestní právo nelze interpretovat extenzivně v neprospěch obžalovaného, například formou analogie. Z toho vyplývá, že trestný čin musí být zákonem jasně definován. Tato podmínka je splněna, jestliže jednotlivec může ze znění relevantního ustanovení (za případné pomoci jeho soudní interpretace) poznat, za jaké činy či opomenutí bude volán k odpovědnosti.*“¹²⁸⁾

Již během svého projednávání Parlamentem a bezprostředně po svém přijetí si vysloužila, nutno říci po právu, označení jako „*legislativní experiment*“, „*kontroverzní ustanovení*“ nebo „*politický kompromis*“.

Růžička k tomu ve své práci píše: „*Ustanovení § 187a bylo do trestního zákona zařazeno ve značném spěchu. Zakotvení trestnosti držení (přechovávání) drog pro vlastní potřebu by totiž samo o sobě nevyvolávalo žádné negativní důsledky, pokud by na ně navazovala řada opatření v trestním právu hmotném, procesním a v jiných právních odvětvích (zejména alternativní tresty, alternativní opatření, uplatnění různých forem odklonů, řešení sociálních a zdravotních důsledků zneužívání drog v jiných právních odvětvích, především právu správním, resp. zdravotnickém).*“¹²⁹⁾ Obdobně Jelínek.

Velmi ilustrující a zajímavé zjištění či srovnání české právní úpravy se zahraničím ve vztahu k tehdy jen navrhovanému ustanovení dnešního § 187a TrZ poskytl Pikna.¹³⁰⁾

„*S obdobným trestněprávním ustanovením jsme se setkali pouze v celkem moderní právní úpravě Indie, která rovněž přistoupila k Úmluvám OSN o drogách. Podle této úpravy osoba závislá na drogách,*

¹²⁸⁾ Čapek, J., Právní slovník evropské ochrany lidských práv, Praha 2002, s. 119.

¹²⁹⁾ Růžička, M., K problematice trestného činu ... podle ustanovení § 187a trestního zákona, in: Trestní právo, 1999, č. 6, s. 9.

¹³⁰⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo 1997, č. 7-8 s. 23-27.

kteřá drží malé množství výhradně pro osobní spotřebu, může být podmíněně propuštěna s ohledem na věk, charakter, předešlou bezúhonnost nebo fyzické či duševní zdraví s tím, že podmíněně propuštění má sloužit k léčení narkomana. Pojem „malé množství“ stanovuje vládní výnos. Zásadní však je, na rozdíl od shora zmiňovaného návrhu (§ 187a), že důkazní břemeno v případě, že jde o drogu pro osobní spotřebu, leží na osobě, u které byla tato droga zjištěna.“

Dalším tématem této diskuse byly a doposud i jsou proklamované (dnes již statisticky nepodložené) obavy z možného přepínání trestní represe vůči závislým osobám, které se budou obávat vyhledat případnou odbornou pomoc, experimentátorům nebo mladým lidem obecně, kteří přichází do styku s drogami ve věku, kdy často neumějí ani posoudit dopady svého jednání a mohli by tak být kriminálně stigmatizováni po celý zbytek svého života. Rozhodně není vzácným jevem ani tvrzení, že ustanovení § 187a TrZ kriminalizuje užívání drog nebo má za následek zavírání „našich dětí“ kouřících marihuanu do vězení (první z těchto uvedených tvrzení bylo obsaženo dokonce v oficiální vládní strategii protidrogové politiky 2001-2004).

Dle názoru autora této práce však současné znění § 187a TrZ není naměřeno proti narkomanům, ale právě v jejich prospěch, pokud toto tvrzení opřeme čistě o znění mezinárodních závazků, jež kategoricky požadují kriminalizaci obecné držby drog bez rozlišování, zda je tak činěno pro sebe nebo pro jiného. Zakotvení onoho byt' nejednoznačného „malého množství“ by mělo sloužit právě k tomu, aby nebyly kriminalizovány tyto výše uvedené skupiny. O tom, zda je podle autora této práce šťastné se pokoušet o tuto diferenciaci čistě hmotně právní formou, srovnej níže. Není však pochyb, že toto ustanovení mění legislativní podmínky pouze na straně osob přechovávajících drogy nikoli za účelem je poskytnout jinému. Poněkud spekulativní a nepodložené tvrzení obsahuje i odborná literatura.

„Ustanovení § 187a je značně problematické vzhledem k tomu, že tato skutková podstata dopadá především na ty, kteří jsou pouhými konzumenty drog, včetně těch, kteří jsou na droze natolik závislí, že je na ně třeba pohlížet jako na nemocné.“

V některých případech, patrně zejména u některých sociálních skupin, zvláště mladistvých, je možno očekávat i opačný účinek (vůči snížení poptávky – pozn. autora), neboť trestním zákonem postihované držení drog, je možno jako trestní postih vlastní konzumace drog, která u nich získává na atraktivnosti zakázaného ovoce.“¹³¹⁾

Nepříliš šťastnou byla rovněž argumentace některých reprezentantů orgánů činných v trestním řízení, nejčastěji vysoce postavených policistů, že potřebují nový účinný nástroj pro nepřímý postih pouličního dealerství, neboť nejsou schopni prokazovat mnohem závažnější formy trestného jednání, jako například již zmíněný prodej nebo jiné opatření drogy jinému. Obdobný argument obsahuje i důvodová zpráva vládního návrhu zákona, který byl však nakonec přijat jako poslanecká iniciativa, a nikoli jako návrh vládní, neboť ten byl předtím zamítnut. Tento názor již za účinnosti této normy bohužel přejala i soudní praxe, konkrétně v roce 2000 Krajský soud v Českých Budějovicích:

„Vědomí rizika trestní sankce za přechovávání drog by mělo naplnit dosud zanedbanou preventivní funkci trestního práva v uvedené oblasti. Toto nové ustanovení trestního zákona mělo směřovat jednak k trestnímu postihu skutečných konzumentů drog, kteří přechovávají drogu za účelem její konzumace, a dále pachatelů, kteří drogu přechovávají jako její výrobci nebo překupníci, ale v rámci trestního stíhání se jim nepodaří prokázat držení (přechovávání) drogy pro jiného, příp. nebude vyvrácena jejich obhajoba, že drogu mají pro svoji potřebu pouze jako příležitostní konzumenti.“¹³²⁾

Lze se domnívat, že zakotvení tohoto ustanovení, jakožto nástroje proti dealerům bylo ve svém důsledku **faktickou dekriminací jejich činnosti** pod hlavičkou závislosti nebo úmyslu drženu látku zneužít. Před účinností této novely totiž neexistovalo žádné vodítko pro nelegální prodejce drog, pokud se týká množství drogy k držení jako hranice mezi přestupkem a trestným činem. Takové vodítko ani existovat nemohlo, neboť jediným kritériem byl motiv a určenost této držby. Pokud pachatel přechovával pro jiného byt' nepatrné množství drogy, zakládalo takové jednání trestný čin. Množství látky bylo nepodstatné. Nyní je bohužel povinností státních orgánů a justice jim takové vodítko nechtěně poskytnout pokud chtějí odpovědně aplikovat § 187a TrZ.

Otázka motivu kriminálního jednání se totiž stává zásadně podružnou za existence ustanovení § 187a

¹³¹⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu- II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1160.

¹³²⁾ Pramen Rt 46/2000 4 To 23/20 (Sb.s.r. 2000, 8: 466).

TrZ, kde prioritním je vágně stanovené množství jako hranice mezi trestným činem a správním deliktem. Doznání reálného dealera k přestupku nebo i trestnému činu podle § 187a TrZ je pro takového pachatele z pohledu sankce vždy značně výhodné, bohužel však i pro orgány činné v trestním řízení, které pak nejsou reálně motivovány cokoli dále činit.

Poslední výraznou skupinou argumentů, které bylo možno zaznamenat, byl často a nutno říci, že legitimně dávaný akcent na soubor mezinárodních závazků a povinnost České republiky těmto závazkům dostát. K této diskusi a výše uvedeným srovnávacím příslušným pasážím této studie, zejména kapitoly IV. a VI. Argumentace o nutnosti zavedení obecné trestnosti držby drog z hlediska mezinárodních závazků je zásadně správná. Toto tvrzení lze podložit již několikrát v této práci zmíněnými články 33 a 36 Jednotné úmluvy, podle kterých je Česká republika povinna nedopustit držbu drog bez zákonného povolení a rovněž tak kriminalizovat úmyslnou držbu omamných látek v rozporu s cíli této úmluvy. Za vážné případy takového jednání by měly být vyměřeny přiměřené tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody. Pikna zaujal v roce 1996 k tomuto následující.

„Na principiální otázku..., tj. zda má Česká republika povinnost z hlediska svých mezinárodních závazků uzákonit zásadu trestnosti držení drogy „pro sebe“, mám za to, že musíme odpovědět ano.“¹³³⁾

Nutno dodat, že podle mezinárodních úmluv existují pouze určité výjimky zmírňující tento závazek jako např. když pachatelem je osoba závislá na omamné látce. V takovém případě je možné namísto výroku o vině a trestu aplikovat popř. uložit společně s trestem léčení, výchovu, rehabilitaci s cílem nového začlenění do společnosti.

O tom, zda český právní řád takový postup umožňuje v adekvátním rozsahu nebo zda k takové praxi motivuje, srovnaj další text. Jedná se totiž o často pomíjený fakt, že i přes zavedení obecné trestnosti držby drog může být právní úprava a její výsledná aplikace ryze individuální. Může být nastavena tak často požadovaným **racionálním způsobem**, který zcela legitimně umožní orgánům aplikace diferencovat pachatele podle společenské nebezpečnosti jejich jednání.

Může umožnit **rozlišovat tzv. dealery od toxikomanů a experimentátorů**. Skutková podstata podle § 187a TrZ je nešťastným řešením právě z důvodu, že jde pouze o **legislativní kompromis**, který chtěl vyhovět mezinárodním závazkům (trestnost držby obecně – i pro sebe), ale zároveň tyto závazky relativizuje (větší než malé množství) a spíše, než aby usnadňovala práci orgánům činným v trestním řízení (což bylo jedním z cílů), tuto práci jim naopak komplikuje kladením zcela nových důkazních problémů. Obdobně se vyjádřil Pikna.

„Podle názoru autora se uzákonění možnosti beztrestného držení malého množství drogy pro vlastní potřebu nejeví nejšťastnějším, neboť tato praxe se ve světě neosvědčila a příliš ztěžuje a snižuje (zbytečně) efektivnost dokazování zejména orgánů činných v trestním řízení.“¹³⁴⁾

Citace výše uvedených závazků je na tomto místě uvedena opakovaně právě z důvodu náležité ilustrace jejich obsahu. Tento obsah je možné rozdělit do dvou rovin. **Rovina hmotně právní** znějící: „nedopustit držbu drog bez zákonného povolení a rovněž tak kriminalizovat úmyslnou držbu omamných látek v rozporu s cíli této úmluvy“. **Rovina procesně právní** znějící po interpretaci: „signatářské země nejsou striktně vázány stíhat a trestat nezákonné držení drogy pouze tehdy, jedná-li se o jejich držení pro osobní spotřebu (konzumaci), neboť tyto případy nejsou považovány za závažný trestný čin.“

Velmi podnětnou může být diskuse o zavedení **principu opportunity** do našeho trestního práva, který by umožnil státnímu zástupci, aby v případech experimentátorů, závislých osob či dokonce i drobného dealerství ze strany závislého narkomana, se věc nemusela dostat před soud a osoba nemusela být zbytečně stigmatizována. Podrobněji v kapitole de lege ferenda.

Z výše citované Piknově práce můžeme vyčíst následující.

„Z Komentáře k textu Jednotné úmluvy z roku 1961 lze vyvodit, že signatářské země nejsou striktně vázány stíhat a trestat nezákonné držení drogy pouze tehdy, jedná-li se o jejich držení pro osobní spotřebu (konzumaci), neboť tyto případy nejsou považovány za závažný trestný čin.“

¹³³⁾ Pikna, B., Současná legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 47-52.

¹³⁴⁾ Pikna, B., Současná legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy 1996, č. 2, s. 52.

Česká republika si zadělala na všechny své aplikační problémy či problémy s dodržováním mezinárodních závazků právě tím, že se vydala na **slepou cestu regulace čistě hmotně právním způsobem**, který je dle názoru autora této práce pro oblast drog způsobem zásadně nevhodným, především z důvodů značných specifik na straně regulovaných látek či osob a jejich motivů nakládání s nimi. O tomto závěru svědčí i velmi rozmanitá a doposud neustálená judikatura (viz dále).

Nutno je také zdůraznit, že zakotvení trestnosti přechovávání regulovaných látek jak pro sebe tak pro jiného není v českém trestním právu ničím novým. Až do 30. června roku 1990, tzn. do účinnosti zákona č. 175/1990 Sb., bylo přechovávání drog trestné obecně a bez ohledu na množství. Skutková podstata trestného činu podle § 187 odst. 1 TrZ totiž zněla následovně:

„Kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, jinému opatří nebo přechovává omamné prostředky nebo jedy, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem.“

Ve vztahu k uzákonění trestnosti přechovávání drog pro sebe je tedy přesnějším užívat termín **znovuzavedení**, a nikoli zavedení. Jedná se návrat k již dříve platné právní úpravě, i když v poněkud užším vymezení, a to vzhledem ke stanovení vágní množstevní hranice pro kriminalizaci takového jednání, jež původní trestní kodex od roku 1961 do roku 1990 neobsahoval.

7.5.3.2 Přechovávání bez povolení

Trestný čin *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a odst. 1 TrZ* je úmyslným trestným činem. „Kromě hodnocení znaků skutkové podstaty u konkrétního případu je třeba se vždy zabývat i hodnocením stupně společenské nebezpečnosti. Stupeň individuální společenské nebezpečnosti bude významně snižován např. tím, že osoba užívá drogy k laickému tišení bolesti, učinila opatření k tomu, aby se k droze nedostala jiná osoba apod.“¹³⁵⁾

Jeho objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém. Co se rozumí omamnou nebo psychotropní látkou nebo jedem, je dostatečně vyloženo výše.

Obdobně jako ve skutkové podstatě trestného činu podle § 187 odst. 1 TrZ je v této skutkové podstatě výslovně vyjádřen znak protiprávnosti. Na rozdíl od § 187 odst. 1 TrZ však odlišným způsobem. Nikoli slovem „neoprávněně“, ale slovy „bez povolení“. Ustanovení § 187 odst. 1 TrZ dříve rovněž obsahovalo znak znějící „bez povolení“, a to až do 30. června 1998, kdy nabyla účinnosti výše komentovaná novela č. 112/1998 Sb. Tato novela tento pojem nahradila v § 187 odst. 1 TrZ pojmem „neoprávněně“ a na druhou stranu pojem „bez povolení“ zavedla v nové skutkové podstatě § 187a odst. 1 TrZ. Důvody tohoto rozlišení či spíše nedopatření nejsou zřejmé, a to dokonce i z důvodu toho, že stejný zákon, jenž zavedl tuto novou skutkovou podstatu, novelizoval paralelně zákon o přestupcích, kde užil vhodnější terminologii „kdo neoprávněně přechovává v malém množství“.

Rozdíl dvojího vyjádření znaku protiprávnosti není obecně šťastný, neboť dikce zákona o návykových látkách obecně počítá s řadou možností legálního zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursorry, ke kterým není explicitně vyžadováno povolení k zacházení. Z toho důvodu se dikce „neoprávněně“, *jeví jako mnohem přesnější a nečinící výkladové potíže*.

Z hlediska interpretace samotného termínu „**přechovává**“ lze odkázat na předešlý výklad týkající se pojmu přechovávání podaný v rámci analýzy trestného činu podle § 187 odst. 1 TrZ. Zajímavá však může být otázka posouzení případu, kdy si již osoba látku aplikovala. Toto množství již aplikované látky však nelze zásadně sčítat s množstvím přechovávaným u pachatele zjištěné, neboť užívání není kriminalizováno (obdobně).¹³⁶⁾ Nutné však je se podrobně vyjádřit k výkladu problematiky výčtu přechovávaných látek a především motivu či pohnutky takového přechovávání, jakožto fakultativní složky subjektivní stránky trestného činu.

Pokud se z hlediska vymezení přechovávaných látek zaměříme na skutkovou podstatu podle § 187a

¹³⁵⁾ Kloučková, S., Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a trestního zákona, in: Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 243.

¹³⁶⁾ Kloučková, S., Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a trestního zákona, in: Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 243.

odst. 1 TrZ, je možné indikovat následující skutečnosti. Podle tohoto ustanovení je trestné přechovávat bez povolení pouze omamné nebo psychotropní látky nebo jed v množství větším než malém. Jedná se o užší vymezení regulovaných látek než v § 187 odst. 1 TrZ.

Podle přestupkového zákona není **dokonce protiprávní a postižitelné ani přechovávání jedu v malém množství**, což lze považovat za poměrně riskantní přístup a reálnou rezignaci na vyváženost právní úpravy, která může mít za následky i nemožnost postihu či preventivního zásahu (např. zabránění věci) u závažných neoprávněných nakládání s jedy, u nichž je i malé množství značným rizikem pro chráněné zájmy.

Judikát Nejvyššího soudu z poslední doby k regulovaným látkám v ustanovení § 187a odst. 1 TrZ konstatuje. „*Trestným činem podle § 187a je mimo jiné neoprávněné přechovávání jedu, tj. přesně specifikované chemické látky co do svého složení, která je výslovně uvedena v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 114/1999 Sb., ve znění nařízení vlády č. 40/2002 Sb. Držení jiných látek či chemických sloučenin takových látek, které nejsou v citovaném nařízení vlády (resp. jeho příloze) uvedeny, není trestné podle § 187a TrZ, byť se může jednat o látky jinak lidskému zdraví škodlivé, u nichž je nutno dodržovat předpisy z oblasti správně právní (např. zákon č. 157/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nebo zákon č. 185/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů).*“¹³⁷⁾

Při srovnání těchto ustanovení na základě systematického výkladu stávajících drogových deliktů je zřejmé, že tedy podle trestního zákona **není kriminalizováno přechovávání přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursoru, a to v jakémkoli množství, pokud se tak ovšem nečiní úmyslně pro jiného ve smyslu ustanovení § 187 odst. 1TrZ.**

V této souvislosti vyvstává další nemalý problém stávající trestněprávní úpravy drogové problematiky daný převážně nešťastnou formulací ustanovení § 187a odst. 1 TrZ. Ve vztahu k zákonu o návykových látkách lze konstatovat, že tento velmi precizně reguluje i zacházení s prekursory a rovněž tak stanoví jednoznačné podmínky pro nakládání s přípravky obsahujícími omamné nebo psychotropní látky. Reguluje a stanovuje v podstatě identicky povinnosti a přísná opatření i pro přechovávání prekursorů či výše zmíněných přípravků. Nejen tedy pro látky omamné nebo psychotropní. Přes tyto skutečnosti není podle platného trestního zákona trestné přechovávat prekursory a přípravky obsahující omamné nebo psychotropní látky, pokud se tak nečiní pro jiného, což **lze kvalifikovat jako porušení mezinárodních závazků.**

Nutno dále upozornit, že se může jednat i o přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku s tím **nejpřísnějším režimem zacházení.** Podle přijatých mezinárodních závazků je Česká republika povinna aplikovat stejná opatření nejen na „drogy – omamné či psychotropní“, ale i na přípravky je obsahující.

Pokud se jedná o praktické dopady právní úpravy a je-li cílem mezinárodních úmluv především ochrana zdraví jedince a společnosti, tak je bohužel nutno konstatovat, že z praktického hlediska je zcela zřetelně lhostejné, zda si toxikoman aplikuje omamnou nebo psychotropní látku v čisté podobě nebo formou přípravku ji obsahující. K tomu je třeba dodat i problém výčtu regulovaných látek podaný tímto ustanovením ve vztahu k ustanovení § 188 odst. 1 TrZ. Z hlediska systémového pohledu na vyváženost kriminalizace jednotlivých jednání s různým stupněm nebezpečnosti pro společnost je nutné vidět, že podle ustanovení § 188 odst. 1 TrZ je obecně trestné (pro jiného i pro sebe) přechovávat předmět určený k nedovolené výrobě přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, za což hrozí pachateli z hlediska trestu odnětí svobody sazba ve výši 1 rok až 5 let. **Přechovávat již vyrobený přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku naopak trestné není, pokud tak ovšem není činěno pro jiného.**

Výše bylo pojednáno o redukováném výčtu látek obsažených v tomto ustanovení a poněkud nevhodně vyjádřenému znaku protiprávnosti. Nyní bude analyzován znak přechovávání a jeho motiv, neboť pojmu množství látky větší než malé bude věnována následně samostatná pozornost, zejména vzhledem k rozsáhlé judikatuře.

Právě motiv přechovávání drogy byl tím hlavním důvodem či impulsem k novelizaci trestního zákona s cílem vyhovět mezinárodním závazkům a nadále kriminalizovat přechovávání drog obecně, nejen pro jiného.

¹³⁷⁾ Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, Praha 2004, č. 26, číslo judikátu 628.

V případě § 187 odst. 1 TrZ je situace zcela zřejmá. K naplnění skutkové podstaty je nezbytné, aby přechovávání drogy bylo činěno vědomě pro jiného. Respektive s cílem poskytnout drogu v budoucnu jiné osobě. To znamená nezbytnost, aby taková látka byla vědomě a úmyslně přechovávána pro jiného.

V ustanovení § 187a odst. 1 TrZ však žádný znak určenosti či motivu přechovávání obsažen není, a to na rozdíl od přestupkového zákona, který stanoví, že přestupku se dopustí ten, kdo neoprávněně přechovává v malém množství pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku.

Pokud však opřeme interpretaci o metodu systematického výkladu ve vztahu k ustanovení § 187 odst.1 TrZ musíme dojít k závěru, že skutková podstata podle § 187a kriminalizuje nepovolené přechovávání určitých látek pro sebe. Jelínek k tomu konstatuje: „*Přechovávání pro jiného je postihováno ustanovením § 187. Ustanovení § 187a je ve vztahu k ustanovení § 187 subsidiární, a proto je jednočinný souběh vyloučen.*“¹³⁸⁾

Obdobně Růžička: „*Má se zde jednat o trestní postih držení těchto látek v množství větším než malém jen pro vlastní potřebu, byť tato skutečnost je zřejmá až ze srovnání znění ustanovení § 187a odst. 1 a § 187 odst. 1 tr. zák.*“¹³⁹⁾

Obdobně autoři komentáře trestního zákona: „*Přechovávání podle § 187a musí být vykonáváno pro sebe, neboť přechovávání pro jiného je postihováno ustanovením § 187. Ustanovení § 187a je subsidiární privilegovanou skutkovou podstatou ve vztahu k ustanovení § 187.*“¹⁴⁰⁾

Nejvyšší soud ČR dne 12. července 2000 zaujal k výkladu pojmu přechovávání ve smyslu ustanovení § 187a následující:

„*Pro úplnost je třeba uvést, že pro naplnění znaku „přechovávání“ ve smyslu § 187a odst. 1 tr. zák. postačí po formální stránce jakýkoliv způsob držení omamné nebo psychotropní látky či jedu bez povolení pro sebe. Musí však jít o držení takové látky v množství převyšujícím dávku potřebnou pro držitele (podle stupně jeho závislosti), neboť držení jen jedné dávky konzumentem drog před jejím použitím není přechováváním, ale jen tzv. spotřební držbou, byť by šlo o množství jinak naplňující znak „množství větší než malé.“*“¹⁴¹⁾

V roce 2001 pak Nejvyšší soud ČR dne 19.dubna zaujal k výkladu pojmu přechovávání ve smyslu ustanovení § 187a toto stanovisko:

„*I když to zákon výslovně neuvádí, musí být „přechovávání“ podle § 187a tr. zák. vykonáváno pro sebe, tj. pro potřebu pachatele, neboť přechovávání shora uvedených látek pro jiného je postihováno ustanovením § 187 tr. zák. To znamená, že ustanovení § 187a tr. zák. je subsidiární privilegovanou skutkovou podstatou k § 187 tr. zák.*“

*Zákon rovněž blíže nespécifikuje, jaké množství bez povolení přechovávané drogy se považuje za „množství větší než malé“. Z účelu ustanovení § 187a tr. zák. však lze dovodit, že k trestní odpovědnosti pachatele postačí takové množství, které znamená zvýšené nebezpečí pro zdraví nebo život člověka. Dosavadní judikatura (srov. rozh. č. 46/2000 SbRt.) řeší předmětnou otázku tak, že za množství větší než malé dle § 187 odst. 1 tr. zák., je třeba považovat takové množství drogy, které vícenásobně, podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta (v případě matamfetaminu desetinásobně).“*¹⁴²⁾

Podle ustanovení § 187a je tedy trestné přechovávání omamné nebo psychotropní látky nebo jedu pro sebe. Judikatura a naprosto drtivá většina autorů včetně praxe dále vyvozuje, že tato držba – přechovávání je činěna výhradně za účelem konzumace.

Hledání obsahu onoho pojmu „větší než malé“, kterému je následně věnována samostatná pasáž, je založeno na hledání množství drogy tzv. hypotetické či konkrétní konzumentské držby. Z hlediska teleologického výkladu měl pravděpodobně i zákonodárce na mysli vyjádřit množstvím větším než

¹³⁸⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003 s. 111.

¹³⁹⁾ Růžička, M., K problematice trestného činu ... podle ustanovení § 187a trestního zákona, in: Trestní právo, 1999, č. 6, s. 9.

¹⁴⁰⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu - II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1162.

¹⁴¹⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.7. 2000 (Prámen 4 Tz 142/2000).

¹⁴²⁾ Prámen : Rt 60/2001 3 Tz 56/2001 (Sb.d.r. 2001, 10: 598).

malým jakousi pomyslnou hranici mezi množstvím drogy drženým závislou osobou pro svoji okamžitou potřebu a množstvím určeným na ilegální prodej. Právě z důvodu, že užívání drog není na rozdíl od některých evropských států kriminalizováno, bývá dovozováno množství drog podle ustanovení § 187a jako množství konzumentské.

Dle názoru autora této práce však nelze ze skutkové podstaty trestného činu dovozovat co v ní obsaženo výslovně není. Lze jistě konstatovat, že drtivá většina případů přechovávání drog pro sebe budou případy pachatelů přechovávajících drogy za účelem okamžité nebo pozdější konzumace, nelze vyloučit ani dlouhodobé předzásobením drogou.

Znak spotřební držby nebo motiv držby za účelem konzumace však tato skutková podstata neobsahuje (srovnej).¹⁴³⁾ Z toho důvodu nelze vyloučit ani nepovolené přechovávání omamné nebo psychotropní látky nebo jedu z důvodů **sběratelských** nebo z důvodu, kdy momentálně není tato látka určena pro jiného a není zahrnuta zaviněním objektivní stránka podle § 187 odst. TrZ, pachatel však rozhodně nemá v úmyslu látku konzumovat. Dokonce si lze představit i situaci, že motivací je držba za účelem aplikace zvířeti nebo za účelem jiného kriminálního jednání např. spáchání trestného činu vraždy otravou (zejména jed). V posledně jmenovaném případě by bylo možno uvažovat o kvalifikaci ve smyslu „pro jiného“. Nejedná se jistě o případ nikterak běžný, spíše hypotetický.

V této práci je tento případ uveden především z důvodu akcentu na skutečnost, že pokud toto ustanovení vyložíme ve světle objektu, k jehož ochraně směřuje zájem na ochraně společnosti a lidí proti **možnému ohrožení, které vyplývá z nekontrolovaného a neodborného nakládání s drogami a jedy**, tak můžeme dovodit, že § 187a a jeho termín „větší než malé množství“ nemusí mít nutně podle svého znění na mysli hranici konzumentské držby, ale může se jednat i o hranici, kdy toto množství látky je schopno ohrozit zdraví nebo život pravděpodobně nejméně sedmi lidí.

Nejméně sedmi z důvodu, že trestný čin *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a odst. TrZ* je ohrožovacím deliktem, jenž je součástí hlavy IV. trestního zákona stmelující trestné činy obecně nebezpečné. Klíčovým pojmem této hlavy je pojem obecného nebezpečí, s nímž operuje i skutková podstata trestného činu *obecného ohrožení podle § 179 odst. 1 TrZ*. Podle ustálené judikatury je právě ohrožení minimálně sedmi lidí počet nezbytný ke vzniku obecného nebezpečí a tedy ke vzniku kriminální situace.

Interpretaci pojmu přechovávání určitého množství drogy jako konzumentské držby zcela jistě nesvědčí ani pojem jedu obsažený po boku omamných a psychotropních látek v rámci této skutkové podstaty. Stanovení konzumentské držby u jedu nezní rovněž příliš přesvědčivě. Jedinou společnou vlastností, kterou nelze upírat omamným nebo psychotropním látkám ve vztahu k jedu, je skutečnost, že stejně jako užívání drog není kriminalizováno, není kriminalizována rovněž ani sebevražda.

Pro příklady promyšlenější formy skutkové podstaty nemusíme jít geograficky příliš daleko. Nutno přiznat, že Slovenská republika se v oblasti právní úpravy drogových deliktů vydala po rozpadu federace poněkud přehlednější cestou a její stávající právní úprava je beze sporu jasnější. Ve Slovenské republice platí až do dnes v zásadě identický trestní kodex jako v České republice s výhradou změn učiněných po rozpadu federace. Jedná se o *zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon, v znení neskorších predpisov*.

V případě přechovávání drog obsahuje slovenský trestní zákon v ustanovení § 89 odst. 12 výkladové pravidlo, které definuje klíčový pojem nemající bohužel dnes v české legislativě ekvivalent: „*přechovávání omamných, psychotropních látek, jedu nebo prekursoru pro vlastní potřebu*“. Toto ustanovení zní v původním znění takto:

„*Prechovávaním omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekursora pre vlastnú potrebu sa rozumie mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor v množstve, ktoré zodpovedá najviac obvykle jednorazovej dávke na použitie, a to pre osobnú spotrebu.*“

Tento výklad uplatníme při aplikaci obdobného ustanovení našeho § 187a TrZ, které je ve slovenském trestním kodexu obsaženo v ustanovení § 186 znějící:

¹⁴³⁾ Kloučková, S., Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a trestního zákona, in: Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 243.

„Kto neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo prepadnutím vecí.“

Pro úplnost je možné snad jen ocitovat základní skutkovou podstatu ekvivalentu našeho trestného činu podle § 187 odst. 1 TrZ, ve které můžeme indikovat opět mnohem zdařilejší definici znaku přechovávání. Zde zmíněné přechovávání je totiž formulováno obecně, bez nutnosti prokazovat splnění podmínky – „pro jiného“. Z takové konstrukce skutkové podstaty je nepochybně mnohem jasnější a zřetelnější, že výše uvedené ustanovení § 186 je privilegovaným vůči § 187, neboť naprosto výslovně hovoří o osobní jednorázové dávce za účelem osobní spotřeby.

„§ 187

(1) Kto neoprávnene omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor

- a) vyrobí, vyvezie, dovezie alebo prevezie,
- b) kúpi, vymení alebo inak zadováži,
- c) predá alebo inak sprostredkuje, alebo
- d) prechováva po akúkoľvek dobu,

potresce sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov alebo prepadnutím majetku, alebo peňažným trestom, alebo prepadnutím vecí.“

7.5.3.3 Větší než malé množství

Zákonný znak množství látky větší než malé není v zákoně a ani jiném právním předpise blíže vymezen. Jelínek k tomu uvádí: „Zákonodárce poněkud rezignoval na potřebu stanovit podmínky trestní odpovědnosti přímo v zákoně.“¹⁴⁴)

Jedná se o zcela nový termín, který doposud trestní kodex nereglementoval. Rovněž ustanovení § 187 odst. 1 TrZ žádnou množství hranici pro spáchání trestného činu ve formě přechovávání pro jiného neobsahuje. Trestní zákon tedy stanovení množství většího než malého ponechává na judikatuře. Vzhledem k počtu látek, které jsou příslušným právním předpisem považovány za omamné nebo psychotropní látky nebo jedy, bude stanovení množství nikoli malého u každé takové látky dlouhodobou záležitostí.

Ke stanovení množství většího než malého formou judikatury uvádí reprezentant justice Fastner: „nejméně sympatické by mi bylo stanovení tohoto množství judikaturou, neboť, jak jsem již v úvodu zmínil, nejde o otázku právní, nýbrž odbornou, kterou by měli řešit experti z příslušných neprávních oborů (psychiatri, toxikologové), nikoli soud.“¹⁴⁵)

Jak ale toto množství stanovit? Právě tato otázka je tou nejčastěji pokládanou v souvislosti s debaty o trestněprávní úpravě drogové problematiky. Odpověď na ni doposud není jednoznačná, což lze ilustrovat i následně uvedenými odbornými závěry a judikaturou.

Například trestní kolegium Nejvyššího soudu ve svém stanovisku č. 46/00 Sb. rozh. tr. uvádí, že se jedná o množství, které vícenásobně – podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek – převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta. Při posuzování otázky, zda je naplněn tento zákonný znak, pak dle názoru trestního kolegia nelze činit rozdíl mezi prvokonzumentem a uživatelem v pokročilém stadiu závislosti. Musí jít o množství větší než jedna potřebná dávka pro uživatele, neboť držení jedné dávky před jejím použitím není přechováváním, ale jen spotřební držbou, čímž bychom postihovali nikoliv přechovávání drogy, ale její konzumaci.

Jelínek definuje toto množství identicky jako výše uvedené trestní kolegium, a to následujícím způsobem: „Za množství větší než malé bude třeba považovat takové množství, které bude přesahovat jednu dávku drogy pro vlastní potřebu. V případě, že by se jednalo o množství odpovídající jedné dávce drogy pro vlastní potřebu, jednalo by se o trestní postih nikoli přechovávání drog, ale o trestní postih konzumace drog.“

¹⁴⁴) Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003 s. 113.

¹⁴⁵) Fastner, J., Ještě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák. in: Trestní právo, 1999, č. 11, s. 9.

V každém případě půjde o takové množství drogy, které je schopné v daném případě a u dané osoby ohrozit její zdraví nebo život. V úvahu bude třeba brát prokazatelné, okamžité, krátkodobé škodlivé působení drogy, nikoli dlouhodobý nepříznivý vliv drogy. Rozhodnou nebude hmotnost přechovávané látky, ale množství drogy v látce obsažené.¹⁴⁶⁾ Jelínek dále požaduje přísně individuální posouzení konkrétního případu, a to vzhledem ke stupni závislosti, způsobu aplikace apod.

Kloučková zaujímá toto stanovisko: „Hodnoty návykových látek, které by odpovídaly množství většímu než malému, by měly být voleny tak, aby se jednalo o množství, která odpovídají více než jedné dávce, avšak která již mohou vážně ohrozit lidské zdraví. Tyto hodnoty by měly být uvedeny v gramech a vztahovat se k čisté látce obsažené v zajištěném vzorku omamné nebo psychotropní látky.“¹⁴⁷⁾

Chmelík u trestného činu podle § 187a odst. 1 TrZ hovoří o množství drogy, které je způsobitelné vážně ohrozit zdraví nebo život.¹⁴⁸⁾ Růžička se domnívá, že se musí jednat o množství, které představuje zvýšené nebezpečí pro zdraví nebo život člověka.¹⁴⁹⁾ K tomuto vymezení se přiklání i další autoři.¹⁵⁰⁾

Fastner připomíná, že existuje velký rozpor a polemika o tom, zda toto zvýšené ohrožení zdraví nebo života je třeba vztáhnout na člověka obecně nebo konkrétní osobu přechovávající drogu, u které by bylo třeba vždy zkoumat znalcem stupeň závislosti a s tím potřebné velikosti účinné dávky. Připomíná, že případná relace ke konkrétní osobě by ve svém důsledku znamenala, že o čím závislejšího toxikomana by se jednalo, tím by toto množství bylo vyšší. Respektive experimentátor s drogou či začínající konzument by byl trestně odpovědný již při přechovávání množství drogy mnohonásobně nižšího než na drogách závislý toxikoman, například tedy i dealer, jemuž se nepodařilo prokázat přechovávání drogy pro jiného.

„Takové řešení představující nižší práh trestní odpovědnosti u začátečníků oproti recidivistům, jde přímo proti základním zásadám trestání v demokratické společnosti a je v rozporu též s ústavním principem rovnosti občanů před zákonem (čl. 1 Listiny základních práv a svobod).“¹⁵¹⁾

Fastner se dále přiklání k pevnému stanovení většího než malého množství drogy, a to nejlépe podzákonnou normou, neboť konstatuje, že v případě stanovení individuální formou by o trestní odpovědnosti rozhodoval znalec na rozdíl od soudu, který jediný je nadán touto kompetencí podle článku 90 Ústavy. Opačný názor lze vysledovat u kolektivu autorů Sotolář, Šámal, Púry a další.¹⁵²⁾

Podle Fastnera přicházejí v úvahu čtyři možnosti stanovení množství pevnou formou. Stanovit formou přílohy zákona (trestní zákon nebo ZNL), nařízením vlády – tuto variantu považuje aktuálně za nejschůdnější, vyhláškou příslušného ministerstva – tuto variantu považuje za obecně optimální (rakouská praxe) nebo judikaturou. Výše zmíněné nařízení vlády je totiž vláda oprávněna vydat podle čl. 78 Ústavy bez speciálního zmocnění, pokud je vydáno k provedení zákona a v jeho mezích.

K preferenci stanovení množství látky formou ministerské vyhlášky se vyslovili další autoři, např. Kloučková. „Pro zajištění větší právní jistoty by však bylo vhodnější, aby hraniční množství uvedená v § 187a odst. 1, odst. 2 TrZ byla stanovena právním předpisem, jako je tomu např. v Rakousku, kde zákon č. 112/1997 rakouské sbírky zákonů odkazuje na vyhlášky Spolkové ministryně práce, zdravotnictví a sociálních věcí o spodních hranicích většího množství (hraničním množství) omamných a psychotropních látek č. 374/1997 a č. 375/1997 rakouské sbírky zákonů, které nabyly účinnosti 1. 1. 1998.“¹⁵³⁾

S absencí legálního vymezení tohoto množství, které v podstatě tvoří klíčovou **hranici mezi trestným**

¹⁴⁶⁾ Jelínek, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003 s. 112.

¹⁴⁷⁾ Kloučková, S., Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a trestního zákona, in: Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 243.

¹⁴⁸⁾ Chmelík, J., a kol., Drogová kriminalita, Úřad pro vyšetřování pro Českou republiku, Ministerstvo vnitra, Praha 1999, s. 37.

¹⁴⁹⁾ Růžička, M., K problematice trestného činu ... podle ustanovení § 187a trestního zákona, in: Trestní právo, 1999, č. 6.

¹⁵⁰⁾ Fastner, J., Ještě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák., in: Trestní právo, 1999, č. 11, s. 7.

¹⁵¹⁾ Fastner, J., Ještě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák., in: Trestní právo, 1999, č. 11, s. 8.

¹⁵²⁾ Kolektiv autorů, Povaha problému zneužívání drog v mezinárodních souvislostech, in: Trestní právo, 2000, č. 5, s. 12.

¹⁵³⁾ Kloučková, S., Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a trestního zákona, in: Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 245.

činem a přestupkem, se vyrovnává aplikační praxe jen velmi složitě, a lze říci, že se s ním doposud odpovídajícím způsobem ani nevyrovnala. Praxí bylo učiněno několik pokusů o jeho vymezení, ať už na straně metodických pokynů orgánů činných v trestním řízení (policie a státní zastupitelství), tak i na straně justice formou judikatury.

Prvním pokusem v rámci sjednocování praxe při výkladu ustanovení § 187a, a to konkrétně na nejnižší úrovni orgánů činných v trestním řízení byl pokyn Policejního prezidenta č. 39/1998 ze dne 9.12.1998, který byl pokusem stanovit orientační hodnoty množství „většího než malého“ u základních druhů omamných a psychotropních látek, vyskytujících se na českém drogovém trhu (viz příloha 12.13). Ve snaze umožnit základní orientaci v této složité problematice upravil pokyn postup příslušníků Policie ČR při odhalování protiprávních jednání souvisejících s toxikomanií. Orientační tabulka přiložená k tomuto závaznému pokynu pak stanovila hodnoty malého množství omamných a psychotropních látek.

Tato tabulka vycházela z určitého průměru minimálního množství drogy určeného pro vlastní potřebu v některých evropských státech. Pokyn policejního prezidenta má obecně povahu pouze interního metodického předpisu Policie ČR. Z této povahy pochopitelně vyplývá i jeho závaznost pro adresáty mimo policii, i když i otázka závaznosti pro samotné příslušníky policie v kontrastu k zákonné dikci není rovněž striktní záležitostí. Nelze však podceňovat dopady jakéhokoli takového pokynu Policejního prezidenta, neboť často je tento předpis bohužel jediným normativním nástrojem policisty ve výkonu, který opravdu důvěrně zná.

Např. Růžička ve vztahu k tomuto pokynu a s důrazem na možnost rigidního stanovení množství hranic bez zvážení konkrétních okolností případu – stupeň závislosti, druh a účinnost látky – konstatuje následující (srov. výše).

„Jsou proto odmítány jakékoli pokusy stanovit toto množství tabulkami, jak se např. stalo závazným pokynem policejního prezidenta ze dne 9.12. 1998, kterým se upravuje postup příslušníků policie České republiky při odhalování protiprávních jednání souvisejících s toxikomanií. Tabulky vycházejí z jakéhosi aritmetického průměru mezi pojetím minimálního množství drog určeného pro vlastní potřebu v některých evropských státech, zejména SRN a Itálii, a postrádají individuální přístup.“¹⁵⁴⁾

Podle dostupných informací byl tento předpis již zrušen, neboť následně uvedený pokyn Nejvyšší státní zástupkyně je v současné době využíván i Policií ČR. V praxi se totiž jeví jako přesnější a komplexnější.

7.5.3.4 Pokyn Nejvyšší státní zástupkyně č. 6/2000 Sbírký pokynů obecné povahy

S ohledem na problémy v aplikaci ustanovení § 187a TrZ vydala Nejvyšší státní zástupkyně ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, dne 27. dubna 2000 pokyn obecné povahy č. 6/2000 Sbírký pokynů obecné povahy NSZ, jímž se upravují podrobnosti postupu státních zastupitelství při postihu trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a TrZ. Tento pokyn nabyl účinnosti dnem 1. května 2000. Změněn by prozatím jednou, a to pokynem obecné povahy č. 13/2001 ze dne 13. prosince 2001, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2002.

V tomto pokynu se pokusila Nejvyšší státní zástupkyně vymezit především tzv. „větší než malé množství“ u vybraných, nejčastěji zneužívaných drog, jakožto znak skutkové podstaty specifikovaný v ustanovení § 187a odst. 1 TrZ. Dále vymezila i znak „ve větším rozsahu“ uvedený v kvalifikované skutkové podstatě trestného činu podle § 187a odst. 1, 2 TrZ. V rámci jeho zpracování bylo podle dostupných informací se vycházelo z mezinárodních zkušeností i medicínských hledisek. Oba tyto termíny jsou vymezeny formou tabulky, která tvoří přílohu pokynu (srov. přílohu č. 12.14).

Tento pokyn je poměrně známým především touto tabulkou stanovující množství hodnoty drog. Málo se však zdůrazňuje, že obsahuje kromě stanovení legálních množství, ke kterým musí přihlídnout státní zástupce při posuzování znaku skutkové podstaty, dále i jiné povinnosti směřující do praxe státních zástupců na úseku drogové kriminality. Po jejich analýze jednoznačně vyplývá, že výše uve-

¹⁵⁴⁾ Růžička, M., K problematice trestného činu ... podle ustanovení § 187a trestního zákona, in: Trestní právo, 1999, č. 6, s. 11.

dená **obava z přepínání represe vůči závislým osobám, jež provázela přejetí novely trestního zákona, se ukázala lichou**, alespoň tedy pokud se jedná o reálný postup orgánů veřejné žaloby.

Při posuzování osoby obviněného z hlediska podmínek trestní odpovědnosti u osob, které zneužívají omamné nebo psychotropní látky či jedy, se musí státní zástupce vždy vypořádat s otázkou zmenšené přičetnosti (§ 25, § 32 TrZ.). K tomu uloží policejnímu orgánu vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, popřípadě psychologie.

V souvislosti s ukládáním trestů a ochranných opatření stanoví tento pokyn **přednostní uplatnění alternativních možností** trestního postihu, zejména v následujících ohledech. Obecně má mít státní zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a při navrhování trestů a ochranných opatření ve věcech trestných činů podle § 187a TrZ obzvláště na zřeteli **podpůrnou úlohu trestní represe**.

Pokud jsou splněny zákonné podmínky, měl by státní zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení věc **podmíněně zastavit trestní stíhání** (§ 307 TrŘ.) či zabezpečit zjištění nezbytných podkladů pro případné pozdější uplatnění **podmíněného upuštění od potrestání s dohledem** (§ 26 TrZ), **podmíněného odsouzení s dohledem** (§ 60 a § 60b TrZ), popřípadě **upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení** (§ 25 TrZ).

V řízení před soudem by měl státní zástupce dále svými návrhy a účastí u hlavního líčení zajistit, aby při projednání věci před soudem byly provedeny také veškeré důkazy důležité pro případné uplatnění výše uvedených odklonů.

Obdobně jako u výše analyzovaného pokynu policejního prezidenta je nutné zdůraznit, že pokyn Nejvyšší státní zástupkyně není a ani nemůže být závazným pro soudce, neboť dle čl. 90 Ústavy je pouze soud legitimován rozhodovat o vině a trestu za trestné činy a je při tom podle čl. 95 Ústavy vázán pouze zákonem nebo mezinárodní smlouvou. Množství v něm uvedená jsou tedy pro praxi pouze orientační.

Tomuto pokynu však **nelze upřít relevanci a váhu, kterou velmi významně ovlivňuje praxi**, neboť orgány činné v přípravném trestním řízení z něj zpravidla vycházejí. Dokonce i soudy v rámci své rozhodovací praxe se k hodnotám v něm obsaženým často přiklánějí, i když samozřejmě nikoli přímo, neboť se nejedná o obecně závazný předpis a bude vždy o jeho obsahu nutno provést důkaz (např. Nejvyšší soud ČR dne 12.7. 2000, Pramen 4 Tz 142/2000).

Stanovení hranice trestní odpovědnosti touto formou jistě nelze obecně považovat za dostatečné. Nutno však říci, že **pouze díky jeho existenci odstranila praxe část problémů souvisejících s vážně formulovanou skutkovou podstatou**. Legitimní stanovení hranic jednotlivých množství látek a apel na užívání alternativních postupů v duchu mezinárodních závazků lze považovat za správný postup, a to i přes skutečnost, že v podstatě dokazuje alibismus českého zákonodárského sboru.

7.5.3.5 Větší než malé množství a judikatura

Samotná soudní praxe zaujala k výkladu pojmu „větší než malé množství“ či „větší rozsah“ následující pozici. Například Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 16. února 2000 konstatoval k pojmu **malé množství**:

„Malé množství omamných a psychotropních látek ve smyslu § 187a tr. zák. lze vymezit tak, že se tím rozumí individuálně určená denní dávka omamné nebo psychotropní látky v množství obvyklém pro konkrétní osobu užívající tyto látky, která odpovídá stupni její závislosti na těchto látkách, aniž je způsobila vážně ohrozit zdraví nebo život této osoby.“¹⁵⁵⁾

O pět měsíců později dne 12. července 2000 zaujal ve svém rozsudku Nejvyšší soud České republiky, již konkrétně k pojmu „větší než malé množství“ tento výklad:

„Za množství větší než malé ve smyslu § 187a odst. 1 trestního zákona je třeba považovat takové množství omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých dávek pětinašobně až desetinásobně převyšuje běžnou jednorázovou dávku průměrného konzumenta.“¹⁵⁶⁾

¹⁵⁵⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR - Rt 13/2000.

¹⁵⁶⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.7. 2000 - 4 Tz 142/2000.

Další názor k výkladu množství většího než malého zaujal v roce 2000 Krajský soud v Českých Budějovicích

„Za množství větší než malé ve smyslu § 187a odst. 1 tr. zák. je třeba považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které vícenásobně, podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta (v případě metamfetaminu-base /pervitinu/ desetinásobně). Při posuzování otázky, zda je naplněn tento zákonný znak, nelze činit rozdíl mezi prvokonzumentem a uživatelem těchto látek v pokročilém stadiu závislosti.

Musí však jít o držení takové látky v množství převyšujícím dávku potřebnou pro držitele (podle stupně jeho závislosti), neboť držení jen jedné dávky konzumentem drog před jejím použitím není přechováváním, ale jen tzv. spotřební držbou, byť by šlo o množství jinak splňující znak množství větší než malé.“¹⁵⁷⁾

Závěrem lze konstatovat, že autor této práce pohlíží na formulaci této skutkové podstaty velmi kriticky stejně tak jako na její následnou aplikaci, která je však dána právě především nevhodně vyjádřenými legálními znaky, zejména znakem „množství větší než malé“.

Jako vhodnější se jeví zakotvit obecnou trestnost přechovávání drogy a zároveň reglementovat rozličná opatření ve formě odklonů a jiných alternativních postupů vůči experimentátorům a závislým osobám. Snaha rozlišit jednání těchto skupin pachatelů od dealerů hmotně právní formou není nejšťastnějším řešením. Je to přístup disharmonický s mezinárodními závazky, kontradiktorní vůči zobecněné praxi evropských zemí, přístup pro orgány činné v trestním řízení složitější a přístup privilegující paradoxně spíše výše zmíněné dealery, a nikoli pachatele méně závažných forem jednání, které často není nutné ani kriminalizovat (srov. následující kapitolu).

7.5.4 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 187a odst. 1, 2 TrZ

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187a odst. 1, 2 TrZ byla do rámce trestního kodexu zařazena současně se skutkovou podstatou základní. Jak již bylo výše zmíněno u trestného činu podle § 187 odst. 1 TrZ, kvalifikované skutkové podstaty představují vždy závažnější formu jednání specifikovaného skutkovou podstatou základní.

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby presumovanou tímto ustanovením je, že pachatel bez povolení přechovával omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém a tohoto **kriminálního jednání se dopustil ve větším rozsahu**. Za takové jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody ve výši jeden rok až pět let.

Nejvyšší soud ČR ve svém, již výše citovaném rozsudku ze dne 12.července 2000 (Pramen 4 Tz 142/2000), dal pojmu „ve větším rozsahu“ následující výklad.

„Větší rozsah“ vyjadřuje kvantitativní i kvalitativní hledisko při přechovávání omamné nebo psychotropní látky anebo jedu jako celku, nikoliv jen množství takové látky, i když to bude z hlediska naplnění této okolnosti podmiňující použití trestní sazby nepochybně zásadní. Výkladové pravidlo uvedené v ustanovení § 89 odst. 11 tr. zák. zde nelze pro stanovení „většího rozsahu“ použít, neboť zde nejde o finanční vyjádření přechovávané látky, které však může mít podpůrný význam. Mimo množství přechovávané látky nebo jedu, které by mělo značně přesáhnout běžnou potřebu pachatele, je třeba při zvažování této okolnosti podmiňující použití výše trestní sazby hodnotit i druh a kvalitu takové látky, délku jejího přechovávání, skutečnost, zda pachatel požívá či jinak užívá takové látky pravidelně nebo jen občas, velikost obvykle zneužívané dávky pachatelem apod.

U drogově značně závislého pachatele, u něhož jednorázová dávka mnohonásobně převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta drog, nebude možno vzhledem k § 88 odst. 1 TrZ přihlídnout pro naplnění kvantitativního hlediska znaku „ve větším rozsahu“ k hmotnosti 10 g metamfetaminu, neboť u takto drogově závislé osoby uvedené množství drogy podstatně nezvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost.

V obecné rovině lze v případě pojmu „ve větším rozsahu“ odkázat na výše uvedenou analýzu ustanovení § 187 odst. 1, 2 písm. a) TrZ, kde je tento znak důkladně analyzován.

¹⁵⁷⁾ Pramen Rt 46/2000 4 To 23/20 (Sb.s.r. 2000, 8: 466).

7.5.5 Základní skutková podstata podle ustanovení § 188 odst. 1 TrZ

Základní skutková podstata trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 188 odst. 1 TrZ* zahrnuje v současné době kriminalizaci neoprávněného jednání ve formě výroby, opatření sobě nebo jinému anebo přechovávání předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu.

V případě naplnění znaků základní skutkové podstaty může být pachatel postižen trestem odnětí svobody na **jeden rok až pět let** nebo **zákazem činnosti** nebo **peněžitým trestem** nebo **propadnutím věci**. K vývoji základní skutkové podstaty (srov. přílohu č. 12.4). Nepřekážení tohoto trestného činu je podle ustanovení § 167 TrZ trestné.

Z hlediska vztahu trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 188 odst. 1 TrZ k trestnému činu podle § 187 odst. 1 TrZ zaujala judikatura v roce 2004 následující stanovisko.

„Opatření (vyrobení, přechovávání) předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky je trestným činem nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 188 TrZ, který je ve vztahu k trestnému činu podle § 187 TrZ subsidiární. Pokud si pachatel opatří takový předmět v úmyslu uvedené látky vyrábět, má přednost použití primárního ustanovení o přípravě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek podle § 7 odst. 1, § 187 odst. 2 až 4 TrZ. Protože příprava k trestnému činu je úmyslné jednání a je trestná jen u zvláště závažných trestných činů obsažených v ustanovení § 41 odst. 2 TrZ, musí se tento úmysl vztahovat i k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby tohoto trestného činu.“¹⁵⁸⁾

K výkladu pojmů *vyrobí, opatří, přechovává* srov. výše uvedený výklad k ustanovení § 187 odst. 1 TrZ. Nutné je však zdůraznit, že trestný čin podle § 188 odst. 1 TrZ kriminalizuje opatření definovaného předmětu pro jiného i pro sebe. Obdobně k pojmům: omamná nebo psychotropní látka, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, jed.

Objekt trestného činu *nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů* podle ustanovení § 188 odst. 1 TrZ je identický jako objekt podle ustanovení § 187 odst. 1 TrZ. Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje úmysl a tento úmyslný ohrožovací trestný čin je dokonán již vyroběním, opatřením sobě či jinému, nebo přechováváním předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku takovou látku obsahujícího, nebo jedu.

Z hlediska subjektivní stránky musí být takový předmět přímo určen k nedovolené výrobě. Po novele tohoto ustanovení provedené v roce 1990 již nepostačí, aby takový předmět byl jen způsobilý k nedovolené výrobě definovaných látek. Této interpretaci svědčí i judikát Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2001.¹⁵⁹⁾

„Právě gramatický výklad slov „předmět určený“ je zcela jednoznačný, neumožňující výklad, že pachatelé sice věděli o jisté možnosti použití předmětné látky k výrobě omamných či psychotropních látek, ale spoléhali či si mysleli, že bude užita k jiným účelům. Zákonem č. 175/1990 Sb. byl novelizován trestní zákon mimo jiné právě v § 188 tr. zák., kde na místo termínu „předmět způsobilý k nedovolené výrobě omamných prostředků nebo jedů“ byl užit termín „předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky nebo jedu“. Právě předchozí zákonná úprava umožňovala termínem „předmět způsobilý“ rozlišit případy právní kvalifikace podle § 188 tr. zák. (úmyslné zavinění pachatelů zahrnovalo pouze způsobilost předmětu ke škodlivému účelu) a jako přípravy podle § 7 tr. zák. k trestnému činu podle § 187 tr. zák. (úmyslné zavinění pachatelů zahrnovalo určenost předmětu ke škodlivému účelu). Jedním ze základních cílů zák. č. 175/1990 Sb. bylo zúžit podmínky trestnosti. Právě k takovému cíli zřejmě směřovala novela § 188 tr. zák., která vyloučila trestnost pachatelů, u nichž úmyslné zavinění nezahrnovalo určenost předmětu ke škodlivému účelu, přičemž při prokázání takového zavinění se jednalo o trestný čin podle § 188 tr. zák.“

Podle komentáře k trestnímu zákonu je nezbytné předmětem určeným k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku takovou látku obsahujícího nebo jedu rozumět „nejen

¹⁵⁸⁾ Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek č. 19/2004.

¹⁵⁹⁾ Pramen: 4 Tz 220/2001.

*přístroje, jiná zařízení a jejich součásti, ale i suroviny, které jsou podle své povahy způsobitelné a zároveň určené k takové výrobě. Nemusí jít však o předměty výlučně určené k takové výrobě.*¹⁶⁰⁾

Problematickým na této skutkové podstatě, či spíše na systému kriminalizace komplexu drogové problematiky je fakt, že obecně kriminalizuje opatření předmětu určeného k nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, pokud je tak činěno pro jiného i pro sebe. Opatření si takových již hotových – vyrobených látek pro sebe naopak trestné není. Důvodem této dekriminalizace je pravděpodobně nezájem kriminalizovat uživatele drog a opatrování drogy. V případě jedu je to však značně diskutabilní.

7.5.6 Rozbor kvalifikované skutkové podstaty podle ustanovení § 188 odst. 1, 2 TrZ

Jediná kvalifikovaná skutková podstata upravená v ustanovení § 188 odst. 1, 2 TrZ je naplněna, pokud se pachatel dopustí jednání podle § 188 odst. 1 TrZ **ve větším rozsahu** (§ 188 odst. 1,2 písm. a) TrZ) nebo **vůči osobě mladší než osmnáct let** (§ 188 odst. 1,2 písm. b) TrZ) nebo získá-li takovým činem značný prospěch (§ 188 odst. 1,2 písm. c) TrZ). Za takové jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody ve výši **dvě léta až deset let**.

K výkladu těchto okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby je možné odkázat na výklad obsažený v rámci rozboru skutkové podstaty trestného činu podle § 187 odst. 1, 2, 3 TrZ.

7.6 Trestný čin šíření toxikomanie

Druhým trestným činem, který řadíme mezi tzv. drogové delikty, je trestný čin *šíření toxikomanie* specifikovaný ustanovením § 188a odst. 1 TrZ a obsahující v současné době jednu kvalifikovanou skutkovou podstatu. Tento trestný čin spočívá v jednání pachatele, který **svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu** nebo ho v tom **podporuje** a nebo zneužívání takové látky jinak **podněcuje** nebo **šíří**.

„Ustanovení § 188a tr. zák. o trestném činu šíření toxikomanie je novou skutkovou podstatou, zakotvenou novelou trestního zákona z roku 1990. Zdůrazňuje se jí společenská nebezpečnost forem jednání uvedených v odstavci prvním.“

Zakotvení této skutkové podstaty do rámce trestního zákona bylo počátkem devadesátých let vedeno především záměrem kriminalizovat jednání ve formě účastenství na zneužívání některých návykových látek ve smyslu ustanovení § 10 TrZ. Současné české trestní právo dříve nekriminalizovalo a ani nekriminalizuje samotné zneužívání návykových látek. Z toho důvodu bylo tedy nezbytné tuto situaci řešit samostatnou skutkovou podstatou, neboť z hlediska zásady akcesority účastenství na trestném činu není možné účastníka na zneužívání návykové látky kriminalizovat, pokud není kriminalizováno i samotné jednání konzumenta.

„Při svádění a podporování jde v podstatě o jednání podobné návodu a pomoci ve smyslu § 10 odst. 2 písm. b), c), i když vzhledem k tomu, že osoba, která sama požívá návykové látky, se nedopouští trestného činu, nemůže jít o formu účastenství ve smyslu citovaného ustanovení, ale jedná se o přímé pachatelství trestného činu podle § 188a, zcela nezávislé na příp. pachatelství jiné osoby.“¹⁶¹⁾

Obdobné vyjádření lze najít i u Jelínka v poznámkovém vydání trestního zákona. *„Vzhledem k tomu, že samotné požívání návykových látek je beztrestné, není možné trestně stíhat ani účastenství na něm podle § 10 tr. zák. (organizování, návod, pomoc). Řešení bylo nalezeno ve vytvoření nové skutkové podstaty podle § 188a tr. zák.“¹⁶²⁾*

O legitimitě zakotvení nového drogového deliktu do rámce trestního zákona napoví i rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. ledna 2001¹⁶³⁾ řešící možný souběh drogových deliktů podle

¹⁶⁰⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu - II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1166.

¹⁶¹⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu - II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1167.

¹⁶²⁾ Jelínek, J., Sovák, Z., Trestní zákon a trestní řád - poznámkové vydání s judikaturou, 20. aktualizované vydání, Praha 2004, s. 195.

¹⁶³⁾ Rozsudek 10 To 194/2000.

§ 187 TrZ s trestným činem šíření toxikomanie podle § 188a TrZ, popřípadě s trestným činem ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. b) TrZ.

„I. Jednání uvedená v § 188a tr. zák. a v § 187 tr. zák. jsou navzájem v poměru subsidiarity, když primárním ustanovením je ustanovení § 187 tr. zák., a to zejména v případě, kdy pachatel svým jednáním nejen vzbudí u poškozených zájem o konzumaci omamných prostředků, nýbrž své jednání dále rozvede tak, že naplní skutkovou podstatu trestného činu dle § 187 tr. zák.“

II. Pokud by však šlo ze strany pachatele o naplnění skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie dle § 188a formou neadresného podněcování (kupř. tiskem či jinými sdělovacími prostředky), přicházelo by v úvahu naplnění obou skutkových podstat. (tedy jednočinným souběhem).

III. Souběh trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 tr. zák. a ohrožování mravní výchovy mládeže podle § 217 písm. b) tr. zák. je možný.“

Judikatura dále k poměru trestných činů podle § 187 odst. 1 TrZ a § 188a odst. 1 TrZ vyjádřila následující.

„Trestný čin šíření toxikomanie podle § 188a TrZ je v poměru subsidiarity k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ. Jejich jednočinný souběh je vyloučen. Proto se skutek, který by vykazoval znaky obou uvedených trestných činů, posoudí jen jako trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ.“¹⁶⁴⁾

Zajímavým tématem k diskusi v souvislosti s interpretací skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie se může jevit relace tohoto ustanovení vůči čl. 17 Listiny základních práv a svobod. Článek 17 LPS upravuje svobodu **projevu a právo na šíření informací**. Podle odstavce čtvrtého zmíněného článku lze svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace omezit pouze zákonem, a za předpokladu, že se jedná o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

Rovněž tak Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod (Úmluva) stanoví, že podle ustanovení článku 10 Úmluvy má každý právo na svobodu projevu. Pojem svobody projevu je poměrně intenzivně rozvinut v rámci judikatury Evropské komise pro lidská práva a Evropského soudu pro lidská práva.

Evropský soud pro lidská práva s odvoláním na své rozsudky týkající se článku 10 Úmluvy konstatoval, že lze z jeho judikatury odvodit některé obecné principy.

„Svoboda projevu je jedním z hlavních základů demokratické společnosti; s omezením vyplývajícím z článku 10 § 2 se vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou přijímány příznivě nebo pokládány za neškodné nebo je k nim zaujímán lhostejný postoj, ale i na takové „informace“ nebo „myšlenky“, které urážejí, šokují, zneklidňují. Svoboda projevu tak, jak je vymezena v článku 10, podléhá radě výjimek, které je třeba vykládat zúženě, a nezbytnost každého omezení musí být přesvědčivě dokázána.“¹⁶⁵⁾

Skutková podstata trestného činu šíření toxikomanie však bohužel budí pozornost i svoji vysoce vágně formulovanou dikcí, např. „**jinak podněcuje nebo šíří**“.

Z hlediska již výše zmíněné praxe Evropského soudu pro lidská práva a ve vztahu k formulaci skutkových podstat je možné uvést následující názor aplikující jednou za základních zásad soudobého trestního práva: „**nullum crimen sine lege**“. V rámci interpretace této zásady vyjádřené článkem 7 Úmluvy dospěl soud k následujícímu závěru:

„Článek 7 §1 se neomezuje pouze na zákaz retrospektivní aplikace trestního zákona v neprospěch obžalovaného. Toto ustanovení rovněž zakotvuje v obecné rovině princip, podle něhož pouze zákon může definovat trestný čin a nařizovat trest (nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege), jakož i princip, že trestní zákon nelze interpretovat extenzivně v neprospěch obžalovaného, například formu analogie. Z toho vyplývá, že zákon musí být jasně definován. Tato podmínka je splněna, jestliže jednotlivec může ze znění relevantního ustanovení (za případné pomoci jeho soudní interpretace) poznat, za jaké činy či opomenutí bude volán k odpovědnosti.“¹⁶⁶⁾

¹⁶⁴⁾ Soubor trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, Praha, č. 4/2004, číslo judikátu 681.

¹⁶⁵⁾ Čapek, J., Právník slovník evropské ochrany lidských práv, Praha 2002, s. 199.

¹⁶⁶⁾ Čapek, J., Právník slovník evropské ochrany lidských práv, Praha 2002, s. 119.

Jeden z autorů, kteří se ve svých pracích věnují této problematice, konstatuje ve vztahu k dikci této skutkové podstaty a její interpretaci:

„Při výkladu ustanovení § 188a trestního zákona je třeba mít na paměti, že trestněprávní pojem „příčinná souvislost“ je oproti stejnému, obecně filosofickému pojmu zúžen podle zásad umělé izolace a gradace. Jestliže někdo publikuje stať, v níž pojednává např. o konopí, rostlině s mnohostranným využitím, lze jen velmi obtížně a s násilnou logikou konstruovat příčinnou souvislost mezi publikací a růstem toxikomanie. Trestní stíhání vydavatelů se v podobných případech jeví stejně neúčelné a nepřiměřené jako hypotetické stíhání vydavatele Goethova románu „Utrpení mladého Werthera“ pro trestný čin účasti na sebevraždě podle § 230 trestního zákona.“¹⁶⁷⁾

7.6.1 Základní skutková podstata podle ustanovení § 188a odst. 1 TrZ

Zájem (objekt), k jehož ochraně slouží toto trestněprávní ustanovení lze definovat jako zájem na ochraně společnosti a jejích členů – jednotlivců proti možnému ohrožení vyplývajícimu ze zneužívání jiných návykových látek než alkoholu. Obdobně definují objekt i jiní autoři.¹⁶⁸⁾

Sankce stanovená trestním zákonem za ohrožení výše uvedeného právního statku jednáním specifikovaným základní skutkovou podstatou činí v současné době až **tři léta trestu odnětí svobody nebo zákaz činnosti nebo peněžitý trest**.

Z hlediska subjektivní stránky je trestný čin šíření toxikomanie úmyslným ohrožovacím trestným činem, který je dokonán již samotným sváděním, podporováním, podněcováním nebo šířením zneužívání jiné návykové látky než alkoholu.

Na rozdíl od předchozích skutkových podstat drogových deliktů (§ 187, § 187a, § 188) operuje tento trestný čin z hlediska regulovaných látek poněkud odlišnou definicí, a to definicí: **„jiné návykové látky než alkohol“**. Konkrétně se tedy ve smyslu ustanovení § 89 odst. 10 TrZ jedná o látky omamné, psychotropní a ostatní látky způsobily nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Detailnější informace jsou obsaženy v rámci předchozí pasáže vymezující klíčové termíny pro oblast drogových deliktů.

Dikce skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie nevyklučuje kriminalizovat ani definovaná jednání s takovými látkami, s nimiž neoprávněné nakládání nekriminalizují předchozí drogové skutkové podstaty podle ustanovení § 187, § 187a, § 188 TrZ. Jedná se například o různá ředidla, barviva, čisticí prostředky atd.

Na první pohled je tedy zřejmé, že objektivní stránka tohoto trestného činu vymezuje několik alternativních způsobů kriminálních jednání. Trestný čin je tedy možné spáchat:

- a) *sváděním jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu;*
- b) *podporováním jiného ve zneužívání jiné návykové látky než alkoholu;*
- c) *podněcováním zneužívání jiné návykové látky než alkoholu;*
- d) *šířením zneužívání jiné návykové látky než alkoholu.*

K trestní odpovědnosti pachatele není nezbytné, aby jedinec nebo osoby, kterým byl takový projev vůle adresován, jím byly skutečně ovlivněny. V této souvislosti judikoval Krajský soud v Ostravě dne 17. září 1997 ve věci mediálně známého případu spolumajitelů a jednatelů nakladatelství Votobia se sídlem v Olomouci, kteří společně nechali přeložit a vydali dílo COOKING WITH CANNABIS od autora A. Gottlieba a v době od 22. 5. 1995 do 27. 10. 1995 vydali nejméně 8581 ks zmíněné publikace v překladu s titulem „Vaříme s konopím“, v níž jsou v zájmu získání lepších prožitků z účinků produktů konopí uváděny receptury přípravy pokrmů a nápojů s marihuanou, hašišem či hašišovým olejem.

„K naplnění zákonných znaků trestného činu šíření toxikomanie podle § 188a odst. 1 tr. zák. není nutné, aby osoby, jimž je jednání pachatele popsáno v této skutkové podstatě určeno, jím byly skutečně ovlivněny.“¹⁶⁹⁾

¹⁶⁷⁾ Partyk, P., K vztahu trestného činu podle § 188a tr.z. k čl. 17 Listiny, ASPI.

¹⁶⁸⁾ Šámal, P., Půry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1167.

¹⁶⁹⁾ Rt 17/99 2 To 461/97 (Sb.s.r. 99, 3: 56).

7.6.1.1 Svádění jiného ke zneužívání...

Co je třeba rozumět jednáním ve formě svádění jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu trestní zákon blíže nevymezuje. Z dikce skutkové podstaty je však zřejmé, že z hlediska adresáta onoho „svádění“ musí jít o konkrétní osobu – jednotlivce. Toto je hlavní rozdíl mezi jednáním ve formě svádění a jednáním ve formě podněcování nebo šíření.

Podle odborné literatury¹⁷⁰⁾ a judikatury lze svádět ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu především: *přemlouváním, poučením, případně předvedením způsobu zneužívání takové látky či jinou formou vyvolání rozhodnutí o zneužívání této látky*. Rovněž tak by se dalo uvažovat o svádění ve formě *schvalování zneužívání takové látky za účelem vzbudit rozhodnutí jiné osoby takovou látku zneužívat*. Stejný pramen uvádí: „*Je možné i nepřímé svádění, při kterém pachatel svádí prostřednictvím živého nástroje.*“

7.6.1.2 Podporování jiného ve zneužívání...

Z hlediska adresáta podporování jiného ve zneužívání jiné návykové látky než alkoholu platí to samé jako u výše definovaného svádění. „*Podporování může být provedeno jak vůči osobě začínající se zneužíváním, tak i vůči osobě, která již jiné návykové látky než alkohol zneužívá, ve formě fyzické i psychické (intelektuální).*“¹⁷¹⁾

Podle odborné literatury (např. výše zmíněný komentář) a judikatury lze fyzicky podporovat jiného ve zneužívání jiné návykové látky než alkoholu především různorodou pomocí jako například opatřením takové návykové látky, finanční půjčkou na obstarání látky, zajištěním potřeb pro aplikaci látky (např. injekčních stříkaček), obstaráním bytu či místnosti pro narkomana za účelem nerušené aplikace, přivedením osoby do komunity, kde se takové látky běžně zneužívají. Takové jednání však musí být vždy zahrnuto úmyslem zneužívání takové látky podporovat. Podporovat je rovněž možné i psychickou formou jako např. poskytnutím různých rad, utvrzováním v předsevzetí zneužívat takovou látku.

Podporování lze tedy obecně definovat jako jakékoliv jednání spočívající v utvrzování stavu, kdy subjekt užívá látku, ať už formou psychické pomoci či vytváření podmínek ulehčujících zneužívání látky nebo podmínek k tomu vedoucích. Schvalování užívání látky, je-li činěno s úmyslem vzbudit rozhodnutí ji požit či požívat, je sváděním, je-li činěno s úmyslem již učiněné rozhodnutí posílit či směřuje proti rozhodnutí ji nepožít, lze kvalifikovat jako podporování. Podle autorů výše citovaného komentáře nelze za podporu jiného ve zneužívání jiné návykové látky než alkoholu považovat preventivní akce různých státních i nestátních organizací, při kterých je rozdáván zdravotnický materiál včetně injekčních stříkaček pro nitrožilní aplikaci, vysvětlovány zásady prevence u toxikomanů, poskytovány rady a poučení z hlediska hygieny a zdravotních zásad, apod. S tímto názorem lze jistě souhlasit, především z důvodu absence volní složky v oblasti subjektivní stránky trestného činu.

Na základě ustanovení § 12 odst. 2 zák. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, vydala v roce 2002 Nejvyšší státní zástupkyně Mgr. Marie Benešová k této problematice, konkrétně k možné trestní odpovědnosti při testování drogy „extáze“ nestátními organizacemi zabývajících se preventivní činností v boji proti drogám své stanovisko.¹⁷²⁾ Jedná se o velmi komplexní a detailní materiál, s jehož závěry se lze v zásadě ztotožnit.

7.6.1.3 Podněcování zneužívání

Jednání ve formě podněcování zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo jeho šíření jsou z hlediska adresátů takového jednání jednáním adresovanými vůči osobám blíže neurčeným. Obě jednání je možné spáchat jak ústním projevem, tak rovněž i tiskem nebo jiným sdělovacím prostředkem.

Podněcováním zneužívání jiné návykové látky než alkoholu je třeba rozumět projev vytvářející u blíže nespecifikovaného okruhu osob rozhodnutí nebo náladu vedoucí ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu. Může se tak stát formou ústní či písemnou. „*Podněcování se může stát přímo, nepřímo i skrytě*

¹⁷⁰⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1168.

¹⁷¹⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1168.

¹⁷²⁾ Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů, poř. č. 26/2002.

(např. *výsměšné poznámky nebo ironizování na adresu osoby, která nezneužívá takové návykové látky, apod.*). Na rozdíl od svádění zde není projev pachatele zaměřen na konkrétní osobu nebo osoby, i když i zde jeho snaha míří k vyvolání zneužívání návykových látek u těch, jimž je jeho projev určen.¹⁷³⁾

7.6.1.4 Šíření zneužívání

Posledním alternativním způsobem kriminalizovaného jednání definovaného základní skutkovou podstatou je jednání ve formě tzv. šíření zneužívání jiných návykových látek než alkoholu. Toto jednání má obdobnou povahu jako výše definované podněcování. Bude se však dít v širším rozsahu a rovněž také vůči předem neznámému počtu subjektů. Jedná se o úmyslné jednání s cílem rozšířit zneužívání takových látek.

„*Může např. jít o vyzývání osob, které látky již zneužívají, aby své postoje a návyky – tzn. drogovou kulturu – dále šířily mezi své vrstevníky apod. Může být provedeno i formou schvalování spáchání trestných činů, nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a § 188.*“¹⁷⁴⁾

7.6.2 Rozbor kvalifikované skutkové podstaty podle ustanovení § 188a odst. 1, 2 TrZ

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu šíření toxikomanie podle ustanovení § 188a odst. 1, 2 TrZ zahrnuje v současné době jednu okolnost definující sníženou věkovou hranici předmětu útoku a dále skupinu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, jež jsou charakteristické způsobem či formou šíření informací s úmyslem ohrozit objekt chráněný dotčeným ustanovením. V případě naplnění některé z těchto okolností hrozí pachateli trest ve výši **jeden rok až pět let trestu odnětí svobody**.

První okolností je jednání pachatele, který ve smyslu ustanovení § 188a odst. 1, 2 písm. a) TrZ spáchá trestný čin šíření toxikomanie vůči osobě mladší než osmnáct let. K naplnění této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby lze odkázat na shora uvedený výklad k drogovému deliktu podle § 187 odst. 1, 2 písm. b) TrZ.

Zbývajícimi okolnostmi podmiňující použití vyšší trestní sazby u trestného činu šíření toxikomanie je skupina okolností definovaných ustanovením § 188a odst. 1, 2 písm. b) TrZ. Spočívají v jednání pachatele, který se jednáním definovaného základní skutkovou podstatou dopustí **tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobným způsobem**. Tento výčet je nutno považovat za výčet demonstrativní. Z povahy těchto okolností vyplývá, že k jejich naplnění bude nezbytně zapotřebí z hlediska zavinění alespoň eventuálního úmyslu.

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu šíření toxikomanie je v aktuálním znění poměrně novou normou. V roce 2002 byla totiž výrazně modifikována novelou č. 134/2002 Sb. (srovnej přílohu č. 12.5). Původní znění druhého odstavce nyní představuje jeho písmeno a) a k němu bylo touto novelou doplněno nové písmeno b).

Doplnění nové skupiny okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby specifikovaných v ustanovení § 188a odst. 1, 2 písm. b) bylo vyvoláno nutností předběžně inkorporovat závazek České republiky vyplývající ze Smlouvy o Evropské unii, jež vyžaduje, aby členské státy věnovaly při stíhání podněcování k nezákonnému užívání nebo výroby drog zvláštní pozornost používání údajů zpracovaných na počítači, a šířených zejména na Internetu.

7.6.2.1 Spáchání trestného činu „tiskem, filmem, rozhlasem, televizí“

Trestný čin je spáchán **tiskem** pokud se pachatel dopustí kriminalizovaného jednání prostřednictvím novin, časopisu, magazínu, bulletinu či jiných periodik a zároveň i prostřednictvím publikací, které nemusejí vycházet periodicky jako např. kniha, sborník apod. Klíčový pro daný dokument je jeho obsah, nemusí jít pouze o psaný text. „*Zákon zde má na mysli obsah tiskoviny, jímž je třeba rozumět, jak vlastní obsah textu, znaku či obrazu, tak jejich uspořádání a příp. i výtvarné zpracování.*“¹⁷⁵⁾

¹⁷³⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1168.

¹⁷⁴⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1168.

¹⁷⁵⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1169.

K tomu je vhodné srovnat právní úpravu obsaženou v zákoně č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dále též zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, v aktuálním znění.

Trestný čin je spáchán **filmem**, pokud je kriminálně významný text, děj či obraz, zachycený na filmový pás a následně určen k veřejné produkci. Stejný zdroj jako výše uvádí: „*Jsou to tedy zpravodajské, krátkometrážní i dlouhometrážní a další filmy určené k veřejné produkci. Naproti tomu sem nepatří televizní filmy a inscenace, které se zařazují pod pojem televize*“.

Trestný čin je spáchán **rozhlase**m, pokud je kriminálně významná informace šířena veřejně pomocí řeči nebo hudby na dálku k posluchačům radiovou cestou nebo vedením bez ohledu na skutečnost, kdo takové vysílání provozuje. Podle výše zmíněného komentáře se může jednat o vysílání na všech vlnových frekvencích, ale i o rozhlas po drátě. Nepatří sem místní rozhlas a závodní rozhlas, které však mohou být zařazeny pod pojem „jiný obdobně účinný způsob“.

K tomu je vhodné srovnat právní úpravu v zákoně č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů či zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů.

Trestný čin je spáchán prostřednictvím **televize**, jakožto masového sdělovacího prostředku pro přenos pohyblivých obrazů elektronickou cestou na vzdálenost k divákům. Televizí může být televize veřejnoprávní, soukromá, kabelová či satelitní. K tomu je vhodné např. srovnat výše uvedenou právní úpravu a zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů.

7.6.2.2 Spáchání trestného činu veřejně přístupnou počítačovou sítí

Veřejně přístupnou počítačovou sítí je třeba rozumět především síť Internet jakožto stále se rozvíjející světovou počítačovou síť. Obecně je za veřejně přístupnou počítačovou sítí nutné považovat „*funkční propojení počítačů do sítí s cílem vytvořit informační systém pracující s dálkovým přístupem, jakým je především Internet a jiné podobné informační systémy (např. francouzský Minitel apod.)*“¹⁷⁶

Z technického hlediska je taková veřejně přístupná síť soustavou vzájemně propojených serverů, datových komunikací a k nim následně připojených počítačů. Z hlediska organizačního se jedná o provozovatele sítí, zprostředkovatele připojení a koncové uživatele či případně další subjekty. Za takovou síť nelze považovat uzavřenou počítačovou síť, nejčastěji tzv. intranet provozovaný právnickou osobou či jinou institucí, která není veřejně přístupná. Nutné je zdůraznit, že právě pomocí webových stránek dochází v současnosti k nejmasovějšímu šíření informací naplňujících znaky skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie.

7.6.2.3 Spáchání trestného činu jiným obdobně účinným způsobem

Jiným obdobně účinným způsobem je třeba rozumět způsob obdobný tisku, filmu, rozhlasu, televizi nebo veřejně přístupné počítačové síti. Může se jednat např. o nahrávku na gramofonové desce, kazetě, videokazetě, cd či jiných nosičích, pokud jsou určeny a zpřístupněny většímu počtu posluchačů či diváků – blíže neurčenému počtu lidí. Nezáleží na tom, zda je takový nosič zpřístupněn absolutně nebo limitován např. členstvím nebo uhrazením určitého poplatku. Podle odborné literatury je možné do této skupiny okolností řadit i místní rozhlas, vysílací stanici apod.

7.7 Trestní soudnictví nad mládeží

Ještě nedávno tvořila právní úprava zacházení s delikventní mládeží nedílnou součást trestního kodexu. Trestněprávní úprava mladistvých (hmotná i procesní) byla koncipována pouze jako suma různých odchylek od úpravy obecné a v zásadě neumožňovala potřebný prostor pro případný specifický a individuální postup orgánů činných v trestním řízení. Rovněž tak nepřihlížela ke genezi, povaze a projevům trestné činnosti tzv. „kořeny trestního jednání“. Drogová kriminalita či delikvence spojená s ní se často a nejcitelněji dotýká právě nižších věkových skupin, u kterých představuje i zvýšené riziko

¹⁷⁶⁾ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S., Komentář k Trestnímu zákonu – II. díl, 6. vydání, Praha 2004, s. 1169.

negativních dopadů. Právní úprava kriminalizace mladistvých nederoguje výše uvedené formulace drogových deliktů.

Zcela nový zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ze dne 25. června 2003, který nabyt účinnosti dne 1. 1. 2004, upravuje ve vztahu k mladistvým poněkud odlišně od obecné právní úpravy některé instituty ať už v oblasti výše sankcí, či zejména v oblasti ukládání možných preventivních opatření. Nutno říci ve prospěch dospívajících osob. Z toho důvodu je nutné se zde zmínit i v této normě, byť jen velmi stručně.

Obecně lze o tomto novém zákonu říci, že i zahraniční právní úpravy i doporučení Rady Evropy jednoznačně upřednostňují samostatnou a ucelenou právní úpravu. Taková právní úprava u mladistvých pachatelů by měla splňovat prvky výchovné, léčebně-ochranné a takové, které zajistí ochranu sociálního okolí prostřednictvím kontroly, dohledu a výjimečně i izolace. Dále je potřeba výchovy specializovaných odborníků. Přijetím tohoto zákona jistě legislativně dochází k naplnění zásady subsidiarity trestní represe, v tom směru, že uložení trestu by mělo být využíváno v zásadě jen v případech, kdy nepřichází v úvahu jiné řešení, nebo nelze naplnění účelu zákona dosáhnout jiným způsobem. Předpokládá se prioritní použití alternativních způsobů řízení (odklonů) a alternativních sankcí.

Před uvedením avizovaných výjimek dopadajících bezprostředně do drogové problematiky je nutné stručně osvětlit terminologii, normativní vazby či filozofii a účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže vůbec. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů.

Protiprávním činem se dle zákona rozumí provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný. **Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá proviněním.** Čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně, není proviněním, jestliže je spáchán mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý.

Mládeží se rozumí **děti mladší patnácti let a mladiství.** Dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Mladistvým pak ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

„Oproti obecné právní úpravě založené na dualismu sankcí (tresty a ochranná opatření) zákon o soudnictví ve věcech mládeže nově zavádí monistický systém sankcí, který nabízí více možností, jak reagovat prostředky trestního práva na delikvenci mladistvých. Opatření, která je možné uložit, jsou diferencována do tří skupin.“¹⁷⁷⁾

Opatřeními se rozumí výchovná opatření (§ 15 až 20), ochranná opatření (§ 21 až 23) a trestní opatření (§ 24 až 35); přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu trestního zákona a trestního řádu nahrazují výchovná opatření. Podle ustanovení § 18 odst. 1 písm. f) zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže je soud pro mládež nebo dokonce i státní zástupce v přípravném řízení oprávněn uložit mladistvému výchovnou povinnost, kterou stanoví, aby se **podrobil léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona.**

Podle ustanovení § 19 odst. 1 písm. a), b), c), e) zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže je soud pro mládež nebo dokonce i státní zástupce v přípravném řízení oprávněn uložit mladistvému **výchovné omezení**, kterým stanoví, aby zejména

- a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,
- b) nestýkal se s určitými osobami,
- c) nezdržoval se na určitém místě,
- e) **neužíval návykové látky.**

Při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry přihlédne soud pro mládež podle ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže také k tomu, že mladistvý **spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky.** Vzhledem k dikci prvního odstavce ustanovení § 25 je nutné toto „přihlédnutí“ vyložit jako polehčující okolnost.

¹⁷⁷⁾ Jelínek, J., Sovák, Z., Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou 20. vydání, Praha 2004.

VIII. DROGOVÉ DELIKTY – DE LEGE FERENDA

8.1 Úvod

Tato kapitola, jak již plyne z jejího názvu, je pasáží směřující svým obsahem do budoucna. Vzhledem ke skutečnosti, že většina kritických pohledů či podnětů ke změnám právní úpravy drogových deliktů byla vznesena již v rámci analýzy právní úpravy platné, bude tato část stručnou a přehlednou, rekapitulující výše odůvodněná zjištění či názory. Než však bude přistoupeno ke konkrétním návrhům změn právní úpravy de lege ferenda, je vhodné upozornit na některé komplikace momentálně související se zpracováním kapitoly této povahy.

První komplikací je bezesporu zvolení posloupnosti či filozofie, s jakou bude k předestření jednotlivých návrhů přistoupeno. Existují v zásadě tři možnosti pojetí. **První z možností** je opřít jednotlivé návrhy de lege ferenda o stávající právní úpravu obsaženou v platném trestním zákoně č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Druhou možností je podrobit analýze návrh rekodifikace trestního práva hmotného, který předložila vláda České republiky dne 21. července 2004 do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, a pokusit se navrhnout její dílčí modifikaci.

Třetí možností je výčet jednotlivých obecných tezí, návrhů či pravidel, podle kterých by měla být trestněprávní úprava drogové problematiky do budoucna vystavěna tak, aby její podoba splňovala základní cíle a požadavky z hlediska mezinárodních závazků, ústavního pořádku České republiky a rovněž, bohužel, často opomíjeného požadavku na vytvoření **právní úpravy určité, jasné, vyvážené a především jednoznačně aplikovatelné.**

Rozhodnutí, kterou z výše uvedených variant zvolit, není jednoduché, neboť každá z nich má jistě svá „pro“ a „proti“. Výhodou první varianty je aktuální platnost (resp. účinnost) právní úpravy a s tím související existence výkladových stanovisek, ať už ve formě nepřilíživé ustálené judikatury, nebo nespočtu odborných publikací a dílčích názorových postojů. Rovněž tak svědčí této variantě i skladba této studie, jež se primárně soustředí právě na rozbor platného normativního souboru. Nevýhodou první varianty je naopak existence té druhé. Současně není ani příliš motivující zpracovávat a zvažovat konkrétní změny norem, které mohou být velmi záhy součástí právní historie.

Druhá z možných variant, jež znamená zpracování oponentury či komplexního pozměňovacího návrhu k vládní předloze, je variantou nepochybně velmi zajímavou a objektivně prospěšnou. Účastnit se, byť třeba jen virtuálním způsobem, aktuálně probíhajících legislativních prací je jistě zajímavějším přístupem než v případě varianty první. Negativem je však navržená podoba dikce skutkových podstat drogových deliktů v rámci této předlohy (viz příloha 12.16). **K vládnímu návrhu trestního kodexu lze totiž vznést několik velmi zásadních připomínek**, které jsou podrobně rozvedeny v následujícím textu.

Zásadní nevýhodou druhé zmíněné varianty je dále naprostá nejistota týkající se jejího přijetí Parlamentem České republiky. Z informací pocházejících z Poslanecké sněmovny lze vysledovat, že již existuje značný soubor poslaneckých připomínek vůči předkladateli, včetně připomínek zásadních, jež mohou mít za následek nejen nízkou podporu této normy, ale zároveň i její značnou obsahovou flexibilitu.

I z tohoto důvodu lze jen stěží presumovat, zda trestní kodex bude schválen, kdy bude schválen a především v jaké podobě. O současné politické situaci a stabilitě vlády, jež tento kodex předložila, lze rovněž pouze spekulovat.

Zdálo by se tedy, že v pořadí třetí avizovaná varianta je tou nejhodnější; tzn. zpracovat tuto kapitolu jako soubor obecných východisek, dosavadních aplikačních závěrů a limitů vyplývajících z mezinárodních závazků doplněných o zkušenosti zemí evropského prostoru, se kterými má Česká republika společný kontinentální právní systém. Komplikovanou na tomto přístupu však může být skutečnost, že jakýkoli obecný a vědecký závěr by měl být argumentačně vystavěn na konkrétních faktech, na reálné existenci právní normy a její aplikaci tak, aby takový závěr měl svoji vypovídací hodnotu a byl zároveň i prokazatelný.

Z výše uvedených důvodů se autor této práce rozhodl pro formu, která se jeví optimální a kombinuje pozitiva všech tří variant, byť je přístupem v podstatě nejnáročnějším. Následující text bude tedy strukturován do dvou pasáží. První z nich bude souborem obecných návrhů a principů, na kterých by měla být trestněprávní úprava vystavěna včetně návrhů dílčích změn stávající právní úpravy v zá-

koně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Druhá část bude stručným komentářem změn, jež navrhuje vláda v rámci rekodifikace trestního práva hmotného.

8.2 Návrhy de lege ferenda – obecně

Obecně je třeba akcentovat, že trestněprávní úprava drogové problematiky musí splňovat některé základní požadavky. Musí být zejména právní úpravou:

- a) *jasnou, srozumitelnou, jednoznačně aplikovatelnou;*
- b) *obecnou – umožňující individuální přístup v konkrétním případě;*
- c) *založenou na respektu k přijatým mezinárodním závazkům;*
- d) *vyváženou z hlediska subsidiární povahy trestního práva;*
- e) *účinnou z hlediska ochrany zájmů, které jsou příčinou regulace.*

V rámci reglementace drogové problematiky je vždy nezbytné pečlivě zvažovat vhodné prostředky právní regulace a nástroje, které poskytují jednotlivá právní odvětví. Vždy je nezbytné mít na paměti, že trestní právo hmotné musí být vždy až tím posledním řešením – „**ultima ratio**“ v rámci regulace této oblasti a zároveň na jejím počátku, jakožto výraz nezbytnosti chránit elementární společenské hodnoty prostředky **generální prevence**.

Často opomíjený faktor generální prevence spojený s aplikací trestněprávních sankcí lze definovat i jako **formu komunikace**, kterou lze jen stěží suplovat různými informačními kampaněmi ve stylu „*normální je drogy nebrat*“. Posouzení dopadů takových kampaní na jednání jednotlivců není předmětem této práce a spadá spíše do oborů sociologických.

Z pohledu předmětu zájmu této studie je nicméně možné zdůraznit, že obecné působení trestního práva formou ukládání sankcí za určitá jednání lze vnímat rovněž jako **komunikaci společnosti s konkrétními předem neurčenými jedinci s cílem znázornit modely chování, jež společnost považuje za obecně nebezpečné pro hodnoty a zájmy**, na kterých je vybudována.

Drogová problematika zahrnuje velmi široké pole možných kriminálních jednání a rozhodně není problematikou homogenní. Jistě lze souhlasit s tvrzením, že jednání člena organizované drogové skupiny či dealera drog je z hlediska nebezpečnosti a rizik pro společnost z takového jednání vyplývajících jistě větším nebezpečím než jednání experimentátora, závislého jedince, který drogu přechovává pro vlastní potřebu či dokonce pro vlastní potřebu vyrábí nebo pěstuje.

To ovšem neznamená, že má společnost naprosto rezignovat na snahu řešit problém zneužívání drog a učinit z této oblasti volnou **sféru bez jakékoli regulace**. Takový přístup by bylo totiž možné považovat za **vzkaz vůči veřejnosti a jedincům, že zneužívání drog je v podstatě bezpečným jednáním, s nímž nejsou spojeny žádná citelná rizika**.

Je třeba si uvědomit, že **drtivá většina společnosti je tvořena laiky** v oblasti drogové problematiky a nedokáže tak zhodnotit možná rizika související s účinky těchto látek. Informace o nebezpečnosti toho kterého jednání či látky je často a pouze zprostředkována tím, že nakládání s ní je regulováno a porušení pravidel sankcionováno.

V případě, že bychom ponechali nakládání s dotčenými látkami bez jakékoli regulace, **mohli bychom následně uvažovat i o rezignaci na regulaci bezpečnosti silničního provozu, ochrany životního prostředí, hygieny, bezpečnosti práce, stavebních povinností apod.** Stát je povinen dbát ochrany jedinců, neboť často pouze on, prostřednictvím odborně specializovaných institucí, je způsobilý posoudit nebezpečnost konkrétních jednání.

Klíčovou je však volba konkrétních právních nástrojů určených k řešení daného problému. Paleta možných nástrojů musí být vždy velmi rozmanitá a zásadně individuální, diferencovaná podle druhu protiprávních jednání a jejich konkrétnímu či abstraktnímu nebezpečí pro zájmy jedince či společnosti. Trestní právo by však nemělo chránit jedince před sebou samým, tzn. poškodit ho formou veřejno-právní sankce za to, že se sám poškozuje abusem drog.

Trestní právo by mělo primárně sankcionovat jednání související s šířením jevu zneužívání drog tradičně označované jako jednání řazená na stranu nabídky, jako výraz komunikace o nebezpečnosti zneužívání drog pro jedince a společnost.

Požadavek **přiměřenosti trestní represe** je totiž jedním z pojmových znaků právního státu. Zásadní disproporce mezi sankcí a nebezpečností jednání se však vždy musí odrazit také v postojích veřejnosti, v jejím očekávání a také v ochotě tyto normy dodržovat. **O tom, zda platná právní úprava a bohužel i ta vládou navrhovaná naplňuje výše stanovené podmínky lze bohužel pochybovat.**

Platné právní úpravě lze vyčítat právě nejasnost a nesrozumitelnost vyjádření některých znaků skutkových podstat, malý prostor pro individuální posouzení okolností konkrétního případu, a to jak ve prospěch pachatele, tak v jeho neprospěch či dílčí disharmonii s přijatými mezinárodními závazky.

Z toho důvodu a dále i z důvodů uvedených v příslušných partiích této práce se navrhuje následně uvedené změny právní úpravy zvažovat nejen v rámci samotného trestního zákona, ale komplexně v rámci celého systému právní regulace drogové problematiky. **Podstatná část regulace může být stanovena přímo v rámci zákona o návykových látkách.**

Trestné činy totiž obsahují znak protiprávnosti „neoprávněně“, což znamená v rozporu se zákonem o návykových látkách nebo vládním nařízením o jedech. Skutkové podstaty pak mohou být následně velmi jednoznačné, stručné a obecné. Například pro jeho méně závažná porušení fyzickými osobami – nepodnikateli je možno uvažovat o **zakotvení přestupků přímo v jeho rámci** a stanovit k jejich projednání orgány místní samosprávy – obce, tak jak je to běžné i v některých evropských zemích. Pouze v případě recidivy by takové jednání mohlo za určitých okolností spadat do režimu práva trestního.

V rámci trestněprávní regulace drogové problematiky by bylo rovněž optimální posílit regulaci formou trestního práva procesního. V této souvislosti nejsou ojedinělými úvahy o zakotvení **principu opportunity** pro vybrané drogové delikty tak, aby orgány činné v trestním řízení (státní zástupce, soud) mohly v konkrétním případě posoudit veřejný zájem na řešení dané kauzy v režimu práva trestního a požadované jednání vynucovat prostředky pro jedince nejcitelnějšími.

Přímo v rámci trestního kodexu je možné uvažovat o zakotvení **speciální účinné lítosti** u drogových deliktů u závislých a experimentátorů v případě přesně definovaných podmínek nebo modifikovat instituty „**upuštění od potrestání**“ a „**upuštění od potrestání s dohledem**“ tak, aby mohla být uložena podmíněná léčba závislé osoby na delší dobu a dokonce i v případě kvalifikovaných skutkových podstat s cílem vyjmout osoby, které drogy prodávají z důvodu financování své závislosti. Formou modifikace **institutu podmíněného odkladu trestu odnětí svobody vázat** výkon trestu na neúspěšnou dobrovolnou léčbu či velmi brzkou recidivu.

V případě již uloženého trestu, který je vykonáván, by dále soud obligatorně přihlížel v řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu k přístupu odsouzeného k léčbě a k jejím výsledkům v rámci hodnocení toho, jak se podařilo odstranit příčiny trestné činnosti.

Možné se rovněž jeví zakotvení různých forem odklonů od standardního trestního řízení v rámci projednávání drogových deliktů, např. podmíněné zastavení trestního stíhání u experimentátora, závislého jedince apod.

Předloženou rekodifikaci trestního práva hmotného je nutné především považovat za výzvu a příležitost k vypracování zcela nové právní úpravy včetně změny procesních či aplikačních forem. Je možné uvažovat o zakotvení „**faktické dekriminlizace**“ nepříliš obecně nebezpečných jednání experimentátorů, mladých lidí, závislých osob včetně případů, kdy prodávají drogy za účelem financování své závislosti. Česká republika nemusí vymýšlet již vymyšlené, zahraničních evropských úprav a vzorů je nespočet.

Jednání dealerů, experimentátorů a závislých osob musí být odlišeno **primárně podle pohnutky či motivu jednání**, nikoli podle vágního množství, jehož obsah musí hledat veřejná žaloba díky přijatému politickému kompromisu a alibismu. Otázka motivu kriminálního jednání se totiž stává zásadně podružnou v případě, že prioritní postavení má vágně stanovené množství jako hranice mezi trestným činem a správním deliktem.

Doznání reálného dealera nebo výrobce k přestupku nebo i trestnému činu podle privilegované skutkové podstaty je pro takového pachatele z pohledu sankce vždy značně výhodné, bohužel však i pro orgány činné v trestním řízení, které dále nejsou reálně motivovány cokoli dále činit (zejména policie). Z toho důvodu se účinnost právní úpravy míjí účinkem, kdy na jedné straně zbytečně kriminalizuje jednání jedinců, kteří by měli být spíše klienty preventivních a léčebných opatření a na druhé

straně poskytuje nelegitimní výhodu dealerům, kteří se dopouštějí jednání pro společnost velmi nebezpečných.

Lze se tedy domnívat, že zakotvení ustanovení současného § 187a TrZ, jakožto nástroje proti dealerům, bylo ve svém důsledku **faktickou dekriminalizací jejich činnosti** pod hlavičkou závislosti nebo úmyslu drženou látku zneužít. Před účinností této novely totiž neexistovalo žádné vodítko pro nelegální prodejce drog ohledně množství drogy k držení jako hranice mezi přestupkem a trestným činem. Takové vodítko ani existovat nemohlo, neboť jediným kritériem byl motiv a určenost této držby. Pokud pachatel přechovával pro jiného byt nepatrné množství drogy, zakládalo takové jednání trestný čin. Množství látky bylo nepodstatné. Nyní je, bohužel, povinností státních orgánů a justice jim takové vodítko nechtěně poskytnout, pokud chtějí odpovědně aplikovat trestný čin podle § 187a TrZ.

8.3 Konkrétní návrhy de lege ferenda

V první řadě se jeví jako vhodné provést určité technické změny a nápravu terminologických nedostatků současně právní úpravy, jež nemá naprosto žádný věcný či politický náboj, přesto by však tyto změny usnadnily aplikaci dotčených ustanovení v praxi (např. záměna matoucího pojmu „**návyková látka**“ za pojem „**opojná látka**“ či záměna termínu „**bez povolení**“ za termín „**neoprávněně**“ apod.)

V rámci zákona o návykových látkách dotáhnout rozdělení taxativního výčtu látek přijetím nové přílohy, která rozdělí látky na dvě skupiny – **drogy s neakceptovatelným rizikem a drogy rizikové při neodborném nakládání**. Tato diferenciací bude využita v rámci skutkových podstat trestných činů jako kritérium pro využití individuálního přístupu na straně poptávky.

Výčet kriminalizovaných jednání ve stávajícím znění skutkové podstaty trestného činu podle § 187 odst. 1 TrZ je třeba ve smyslu mezinárodních závazků doplnit o kriminalizaci jednání ve formě neoprávněného „**pěstování**“ a „**produkce**“.

Ve světle mnohokrát v této práci zmíněných mezinárodních závazků lze totiž konstatovat, že pojmy výroby, pěstování a produkce jsou zásadně pojmy s odlišným obsahem. Tuto skutečnost (rozdíl mezi pěstováním a výrobou) lze mimo jiné dovodit i z dikce platného ZNL, který tuto hranici vede stejným způsobem a problematice právní regulace pěstování konopí či keřů koka věnuje samostatnou pozornost. Tento zákon vede rovněž jednoznačnou hranici a odlišuje mezi výrobcí a osobami pěstujícími, pro které vyplývají ze zákona i odlišné povinnosti v rámci jejich činnosti.

Z hlediska nezbytné diferenciací nebezpečnosti konkrétního jednání se v rámci ustanovení § 187 TrZ jako vhodné jeví *de lege ferenda* zakotvit další a nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby:

1. **povolání pachatele**, který vzhledem ke svému povolání má snadnější přístup k drogám (*lékaři, farmaceuti, zdravotnický personál, psycholog, veterinář, lékárník či jejich zaměstnanci*);
2. **snadnější kontakt s ohroženou skupinou** (učitelé, vychovatelé), případně pracuje v jisté specializované profesi (*například pracovníci vězeňské služby*);
3. **šíření drogy na určitých místech** (*ve škole nebo v blízkosti škol, hřiště, sportoviště, v budovách vojenských jednotek, zařízeních výkonu trestu nebo zdravotnických zařízeních, nebo zařízeních veřejně přístupných nebo na místech veřejně přístupných*);
4. **pachatel, který uvedený čin zorganizoval**, neboť zorganizování drogového trestného činu nepochybně zvyšuje podstatně nebezpečnost tohoto trestného činu pro společnost než čin individuálně spáchaný.

V rámci požadavku na vyváženost trestní represe a subsidiární úlohu trestního práva se jeví jako žádoucí i změna formy zavinění ve vztahu k některým okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby – např. úmysl ve vztahu k věku oběti.

Dále se jeví jako vhodné zakotvit uložení **výjimečného trestu** za zvlášť kvalifikované případy nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Případné uložení výjimečného trestu by nebylo ojedinělé ani v mezinárodním srovnání (například Francie nebo Rakousko).

Závěrem je navrhováno řešení nejvíce diskutované otázky drogových deliktů, kterou je reglementace držby či přechovávání drog. Autor je toho názoru, že **přechovávání drog by mělo být specifickým trestným činem a držba by měla být kriminalizována obecně**. Obecné termíny definující vágně množ-

ství drogy jako hranici mezi trestným činem a správním deliktem se navrhuje vypustit a nadále je neužívat.

Tento **návrh je však podmíněn výše specifikovaným zakotvením principu oportunity** tak, aby státní zástupce a rovněž i soud mohl trestní stíhání zastavit s odkazem na nedostatek veřejného zájmu, jestliže lze mít důvodně za to, že trestní sankci je účelnější a účinnější nahradit léčebnými, výchovnými, resocializačními a rehabilitačními opatřeními. Princip legality by měl být v případě stíhání drogových deliktů týkajících se neoprávněné držby nahrazen principem oportunity (míra narušení veřejného zájmu by měla být v zákoně definována věcně (závislost, experimentátorství).

Rovněž je možné uvažovat o doplnění stávajícího ustanovení § 66 o další případ zániku trestnosti v případě nedovoleného přechovávání drogy.

Návrh **zakotvení obecné trestnosti držby drog je odůvodněn mezinárodními závazky**. Česká republika je totiž podle článku 33 Jednotné úmluvy zásadně povinna nepovolit držbu drog bez zákonného povolení. Jedinou výjimkou je možné zmírnění tohoto závazku, a to v případě, že se takového jednání dopustila osoba závislá na omamné látce. V tomto případě je možné, aby se této osobě dostalo namísto výroku o vině a trestu, popř. navíc léčení, výchovy, doléčení, rehabilitace a nového začlenění do společnosti.

*„Z hlediska dodržování mezinárodních závazků je nezbytné zdůraznit, že citované Úmluvy OSN obsahují **povinnost pro účastnické státy uzákonit trestnost držení drog obecně**, tj. bez relevance motivu jejich držení“. Úmluvy OSN dávají státům možnost moderačního přístupu při právním i věcném řešení držení drogy za účelem osobní konzumace.“¹⁷⁸⁾ „V souvislosti s postihem se v článku 38 Jednotné úmluvy z roku 1961 stranám doporučuje, aby věnovaly zvláštní pozornost opatřením směřujícím k léčení a lékařským ošetřením „požívačů drog“ a zajištění jejich rehabilitace.“¹⁷⁹⁾*

8.4 Rekodifikace trestního práva hmotného

Jak již bylo výše zmíněno, 21. července 2004 předložila vláda České republiky Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky návrh rekodifikace trestního práva hmotného. K dnešnímu dni je tento návrh projednáván jako tisk 744/0 a dne 14. října 2004 byl schválen v prvním čtení. Usnesením Poslanecké sněmovny č. 1302 byl přikázán k projednání ústavně právnímu výboru.

Po jeho prostudování lze konstatovat, že vládní návrh rekodifikace trestního práva hmotného v oblasti reglementace drogových deliktů naprosto nereflektuje dlouhodobou odbornou debatu včetně související judikatury, která kontinuálně probíhá od posledního výrazného legislativního počínu na poli této problematiky – novely z roku 1998.

Tento vládní návrh, bohužel, opomíjí i čistě technické změny a nápravu terminologických nedostatků současné úpravy výše uvedené (např. záměna matoucího pojmu „**návyková látka**“ za pojem „**látky opojné**“, záměna termínu „**bez povolení**“ za termín „**neoprávněně**“ apod.).

O souladu vládní předlohy rekodifikace trestního práva hmotného s mezinárodními závazky, ke kterým Česká republika dobrovolně přistoupila v letech 1961, 1971 a 1988 lze rovněž vznést zásadní pochybnosti a v případě jejího přijetí lze očekávat **mnohem intenzivnější vlnu kritiky ze strany mezinárodních subjektů či organizací**, než tomu bylo v devadesátých letech, kdy byla Česká republika naprosto po právu kritizována za nedodržování závazků v oblasti přechovávání drog.

Navržená právní úprava drogových deliktů je, dle názoru autora, **naprosto nepřijatelná** především z odborných důvodů a mezinárodních závazků, ke kterým Česká republika dobrovolně přistoupila a které tvoří dnes mezinárodněprávní základ působící i přes svoji smluvně právní povahu fakticky erga omnes.

Z porovnání závěrů a informací uvedených v následující kapitole č. IX, jež mapuje legislativní profily vybraných evropských zemí, dále vyplývá, že se Česká republika pokouší **opět hledat určité třetí cesty a ignoruje zahraniční zkušenosti** a dlouholeté přístupy v těchto zemích uplatňované.

¹⁷⁸⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 23.

¹⁷⁹⁾ Pikna, B., Současná česká legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 49.

Jistě nelze tomuto návrhu upřít sledování některých cílů, kterých tyto země více méně efektivně dosahují (např. alternativní postupy u závislých a experimentátorů). Zvolený **způsob zavádění ne-spočtu nových, obecných a vágních hmotně právních termínů** (zcela nové užití pojmu „větší než malé“ u rozsahu, čin ve velkém rozsahu, pěstování v množstvím větším než malém apod.), je však **velmi nešťastný, alibistický a způsob**, který se nepoučil z dosavadních problémů aplikace ustanovení § 187a odst. 1, 2 TrZ.

Jak vyplývá z dikce vládní předlohy, stejně to bude nakonec sama vláda, která provede trestní zákon svým nařízením. Stanovení podmínek trestní odpovědnosti tedy nechává v návrhu bohužel otázku otevřenou, což lze opět považovat za **citelné porušení ústavně právní zásady *nullum crimen sine lege***. Lze se dokonce domnívat, že se může jednat i o pokus **obejít zákonodárny sbor** a v tom ještě horším případě o výraz skutečnost, že **předkladatel či samotný autor předlohy vlastně ani neví**, jak by takové obligatorní znaky trestného činu měly být nastaveny a nechává toto rozhodnutí otevřené. Při vědomí, že rekodifikační práce probíhají v podstatě již více než desetiletí, se jedná o smutný fakt.

Dalším negativním faktem, který se bezpochyby podepsal na výsledné podobě kodexu, je skutečnost, že závěrečná fáze příprav **je čistě individuální – svěřena výhradně určitým jednotlivcům**. I když jim zcela jistě nelze upřít erudici v oboru, nelze považovat takový přístup u normy kodexového typu za legitimní a vhodný.

K samotné jeho podobě lze vznést několik kritických připomínek, které mají charakter zásadních zejména z důvodu dodržování mezinárodních závazků. Obecně je největší chybou, že některé správné cíle **jsou sledovány opět formou hmotněprávní – prostřednictvím vágních termínů „větší než malé“ apod.** Evropský legislativní trend v oblasti drog je naproti tomu v posuzování individuálních případů v rámci aplikace – legislativa k tomu vytváří pouze dostatečný prostor.

Stávající trestní zákon obsahuje dva trestné činy rozdělené do čtyř skutkových podstat. Vládní návrh obsahuje pět trestných činů – drogových deliktů včetně zcela nových skutkových podstat. Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle ustanovení § 261 návrhu je ekvivalentem dnešního § 187 TrZ (srov. přílohu č. 12.16).

S navrženou změnou základní skutkové podstaty (rozšíření výčtu látek) lze souhlasit. Stejně tak jako u platného znění však v této skutkové podstatě absentuje kriminalizace jednání ve formě neoprávněného „pěstování“ a „produkce“.

Předkladatel uvádí v důvodové zprávě, že tímto návrhem odstranil přepínání trestní represe u některých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby zavedením spodních hranic množství takových látek poskytovaných osobám mladším 15 a 18 let. Učinil tak však nejméně šťastnou formou, a to formou zavedení mnoha **nových, obecných a vágních hmotně právních termínů v rámci drogové problematiky**.

Dále je zřejmé, že vysoce nebezpečné je zcela jistě prodávat, nabízet drogy apod. osobám mladším 15 či 18 let obecně. Jedná se nepochybně o závažnější formu jednání, než stanoví základní skutková podstata. Nejen tedy od určitého vágně stanoveného množství. Zmírnění požadované trestní represe je možné mnohem efektivnějším způsobem (viz výše).

Předkladatel dále bohužel kombinuje a zaměňuje naprosto významově odlišné pojmy „rozsah“ a „množství látky“. Konkrétně se jedná o formulace jako: „*spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve značném rozsahu, nebo ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let*“.

V této souvislosti je nezbytné zdůraznit, že pojem „**rozsah**“ není z hlediska gramatického výkladu identický s pojmem „**množství látky**“, i když lze jistě připustit, že množství látky, se kterou je v rámci rozsahu této činnosti neoprávněně nakládáno, bude ve většině případů přímo úměrně růst s rozsahem této trestné činnosti. S množstvím látky, se kterou je nakládáno neoprávněně, pak pochopitelně roste i míra rizika či ohrožení plynoucího pro zájmy chráněné trestním zákonem. K dalším nedostatům návrhu lze odkázat na výše uvedenou pasáž týkající se návrhů na změnu platné právní úpravy.

Druhý z navržených trestných činů – *přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy podle ustanovení § 262* je ekvivalentem dnešního § 187a TrZ (srov. přílohu 12.16). V rámci nového znění se předkladatel opět nešťastně pokouší formou privilegované skutkové podstaty a stanovením obecných či vágních termínů o méně represivní přístup k osobám zneužívajícím návykové látky zejména konopného charakteru.

Vzhledem k tomu, že dle názoru autora by měla být právní úprava konstruována naprosto odlišným způsobem, nebude tato navržená díkce podrobně analyzována.

I přes kritiku směřující k samotné existenci tohoto ustanovení lze dále indikovat některá nedopatření předkladatele svědčící o velmi malé pozornosti, kterou věnoval tomuto návrhu. Navržená díkce je totiž mimo jiné v rozporu se zákonem o návykových látkách č. 167/1998 Sb., který v přílohách taxativně vymezuje, co se rozumí omamnou nebo psychotropní látkou nebo prekursorem nebo přípravkem obsahujícím omamnou nebo psychotropní látku.

Tento zákon stanoví, že tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemická varianta (THC) je sama o sobě psychotropní látkou. Z čehož vyplývá, že nemůže sama sebe obsahovat. Předkladatel měl pravděpodobně na mysli přípravek tyto látky obsahující. O vágních termínech platí výše uvedené.

Nejzávažnější na návrhu rekonstrukce je však pokus o dekriminlizaci pěstování konopných drog. Vládní návrh trestního kodexu obsahuje totiž i jeden nový trestný čin – „**Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku**“ podle ustanovení § 263 návrhu:

§ 263

Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

(1) *Kdo bez povolení pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, propadnutím věci nebo peněžitým trestem.*

(2) *Kdo bez povolení pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, propadnutím věci nebo peněžitým trestem.*

(3) *Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.*

(4) *Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.*

V případě, že bude tato nová skutková podstata zařazena do rámce trestního kodexu, bude mít za následek **dekriminlizaci pěstování konopí pro sebe**, a to v určitém vágním množství, což bude možno považovat za **flagrantní porušení mezinárodních závazků**, podle kterých je Česká republika povinna učinit veškerá nutná opatření k tomu, aby pěstování, produkce, výroba, těžba omamných látek, které jsou v rozporu s cíli Úmluvy, byly považovány za trestný čin, je-li spáchán úmyslně, a aby na vážné případy tohoto druhu byly vyměřeny přiměřené tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody.

I přes evidentní rozpor s mezinárodními závazky lze tomuto návrhu vytýkat i další zásadní nedostatky spočívající stručně v následujícím textu vyjádřeném formou otázek:

1. Jak bude interpretováno množství „větší než malé“ u rostliny konopí? Podle počtu rostlin nebo množství účinné látky?
2. Jak posoudí samopěstitel z hlediska zavinění, co mu následně vyroste? Obecně je známo, že rostlina indického konopí je velmi potentní plevel, který se rozmnožuje bez vlivu pěstitele mezi sezónami v podstatě geometrickou řadou. Z toho vyplývá, že každý rok naplní pěstitel vždy vyšší kvalifikovanou skutkovou podstatu a ani nebude muset takovou rostlinu sázet.
3. Předkladatel uvádí ve skutkové podstatě znak „bez povolení“, přestože povolení na pěstování konopí nelze v ČR vůbec získat. Pěstovat indické konopí s vyšším obsahem THC než 0,3 % je obecně zakázáno a souvisí s tím i velmi jednoznačně formulované mezinárodní závazky. Konopí je definováno zákonem o návykových látkách, který činí rozdíl mezi konopím, jenž obsahuje určité procento účinné látky THC (viz výše), které se nesmí pěstovat vůbec, a mezi technickým konopím, a to je možné pěstovat pouze na ohlášku, nikoli na povolení.
4. Dále je nezbytné položit otázku o skutečnosti, že pachatel pěstoval konopí na nedostatečně střeženém poli? Jak bude posuzeno abstraktní či konkrétní ohrožení okolí, dětí nebo dokonce i člověka s neznalostí účinků? Jak posuzovat, že pěstitel nezabrání rozšíření rostliny na okolní pozemky?

V případě čtvrtého trestného činu v pořadí, kterým je trestný čin výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu podle ustanovení § 264 návrhu, je skutková

podstat a téměř identická jako v platném trestním zákoně. Lze jí rovněž vytknout užití vágních pojmů jako u předešlých skutkových podstat.

Na trestném činu šíření toxikomanie vláda nemá ambici měnit nic zásadního, a tak jeho podoba v návrhu zůstává téměř identická jako v platném trestním zákoně.

Poslední novinkou je zakotvení společného ustanovení § 266, které zmocňuje vládu k vydání nařízení, kterým stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 261, 262 a 264 a jaké je množství větší než malé, větší rozsah, značný rozsah a velký rozsah u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících, prekursorů, pomocných látek používaných pro nezákonnou výrobu omamných a psychotropních látek nebo prekursorů a jedů. Dále je vláda zmocněna stanovit, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku podle § 263 a jaké je množství větší než malé, větší rozsah a značný rozsah ve smyslu § 263.

I přes skutečnost, že se jedná o „*půlkrok*“ pozitivním směrem k jednoznačnějšímu vymezení podmínek trestní odpovědnosti předpisem obecně závazným (nikoli však zákonem ve smyslu Ústavy), nelze se však s tímto přístupem ztotožnit z mnoha důvodů uvedených výše, které se týkají existence takových termínů vůbec.

Závěrem je možné konstatovat, že stávající trestněprávní úprava drogové problematiky v rámci zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, není z mnoha hledisek právní úpravou optimální a bylo by žádoucí provést její nikoli nevýraznou modifikaci.

Vládou navržené změny v rámci předložené rekonstrukce trestního práva jsou však natolik nezdařilé, nelegitimní a rozporuplné, že lze vyslovit i názor, že setrvání na té stávající právní úpravě je mnohem menším zlem než přijetí té aktuálně navržené.

IX. LEGISLATIVNÍ MODELY VYBRANÝCH ČLENSKÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE

9.1 Úvod

Pro komplexní zhodnocení či návrhy *de lege ferenda* v oblasti trestněprávní úpravy drogové problematiky je obecně jistě vhodné čerpat i poznatky z právní úpravy cizích států a jejich praxe či aplikace. Toto tvrzení platí samozřejmě pro výzkum v jakékoli oblasti a nejen právní. Tato kapitola je v rámci této studie svým řazením tou poslední. Její zařazení však nevypovídá o významu informací v ní obsažených, neboť tyto byly adekvátně využity již v předchozích pasážích.

Tato kapitola je výrazem snahy poskytnout detailní informace o legislativních modelech vybraných členských států Evropské unie a jejich praxe, kterou tyto státy uplatňují na poli drogové problematiky. Součástí je rovněž pasáž o legislativním profilu samotné EU, jakožto mezinárodního svazku a obsahově oddělená pasáž zabývající se problematikou držby drog ve všech původních státech EU před posledním rozšířením. Problematika držby drog je totiž stále diskutovanou a aktuální otázkou nejen v České republice.

Informace v této kapitole uvedené byly získány převážně překladem z oficiálních dokumentů **Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA)** publikovaných na internetové stránce <http://eldd.emcdda.eu.int/>.

Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost bylo založeno nařízením Rady EU (EEC) č. 302/93 z 8 února 1993, doplněného nařízením Rady č. 3294/94 z 22 prosince 1994.

EMCDDA započalo plnit své úkoly a zahájilo plně svoji činnost v roce 1995 a v roce 1996 publikovalo první výroční zprávu o stavu drogové problematiky v Evropské unii. Posláním tohoto centra je **shromažďovat a rozšiřovat spolehlivé, hodnověrné a srovnatelné informace drogového jevu a drogové závislosti v Evropě** s důrazem na národní strategie a politiky a strategii a politiku samotné EU.

Na základě plnění určených úkolů spolupracuje centrum i s nečlenskými státy EU stejně jako s mezinárodními organizacemi zabývajícími se těmito otázkami. Zejména s Programem OSN pro kontrolu narkotik – UNDCP (*United Nations Drug Control Programme*); Světovou zdravotnickou organizací – WHO (*World Health Organisation*); Radou Pompidou (*the Council of Europe's Pompidou Group*); Světovou celní organizací – WCO (*The World Customs Organisation*); Interpolem – (*the International Criminal Police Organisation*) a Europolem (*European Police Office*).

9.2 Právní úprava Evropské unie

Evropské společenství jako takové je účastníkem mezinárodního boje proti drogám od konce osmdesátých let. I po podepsání Dohody o Evropské unii v roce 1993 si však **každý členský stát ponechal vlastní postupy, zákony a strategii v oblasti týkající se drog**. Význam tohoto problému a odhodlání EU se zabývat jeho řešením dokladuje i pravidelné zařazení tohoto bodu na program schůzí Evropské komise a značná suma informací sebraná evropskými institucemi.

Evropská unie samotná, tak jako i Česká republika vychází při řešení problému zneužívání drog **z platných mezinárodních úmluv a pojímá je jako výchozí právní úpravu pro společnou politiku** v rámci třetího pilíře Maastrichtské smlouvy. Sem spadá i článek *K1* definující **oblasti společného zájmu**, kam také patří i boj proti drogové závislosti, spolupráce soudů v trestněprávních věcech, celní spolupráce a policejní spolupráce za účelem prevence a boje s obchodováním s drogami. *Celá oblast tzv. třetího pilíře stojí mimo tradiční legislativu ES*.

V rámci Evropské unie na společné schůzi ministrů spravedlnosti a vnitra členských států EU a asociovaných států za účasti Komise byla v roce 1994 podepsána **Berlínská deklarace o prohlubování spolupráce při potírání drogové kriminality a organizovaného zločinu v Evropě**. Deklarace vyzvala asociované státy, aby podepsaly a urychleně ratifikovaly úmluvy OSN o narkotikách, pokud tak ještě neučinily. Při výčtu smluv, které mají vliv na protidrogovou politiku členských států EU, nesmějí být opomenuty ani **Schengenské dohody**, které v článku 19 stanoví, že zúčastněné strany se budou snažit o harmonizaci zákonů a jiných právních předpisů ve vymezených oblastech, přičemž jednou z těchto oblastí je problematika drog.

První legislativní krok Evropských společenství v globálním drogovém měřítku byla ratifikace

článku 12 Úmluvy proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami a prekursory z roku 1988. ES byla způsobilá ratifikovat tento článek a přijmout nařízení 3677/90 z roku 1990 na základě společné hospodářské politiky. Směrnice o praní špinavých peněz 91/308 byla přijata v roce 1991 v kontextu vnitřního trhu, jakkoli vývoj legislativy zaměřené na drogy uvnitř EU reálně započal Maastrichtskou smlouvou z roku 1992.

Maastrichtská smlouva byla první Evropská smlouva, která výslovně reflektovala drogový fenomén. Drogový předmět je zmíněn ve dvou člancích této smlouvy. Článek 129 vztahující se k veřejnému zdraví a článek K.1 (4) a K.1 (9) vztahující se k působnosti justice vnitra. Článek 129 mimo jiné stanoví, že:

„Společná opatření budou činěna směrem k prevenci před nemocemi, zejména v oblasti hlavních civilizačních chorob zahrnujících drogovou závislost formou podpory výzkumů v těchto oblastech a jejich šíření atd.“

Amsterodamská smlouva přijatá v roce 1997 reprezentuje nový krok v rámci boje s drogovým problémem. Tato smlouva nepatrně změnila text výše uvedeného článku vztahujícího se k veřejnému zdraví (nyní článek 152, dříve výše uvedený 129) a obzvláště změnila ustanovení týkající se drog. Spolupráce na tomto poli je nyní zaměřena na výraznější činnost členských států k redukci drogově způsobených zdravotních škod zahrnujících hlavně prevenci.

Konkrétní činnost Evropské unie je v současné době založena na čtyřleté protidrogové strategii, která je blíže specifikována jednotlivými akčními plány. Evropská unie nemá vlastní systém klasifikace látek a respektuje systém založený mezinárodními konvencemi OSN. Určitá specifika či důraz lze vysledovat pouze u syntetických drog.

Evropská legislativa přímo **nereguluje** užívání nebo držbu drog, neboť ani neexistuje legální báze pro tuto činnost. V červenci 1993 byla založena v rámci Europolu skupina specializující se na problematiku související s drogami. Mnoho dalších nástrojů bylo přijato na úrovni EU v rámci boje s drogovým obchodem, se kterým souvisí i například tzv. **evropský zatykač**.

Na konci roku 2003 Rada ministrů dospěla k politické dohodě na prvním rámcovém rozhodnutí s cíli **harmonizovat minimální hranice sankcí za obchod s drogami**. Toto požaduje po jednotlivých zemích, aby zajistily, že trestné činy budou trestány sankcemi mezi 1-3 lety vězení nebo mezi 5-10 lety vězení v případě, že tato jednání budou zahrnovat velká množství drog nebo budou zahrnovat takové drogy, které způsobují nejvíce škod na zdraví. Evropská unie věnuje tradičně obrovskou pozornost problematice **praní špinavých peněz a jejich konfiskaci**.

9.3 Legislativní profily vybraných členských zemí Evropské unie

9.3.1 Rakousko

9.3.1.1 Vývoj legislativy

První podstatný rakouský zákon regulující drogovou problematiku byl přijat v roce 1951 pod názvem zákon o omamných drogách „*the Narcotic Drugs Act*“. Novelizován byl následně v letech 1971, 1974, 1977, 1980, 1985.

Již v roce 1971 vedla rakouská drogová legislativa jasnou hranici v rámci stíhání drogové kriminality mezi pachateli, kteří působí v rámci obchodu s narkotiky a osobami se zdravotními problémy způsobenými užíváním drog. O devět let později v roce 1980 zakotvila novela poprvé princip, který se stal nadále základem pro protidrogovou politiku v Rakousku.

Tímto principem bylo „*therapy instead of punishment*“ – v češtině tedy „*terapie namísto trestu*“. Tento přístup v podstatě znamená, že závislý na drogách je nemocná osoba, která porušila drogovou právní úpravu a spáchala drogový delikt právě z důvodu, že je ovládána svojí závislostí. Tato osoba musí mít podle rakouské protidrogové politiky možnost či šanci se podrobit léčení své závislosti na místo toho, aby byla prioritně potrestána.

Dne 1. ledna 1998 nabyl účinnosti zákon o omamných látkách „*the Narcotic Substances Act*“ (Suchmittelgesetz abbr. SMG), který nahradil *the Narcotic Drugs Act*. Nový zákon představuje kontinuitu přístupu rakouské drogové politiky naznačené již předchozí legislativou, zejména v chápání principu terapie namísto trestu. Z tohoto důvodu předvídá přísné sankce za jednání ve formě prodeje nebo

obchodu s narkotiky nyní i s psychotropními látkami a prekursory, zatímco v případě závislých osob, jež spáchaly drogový trestný čin, nabízí zákon široké pole opatření k jejich léčbě a rehabilitaci.

Takovou úpravou se Rakousko plně připojilo k partnerům z Evropské unie a přijalo současné znění mezinárodních úmluv v oblasti drogové problematiky, které dříve neratifikovalo zcela kompletně. Výsledkem je, že Rakousko dalo komplexně pod kontrolu látky uvedené v přílohách III. a IV. Úmluvy z roku 1971 a prekursory uvedené v přílohách I. a II. Úmluvy z roku 1988.

9.3.1.2 *Kontrolované látky*

Všechny látky rakouským právem definované jsou obsaženy v několika seznamech uvedených třemi nařízeními. Tyto zahrnují v tomto pořadí:

- *omamné látky (5 seznamů)*
- *psychotropní látky (1 seznam)*
- *prekursory (2 seznamy)*

Každá látka oficiálně uznaná jako látka kontrolovaná musí být obsažena v jednom z těchto nařízení. V souladu s touto klasifikací a s ohledem na možné sankce a tresty je v rámci stíhání drogových trestných činů vedeno rozlišení na základě podstaty látky.

9.3.1.3 *Užívání drog a držba drog*

Konzumace drog není rakouským právem definovaná jako trestný čin, ačkoliv jejich držba trestný čin zakládá. Rakouská drogová právní úprava činí rozdíl mezi držbou drog **pro vlastní potřebu** (užití) a držbou za účelem **obchodování**. Kritéria v rámci stíhání, kterými se řídí posuzování a rozlišení výše uvedených dvou typů ilegálního jednání, jsou:

- *množství – malé, velké*
- *frekvence užívání ze strany osoby – příležitostné, pravidelné*
- *podstata látky*

Z těchto důvodů ten, *kdo získá, drží, produkuje, importuje, exportuje, poskytne nebo nabízí jinému nebo třetí osobě, může být potrestán až na 6 měsíců vězení nebo pokutou až na 360 denních pokut (27 § 1 SMG).*

Nicméně dospělá osoba nebo osoba starší o dva roky než nezletilý bude potrestána až na 3 roky vězení, pokud umožnila užití drogy nezletilému. Stejně tak v případech, kdy byl trestný čin spáchán s komerčními úmysly nebo je pachatel členem kriminální skupiny.

V případech, kdy se pachatel dopustil těchto trestných činů ve stavu drogové závislosti a spáchal je pouze z úmyslu uspokojit svoji závislost či obstarat si drogu pro svoji vlastní potřebu, bude uložen trest do 6 měsíců vězení nebo pokuta ve výši až na 360 denních pokut. Článek 28 (SMG) zavádí pojem „*velké množství*“ jako dělicí kritérium mezi méně závažnými trestnými činy a závažnými trestnými činy.

Nařízení přijaté v roce 1997 definuje pojem „*velkého množství*“ pro každou kontrolovanou látku vyjádřenou v čistém množství účinné látky, jako např. 20 g. THC (aktivní princip cannabis), 5 g heroinu, 15 g kokainu, 10 g amfetaminu, 30 g MDMA, MBDB, MDE atd. V současnosti zredukoval dodatek k tomuto nařízení množství heroinu z 5 g na pouze 3 g.

9.3.1.4 *Obchodování s drogami a drogové trestné činy*

Jednání stanovená jako trestné činy upravené v rámci SMG jsou tato: **produkce, opatřování, držba, import, export, nabídka a distribuce kontrolovaných látek**. Je to právě úmysl či cíl jednání, který určuje výši trestu. Pro opatřování nebo držbu velkého množství drog s úmyslem ho distribuovat bude hrozit trest až na 3 roky, v případech produkce, importu, exportu nebo distribuce velkých množství, to znamená jednání úzce spjatých s pojmem obchodování s drogami budou tresty uloženy až do 5 let, a to v případě pouze základního trestného činu. Tresty mohou být zprísněny na 1 rok až 10 let v případě, že pachatel jednal komerčně nebo jako člen kriminální skupiny.

Mezi 1 rokem až 15 lety vězení lze uvažovat v případě pachatele, který jako člen kriminální skupiny

byl již jednou za obchodování s drogami odsouzen. **Kriminální skupinou** se rozumí skupina mající více než 10 členů založená za účelem páchaní trestných činů obchodování s drogami nebo v případech, kdy zadržené množství je více než 25krát větší než definované velké množství. V případě, že pachatel je v čele organizace zabývající se obchodem s drogami, hrozí mu trest mezi 10 až 20 lety nebo **doživotí** (doživotí je možné uložit však až od novely k *Narcotic substances act* z 8. května 2001, BGBl. I 51/2001).

9.3.1.5 Trestní stíhání a justiční praxe

Policie v Rakousku nemá žádnou diskreční pravomoc a musí hlásit každý trestný čin, o kterém se dozví během služby. Jedná se tedy o princip legality aplikovaný i v České republice. Veškerá kriminální jednání, o kterých se dozví prokurátoři ve službě, musí být z úřední povinnosti trestně stíhány. To znamená, že musí vždy nastoupit oficiální reakce. Tou může být buď odklon od stíhání, nebo obžaloba.

Scénář č. 1. držba heroinu pro osobní užití ze strany dospělého pachatele

V tomto případě pachatel na základě výslechu ze strany policie přizná, že je pravidelným uživatelem heroinu a nedopustil se jiného trestného činu. V tomto případě si pachatel opatřil a držel malé množství drogy pro osobní užití. Státní prokuratura v souladu s článkem 35 SMG požádá regionálně příslušný úřad jako příslušnou zdravotní autoritu, aby zaujala názor, zda zdravotně orientované opatření pro pachatele je nezbytné. Kromě toho je o informace o pachateli požádána i rakouská Agentura pro monitoring drog (ANDMA), kde je veden drogový registr s personálními daty.

Pokud je na základě stanoviska regionální autority nezbytné přijmout zdravotně orientované opatření pro tohoto pachatele a pachatel je ochotný se podrobit těmto opatřením, odloží státní prokuratura dočasně případ na maximálně dvouletou probační lhůtu. Následně musí pachatel informovat státní prokuraturu, v pravidelných intervalech o zahájení a vývoji zdravotních opatření předložením odpovídajících certifikátů. Pokud tato potvrzení jsou během probační lhůty poskytována pravidelně, bude dočasné odložení změněno na permanentní, a to v souladu s článkem 90 rakouského trestního řádu (CCP).

Proces však bude pokračovat, pokud pachatel vytrvale odmítá se podrobit zdravotním opatřením nebo spáchal další trestný čin v souvislosti s drogovou závislostí. V případě, že se během probační doby pachatel znovu dopustí držby nebo opatření si drogy v malém množství pro osobní potřebu, může prokurátor upustit od stíhání za stejných podmínek, ale není jimi vázán tak jako v prvním případě. (Novela BGBl. I 51/2001).

Scénář č. 2. majetkový trestný čin spáchaný uživatelem drog k financování jeho drogové závislosti

Pachatel byl již dříve odsouzen za drogový trestný čin. Nyní je obviněn z krádeže kabelky bez užití násilí a odcizené věci nebyly příliš cenné a trestný čin tedy neměl závažné následky. Pachatel je závislý a loupež spáchal z důvodu financování své závislosti.

V tomto případě byl trestný čin spáchán v souvislosti s obstaráváním drogy a pachatel je postaven před trest vězení ne delší než 5 let. Jakmile se podezřelý přizná k tomuto trestnému činu, je úřední protokol zaslán policií na státní zastupitelství a je považován za dostačující pro přímé obvinění před trestním soudem sestávajícím z jednoho soudce a dvou přísedících bez předchozího stadia vyšetřování.

Tento soud odsoudí obžalovaného k jednomu roku vězení na základě ustanovení článku 142/2 trestního zákona. Tento trest je podmíněně odložen na dobu dvou let. Odsouzený je povinen se podrobit nezbytným zdravotně léčebným opatřením. Soud revokuje odklad a vykoná trest, pokud se odsouzený nepodrobí nebo nepokračuje v léčbě, nebo je znovu odsouzen v souvislosti se svou závislostí na drogách a výkon trestu ve vězení se jeví jako nezbytný z hlediska prevence před páchaním dalších trestných činů.

Scénář č. 3: distribuce drog v malém z důvodu financování drogové závislosti drogovým uživatelem

Pachatel je dospělý, již dříve odsouzen za některý z drogových trestných činů. Podezřelý byl přistižen při prodeji heroinu s hrubou váhou cca 150 g a je závislý na drogách. Trestný čin spáchal z důvodu financování své závislosti.

Jakmile se podezřelý přizná k tomuto trestnému činu, je úřední protokol zaslán policií na státní zastupitelství a je dostačující pro přímé obvinění před trestním soudem sestávajícím z jednoho soudce

a ze dvou přísedících bez předchozího stadia vyšetřování. Soud potrestá v souladu s článkem č. 28/2 SMG podezřelého na dva roky vězení bez odkladu z důvodu dávání do oběhu velkého množství drog a vezme v úvahu předchozí kriminální záznamy za obdobné trestné činy.

Nicméně v souladu s článkem 39/1 SMG má povinnost a měl by odložit výkon trestu, pokud uložil odsouzenému trest menší než dva roky a odsouzený je závislý na drogách a podrobí se nezbytným léčebným opatřením. Pokud absolvuje úspěšně léčebné opatření během odkladu výkonu trestu, měl by soud odložit výkon trestu a stanovit probační lhůtu minimálně na jeden rok a maximálně na tři. Soud by měl revokovat odklad a trest vykonat, pokud se odsouzený pachatel nepodrobí souvislé léčbě a je opětovně odsouzen v souvislosti se svou závislostí na drogách a výkon trestu se jeví jako nezbytný k prevenci před spácháním dalších trestných činů.

9.3.1.6 Aktuální vývoj

Od 1. června 2001 nabyla účinnosti novela SMG. Novým hlavním ustanovením zahrnutým v této novele je zvýšení trestních sankcí za organizovaný prodej až na **trest na doživotí pro leadery kriminálních organizací**. Diskuse z konce roku 2000 se týkala především legálního rámce **užívání cannabis pro léčebné účely**.

Již na konci roku 1998 vídeňský městský soud přijal rozhodnutí, které připouští cannabis k léčebným účelům. Na základě právního posouzení bylo shledáno, že SMG zakazuje pouze všechny formy konzumace rostlin a plodů ženského rodu cannabis, u kterých nebyl olej extrahován. Lékařské užití jiných produktů cannabis je ale povoleno. Nařízení o narkotických látkách výslovně zmiňuje delta-9-tetrahydrocannabinol, který je případně farmaceutického užití látkou, na kterou může být vydán předpis (nařízení o narkotických látkách BGBI II 1997/374 příloha IV). Přes tyto okolnosti **nebyl doposud uveden na rakouský trh žádný takový přípravek**.

Kompletní databázi rakouské legislativy je možné najít na internetové adrese: <http://www.ris.bka.gv.at/bgbl/>.

9.3.2 Belgie

9.3.2.1 Vývoj legislativy

Základní belgická právní úprava regulující nelegální obchod s jedy, uspávacími či narkotickými drogami a desinfekčními prostředky pochází z 24. února 1921. Tento zákon byl komplexně přepracován v roce 1975 přijetím zákona z 9. července 1975 a opětovně v roce 1994 zákonem ze dne 14. července 1994. Tyto novely zavedly rozdíly mezi tresty hrozcími za neoprávněné nakládání s toxickými látkami a desinfekčními prostředky na jedné straně a omamnými a psychotropními látkami pravděpodobně způsobujícími závislost na straně druhé. Belgické drogové právo je založeno na třech hlavních doménách: **prevence, léčba a vymáhání práva**.

Hlavním cílem je působit preventivně a **redukovat užívání drog a dále i snížit počet nových drogových uživatelů**. Další prioritou je **ochrana společnosti a jejích členů** stojících tváří v tvář drogovému fenoménu a jeho následkům. Tato priorita rovněž zahrnuje pomoc drogově závislým včetně zajištění lepších životních podmínek pro tyto osoby, a to i přes fakt, že užívají drogy. V Belgii lze rovněž v rámci aplikace právních norem vysledovat obecný přístup, jehož následkem je skutečnost, že ukládání sankcí justičními orgány zejména ve formě **vězení by mělo být až tou poslední možností** při řešení problematického užívání drog.

9.3.2.2 Kontrolované látky

Seznam těchto látek byl založen královským dekretem z 31. prosince 1930 na trhu uspávacích látek a narkotik a královským dekretem z 2. prosince 1988, který reguluje trh s některými psychotropními látkami. Oba seznamy jsou nepřetržitě měněny v závislosti na stavu vývoje v oblasti nových substancí.

Uspávací látky a omamné látky zahrnují opium, heroin, kokain, morfin, methadon, cannabis a cannabisovou pryskyřici. Psychotropní látky zahrnují např. amfetaminy, halucinogeny či MDMA.

Od okamžiku přijetí nařízení z dubna 1998 musí justiční orgány rozlišovat mezi osobním užíváním derivátů cannabis (marihuana, hašiš) a jinými drogami (jako heroin, kokain, XTC). Toto rozlišení je

v Belgii interpretováno jako diference založená na zdravotních rizicích, která jsou s určitou drogou spojena.

9.3.2.3 Užívání drog a jejich držba

Užívání drog je považováno za trestný čin pouze za předpokladu, že k němu dochází ve skupině/společnosti více osob. Základním trestem je vězení od 3 měsíců do 5 let a/nebo pokuta od 5.000 do 500.000 EUR. Užívání drog v soukromí není analogicky podle belgického práva trestné.

Ačkoliv soudy rozhodují na základě předpokladu či domněnky, že držba je nezbytnou podmínkou pro užití drogy, je držba narkotických drog bez ohledu na množství a druh látky sama o sobě trestným činem a zakládá právní bázi pro trestní stíhání drogových uživatelů.

Belgické právo trestá držbu drog trestem vězení mezi 3 měsíci až 5 lety, a/nebo pokutou. Doba trestu odnětí svobody může být zvýšena až na 15 nebo dokonce 20 let za předpokladu, že byly splněny zpřísnující okolnosti (drogový trestný čin ve vztahu vůči nezletilým mladším 12 let nebo spáchaný jako součást činnosti kriminální organizace jako např. organizátor nebo vedoucí osoba kriminální organizace).

Držba pro osobní potřebu může vést i k podmíněnému odsouzení, ať už při současném uložení probačního opatření, nebo nikoli. Praktická aplikace práva zvláště se soustředící na užití drog a jejich držbu byla objektem přehodnocení ze strany Federálního ministerstva spravedlnosti, které vydalo dvě směrnice s cílem harmonizovat vynucování práva v praxi.

Dne 26. května 1993 byl odeslán pokyn (oběžník) veřejným žalobcům. Tento oběžník vysvětluje mnoho obecných principů pro státní orgány v rámci zacházení v případech drogových trestných činů. **V tomto pokynu je vedena hranice mezi příležitostnými uživateli, pravidelnými uživateli a dealery.**

Pravidelným uživatelům by měla být dána veškerá možná příležitost se **podrobit léčbě**. Závislí lidé jsou obvykle považováni za nemocné osoby, které potřebují být **chráněny před sebou samými a vůči kterým musí být chráněna i společnost**. Závažnost spáchaného trestného činu, opakující se podstata trestného činu a pachatelův úmysl jsou brány v úvahu při posuzování skutečnosti, která se pachateli stala – jinak řečeno, zda půjde pachatel do vězení nebo dostane možnost se podrobit léčbě. Jako následek rozdílné aplikace tohoto pokynu přetrval v praxi nejednotný přístup v rámci stíhání.

Dne 8. května 1998 byl z tohoto důvodu přijat další pokyn. Na základě zprávy parlamentní pracovní skupiny tato nová směrnice změnila pokyn z roku 1993. Tato se soustředila na politiku trestního stíhání v oblasti držby a drobného prodeje drog pro osobní spotřebu.

Na základě této nové směrnice je dále držba pro osobní užití cannabis odlišována od držby ostatních drog a po prokurátorech je požadováno, aby aplikovali **nejmenší trestní prioritu** v rámci trestání těchto trestných činů.

V lednu 2001 přijala federální vláda programový dokument. Tento dokument vyjadřuje záměr modifikovat právo s cílem **zmírnit tresty pro bezproblémové uživatele cannabisu**. Produkce a prodej zůstane aktivně stíhán stejně jako užívání cannabisu, které vede k asociálnímu chování – problémové užívání.

9.3.2.4 Obchodování a drogová kriminalita

Obchodování s drogami není jako takové belgickým právem definováno. **Právo zakazuje produkci, import, export, výrobu, přepravu, držbu, prodej atd.** Základní tresty zahrnují vězení na dobu 3 měsíců až 5 let a/nebo pokutu. V závislosti na závažnosti těchto trestných činů mohou být tresty zpřísněny až na 10, 15 nebo 20 let v případech zapojení nezletilých. Do 15 let výše sankce je trest uložen v závislosti na následcích trestného činu pro třetí osoby: nevyléčitelná choroba nebo smrt; až na 20 let v případě obchodování v rozsáhlém měřítku.

Směrnice z května 1998 také zavádí nové prvky v rámci regulace trestných činů prodeje a obchodování. Z důvodu, že zákon z roku 1921 a jeho následné změny nepředvídají pojem prodeje drog z důvodu financování své konzumace, pokyn z května 1998 požaduje po veřejných zástupcích, aby byli důrazní v případech prodeje v malém, ale aby také brali v úvahu (zmírněním trestu) případy, ve kterých bylo jediným záměrem prodeje financovat vlastní závislost.

9.3.2.5 Trestní stíhání a soudní praxe

Směrnice z května 1998 má velmi silný vliv na redefinici práce justičních orgánů ve vztahu k trestným činům spojeným s užíváním a držbou drog. Dá se říci, že **právo se nezměnilo, ale směrnice podstatně modifikuje praxi justičních orgánů**. V Belgii je poprvé zavedeno rozlišování mezi držbou cannabis pro osobní potřebu a ostatními drogami s neakceptovatelnými riziky pro zdraví.

Držba cannabis pro osobní potřebu zůstává trestným činem, ale s nejnižší prioritou v rámci stíhání trestných činů. To znamená, že v případech jednorázového či příležitostního užití cannabis je vyplněna zjednodušená policejní zpráva a droga je zadržena. Podle povahy prodeje v malém bude trestní stíhání, které má být zahájeno, rozlišovat podle záměru (motivu): zda prodej má za cíl poskytnout **zdroje pro vlastní užití** nebo **s úmyslem vytvářet zisk**.

Směrnice z roku 1998 soustředí svoji pozornost převážně na trestání pachatelů. Rovněž však doporučuje, aby ukládání trestu **odnětí svobody bylo až tím posledním opatřením v případě závislých pachatelů**, samozřejmě s výjimkou spáchání velmi závažných trestných činů.

Scénář č. 1: držba heroinu pro osobní potřebu dospělým pachatelem

V případě zatčení osoby za jednání ve formě držby malého množství ilegální látky (jiné než cannabis), např. heroin, policie přikročí k osobní prohlídce, zajistí drogu a případně provede prohlídku auta nebo obydlí. Zpráva o těchto úkonech je následně zaslána k veřejnému žalobci. Nicméně je možné ještě před předložením trestní věci k soudu, aby **veřejný žalobce nařídil ve spolupráci s pachatelem léčbu ve specializovaném centru**. Veřejný žalobce navrhne po analýze spisu některou z možných sankcí či opatření, které má ve své dispozici na svém uvážení. Jedná se o **peněžní pokutu, podmíněné propuštění, probační příkaz, obžalobu a uvěznění**.

Varianta ve formě probace je v případech drogových trestných činů hojně aplikována. Tento přístup znamená upuštění od stíhání výměnou za tyto podmínky: závazek **napravit způsobenou škodu** nebo se podrobit **léčbě** nebo zákazu **navštěvovat určitá místa**. Délka léčby by neměla překročit 6 měsíců. V praxi jsou nicméně časté poznatky, že veřejní žalobci jsou obezřetní a opatrní při ukládání těchto urovnání.

Scénář č. 2: majetkový trestný čin spáchaný uživatelem drog za účelem financování jeho závislosti

Policie poté, co zatkne osobu, zašle zprávu veřejnému žalobci. Nejpravděpodobněji bude případ předložen k rozhodnutí soudu a soud pravděpodobně uloží probační příkaz a odloží výkon trestu na dobu výkonu léčby.

Existují však poznatky, že většina uživatelů drog pravidelně využívající asistenční služby spojené např. s léčbou má často v rejstřících již dlouhé trestní záznamy nějakým způsobem se vztahující k drogám, a tím pádem pozitivně těží ze soudního probačního příkazu.

Scénář č. 3: distribuce drog v malém drogovém uživatelem z důvodu financování nákladů spojených s jeho závislostí

Nařízení z roku 1998 považuje prodej v malém k financování závislosti za **polehčující okolnost** v rámci trestního stíhání takového deliktu. To znamená, že v rámci stíhání by mělo být vždy zvažováno uložení probačního příkazu či podrobení se léčbě. K aplikaci probace je důležité prokázat, že prodej malých množství sloužil pouze pro osobní potřebu. Existence dřívější trestné činnosti, přestože může být hodnocena jako důvod k přísnější sankci, nebývá považována za překážku k probaci.

9.3.2.6 Aktuální vývoj

V lednu 2001 přijala belgická vláda zprávu, ve které je vyjádřen záměr změnit drogovou legislativu s cílem redukovat tresty v případech bezproblémových uživatelů cannabis. Hlavní motivy normy přijaté 4. dubna a 3. května 2003, která nabyla účinnosti dne 2. června 2003, jsou následující:

Belgie směřuje k politice realistického přístupu. To neznamená politiku tolerance nebo legalizace drog. Je to politika založená na těchto klíčových bodech:

Tresty za nelegální výrobu nebo obchod jsou zpřísněny; držba nebo pěstování cannabis zůstává trestným činem. V případech osobního užívání tak jako i držby množství cannabis, které může být zkonsumováno jednorázově nebo během 24 hodin (přesněji 3 gramy) bude sepsána zjednodušená policejní zpráva (místo, datum, čas a další fakta jako typ látky apod.).

V případech problematického užívání bude informován veřejný žalobce a může být doporučena

léčba. Případy výtržnosti na veřejnosti budou předloženy veřejnému žalobci. **Problematickým užíváním se rozumí stupeň závislosti, který zabraňuje uživateli kontrolu jeho užívání s možnými fyzickými a psychickými projevy.** Za veřejnou výtržnost bude považováno **držení cannabis ve vězení, ve školách nebo v objektech sociálních služeb stejně tak jako v jejich bezprostředním okolí** nebo jiných místech, kde se často vyskytují děti a které jsou **vzdělávací, sportovní či sociální povahy.**

Odrásování od užívání jakýchkoli drog, včetně rekreačního užívání dospělými. Žádné ilegální drogy pro děti. Rekreační užívání dospělými v přítomnosti dětí bude stíháno nejpřísnějším způsobem. **Postižování řízení motorových vozidel pod vlivem drog včetně cannabisu.**

Bližší informace o belgické legislativě včetně dalších informací s drogovou politikou souvisejících je možné nalézt na internetové adrese Federálního ministerstva spravedlnosti Belgie: <http://www.just.fgov.be>

9.3.3 Dánsko

9.3.3.1 Vývoj legislativy

Hlavní dánský zákon regulující trestné činy související s omamnými látkami je zákon o drogách (*Euphoriant Act*) z roku 1955 včetně následných novelizací. Na základě jeho sekcí 1 a 2 zakládá trestný čin **import, export, prodej, nákup, nabídka, přijetí, výroba, zpracování nebo držba drog.** V konkrétních případech je možné obdržet speciální povolení k legální činnosti.

Látky definované tímto zákonem jsou vyčteny v 5 seznamech jakožto přílohy vládního nařízení vydaného na základě zákona. Toto nařízení je pravidelně revidováno v případě výskytu nové látky na ilegálním trhu.

Na základě třetí části tohoto zákona je jeho porušení trestáno pokutou nebo vězením až na dva roky. Zákon sám o sobě nerozlišuje mezi jednotlivými typy látek z hlediska výše trestu. Přesto soudy diferencují mezi typy drog v rámci výměry sankce.

Z toho důvodu jsou ukládány přísnější sankce, pokud se jedná o nebezpečnou látku. Kromě toho Nejvyšší státní zástupce v oběžníku z roku 1969 týkajícího se pravidel stíhání porušení zákona z roku 1955 doporučil policii ukončit projednání případů zahrnujících držbu malých množství drog uložením napomenutí.

Ustanovení 191 (1) Trestního zákona vyčleňuje nejvíce nebezpečné trestné činy zahrnuté v zákoně z roku 1955. Tyto trestné činy jsou postižitelné vězením až na 6 let za převoz drog při porušení zákona z roku 1955 nebo v případě velkého množství osob nebo velkého objemu peněz či dalších přitěžujících okolností.

Na základě ustanovení 191 (2) jsou aplikovány stejné tresty osobám, které importují, exportují, prodávají, kupují, nabízejí, přijímají, vyrábí, šlechtí nebo drží drogy s úmyslem převést v duchu odstavce 191 (1). Trest může být zprůsněn až na deset let, pokud trestný čin zahrnuje značné množství obzvláště nebezpečných látek.

Nutné je také zmínit, jak bude uvedeno dále, i zákon z roku 2001 regulující **problematiku míst, kde se často užívají drogy**, jako například hudební kluby apod.

9.3.3.2 Kontrolované látky

Příloha k Vládnímu nařízení z roku 1993 obsahuje 5 seznamů, A, B, C, D a E. Seznam A obsahuje látky jako: cannabis, heroin, zpracované opium atd. Seznam B zahrnuje látky jako: kokain, MDMA, amfetaminy, methadon. Seznam C obsahuje například kodein. Seznam D obsahuje barbituráty a seznam E tranquilisery.

9.3.3.3 Užívání drog a držba drog

Užívání drog není dánským právem přímo stanoveno jako trestný čin. V souladu se zákonem z roku 1955 zakládá trestný čin **import, export, prodej, koupě, doručení, obdržení, výroba, šlechtění a držba.** Z toho důvodu osobní užívání není trestný čin. Přestože držba dokonce malých množství se záměrem osobní konzumace je trestným činem.

V případech prvního spáchání trestného činu ilegální držby pro osobní potřebu bude pachateli vydáno pouze napomenutí. V případech následného spáchání trestného činu bude trest pokuty ve výši 300 DKK (40 EUR) až 3000 DKK (400 EUR) ve vztahu k typu a množství drog. V některých případech může držba nebezpečných drog se záměrem osobního užití vyústit i ke krátkému trestu vězení.

9.3.3.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami

Import a export drog je trestný, jak podle zákona z roku 1955, tak podle trestního zákona a jeho ustanovení § 191. Držba drog se záměrem distribuovat větší než malá množství obvykle končí vězením.

Zda je obchod s drogami trestán podle zákona z roku 1955 nebo podle trestního zákona, záleží na množství drog. Ve vztahu k heroinu a kokainu jsou případy řešeny v režimu trestního zákona, pokud množství je přibližně 25 g a více zatímco odpovídající limit pro amfetaminy je přibližně 50 g a u cannabisu přibližně 10 kg.

Zákon o drogách z roku 1955 byl v roce 1996 novelizován s cílem zpřísnit trest pro profesionální dealery, kteří s cílem vyhnout se přísným sankcím mají u sebe vždy jen malá množství drog. V souladu s touto novelou opakovaný prodej malých množství obzvláště škodících drog je považován za jednoznačně přitěžující okolnost.

9.3.3.5 Aktuální vývoj

K poskytnutí více efektivních nástrojů proti tzv. cannabisovým klubům a jiným formám organizovaného zločinu vyskytujícího se na některých místech byl přijat zákon z roku 2001 k postihování návštěvníků těchto míst.

Pokud je na některých místech prováděn obchod ve formě systematického páchaní kriminálních činů, které je způsobilé vyvolávat nepříjemnosti a nebezpečnost pro bezprostřední obyvatele, zákon zplnomocňuje místního šéfa policie po předběžném varování osoby odpovědné za provoz tohoto prostoru vydat **zákaz navštěvování tohoto místa nebo vpouštět hosty**.

Zákaz **není možné aplikovat pro rezidenty z tohoto místa nebo jejich příbuzné**. Stejně tak nemohou být omezena práva se shromažďovat na těchto místech z politických důvodů nebo v jiných ohledech propagující či šíření jejich názory.

Dne 31. března 2004 byla přijata novela trestního zákona č. 218. Porušení ustanovení § 191 (1) je nyní trestáno vězením až na 10 let před dříve možnými 6 lety. § 191 (2) byl také změněn a jeho porušení je nyní možné potrestat vězením až na 16 let na rozdíl od dřívějších 10 let.

Dne 9. června 2004 byl přijat zákon č. 445 jako výraz intenzivní snahy bojovat proti drogám. Tento zákon novelizoval zákon z roku 1955. Záměrem tohoto zákona je zdůraznit, že držba a prodej drog je ilegální a má čistě trestní souvislosti. Dokonce bylo záměrem zpřísnit tresty v případech, kdy drogy byly prodány v restauracích a na diskotékách, s cílem ochránit mladé lidi před drogami.

V souladu s novým ustanovením 3(1) zákona z roku 1955 již nadále nebude možné ukládat napomenutí v případech držby malých množství drog. **Napomenutí bude nadále ukládáno pouze ve výjimečných případech**. Dále byly doplněny další přitěžující okolnosti, například pokud jsou drogy prodávány nebo nabízeny v restauracích, nočních klubech, na koncertech, hudebních festivalech a všude jinde, **kde se účastní mladí lidé**. Tyto změny nabyly účinnosti teprve 1. července 2004.

9.3.4 Itálie

9.3.4.1 Vývoj legislativy

Historicky bylo italské právo regulující drogy založeno na principu **nekriminalizace užívání drog**. Zákon přijatý v prosinci 1975 potvrdil tento princip, ale zdůraznil nezákonnost držby kontrolovaných drog. Přesto byla zavedena dvě kritéria regulující trestní stíhání:

- účel jednání, zejména zda jde o osobní užití nebo ne, a
- množství držené drogy.

Tento zákon byl ostře kritizován, protože mechanismus nepotrestání vztahující se k držbě malých množství drog způsobil výrazné rozdíly v aplikaci práva. S cílem vyřešit tuto otázku byl v roce 1990

přijat nový sjednocující zákon revidující a koncentrující předešlá pravidla (normy) týkající se drog do **jednoho zákona**. Tímto zákonem byl zákon č.162 z 26. června 1990 oficiálně odsouhlasený prezidentským dekretem (DPR) č. 309 z října 1990 známý jako **DPR 309**.

Tento stále platící zákon poskytuje právní rámec pro legální obchod, léčbu a prevenci, prohibici a potrestání nelegálních aktivit. V souladu s tímto zákonem, a historicky poprvé v Itálii je užití drog stejně jako veškerá jednání vztahující se k tomuto jevu jako držba, obstarání si drogy či přeprava zakázány. Pachatelé jsou potrestáni administrativními sankcemi (pokuty, nebo odebrání řidičského průkazu). Ve vztahu k užívání drog byl zaveden systém **fixních množství drog** jako práh mezi užíváním a obchodem.

Tento text opět doprovázela těžká kritika a vzrušená debata ve veřejném mínění. Ta vyvolala významnou změnu v tomto zákoně. O tři roky později se konalo **referendum**, které změnilo zákon v ustanoveních vztahujících se k zákazu užívání drog.

Ustanovení 72.1 DPR 309 definující zákaz osobního užití bylo zrušeno stejně jako odkaz na denní množství a pojem fixního prahu k dělení mezi uživateli a nelegálními obchodníky. Od tohoto okamžiku není dále užívání drog minimálně jako trestný čin v italském právu zmíněno. **Držba, opatření si, import pro osobní užití zůstává zakázáno, postihnutelné pouze administrativními sankcemi**. Nadále nejsou aplikována fixní množství jako limity mezi užíváním a obchodem. Ohodnocení záměru ilegálního jednání je ponecháno na justičních orgánech stejně jako definování hranice k rozdělení nepovolených jednání, jež mají být potrestána administrativními opatřeními nebo trestními sankcemi. Hlavním kritériem při posuzování těchto skutečností je osobní užití.

V roce 1999 nový zákon č. 45 z 18. února 1999 pozměnil DPR 309 založením **Národní drogové observatoře** v rámci Ministerstva sociálních věcí. Ta má odpovědnost za rozvíjení drogové politiky s ohledem na prevenci, léčbu, rehabilitaci a sociální reintegraci. Národní koordinační komise pro antidrogové aktivity je rovněž založena, přestože finanční plnění ve výši až 75 % převodu z národního drogového rozpočtu jsou určena do regionů a autonomních provincií.

Nařízení z 12. dubna 1999 a 14. září 1999 založila samostatně Radu operátorů a expertů na drogovou závislost a rovněž stanovila organizaci a úkoly italské observatoře pro drogy a drogové závislosti (OIDT) uvnitř Ministerstva pro sociální záležitosti.

9.3.4.2 *Kontrolované látky*

Kontrolované látky v Itálii jsou rozříděny v šesti seznamech připojených k Dekretu ze 4. března 1992 a jeho dodatkům.

- *Seznam I: obsahuje opiáty a deriváty kokainu;*
- *Seznam II: cannabis;*
- *Seznam III: vysoce návykového barbituráty;*
- *Seznam IV: léčebné látky;*
- *Seznam V: přípravky obsahující drogy;*
- *Seznam VI: stimulanty.*

Ilegální aktivity vztahující se k drogám jsou trestány diferencovaně v souladu se seznamem, do kterého ta která látka patří. Látky ze seznamů II. a IV. jsou méně přísně trestány než látky ze seznamů I. a III. Prekursory jsou kontrolovány Dekretem č. 258 ze dne 12. dubna 1996, který implementuje směrnici EEC č. 92/109.

9.3.4.3 *Užívání drog a držba*

Užívání drog není v italském právu zmíněno jako trestný čin, a to i přes skutečnost, že držba jakékoli drogy v případech osobního užívání je zakázána a je trestána administrativními sankcemi. V případech prodeje nebo obchodu je postihována vězením.

Pokud je osoba přistižena při držbě drogy klasifikované v seznamech II. nebo IV. (seznam č. II. obsahuje terapeutické drogy, seznam IV. ty, které mohou vyvolat závislost – kam spadá např. cannabis, hašiš) a jsou pouze pro osobní užití, bude tato osoba předvolána k pohovoru s Policejním prefektem, nebo jeho zástupcem.

Pokud osoba souhlasí s tím, že se zdrží páchaní trestného činu v budoucnu, může přijmout **upozornění na nebezpečí drog a být formálně požádána, aby dále neužívala ilegální látky**. Pokud je touto osoba nezletilý, je tento postup užit bez ohledu na skutečnost, ve kterém seznamu je látka uvedena. Pokud je to možné, v některých případech je informována i rodina s tím, že je pozvána ke kontaktu se sociálními/zdravotními úřady.

Za předpokladu, že je osoba znovu přistižena při nelegální držbě kontrolované drogy, může být znovu předvolána na pohovor, kde může vysvětlit důvody porušení zákona a k prevenci nového porušení mohou být uložena nová opatření. V tomto stadiu může být osoba subjektem administrativních sankcí. Ty zahrnují odnětí řidičského a zbrojního oprávnění, cestovního pasu a dalších ekvivalentních dokumentů.

Jak bylo výše uvedeno, zákon činí rozdíl mezi drogami v seznamu I. (opiáty, kokain, amfetaminy apod.) a seznam III. (barbituráty a hypnosedativa) a drogami v seznamu II. (kanabis) a IV.

Pro první skupinu hrozí administrativní sankce v délce 4 měsíce, zatímco pro druhou skupinu jsou sankce redukovány na dobu měsíců 2. Kdokoli předvolaný na rozhovor za to, že byl přistižen při nezákonné držbě drog, může dobrovolně požádat o léčbu či rehabilitační servis. V tomto případě je proces suspendován, zatímco uživatel je odeslán k orgánům příslušným ke zpracování posudku, který musí být hotov ve vymezeném čase. Pokud uživatel neplní docházku do programu nebo jej opustí bez oprávněného důvodu, je předvolán k druhému pohovoru s prefektem nebo jeho zástupcem a je mu doporučeno, aby následoval tento program. Doporučení obsahuje rovněž sdělení možných následků, pokud toto nesplní.

Druhé selhání vede v odkázání buď k veřejnému žalobci na magistrátní soud (v případě dospělých pachatelů), nebo veřejnému žalobci pro soud pro mladistvé (v případě mladistvých). Tomu, kod selže více než dvakrát v rámci navštěvování a plnění léčebného programu bez dostatečných důvodů, může být uloženo jedno nebo více z následující opatření: *zákaz opustit místo trvalého pobytu bez předchozího souhlasu, závazek osobně se dostavit minimálně dvakrát týdně na policii, zákaz vycházení, zákaz návštěvy míst uvedených v příkaze, pozastavení řidičského průkazu nebo zbrojního průkazu, pasu nebo jiných ekvivalentů, veřejně prospěšné práce minimálně jeden den v týdnu, zajištění motorového vozidla, kterým byly přepravovány drogy, nebo konfiskace samotných drog či probační příkaz.*

V případě, že se nejedná o občana italské národnosti, je možné i odnětí povolení k pobytu. To může být uloženo v rozmezí 3 – 8 měsíců v případech seznamu drog I. a III. a v rozmezí 2 – 4 měsíců v případě seznamů II. a IV.

9.3.4.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami

Trest za výrobu a/nebo prodej v případě individuálního charakteru osciluje v rozmezí 8-20 let odnětí svobody a pokuty v rozmezí 25 000 – 250 000 EUR (seznam drog I. a III.) a 2 – 6 let odnětí svobody a pokuty v rozmezí 5000 – 77 000 EUR (seznam II. a IV.) v případě zadržení velkých množství drog.

V případě malých množství, ale větších než pro osobní potřebu, hrozí trest v rozmezí 1 – 6 let odnětí svobody a pokuta mezi 2600 – 26 000 EUR (seznam I. a III.) a 6 měsíců až 4 roky odnětí svobody a pokuta v rozmezí 1000 – 10 000 EUR (seznam II. a IV.).

Pro bližší informace o italské legislativě nebo praxi v rámci vymáhání práva je možné odkázat na následující internetové adresy: www.puntofocale.it; www.affarisociali.it; www.giustizia.it.

9.3.5 Německo

9.3.5.1 Vývoj legislativy

Na konci šedesátých let, kdy v Německu vzrůstal problém zneužívání drog, byla legální báze definující přístup ke zneužívání drog a nelegální obchod s drogami předmětem starší úpravy „*Opiového zákona*“ z roku 1929. Z toho důvodu byl v roce 1971 přijat rozsáhlý zákon o narkotikách (Ger.: „*Betäubungsmittelgesetz*“).

Tato právní norma byla založena na materii Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961 stejně tak, jako posloužil pracovní koncept připravované Úmluvy o psychotropních látkách. Slovem narkotika užitým v názvu přijatého zákona je nutno mluvit omamné a psychotropní látky definované výše zmíněnými konvencemi.

Na základě dalšího zhoršení situace v oblasti drog byl v roce 1981 přijat zákon komplexně revidující dosavadní právní úpravu. Ten byl přijat německým Spolkovým sněmem jednomyslně dne 28. července 1981 a vstoupil v účinnost dne 1. ledna 1982. Tato norma je v současnosti klíčovou, a to i přes následné novelizace.

Prvořadým cílem této legislativy je ochrana lidského zdraví. Na základě tohoto cíle obsahuje zákon následující ustanovení řazené do těchto oblastí:

- *přílohy I. až III. obsahující všechny kontrolované látky*
- *legální obchod a výroba*
- *předepisování látek lékaři*
- *trestní a administrativní delikty*
- *alternativní opatření pro drogově závislé pachatele*

Na základě tohoto zákona vydala federální vláda čtyři zákonná nařízení regulující detailně následující oblasti:

- *předepisování kontrolovaných látek ze strany lékařů, stomatologů a veterinářů*
- *domácí obchod s kontrolovanými látkami*
- *zahraniční obchod s kontrolovanými látkami*
- *poplatky za vydávaná rozhodnutí*

V širším slova smyslu obsahuje drogová legislativa i zákon o praní špinavých peněz z roku 1993 a zákon o prekursorech z roku 1994, který vešel v účinnost 1. března 1995. Jako poslední, ale v zásadě nejvýznamnější je trestní zákon, trestní řád a zákon o soudnictví nad mládeží, které obsahují významné zákonné základy pro implementaci úpravy v oblasti vyšetřování a stíhání případů ilegálního obchodu s drogami a prekursory

9.3.5.2 *Kontrolované látky*

Veškeré látky regulované německým právem jsou uvedeny ve třech seznamech zákona o narkotikách. Tyto seznamy neobsahují pouze veškeré látky pod kontrolou mezinárodního společenství na základě mezinárodních konvencí, ale i další látky klasifikované jako nutné k regulaci podle rozhodnutí federální vlády nebo orgánů EU.

Hlavním kritériem pro zařazení látky do konkrétního seznamu je její prospěch z medicínského využití.

Seznam I. zahrnuje ilegální látky neobchodovatelné, látky bez medicínského využití jako například cannabis, heroin, všechny drogy typu ecstasy.

Seznam II. zahrnuje legální látky, ale takové, které nemohou být předepsány, látky používané komerčně při výrobě jiných produktů, obzvláště léků, např. dexamphetamin, THC.

Seznam III. zahrnuje obchodovatelné látky, které je možné předepsat ze strany lékařů, zubařů, veterinárních chirurgů medicínské účely (např. opium, morfium, methadon).

9.3.5.3 *Užívání drog a držba*

Užívání drog není německým právem definováno jako trestný čin. Přesto ten, kdo přechovává kontrolovanou látku pro osobní spotřebu a nemá písemné povolení pro opatření si této látky, může být shledán pachatelem trestného činu podle zákona o narkotikách stejně jako ten, kdo pěstuje, vyrábí, a obchoduje s kontrolovanými látkami nebo je předá přepravě bez úředního povolení.

Existuje však prostor pro **úřední diskreci** v rámci stíhání trestného činu spojeného s osobní konzumací. Tento prostor byl dále rozšířen v roce 1992. Od tohoto okamžiku může veřejný žalobce odložit trestní stíhání dokonce bez souhlasu soudu, pokud považuje vinu pachatele za menší a není obecný zájem na odsouzení a jedná se v tomto trestném činu o prostou konzumaci v malých množstvích.

Dne 9. března roku 1994 přijal Federální ústavní soud rozhodnutí, které stanovilo nové standardy pro stíhání trestných činů spáchaných v souvislosti se zneužíváním drog. Na základě rozhodnutí obecného soudu v Lübecku potvrdil znovu Federální ústavní soud podstatu zákona o narkotikách ve vztahu k zákazu cannabis, za který byl uložen obecným soudem trest. Toto rozhodnutí tvrdí, že zákon o na-

rkotických látkách neomezuje princip proporcionality, spravedlnosti či osobní svobody. Soud stanovil, že v případech méně závažných trestných činů souvisejících s cannabisem a jednotlivou osobní konzumací by měly orgány činné v trestním řízení zamezit uložení nepřiměřených trestů.

9.3.5.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami

Ustanovení 29 – 34 zákona o narkotických látkách obsahuje katalog trestných činů definujících veškeré trestné činy založené článkem 3 Úmluvy o nedovoleném obchodu z roku 1988. Zákon obsahuje následující 4 kategorie drogových trestných činů:

- *běžné delikty trestné do 5 let vězení nebo pokutou*
- *závažné trestné činy trestné minimálně 1 rokem až 15 lety vězení*
- *trestné činy trestné minimálně 2 lety (ve speciální případech 3 nebo 5) do 15 let odnětí svobody*
- *administrativní delikty (porušení administrativních ustanovení) postižitelné pokutou*

Ilegální obchod, pěstování nebo výroba kontrolovaných látek zaujímá místo mezi velmi závažnými trestnými činy. Klasifikace do jedné z výše uvedených kategorií závisí na **faktických okolnostech**, které jsou výslovně zmíněny zákonem. Co se rozumí zpřísnující okolností, je na prvním místě potřebné zmínit **množství látky**, např. ve spojení s ilegálním obchodem. Další zpřísnující okolností je nabízení látky dospělým mladším 18 let, členství v organizované skupině. Rozsudky ukládané za trestné činy spojené s cannabis, speciálně malá množství, jsou obvykle méně přísné než ty, které se vztahují k obzvláště nebezpečným drogám. Tento znatelný rozdíl mezi obchodem či pašováním a delikty spočívajícími v přechovávání s cílem látku osobně zneužít je založen právem a judikaturou.

9.3.5.5 Trestní stíhání a soudní praxe

Police je povinna oznámit každý trestný čin veřejnému žalobci. Jako pravidlo platí **princip legality**. Trestní stíhání je tedy povinné též pro veřejné žalobce. Přes tuto skutečnost poskytuje trestní právo speciální ustanovení, která umožňují veřejnému žalobci určitou **diskreční pravomoc jako možnou výjimku z pravidla**. V Německu jako federální zemi je možné pozorovat některé odlišnosti v aplikaci norem v oblasti drog v jednotlivých regionech. Zcela zřejmé jsou **odlišnosti mezi jihem a severem** Německa. Kontrolní mechanismy (licence apod.) trhu s látkami jsou však svěřeny federálnímu úřadu.

9.3.5.6 Aktuální vývoj

Na základě iniciativy Federálního ministerstva zdravotnictví a na základě výjimky při udělování licencí bylo zřízeno **centrum pro poskytování lékařského heroinu**. Na jaře 2001 začala kontrolovaná distribuce heroinu s cílem zachytit závislé osoby a nabídnout jim léčbu, např. formou substituce methadonem. Stanoveným cílem je **vyjmout tyto osoby ze standardního kriminálního prostředí**. Na výsledky tohoto experimentu je však nutné si ještě nějakou dobu počkat.

9.3.6 Nizozemsko

9.3.6.1 Vývoj legislativy

Hlavním drogovým zákonem v Nizozemí je Opiový zákon „*Opium act*“. První opiový zákon z roku 1919 byl výsledkem přistoupení Nizozemí k mezinárodní smlouvě z Haagu z roku 1912. Nový opiový zákon nabyl účinnosti v roce 1928. Tento zákon byl novelizován v roce 1976 a vymezil verzi účinnou dodnes. Tato novela potvrdila dělení mezi „**tvrdými**“ a „**měkkými**“ drogami doporučené zprávou z roku 1972 vládní Pracovní skupiny o omamných látkách. Tato skupina navrhla u látek zavést **stupnici rizik založenou na lékařských, farmaceutických, sociologických a fyziologických datech**. Z toho důvodu v roce 1976 rozlišil Opiový zákon drogy na skupinu těch, které prezentují neakceptovatelné riziko (neoficiálně zvané tvrdé drogy), a **cannabisovými produkty** (neoficiálně nazývané měkké drogy).

Opiový zákon rovněž zahrnuje ustanovení proti obchodu s drogami. Vzhledem k nizozemské politice lze dále říci, že kriminalizace a ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody uživatelům držícím malá množství drog pro osobní potřebu není rozhodně prioritou. Toto je detailně popsáno ve směrnici publikované Úřadem generálního prokurátora z roku 1996 a revidované v roce 2001.

Část národní drogové politiky je **decentralizována** na místní úroveň. Řešení veřejných výtržností je část kompetencí, které jsou dány starostům. Drogová politika na místní úrovni, která musí respektovat národní směrnice, je koordinována v rámci konzultací mezi starostou, zástupcem veřejné žaloby a představitelem policie, v rámci tzv. **tripartitních konzultací**.

9.3.6.2 *Kontrolované látky*

Seznam ilegálních látek tvoří přílohu Opiového zákona a je rozdělen do dvou částí. Látky představující neakceptovatelné riziko a jiné látky.

I. část – drogy představující neakceptovatelné riziko je dále rozdělen na subčásti a, b, c.

a) *opiáty včetně kokainu a cannabisového oleje*

b) *kodein*

c) *amphetaminy a LSD*

II. část je rozdělena v subčásti a, b

a) *zahrnuje tranquilizery a barbituráty*

b) *zahrnuje cannabis (bez hodnocení nepřijatelnosti)*

Toto dělení má bezprostřední vliv na trestní stíhání trestných činů. Tresty za trestné činy související se seznamem II. jsou převážně menší než za seznam I.

9.3.6.3 *Užívání drog a držba*

Nizozemská drogová legislativa je založena na **principu oddělení trhů cannabis a jiných drog**. Trestní ustanovení stanovená v právním rámci musí být vždy chápána v tomto kontextu.

Užívání drog není trestným činem. Přesto existují situace, kdy užití drog je zakázáno, jako například před školami nebo ve veřejných dopravních prostředcích. Regulace těchto opatření je výhradně na odpovědných orgánech (není to vláda). Fakt, že užívání drog není trestné, koresponduje s justiční praxí aplikovanou v Nizozemí a i v jiných zemích. V Nizozemí je tento přístup založen na principu, že musí být uděláno vše pro zabránění, aby se drogoví uživatelé stali součástí kriminálního podsvětí, kde jsou tyto osoby bez jakéhokoli vlivu institucí odpovědných za prevenci a léčbu. Naprostá priorita v rámci vymáhání práva je tedy dána vyšetřování a stíhání výroby a mezinárodního obchodu s drogami.

Držba malých množství drog pro osobní potřebu má tedy menší prioritu. Kdokoli je přistižen při držbě méně než 0,5 gramu drogy ze seznamu I. nebude obecně stíhán, ačkoliv policie konfiskuje drogu a konzultuje záležitost s úřadem zabývajícím se léčbou. Množství cannabis do 5 gramů nepovede k vyšetřování nebo stíhání.

Od roku 1976, kdy byl kodifikován princip separace trhů, se začaly postupně objevovat tzv. coffeshopy jako tzv. oficiální nebo neoficiální prodejní místa cannabis v rámci přísných podmínek. Coffeshopy jsou tolerovány na základě snahy držet mladé lidi daleko od tvrdých drog. Prodej malých množství cannabis v coffeshopech je proto formálně trestným činem, ale trestní stíhání nebývá zahájeno, pokud provozovatel této prodejny dodržuje kritéria vydaná Generálním prokurátorem. Těmito kritérii jsou:

- *nesmí být prodáno více než 5 gramů jedné osobě v rámci jedné transakce*
- *nesmějí být prodávány tvrdé drogy*
- *drogy nesmějí být předmětem reklamy*
- *prodejny nesmí způsobovat rušení veřejného pořádku*
- *nesmí tam být prodáván alkohol*
- *drogy nesmějí být prodávány mladistvým (pod 18 let), může být kontrolován věk formou průkazů*

Starosta může nařídit **uzavření coffeshopu**, pokud tato kritéria jsou porušována. Držba cannabisu nebo jiných drog pro komerční účely je stíhána a zároveň považována za více nebezpečný trestný čin než prostá držba, výroba a prodej pro osobní užití. Maximální trest za držbu cannabis nepřekračující 30 gramů je 1 měsíc vězení /nebo pokuta 2300 EUR. Pokud není touto látkou cannabis, tak maximální sankce osciluje od vězení do 1 roku a/nebo pokuta 4500 EUR za malá množství (spotřební dávka) do 8

let vězení a/nebo 45 000 EUR za výrobu těchto látek. Maximální sankce mohou být zpřísněny při opakování.

9.3.6.4 Obchodování s drogami a trestná činnost spojená s drogami

Další rozdílnost je vedena mezi drogovými uživateli a obchodníky. Drogoví uživatelé jsou odsouzeni, pokud spáchali trestný čin spočívající v prodeji, loupeži či vloupání. Speciální zákon „*Strafrechtelijke Opvang Verslaafden*“ – „Trestní léčebná opatření pro dospělé“ byl přijat v roce 2001 za účelem léčby drogových uživatelů ve vězeních s léčebným režimem.

V rámci právního rámce opiového zákona je dovoz a vývoz jakékoli regulované látky považován za závažný trestný čin. Sankce za tvrdé drogy se v tomto případě pohybuje mezi 12 – 16 lety. V tomto kontrastu je maximální sankce za dovoz a vývoz cannabisu 4 roky vězení a/nebo pokuta 45 000 EUR.

9.3.6.5 Trestní stíhání a soudní praxe

Policejní orgány nemají oficiálně danou pravomoc odložit kriminální případ, o kterém se dozvěděly. Přesto je mnoho výjimek z této obecné normy. V praxi může policie odložit případy v součinnosti s příslušnou prokuraturou.

Politika v oblasti trestního stíhání je vymezena směrnicemi vydávanými orgány veřejné žaloby. Směrnice přijaté v roce 1996 a novelizované v roce 2001 indikují pro každý typ drogového deliktu způsob, jak postupovat při vyšetřování, stíhání a ukládání sankcí. Mezi těmito normami jsou takové, které vymezují množství, jež jsou považována za pojem „malého množství drog“ pro osobní potřebu, podmínky provozu coffeshopů atd.

V Nizozemí je **kriminální vyšetřování ovlivněno** zásadou oportunity. To znamená, že úřady veřejné žaloby se mohou rozhodnout ve své působnosti a s plnou autoritou upustit od stíhání, pokud tento způsob je v **souladu s obecným zájmem společnosti**. Tato pravomoc je užívána velmi často zejména u méně závažných deliktů. V těchto případech je často rozhodnuto o zdržení se stíhání, které může být podmíněné nebo nepodmíněné. Ustanovení, které tento postup umožňuje, je § 167 a 242 nizozemského trestního řádu.

9.3.6.6 Aktuální vývoj

V květnu 2001 prezentoval ministr spravedlnosti memorandum zabývající se problematikou XTC, které navrhuje plán, jak zintenzívnit boj s kriminálními aktivitami spojenými s touto drogou. Náklady jsou představovány ve výši cca 90 mil. EUR. Kriminalita spojená se syntetickými drogami dostala tedy vysokou prioritu.

K získání dalších informací zejména o konkrétních poznatcích o nizozemské praxi je možné doporučit překlad textu uveřejněného v odborném periodiku.¹⁸⁰⁾ Dále též např. na oficiálních internetových stránkách: <http://www.justitie.nl/>.

9.4 Právní úprava držby drog ve vybraných členských zemích Evropské unie

9.4.1 Trendy v ilegální držbě drog

9.4.1.1 Obecná charakteristika

V členských státech Evropské unie je možné stále intenzivněji pozorovat trend směřující **k rozlišování mezi drogovými delikty** majícími příčinu v osobním užívání drog, ať už patologického, pseudorekreačního či v souvislosti se zábavou, a těmi drogovými delikty spojenými s poskytováním, nabízením či obdobným nakládáním s drogami často ve prospěch jiného.

V případě držby drog je s pachatelem stále více a více zacházeno lékařskými či sociálními opatře-

¹⁸⁰⁾ Collins, L., Holandský experiment s „HALF –BAKED“ drogami, in: Buletin NPDC, 2000, č. 3, s. 51-65.

ními, nástroji spíše než trestním stíháním. Teoreticky se pachatel může vyhnout obžalobě a trestu vězení za méně závažné drogové trestné činy, pokud se však dobrovolně podrobí léčbě. Je však velmi složité říci, v jakém rozsahu je tento princip v praxi reálně uplatňován.

Ve dvanácti z původních členských států Evropské unie (před rozšířením v roce 2004) musí justiční orgány ohodnotit, posoudit v rámci stíhání držby malých množství drog, zda tato droga je, či není pro osobní potřebu/užití.

Ve skutečnosti je totiž **motiv spáchání trestného činu jeden ze základních faktorů** v rámci vymezení, výběru a aplikace sankcí. S tím související **množství a podstata** drogy jsou dva hlavní faktory zvažované a posuzované orgány během řízení zejména při rozhodování o trestu. Obžalování pachatele z držby drog nemusí v praxi nezbytně nutně vést k jeho uvěznění. **Diskreční pravomoc soudů** v těchto státech Evropské unie je obecně spíše širší a konkrétně záleží na specifické národní právní úpravě, na individuálních okolnostech, faktorech případu (závislá osoba apod.), místě spáchání trestného činu (ve městě nebo na venkově), množství držené drogy a jejího charakteru.

Dokonce i v rámci jednoho státu, např. SRN, se jeví jako značně komplikované či dokonce nemožné definovat společnou obecnou normu federativního rámce, která by přesně vypovídala o legální praxi členských států.

Například je evidentní ve všech částech Evropy, že s držbou cannabis začíná být zacházeno méně přísně soudními orgány než například s držbou heroinu, protože **cannabis je obecně považována za méně nebezpečnou substanci**. Přesto bylo možné zaznamenat případy, kdy s držbou malých množství cannabis bylo zacházeno přísněji než s držbou malých množství heroinu, protože držba heroinu byla považována za vynucenou závislost, kdežto držba cannabisu nikoli.

Zatknutá osoba ve venkovském prostředí Evropy má jistě mnohem větší šanci, že bude uvězněna než její protějšek z města. Tyto a jiné odlišnosti vytvářejí možnost odlišného posouzení deliktu nejen ve dvou členských státech, ale dokonce i regionech jedné země.

Pokud jde o držení drogy pro vlastní potřebu uživatele, lze původní státy Evropské unie (před rozšířením) rozdělit do tří skupin

Skupina A/ – Finsko, Francie, Lucembursko a Portugalsko

V těchto čtyřech zemích je trestné samo užívání drogy, přičemž i existuje široká možnost využívání odklonů, alternativních trestů i opatření, včetně terapeutických

Skupina B/ – Belgie, Dánsko, Irsko, Německo, Nizozemí, Rakousko, Řecko, Švédsko a Velká Británie

V těchto devíti je **trestné ze zákona držení drogy**, a to i pro vlastní potřebu. Soudní praxe i judikatura samozřejmě rozlišuje mezi držením pro vlastní potřebu a pro účely obchodování, čemuž odpovídá přísnost postihu, druhy trestů i rozsah uplatňování alternativ, zvláště terapeutických.

Skupina C/ – Itálie a do jisté míry Španělsko

Italský přístup lze považovat spíše za výjimku než za samostatnou skupinu. V Itálii není držení drogy pro vlastní potřebu trestné, a to od referenda v roce 1993 (*prefekt může nařídít povinnost léčit se, přičemž v případě odmítnutí následují administrativní sankce*). Do jisté míry lze k Itálii řadit i Španělsko, které přímo upřednostňuje administrativní sankce.

K tomuto dělení států do tří skupin je nutno podotknout, že řazení odpovídá liteře příslušného zákona dané země a již málo vypovídá o vlastní praxi. Jako příklad posledně uvedeného nám poslouží přístup Nizozemska, které sice ne *de iure*, ale *de facto* depenalizuje nejen držení konopných produktů pro vlastní potřebu, ale i provozování drobného dealerství uživateli, přičemž je tolerováno i držení denní dávky tzv. tvrdé drogy pro vlastní potřebu.

9.4.1.2 Podstata trestného činu v jednotlivých státech EU

Vyšetřující orgány nejprve zjistí a určí, zda držba byla pro osobní užití, nebo z důvodu prodeje. Tento rozdíl je v některých zemích zřetelný, v jiných zastřený. Tento rozdíl je zásadní v rámci vymezení pravděpodobnosti trestu za držbu drog. Ve 12 z původních 15 členských států je **držba drog pro osobní potřebu považována za polehčující okolnost** branou v úvahu v rámci potrestání.

Ve Španělsku, Itálii a Portugalsku je držba drogy pro osobní potřebu považována za **správní delikt**.

V Lucembursku to platí pouze pro cannabis. Ve zbývajících 11 členských státech se tresty za držbu drog pohybují od napomenutí, pokuty, zajišťovací tresty či opatření až po vězení.

Ve třech členských státech (Francie, Řecko a Švédsko), kde držba drogy pro osobní potřebu není oficiálně pokládána za polehčující okolnost, rozhodují soudy případ od případu, jaký postup podle trestního práva bude aplikován.

Finsko rovněž následovalo tento princip do září 2001, kdy revize trestního zákona zakotvila nový drogový delikt pro uživatele trestný pokutou nebo vězením až na 6 měsíců. (*Penal Code § 50:2a*). Maximální hranice trestní sazby za běžný drogový trestný čin je 2 roky vězení a pro drogový trestný čin s větší nebezpečností 10 let vězení.

Francouzské nařízení z června 1999 doporučuje svým veřejným žalobcům a soudcům sahat pro trestněprávní sankce pouze jako poslední možnost u osob, které nespáchaly jiný trestný čin než konzumaci ilegálních drog.

V Řecku zákon z roku 1999 považuje obchodování s drogami v malém rozsahu za méně závažný než organizovaný prodej, který je přísněji trestán, a to v zájmu závislých osob, které prodávají něco ze svých vlastních zásob pro svoji potřebu z důvodu financování své závislosti.

Druhým obecným faktorem bráným v úvahu všemi členskými státy je **množství držené drogy**. Malá množství jsou logicky faktorem svědčícím o osobním užívání spíše než o prodeji či obchodování. Na druhou stranu uvnitř jednotlivých legislativ není vždy zcela jasné, kde vést hranici mezi množstvím považovaným za určené k prodeji, či za množství určené k osobní aplikaci. Ve svém důsledku rozhoduje soud ve světle různých okolností vhodných na každý specifický případ.

Dále je brán pečlivě v úvahu i **fyzicko-psychický** stav osoby. Osobě jevící očividné známky drogové závislosti a zároveň známé policii bude nařízeno, aby se podrobila terapeutickému či jinému podpůrnému programu.

9.4.1.3 Podstata drogy

Podstatě držené drogy je rovněž dáváno značné zvažování soudy. V tomto ohledu panuje napříč EU shoda, že má být v praxi používána. **Cannabis, marihuana, hashish a jejich deriváty jsou posuzovány mnohem shovívavěji** než substance považované za mnohem závažnější.

Recidiva v oblasti znovu spáchání držby ilegální drogy je považována za **přítěžující okolnost**, dokonce i přesto, že je velmi pravděpodobné, že drogově závislý opakovaně spáchá trestný čin více než jednou za život. Nyní však detailněji k jednotlivým státům.

9.4.2 Belgie

Belgická trestní politika vztahující se na drogově závislé byla stanovena a sjednocena pokynem (směrnici) generálního prokurátora a ministra spravedlnosti dne 26. května 1993. Dne 8. května 1998 byla tato směrnice zrevidována na základě závěrů obsažených ve zprávě pracovní skupiny federálního parlamentu přijaté 5. června 1997. Přestože belgická právní úprava týkající se drog tímto nebyla dotčena a směrnice pouze modifikovala činnost soudních orgánů, mnoho principů stanovených touto směrnicí byly na závěr inkorporovány do zákona, který vstoupil v účinnost 2. června 2003.

Držba cannabis pro osobní potřebu zůstává trestným činem, ale s nejnižší prioritou v oblasti stíhání drogových trestných činů. To znamená, že v případech jednorázového či občasného užívání je sepsán protokol a droga zabavena tak, jak je tomu u všech drogových trestných činů. Za držbu nejvíce 3 g sušeného konopí nebo pryskyřice pro bezproblémové osobní užití bez přítěžujících okolností udělí policie pokutu za první nebo druhý takový delikt. Za držbu jiných drog bude zahájeno trestní stíhání, ale trest odnětí svobody zůstává pro uživatele posledním prostředkem.

V případech prodeje v malém bude stíhání záležet na skutečnosti, zda bylo uskutečňováno z důvodu krytí potřeb osobní závislosti pachatele nebo bylo motivováno s úmyslem vytvářet zisk.

9.4.2.1 Aplikace trestů

Od června 2003 novelizovaný královský dekret (nařízení) specifikuje diferencované sankce. Polícejní pokutu za držbu malého množství cannabis. Pro ostatní drogy **trest vězení** mezi třemi měsíci a pěti

roky včetně možnosti uložit **peněžitou pokutu**. Justiční orgány se zabývají pouze držbou užívanou před nezletilými a k prodeji a ukládají sankce v závislosti na individuálním případě.

Držba pro osobní potřebu: policejní pokuta v případě cannabis, v případě jiných drog podmíněný odklad trestu. Držba cannabis pro osobní potřebu je považována za narušení veřejného pořádku v případě držby v blízkosti škol nebo míst, kde se vyskytují nezletilí. V případě tohoto deliktu je možné počítat se sankcí 1 měsíc až 1 rok a/nebo peněžitý trest.

Jinou držbu kromě výše uvedených je možné potrestat vězením mezi 3 měsíci až 5 lety a/nebo peněžitým trestem. V případě držby s přitěžujícími okolnostmi hrozí pachateli vězení až na dvacet let.

9.4.3 Dánsko

Dánská legislativa **nerozlišuje mezi držením drogy pro vlastní potřebu a nelegálním obchodem**. V soudní praxi může soudce nabídnout konzumentovi drog jako alternativu k trestu léčení. To se děje formou odkladu výkonu trestu, podmíněného odkladu trestu, přerušением trestu. Již odsouzený pachatel si může vybrat okamžitou léčbu a nemusí nastoupit výkon trestu.

V Dánsku jsou **drogové delikty klasifikovány na méně závažné, běžné a závažné**. Tato klasifikace nerozlišuje, zda je, nebo není držba určena pro osobní užití, ale naopak rozlišuje mezi méně a více závažnými delikty. Závěrečné rozhodnutí je necháno na orgánech, které trestnou činnost stíhají.

Třetí část zákona z roku 1995 (*Euphorian Act*) a jeho novely stanovují, že sankce za porušení zákona mohou být: **pokuta, zadržení nebo vězení** nejdéle na dva roky. Zákon nespecifikuje žádné speciální přitěžující okolnosti, které mohou zpřísnit trest. Ani nevede hranici mezi tzv. „tvrdými drogami“ (např. kokain, heroin, amfetaminy) a „měkkými drogami“ (např. cannabis, marihuana).

Soudy se řídí v rámci rozhodovací praxe směrnicí z roku 1971, která rozlišuje mezi jednotlivými druhy drog. V souladu s touto směrnicí je držba cannabisových derivátů posuzována jako méně závažná než delikty týkající se více nebezpečných drog.

Přesto je zákaz držby heroinu vynucován velmi diferencovaně. V těchto případech je pro policii rozhodující konkrétní zjištění, zda heroin je držen za účelem osobní konzumace, či z důvodu úmyslu jej prodat. Kriteériem pro rozlišení je **množství heroinu**. Nejčastější sankcí je v těchto případech držby pro osobní potřebu **napomenutí a konfiskace drogy**. Ačkoliv droga může být konfiskována pouze, pokud byla osoba zároveň obviněna. Z toho důvodu v mnoha případech policie obviní osobu a zabaví heroin, ale státní zastupitelství nepodá obžalobu.

Pokuta může být uložena v případech, kdy byla osoba shledána opakovaně s držbou heroinu pro osobní potřebu. Drogovým uživatelům, kteří drží pouze jednu dávku pro vlastní potřebu, může být nicméně v některých případech tato dávka ponechána. Motivem policie v těchto případech je, že efekt zabavení je minimální a tato osoba by velmi pravděpodobně spáchala trestný čin z důvodu obstarání peněz na dávku další. Toto je také obecnou praxí v případě uživatelů, kteří si dávku připravují k aplikaci.

9.4.3.1 Aplikace trestů

V případě držby malého množství cannabis vyřeší policie případy propuštěním pachatele a napomenutím. Držba velkých množství cannabis nebo jakéhokoliv množství více nebezpečných drog znamená vězení od 6 do 10 let

Držba více nebezpečných drog je považována za velmi nebezpečný trestný čin hlavně, pokud zahrnuje prodej. Za následek může být vězení do 6 let s možností zpřísnit na 10 let, jestliže velká množství zahrnují druhy obzvláště nebezpečných drog. V případě naplnění mimořádných zpřísnujících okolností může být sankce zpřísněna až o 50 % maximální hranice.

9.4.4 Německo

Za držení drog pro vlastní potřebu hrozí v Německu trest odnětí svobody až na 4 roky. Německá právní úprava však **rozlišuje rozdílné druhy drog a rozdílný stupeň rizika**, který tyto drogy představují. Za první trestný čin je v pravomoci soudu neudělit žádný trest, nebo neudělit trest, pokud se jedná o malé množství drogy. **Klasifikaci malého množství drogy ponechává zákon na nezávislé úvaze soudu**.

Soud může na základě vlastní úvahy rozhodnout, že **konzumenta neodsoudí za pěstování, výrobu, dovoz, vývoz nebo dopravu drog určených pro vlastní potřebu.**

V této souvislosti lze zmínit doporučení Ústavního soudu v Karlsruhe z roku 1994 nadále nestíhat držení, a dokonce ani dovoz malého množství cannabisu pro vlastní potřebu uživatele, i když se jedná o trestný čin. Německá legislativa umožňuje za určitých okolností zastavit řízení. Tam, kde trest nepřekračuje dva roky, lze odložit jeho výkon, pokud se pachatel podrobí léčbě, nebo se zaváže tak učinit.

Federální německé právo spojuje jisté prvky/faktory, jako jsou: osobní užívání, méně závažné porušení, absence veřejného zájmu na stíhání, nepatrná vina nebo malá množství drog se samotnou definicí trestného činu. Jestliže jeden nebo více z těchto znaků jsou přítomny, držba ilegálních drog nemusí vést k trestnímu stíhání.

V březnu 1994 potvrdil Ústavní soud, že trestní opatření za držbu cannabis byly v souladu s Ústavou. Dále zdůraznil závazek Federálních zemí k jednotné aplikaci trestů. Dále je jistým pravidlem, že stíhání *držby velmi malých množství cannabis jsou odložena v případech příležitostního užívání za předpokladu, že nehrozilo nebezpečí jiné osobě.*

V některých zemích SRN nemusí vést držení nepatrných množství cannabis k trestnímu stíhání. Nepatrná množství drog definovaná jednotlivými zeměmi mohou být následující:

Cannabis

- *Nejvíce tři dávky nebo do 6 g (4 země)*
- *Do 10 g (3 země)*
- *Do 15 g (dvě země)*
- *Do 30 g (dvě země)*
- *Do velikosti krabičky zápalek (1 země)*

Heroin, kokain a amfetaminy

- *Do 0.5 g (1 země)*
- *Do 1 g (dvě země)*
- *Do 5 g (dvě země)*
- *Závisející na individuálním případě (dvě země)*

9.4.4.1 Aplikace trestů

V případě držby drog obecně hrozí vězení do 5 let a/nebo pokuta. Držba velmi malého množství pro osobní potřebu znamená možnost odložení procesu, nebo upuštění od trestu. Držba velkých množství znamená trest odnětí svobody nejméně 1 rok.

9.4.5 Řecko

Řecká právní úprava **nerozlišuje držení drogy pro vlastní potřebu od jiné držby.** Konzument proto spadá do obecného režimu upravujícího získání a držení drogy. Řecký zákon dále rozlišuje konzumenty na **toxikomany a netoxikomany.** Přičemž **držbu netoxikomanem sankcionuje trestem přísnějším.** Odsouzený toxikoman musí nastoupit povinné léčení a doba strávená v léčení se mu odečítá od trestu.

Pachatelé drogových trestných činů jsou posuzováni podle toho, zda jsou nebo nejsou závislí, a trest je odvislý od této skutečnosti. Nezávislí uživatelé jsou buď postaveni před soud bez toho, aniž by byli byť dočasně zadrženi, nebo je jim uloženo se podrobit poradenskému programu bez záznamu v trestním rejstříku. Recidivní uživatelé jsou uvězněni ve speciálních detoxikačních odděleních uvnitř vězeňského systému. Příležitostní uživatelé jsou předáni okresnímu prokurátorovi, ale nemusí být nutně postaveni před soud.

Závislí uživatelé uvězněni za držbu pro osobní užití si mohou zvolit, zda se podrobí dobrovolné odvykací léčbě (detoxifikačnímu programu) s omezením volnosti pohybu ve speciálních detoxikačních odděleních ve věznicích, nebo jsou propuštěni potom, co je proti nim vzneseno obvinění. Závislí uživatelé mají dále možnost volby strávit několik hodin nebo dní v nemocnici namísto vězení.

V případech držby cannabis, heroinu nebo kokainu je policie povinna zjištění oznámit a ve vztahu k typu a množství zadržené látky předat pachatele okresnímu prokurátorovi, který je jedinou autoritou s pravomocí podat obžalobu. Soud potom rozhodne, jaký trest uloží. V souladu se zákonem č. 2161 z roku 1993 vezme soud v úvahu v rámci posuzování, množství zadržené látky za účelem rozhodnutí, zda bylo výlučně pro osobní potřebu nebo ne. Stupeň škody způsobený touto specifickou látkou a tabulka, ve které je látka klasifikovaná v souladu se zákonem č. 1729 z roku 1987, jsou rovněž brány v úvahu před stanovením trestu.

V říjnu 2003 byl redukován maximální trest vězení za užívání drog nebo jejich držbu z pěti let na jeden rok vězení. Držba malých množství drog pro osobní užití znamená vězení mezi 10 dny a 1 rokem a/nebo pokutou pro nezávislé pachatele či povinná léčba pro závislé. Potrestání může být odloženo v případě prvopachatelů. Držba velkých množství závislou osobou pro účely nabídky vyústí v trest vězení mezi 5 –20 lety a pokutu (část tohoto trestu může být vykonána v léčebné instituci).

Držba velkých množství drog nezávislým pachatelem za účelem nabídky je trestána vězením mezi 10 a dvaceti lety, v některých případech doživotím včetně pokuty.

9.4.6 Španělsko

Ve Španělsku je **držba jakéhokoli množství kontrolované drogy považována za ilegální a je podle práva postihována**. V souladu se zákonem z 21. února 1992 je držba **pro osobní potřebu pouze pod administrativními sankcemi**. Množství považovaná za množství pro osobní potřebu nejsou definována zákonem a soudy tuto otázku rozhodují **případ od případu**.

V případě uložení sankce se tyto pohybují v závislosti na skutečnosti, zda konkrétní droga představuje zdravotní riziko, nebo naopak. V souladu s praxí Nejvyššího soudu jsou amfetaminy, kokain a heroin mezi těmi látkami, které mohou představovat vážné zdravotní riziko, zatímco cannabis nikoli.

9.4.6.1 Aplikace trestů

Držba drogy pro osobní potřebu znamená hrozbu **administrativní sankce**. Držba nikoli pro osobní potřebu vyústí v trest vězení od 12 do 50 měsíců (2 roky až 4 roky a dva měsíce), nebo pokutu za látky, které nepředstavují vážné zdravotní riziko. V případě látek, které představují vážné zdravotní riziko, hrozí vězení až na 8 let včetně pokuty.

9.4.7 Francie

Ve francouzském trestním právu neexistují žádná ustanovení speciálně vymezující postihy za držení drog pro vlastní potřebu. Tato legislativa se vztahuje jak na konzumenta, tak na obchodníka. **Trestní postih je rozdílný podle způsobu držení drogy**.

Obecně je rozlišováno mezi dvěma způsoby. Prvním z nich je držení za účelem pěstování, výroby a dovozu a druhým doprava a distribuce drogy. Existuje zvláštní klauzule, na základě které lze snížit hranici nepodmíněného trestu pro konzumenty, kteří prodávají drogy, aby si obstarali peníze na drogy pro vlastní potřebu. Ve Francii navíc existuje speciální právo soudce zvolit výběr sankce včetně alternativních trestů.

Ve Francii je držení ilegálních drog trestným činem. Zákon nerozlišuje mezi ilegálními látkami nebo mezi držbou pro osobní potřebu a nebo držbou za účelem prodeje. Toto posouzení zůstává na **diskreční pravomoci prokurátorů**, kteří jsou oprávněni rozhodnout případ od případu, zda postačí napomenutí v případě prvního trestného činu, či budou aplikovat možné tresty uvedené níže, nebo navrhnou léčbu. Pachatelům je často doporučováno zdravotní poradenství nebo možnost léčby, pokud ji vyžadují.

V roce 1999 ministr spravedlnosti svým pokynem doporučil nestíhat prosté užití ilegálních drog za předpokladu, že tento skutek nezahrnuje další mnohem závažnější trestné činy.

9.4.7.1 Aplikace trestů

Držba zahrnující prodej znamená trest vězení až na 10 let včetně pokuty. Držba nezahrnující prodej

naopak vězení až na jeden rok a pokuta až do 3800,- EUR. Držba nezahrnující prodej je trestána obdobně jako ilegální užívání.

9.4.8 Irsko

Především je třeba uvést, že **irský zákon rozlišuje mezi drogami „měkkými“ (konopí) a „tvrdými“**. Jejich držbu postihuje progresivní škálou trestů. V případě konopí a jeho prvního držení jde o peněžitou pokutu až po třetí případ držby, kdy je možné uložit trest odnětí svobody až na 7 let.

V Irsku je většina drogových případů stíhána před soudem, přestože nyní se tato praxe mění a speciální drogové soudy jsou stále více a více zřizovány k vypořádání se s tímto problémem.

V praxi tresty ukládané za držbu heroinu závisí na skutečnosti, zda se jedná o první odsouzení. Držba pro osobní potřebu nepřivodí často trest s omezením osobní svobody. Bude uložen pouze probační příkaz, nebo bude uložen podmíněný trest. Rozsah trestů může spočívat od pokuty nebo obecně prospěšné práce až po podmíněné odsouzení.

9.4.8.1 Aplikace trestů

Držba cannabis nebo cannabisové pryskyřice pro osobní potřebu může být potrestána pokutou v případě prvního či druhého odsouzení. Od třetího odsouzení a více přivodí držba cannabis nebo cannabisové pryskyřice pro osobní potřebu trest odnětí svobody až na jeden rok ve zkráceném řízení, nebo až do tří let v případě projednávání velkou porotou.

Držba jiných drog nebo držba cannabis nikoli pro osobní potřebu přivodí vězení až na jeden rok a pokutu až 1270 EUR v případě zkráceného řízení, nebo až sedm let nebo pokutu v případě projednání před velkou porotou. V případě držby jiných drog nebo držby cannabis nikoli pro osobní potřebu s přitěžujícími okolnostmi je možné uvažovat i o trestu na doživotí.

9.4.9 Itálie

Za tzv. konzumentskou držbu může být konzument trestán v rámci správního řízení. Trestní postizitelnost je možná až po třetím deliktu. Italský trestní zákon navíc rozlišuje mezi nabytím drogy pro vlastní potřebu a pro jiného. Za nabytí pro jiného hrozí stejný trest jako za obchod s nimi.

V Itálii jsou drogové ilegální aktivity souzeny v souvislosti s tím, zda byl trestný čin spáchán na základě potřeby uspokojit osobní návyk nebo z důvodu prodeje. Tresty berou v úvahu tento rozdíl, stejně jako diferencují mezi povahou látky.

Držba drog pro osobní potřebu byla depenalizována v roce 1990 a od této chvíle je možné ukládat pouze administrativní sankce.

9.4.9.1 Aplikace trestů

Držba drog pro osobní potřebu znamená **především administrativní sankce**. U látek ze seznamů I., III., (např. heroin, cocaine, LSD) hrozí trest mezi 2 až 4 měsíci odnětí svobody. U seznamů II., IV., (např. cannabis, některé amfetaminy) mezi 1 až 3 měsíci.

Pro prvopachatele nebo, pokud je pachatel nezletilý, a látka, které se to týká, je klasifikována v seznamu II. nebo IV., může prokurátor opustit tento případ pouze s udělením napomenutí. Postihy nebo tresty mohou být odloženy, jestliže je pachatel ochotný se podrobit léčbě.

V případě držby nikoli pro osobní potřebu s prodejem v malém rozsahu hrozí u látek ze seznamů I., III. trest odnětí svobody mezi 1 až 6 lety, u seznamů II., IV. mezi 6 měsíci a 4 lety.

9.4.10 Lucembursko

Podle lucemburského trestního zákona je **držení drogy pro vlastní potřebu trestný čin**, za který hrozí uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody na 1 – 5 let. V Lucembursku lze z rozhodnutí smířčího soudce, na návrh prokurátora nebo na žádost samotného obviněného zahájit odvykací léčbu, na jejíž úspěšnosti závisí, zda bude trestně stíhaný akceptovat dobrovolnou léčbu, a lze tak pozastavit trest na probační dobu dvou let, nebo uložit alternativní trest obecně prospěšných prací.

Právní úprava týkající se problematiky držby drog byla změněna v letech 1989, 1992, 1997 a naposledy 27. dubna 2001. Poslední novela dekriminalizovala konzumaci cannabis stejně jako přepravu, držbu a opatření pro vlastní užití. Držba cannabis je nadále postihována pokutou mezi 250 – 2500 EUR. V případě jiných drog může být držba, opatření a transport potrestáno vězením mezi 8 dny až 6 měsíci a pokutou.

9.4.10.1 Aplikace trestů

Držba pro osobní užití vyústí v pokutu mezi 250 – 2500 EUR. Držba s úmyslem prodat jinému znamená vězení mezi 1-5 lety a pokutu. V závažných případech může být uložen trest doživotí.

9.4.11 Nizozemsko

Držení drogy pro vlastní potřebu je specifickým trestným činem, přičemž se rozlišuje mezi konopím a „tvrdými“ drogami. V Nizozemí však tento zákon nikdy nevešel v praxi. Příslušné orgány tolerují držení drogy až do omezeného množství odpovídajícího osobní potřebě.

Nizozemské trestní právo rozlišuje dva druhy kriminálního jednání: závažné delikty (trestné činy) a méně závažné delikty (přestupek, porušení práva). Ilegální držba drog je podle nizozemského práva trestným činem.

Držba více než 0,5 g ze seznamu drog č. I. (heroin, kokain) a více než 5 g ze seznamu č. II. (cannabis) může být stíháno a potrestáno. V rámci ukládání trestů jsou zvažována následující kritéria:

- *zda je pachatel ilegální obchodník nebo uživatel*
- *zda je konkrétní látka obchodována národně nebo mezinárodně*
- *zda je látka typu („měkká“ nebo „tvrdá“ droga)*

Komunální orgány mohou rovněž zakázat nebo postihnout „**coffeeshops**“, které prodávají malá množství „*měkkých drog*“. Pokud tyto orgány povolí provoz coffee shopu, tak potom není prodej, držba a užití cannabis nejvíce do 5 g cannabis nebo jeho derivátů v uvnitř nich stíháno.

V Nizozemsku platí přesná pravidla pro provozování coffee shopů nazvaná „**AHOJ-G**“ směrnice. Tyto směrnice regulují prodej, držbu a užívání marihuany v rámci provozu coffee shops.

A: drogy nesmí být předmětem reklamy (propagovány);

H: nesmějí být prodávány tvrdé drogy;

O: nesmí dojít k obtěžování nebo jiným nepřístojnostem;

J: žádná z látek uvedených v seznamu č. II. nesmí být prodána osobě mladší 18 let a mladistvým musí být zakázáno do takového provozu vstoupit;

G: jednomu zákazníkovi nesmí být prodáno více než 5 g látky uvedené na seznamu č. II.;

Komunální orgány stanoví i další omezení, jejichž překročení může vést k uzavření takového provozu.

9.4.11.1 Aplikace trestů

Držba pro osobní užití méně než 0,5 g ze seznamu drog č. I. nebo 5 g ze seznamu č. II. není stíhána, ale droga bude zabavena. Držba více než 0,5 g drogy ze seznamu č. I. znamená vězení až na 1 rok a pokutu 11 300 EUR. Držba více než 5 g drogy ze seznamu č. II. vyústí ve vězení až na 1 měsíc a pokutu ve výši 2270 EUR.

9.4.12 Rakousko

Rakouské právo nerozlišuje v rámci trestního stíhání držby drog z hlediska podstaty látky. Přesto je činěn rozdíl mezi kokainem, heroinem a amfetaminy na jedné straně a deriváty cannabis na straně druhé. Tento rozdíl byl upevněn v roce 1998 přijetím nového zákona, který zavedl shovívavější právní nástroje pro prvoživatele cannabisových derivátů.

Rakouské právo užívá pojem „**velkého množství**“ v rámci trestání drogových trestných činů. Nařízení č. 377 z 10. prosince 1997 definuje „velké množství“ jako množství:

- Více než 20 g delta9-tetrahydro cannabinol (THC- princip účinné látky cannabis)
- Více než 5 g heroinu
- Více než 15 g kokainu
- Více než 10 g amfetaminu
- Více než 30 g MDMA (ecstasy), MBDB, MDE a jiné podobné substance

Protože termín malého množství nebyl doposud rakouským právem definován, je za malé množství považováno množství menší než velké množství limity definované výše. Zda je konkrétní množství považováno za malé, záleží do značné míry na konkrétní závislé osobě, ačkoliv i nebezpečnost látky je brána rovněž v úvahu.

Proto, jestli je konkrétní množství drogy pouze malým množstvím, záleží jak na výše uvedeném limitu, tak i na uznaných individuálních nebo denních dávkách pro závislého i nezávislého pachatele.

Mimo tato kritéria je požadováno, aby **právní opatření odstrašila pachatele od dalších trestných činů**. Pokud malá množství drog jsou nalezena postupně za určitý časový interval a dotyčná osoba nakoupila a držela tyto drogy pro osobní užití, je množství drogy posuzováno odděleně ne jako součet množství.

9.4.12.1 Aplikace trestů

Ustanovení 27 (1)NSA stanoví:

„Kdo při porušení platných pravidel získá, koupí, drží, produkuje, importuje, exportuje, dá nebo umožní užít jiné osobě omamnou látku může být potrestán vězením až na 6 měsíců nebo pokutou až na 360 denních pokut.“

Trest může být zpřísněn až na 3 roky vězení, pokud pachatel učiní dostupnou omamnou látku mladistvému nejméně o dva roky mladšímu, než je sám nebo, pokud je trestný čin spáchán komerčně, nebo pokud je pachatel členem drogového gangu. Toto je aplikováno pouze v případě, že pachatel není závislý a nespáchal tento trestný čin primárně k obstarání drog pro vlastní potřebu nebo k získání peněz na nákup drog (článek 27 NSA).

V souladu s ustanovením 28 (1).

„Kdo při porušení platných pravidel získá, koupí, drží velké množství omamných látek s úmyslem dát tyto do oběhu, může být potrestán až na tři roky. Trest může být zpřísněn až na 5 let vězení, pokud vyprodukoval, importoval, exportoval nebo dal do oběhu velké množství drog.“

Mimo jiné je možné zpřísnění trestu vězení až na 1-10 let v případech trestných činů spáchaných s komerčním úmyslem nebo trestných činů spáchaných v rámci drogového gangu. Trest vězení až na 15 let je možný v případě velmi velkých množství a až na 20 let v případě hlavy drogového velko-množstevního gangu, který má na svědomí drogový trestný čin (ustanovení 28 (3-5) NSA).

9.4.13 Portugalsko

Za držení drog pro vlastní potřebu je možné udělit **nepodmíněný trest** odnětí svobody maximálně na dobu tří let plus dalších 90 dnů, které jsou vykonatelné formou pokuty. Pokud se podaří prokázat, že se jedná o příležitostnou konzumaci, může soud udělit pouze **důtku**. Jestliže se jedná o evidentně drogově závislou osobu nebo jestliže tuto skutečnost prokáže lékařská zpráva, může být podmíněně odložen výkon trestu odnětí svobody, pokud se pachatel dobrovolně podrobí léčbě nebo, jestliže je nařízeno jeho umístění do specializovaného zařízení s ostrahou. V Portugalsku ukládá zákon soudci povinnost důkladně zkoumat každý případ, přičemž v praxi se zpravidla upouští od potrestání v prvním případě, výstraha se uplatňuje u příležitostných uživatelů a odklon od potrestání pachatele, který požádá o léčbu.

V Portugalsku vešel v účinnost v červenci 2001 nový zákon, který **dekriminalizuje užívání a držbu všech drog**. Od tohoto okamžiku, kdokoli je přistižen, že drží množství drog pro osobní potřebu, které nepřekračuje **10 denních dávek**, a policie nemá další podezření nebo důkaz, že došlo ke spáchání závažnějšího trestného činu (prodej, obchod), bude předán před místní komisí. Tato komise zhodnotí konkrétní okolnosti s cílem posoudit možnou závislost a poskytnout pomoc s léčbou. Potrestání, i když je možné, není hlavním cílem této fáze.

9.4.13.1 Aplikace trestů

Držba pro osobní potřebu může mít za následek léčbu, poradenství nebo pokutu. Držba s úmyslem nabídky jinému v případě látek seznamu I. a III. vyústí v trest vězení až na 3 roky nebo pokutu. U látek seznamu IV. vězení až na 1 rok nebo pokutu.

9.4.14 Finsko

Finské právo zavádí jako okolnost zpřísňující v rámci ukládání trestu za trestné činy zahrnující držbu. Pojem „**velmi nebezpečná droga**“ a rozumí jím omamnou látku, která je způsobila způsobit smrt předávkováním, závažné poruchy zdraví (stručně řečeno škoda) nebo závažné abstinenční příznaky. Od listopadu 2001 definuje změna trestního zákoníku nový trestný čin zahrnující užívání drog, který je trestný pokutou nebo maximálně 6měsíčním vězením (*Trestní zákon § 50:2a*)

9.4.14.1 Aplikace trestů

Držba ilegální drogy může být potrestána vězením až na 6 měsíců (pokud se jedná o uživatele) nebo 2 roky (v případě běžného trestného činu) nebo pokutou. Držba velmi nebezpečných drog nebo velkých množství jiných je považována za zpřísňující okolnost vedoucí k vězení na nejméně 1 až 10 let. Od trestního stíhání může být upuštěno, pokud pachatel prokáže, že se podrobí léčení.

9.4.15 Švédsko

Držení drogy pro vlastní potřebu může být teoreticky trestáno až půlročním trestem odnětí svobody. V praxi se však držení malého množství konopných produktů nebo amfetaminů pro vlastní potřebu pouze pokutuje, zatímco držení i malého množství heroinu nebo kokainu se již trestá odnětím svobody. Nepodmíněný trest odnětí svobody se zpravidla ukládá v případech spojených s další závažnou trestnou činností, páchanou buď pod vlivem drog nebo za účelem jejich získávání a opatrování finančních prostředků na ně. Ve Švédsku mohou soudy nařídít léčbu osoby, která ji potřebuje a je ochotna ji podstoupit. Jde-li o závažnější čin, lze podmínku kombinovat s krátkým odnětím svobody.

Švédské právo nerozlišuje mezi držbou pro osobní užití nebo z jiných důvodů. Trestný čin je posuzován soudem jako „méně závažný“, „běžný“, nebo „velmi závažný“. Ačkoliv pojem méně závažného trestného činu je obvykle spojován s držbou pro osobní užití, je **držené množství tím klíčovým faktorem**. Držba malého množství cannabis nebo amfetaminů přivodí obvykle pouze pokutu. Držba malých množství heroinu nebo kokainu může vést k vězení.

9.4.15.1 Aplikace trestů

Za méně závažné trestné činy hrozí pokuta a/nebo vězení až na 6 měsíců. Za běžné trestné činy hrozí vězení až na tři roky. Závažné trestné činy jsou postižitelné vězením mezi 2 až 10 lety. Na základě určitých okolností zahrnujících několik závažných trestných činů a recidivě v této oblasti může hrozit vězení až na 18 let.

9.4.16 Velká Británie

Pro potřeby justičních orgánů jsou drogy rozděleny do tří kategorií.

A) **Nejpřísněji kontrolované látky:** (*opium, heroin, methadon, morfin, kokain, LSD, aktivní látky konopí, pro injekční aplikaci vhodné amfetaminy, značkové drogy*)

B) **Střední kategorie látek:** *kodein a pět dalších derivátů opia, barbituráty a šest stimulantů na bázi amfetaminů, konopí, pryskyřice konopí*

C) **Méně riskantní výrobky:** (*sem patří 33 méně účinných sedativ amfetaminové kategorie, temazepam*)

Ve Velké Británii i Irsku se rozlišuje tzv. „**sumární řízení**“ a „**řízení na základě obžaloby**“ (**on indictment**). Za držení drogy konzumentem je možné uložit velmi specifické tresty v závislosti na skupině, do které je látka zařazena, a v závislosti na druhu řízení. Ve Velké Británii připadají v úvahu

kromě dobrovolné léčby a probačního dohledu rovněž obecně prospěšné práce nebo umístění v rehabilitačním centru.

9.4.16.1 Aplikace trestů

V případě držby drog bez úmyslu je nabízet jinému hrozí podle typu látek:

A: vězení až na 6 měsíců a/nebo pokuta (sumární řízení), vězení až na 7 let a/nebo pokuta (on indictment)

B: vězení až na 3 měsíce a/nebo pokuta (sumární řízení); vězení až na 5 let a/nebo pokuta (on indictment)

C: vězení až na 3 měsíce a/nebo pokuta (sumární řízení); vězení až na 2 roky a/nebo pokuta (on indictment)

V případě držby drog s úmyslem je nabídnout jinému hrozí podle typu látek:

A: vězení až na 6 měsíců a/nebo pokuta (sumární), doživotí a/nebo pokuta (on indictment)

B: vězení až na 6 měsíců a/nebo pokuta (sumární), vězení až na 14 let a/nebo pokuta (on indictment)

C: vězení až na 3 měsíce a/nebo pokuta (sumární) vězení až na 14 let a/nebo pokuta (on indictment).

X. ZÁVĚR

Úplným závěrem této studie, která si vytyčila za cíl komplexně vymezit, popsat a zhodnotit drogovou problematiku prioritně z pohledu trestního práva hmotného se jeví jako vhodné uvést určitou názorovou rekapitulaci, jejíž odůvodnění lze nalézt v příslušných pasážích této práce. Tato studie definovala úvodem určité problémové okruhy a tomu odpovídá i její výsledná struktura kapitol. Těmito problémovými oblastmi byly především soubory otázek souvisejících s rolí a limity právní úpravy v rámci snah řešit drogovou problematiku.

V rámci závěrečného pojednání je předně nutností vzít v úvahu nepříliš povzbudivou skutečnost, která je však bohužel i **axiomatickým veškerých protidrogových snah**: lidé vždy vyhledávali prostředky, s jejichž pomocí mohou vyvolat sami sobě příjemné pocity, stavy opojení, povzbuzení či útlumu. Drogy byly, jsou a bohužel i pravděpodobně budou jedním z takových prostředků. „*Jejich druh, účinnost, rozsah a způsob zneužívání se měnily v různých civilizacích a teritoriích vždy v závislosti na sociálně-ekonomickém, kulturním a náboženském charakteru konkrétní společnosti.*“¹⁸¹⁾

„*Návykové látky zůstávají v popředí pozornosti společnosti již několik tisíciletí, protože je lidstvu známo, že jejich zneužívání je spojeno se závažnými zdravotními důsledky, znamená velké ekonomické ztráty a také rostoucí kriminalita s nimi spojená představuje vážné ohrožení života lidské společnosti na celém světě. Proto jsou činěna opatření nejen na úrovni jednotlivých států, ale bezmála již sto let i na mezinárodním poli k tomu, aby se rozšiřování návykových látek co nejméně omezovalo.*“¹⁸²⁾

Zkoumaná problematika je a nepochybně i být musí předmětem **právní regulace**. Nejen z důvodů mezinárodních závazků, ale především z hlediska ochrany **základních hodnot**, na kterých je demokratická společnost vybudována. Regulace prostřednictvím právních norem by však neměla být **jediným nástrojem** na poli přístupu k látkám nesoucím označení „*droga*“. Legální platforma by však měla vytvořit obecný a pevný základ imunní vůči účelovým změnám a založený na odborných faktech a informacích zjištěných nejen empirickým způsobem, který umožní individuální přístup pro řešení individuálních situací, včetně situací kriminálních. V neposlední řadě by měla být základem **jednoznačným, aplikovatelným a vynutitelným**. O tom, zda česká právní úprava či česká praxe naplňuje tyto základní požadavky, byly na několika místech této studie vzneseny určité pochybnosti.

Z hlediska role samotného trestního práva je nezbytné zdůraznit, že tento obor **nemůže být výlučným nástrojem k řešení drogové problematiky** a na ni navazujících sociálně patologických jevů. Trestní právo ve snaze řešit tuto problematiku zabírá poměrně úzkou výšeč. Většina segmentů drogového problému je více problémem sociálním, než problémem trestního práva. Trestní právo je klasicky **posledním řešením (ultima ratio)** ve chvíli, kdy selhaly ostatní preventivní nástroje jako rodinné prostředí, občanská společnost, vzdělávací systém a hodnotné využití volného času. To ovšem neznamená, že nástroje trestního práva nejsou legitimní a účinné v oblastech drogové problematiky stojících prioritně na straně drogové nabídky. Jde o jednání typicky spojená s nelegální výrobou, pěstováním, distribucí, praním špinavých peněz apod.

V rámci tvorby trestněprávních norem je třeba vždy stanovit a rozlišit odpovědnost státu, jakožto institucionalizované společnosti a odpovědnost každého jednotlivce – jejího člena. Každé takové právo existuje vždy ve dvojici s určitou povinností, byť často explicitně nevyjádřenou. K této povinnosti lze často dojít pouze výkladem. Stát má nejen ústavně zakotvenou povinnost, ale musí mít logicky i právo chránit formou aplikace obecně závazných norem zdraví jeho občanů. Jedinec má kromě práv naopak i mnoho povinností vůči společnosti jako celku.

Je bohužel určitou legislativní tradicí v České republice, že při jakémkoli pokusu o návrh nové právní úpravy v oboru trestního práva je daná změna zvažována téměř výlučně v oblasti trestního práva hmotného. Ovšem tak jako **tvorí obecná a zvláštní část trestního zákona jeden celek, tvoří i právo hmotné a procesní jeden celek** z pohledu aplikace a účinnosti trestněprávních norem. Obzvláště v oblasti, kterou se zabývá tato práce, se dá říci, a to zejména s důrazem na praxi evropských zemí, že nikoli nepodstatná část právní regulace přísluší právě právu procesnímu.

Častou otázkou v rámci řešení drogové problematiky je otázka **rozsahu a míry její právní regulace**

¹⁸¹⁾ Kuchta, J., Kriminologie II.část, Masarykova univerzita, Brno 1999, s. 31.

¹⁸²⁾ Novotný, O., Zapletal, J., a kol., Kriminologie, 2. přepracované vydání, Praha 2004, s. 353.

včetně nástrojů a míry jejich aplikace. To, co je v některých státech sankcionováno formami trestně-právních sankcí, je v jiných státech ponecháno režimu práva správního, nebo dokonce není sankcionováno vůbec. Nelze opominout, že v mnoha zemích evropského prostoru je v oblasti stíhání drogových deliktů ponechán obrovský prostor individuální aplikaci formou různých **diskrecí** a na ně navazujících **odklonů**.

V obecné rovině lze vyslovit závěr, že výsledný efekt právní regulace ve většině evropských zemí je dán především **finální, individuální aplikací právních norem**, a ne pouze jejich slovním vyjádřením ve formě legálního textu. V České republice naopak nelze nevidět snahu o přijetí maximálně kasuistické právní úpravy (rozličné pojmy definující vágní množství látky jako hranici trestní odpovědnosti), což lze snad interpretovat jako produkt značné politizace celého problému drog.

Kasuisticky pojaté skutkové podstaty se totiž snadněji stanou finálním politickým heslem, než obecně formulovaná norma transferující odpovědnost na orgány aplikace vybavené odborností a znalostí konkrétních faktů dané kauzy. Pokud se zaměříme konkrétně na tolik diskutovanou problematiku přechovávání drog lze konstatovat následující.

V rámci posuzování jednání pachatelů s rozdílnou mírou společenské nebezpečnosti, jako například jednání experimentátora či závislého toxikomana a contrario jednání dealera, by měla být **hraničním kritériem v rámci hodnocení tohoto skutku prioritně subjektivní stránka ve formě pohnutky**. Nikoli pouze **formálně definované množství přechovávané látky**. V reálném životě a praxi nejsou ojedinělé případy (spíše naopak), kdy jeden pachatel splňuje obě výše uvedená kritéria. Pachatel je závislým toxikomanem a rovněž i dealerem.

Jednání dealerů, experimentátorů a závislých osob by mělo být diferencováno podle pohnutky či motivu jednání, nikoli podle vágního množství, o kterém se doposud judikatura pře, jaké to množství vlastně je. Doznání reálného dealera k přestupku nebo i trestnému činu podle privilegované skutkové podstaty je pro takového pachatele z pohledu sankce a jeho další kariéry vždy značně výhodné, bohužel však i pro orgány činné trestním řízením, které dále nejsou reálně motivovány cokoli dále činit. Lákadlo „vyřešeného“ případu, jež se okamžitě projeví v objasňovací osobní ohodnocení orgánu činného v trestním řízení nepřispívá k řešení drogové problematiky podle individuálních faktorů nebezpečnosti pro společnost a k posilování role často akcentované generální prevence.

Posouzení motivu a s ním bezprostředně související nebezpečnosti jednání pachatele a následně uložení individuálního opatření, byť ve formě léčení, nebo výhradně sankce, je **výhradně úkolem orgánů aplikace a především soudů**. Nikoli zákonodárce.

Zákonodárce by měl naopak vytvořit adekvátní procesní podmínky, tak aby v každém individuálním případě mohly orgány činné v trestním řízení hledat individuální řešení. Ať už čistě penalizační u výše zmíněného dealera, nebo naopak preventivní v případě experimentátora či pomocné a léčebné u závislého člověka, který často nejedná svobodně z důvodu své závislosti. Takových možností však stávající česká trestněprávní úprava neskýtá mnoho včetně absence motivujícího prostředí pro jejich případnou aplikaci.

Hledání vyváženého, legitimního a individuálního přístupu v té nejobecnější koncepční rovině je rovněž aktuálním úkolem kompetentních institucí České republiky, která se s drogovým problémem potýká v čisté podobě až od počátku let devadesátých. Obecně je však nutné se smířit s konstatováním, že v dnešní době neexistuje **univerzální přístup**, který by byl beze změny aplikovatelný pro jakýkoliv stát. „*Strategie jednoho státu nemusí být nutně vzorem pro jiný stát.*“¹⁸³⁾

Tak, jak se vyvíjí právo a problematika spojená s drogami, vyvíjí se samozřejmě i přístupy k jejímu řešení (srov.)¹⁸⁴⁾ a dále též aktuálně.¹⁸⁵⁾

Pochopitelně i OSN několikrát korigovala svůj přístup. Jako nejvýznamnější a nejzávažnější změnu v této politice je možné považovat **změnu preference v oblasti snižování nabídky drog a poptávky** po nich (donedávna byl jednoznačný důraz kladen na snižování nabídky drog s minimální pozorností

¹⁸³⁾ Kolektiv autorů, Povaha problému zneužívání drog v mezinárodních souvislostech, in: Trestní právo, 2000, č. 2, s. 2.

¹⁸⁴⁾ Informační středisko OSN, Světové drogové trendy: Spojené národy vidí velké změny, in: Bulletin NPDC, 2003, č. 4, s. 21 a násl.

¹⁸⁵⁾ Výroční zpráva Mezinárodního výboru pro kontrolu drog za rok 2003, in: Bulletin NPDC, 2004, č. 2, s. 28 a násl.

věnované snižování poptávky po nich, prevence, vzdělávání, a léčby). Bylo by však mylné se domnívat, že černobílý přístup vystřídá přístup bíločerný.

Klíčovým souslovím ve zkoumané oblasti je nepochybně **mezinárodní spolupráce**. Jedině na její bázi je totiž možné hovořit o harmonizaci právních norem reglementujících drogovou problematiku a jejich aplikace, bez níž by byly snahy minimalizovat drogové dopady ve své podstatě nicotné, zejména s ohledem na silící formální povahu státních hranic ve sjednocující se Evropě. K potřebě sjednocovat národní legislativy a rovněž tak i jejich aplikaci lze uvést následující citaci: „*Úsilí o právní harmonizaci sice přineslo některé výsledky, nicméně často existují rozdíly mezi „teoretickým zákonem“ a jeho uplatňování v praxi.*“¹⁸⁶⁾

S mezinárodními smluvními prameny drogové legislativy bezprostředně souvisí i požadavek na harmonizaci právních úprav jednotlivých států, především těch, které mají společné hranice. Sbližování národních právních úprav či alespoň národních praxí při jejich aplikaci se stává v současnosti především v evropském regionu nezbytností. O tomto jevu vypovídá i následující citace.

„*Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy uživatel drogy si přiveze z Nizozemí do Francie pro sebe tzv. „joint“ (dávka odpovídající cigaretě marihuany) a francouzský zákon na toto jednání stanoví pouze trest odnětí svobody pro import drogy v rozmezí od 10 do 20 let. Je zřejmé, že v těchto případech se soudce může sotva držet litery zákona.*“¹⁸⁷⁾

Zda momentálně Česká republika oplývá trestněprávní úpravou, která ctí veškeré dobrovolně přijaté mezinárodní závazky, lze odpovědět, že nikoli. Argumenty k tomuto tvrzení lze najít v příslušných pasážích této práce, stejně tak jako komentář pokusu tyto závazky ještě dále relativizovat formou rekodifikace trestního práva hmotného.

Tato studie se rovněž zabývala situací v České republice a pokusila se hodnotit úroveň veřejné diskuse o tomto tématu, která je přirozeně i impulsem a významným faktorem ovlivňujícím nejen praxi, ale i legislativní činnost.

Autor této práce vychází z přesvědčení, že hodnocení účinnosti právní úpravy a jejího vlivu na stav drogové problematiky v určité zemi není možné pouze formou sebrání validních údajů o drogové epidemiologii a jejich analýzou či syntézou. Nezbytné je rovněž zkoumat, a to se stejnou pečlivostí, i prostředí, v němž ke zneužívání drog dochází včetně analýzy systému školství, fungování a podpory rodiny, zkoumání příčin a úrovně nezaměstnanosti, fenoménu volno-časových aktivit; rovněž tak jako se jeví nezbytnými v těchto oblastech i různorodá opatření a snahy o zlepšení *status quo* formou návrhů legislativního charakteru.

Tyto oblasti však rozhodně nebyly a z hlediska možného a účelného rozsahu textu ani být nemohly jedním z cílů této práce, a to i při vědomí skutečnosti, že v České republice je právě těchto izolovaně traktovaných epidemiologických údajů využíváno k obhajobě různých návrhů legislativních změn nebo v případě některých úřadů, jednotlivců a neziskových organizací ke zdůvodnění existence sebe sama nebo dotačních titulů, o čemž svědčí i některá kontrolní zjištění Nejvyššího kontrolního úřadu o nakládání s rozpočtovými prostředky ve jménu prevence publikované v loňském roce.

Rozhodně by nebylo spravedlivé relativizovat či dokonce znevažovat každodenní nasazení a oběti, které přinášejí **jednotlivci, církve či neziskové organizace** v drogové oblasti ve prospěch závislých osob či osob se sekundárními zdravotními problémy. Naopak je vhodné si této činnosti považovat a všemožně ji i podporovat.

Zásadní kritiku nebo jednoznačný nesouhlas však musí budit nepřehlédnutelná profilace několika mediálně známých osob z této oblasti, zaměřená bohužel nikoli na obecné preventivní snahy proti zneužívání drog jako celku, ale jednoznačně svoji pozornost koncentrující na zlehčování potenciálních rizik zejména u konopných látek či dokonce na jejich **legalizaci** nebo **faktickou toleranci**.

Reálným výsledkem tohoto přístupu je skutečnost, že zatímco v roce 1995 mělo zkušenost s užíváním konopných látek u šestnáctiletých cca 22 % této populace, tak v roce 2003 to bylo již 44 %. Výše uvedené údaje, jejichž zdrojem je *Národní strategie protidrogové politiky na období 2005–2009* schválená v prosinci 2004 vládou ČR, jsou nyní dokonce traktovány jako podstatný úspěch české proti-

¹⁸⁶⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 26.

¹⁸⁷⁾ Pikna, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo 7-8/1997, s. 23-27.

drogové politiky minulého období. Poněkud odlišný názor na věc zaujímá na rozdíl od vlády odborná veřejnost z oblasti kriminologie.

„Problémy, které drogovou problematiku staví do centra pozornosti, se zatím u nás ani v cizině nedaří uspokojivě řešit, naopak, téměř všechny negativní jevy se zneužíváním drog spojené se v posledních letech spíše prohlubují a postihují větší počet lidí nejen konzumentů, ale i stále větší počet dalších osob, které drogy nezneužívají, avšak jsou drogově závislími osobami a drogovou kriminalitou postiženy, ohrožovány nebo alespoň obtěžovány, zneklidňovány...“¹⁸⁸⁾

Bez konkrétních důkazů není samozřejmě možné nikoho podezřít z účelovosti působení v sektoru, který se zabývá například oblastí tzv. „*harm reduction*“. Přesto si však nelze odpustit velmi zjednodušenou poznámku: kdyby nebylo závislých osob a drogového problému, nebylo by jistě ani různých protidrogových center a mediálně známých protidrogových odborníků, jejichž snahy v „boji“ proti drogám mohou *cum grano salis* působit stejně jako hypotetická snaha českého podnikatele T. Bati o urputnou a nákladnou propagaci života bez obuvi.

Téma tak náročné a obsahově rozsáhlé si jistě zaslouží mnohem větší pozornost, a to nejen z hlediska rozsahu textu. Autor nepovažuje toto téma v žádném ohledu za uzavřené či vyčerpané. Příspěvek k diskusi nad stávající a budoucí podobou skutkových podstat drogových deliktů tímto počinem rozhodně nekončí. Naopak trestní právo bude nejen v této oblasti i nadále v pohybu, s čímž souvisí i bohužel již dlouho aktuální příprava doposud Parlamentem ČR neschválené rekonstrukce trestního práva hmotného,¹⁸⁹⁾ odrážející v návrhu dispozic drogových deliktů však bohužel více lobby některých výše zmíněných skupin a méně odborných faktů či harmonizace s mezinárodními závazky.

Termín diskuse je výše zvolen zcela záměrně vzhledem k obsahu této studie, neboť dle mínění autora je snaha o řešení problematiky spojené s drogovou kriminalitou **permanentní, nekončící a složitou diskusí** (obdobně¹⁹⁰⁾).

Tento dialog nespočívá ve sporu o přístup represivní nebo přístup terapeutický, v diskusi o drogách „*měkkých*“ či „*tvrdých*“, o legalizaci, depenalizaci či faktické toleranci v kontrastu s kriminalizací. Nespočívá v diskusi o alkoholu, a ani o indickém konopí, přestože valná většina populace může sdílet tento pocit.

Týká se výhradně stavu **hodnot naší společnosti** a klesající imunity vůči společensky a zdravotně destruktivním jevům včetně slabé ability a odhodlání ke koncepční a dlouhodobé práci na poli problematiky omamných a psychotropních látek, o čemž svědčí výše uvedená statistika a dále i následující zjištění – „*Na počátku let devadesátých se dlouhodobě udržovala relace mezi trestnými činy spáchanými pod vlivem drog a alkoholu v poměru 1:30, v současnosti jde o poměr 1:15.*“¹⁹¹⁾

Rovněž tak se tato diskuse týká i zatím pouze jen mnohokrát deklarovaného prioritního postavení této oblasti z hlediska politik každé z posledních demokratických vlád v České republice a nekorektního či neobjektivního šíření informací v této oblasti. Nelze opominout ani časté účelové traktování zahraničních zkušeností včetně tvorby právních norem v rozporu s názory odborných právních autorit.

Snad může být i tato disertační práce vnímána jako objektivní a na faktech založený příspěvek k diskusi místy jistě složitá a bohužel někdy i výrazně demagogická, kdy důkazy a argumenty jsou konfrontovány s čistě subjektivními zájmy a osobními postoji. Diskusi, v rámci které se v České republice bohužel často vymýšlí již vymyšlené.

¹⁸⁸⁾ Marešová, A., a kol., Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a..., Praha 2003, s. 7.

¹⁸⁹⁾ Pozn. autora: 15. října 2004 Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky schválila v prvním čtení vládní návrh rekonstrukce trestního práva hmotného (tisk č. 744), druhé čtení proběhne na jaře 2005.

¹⁹⁰⁾ Císařová, D., Sovová, O., a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha 2004, s.174.

¹⁹¹⁾ Vykopalová, H., Drogy a drogové závislosti, in: Zdravotnictví a právo, 1999, č. 1.

XI. POUŽITÁ LITERATURA

11.1 Odborná česká literatura

- BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A., Teorie práva, 2. vydání, Praha 2004
- CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O., a kol., Trestní právo a zdravotnictví, 2. upravené a doplněné vydání, Praha 2004
- CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., a kol., Trestní právo procesní, 3. vydání, Praha 2004
- ČEPELKA, Č., DAVID, V., Úvod do teorie mezinárodního práva, Brno 1983
- FILIP, J., Ústavní právo České republiky I. díl, 3. vydání, Brno 1999
- FILIP, J., SVATOŇ, J., ZIMEK, J., Základy státovědy, 2. vydání, Brno 1997
- GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V., Ústavní systém České republiky – základy českého ústavního práva, 3. vydání, Praha 1999
- GERLOCH A., Teorie práva, Dobrá Voda 2001
- HARVÁNEK, J., a kol., Právní teorie, Brno 1995
- HENDRYCH, D., a kol., Správní právo – obecná část, 3. vydání, Praha 1998
- HOLLÄNDER P., Základy všeobecné státovědy, Praha 1995
- JELÍNEK, J., Novelizace trestního práva v roce 1998, Praha 1998
- JELÍNEK, J., a kol., Trestní právo hmotné, Zvláštní část, 2. vydání, Praha 2003
- JELÍNEK, J., a kol., Trestní právo hmotné, Obecná část, 1. vydání, Praha 2004
- KLOKOČKA, V., Ústavní systémy evropských států, Praha 1996
- KNAPP, V., Teorie práva, Praha 1995
- KNAPP, V., GERLOCH A., Logika v právním myšlení, Praha 2001
- KUCHTA, J., Kriminologie II.část, Brno 1999
- MALENOVSKÝ, J., Mezinárodní právo veřejné – obecná část, Brno 1997
- MIŘIČKA A., Trestní právo hmotné, Část obecná i zvláštní, Praha 1934
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J., Kriminologie, Praha 2001
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol., Trestní právo procesní, Praha 2003
- NEŠPOR, K., Návykové chování a závislosti, Praha 2000
- NOVOTNÝ, O., a kol., Trestní právo hmotné, I. Obecná část, 4. přepracované vydání, Praha 2003
- NOVOTNÝ, O., a kol., Trestní právo hmotné, II. Zvláštní část, 4. přepracované vydání, Praha 2004
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol., Kriminologie, 2. přepracované vydání, Praha 2004
- PAVLÍČEK, V., Ústavní právo a státověda, 1. díl, Obecná státověda, Praha 1998
- PAVLÍČEK, V., Ústavní právo a státověda, 2. díl, Ústavní právo České republiky, Praha 2003
- POTOČNÝ, M., Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část, Praha 1996
- RŮŽEK, A., a kolektiv, Trestní právo procesní, Praha 1996
- SOLNAŘ, V., FENYK J., CÍSAŘOVÁ, D., Základy trestní odpovědnosti, podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha 2003
- ŠIŠKOVÁ, N., TÝČ, V., Sbližování českého práva s právem ES (dokumenty), Praha 1997
- VANTUCH, P., Drogy a kriminalita, Brno 1989
- VEVERKA, V., BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., Základy teorie práva a právní filozofie, Praha 1996

11.2 Slovníky a komentáře

- ČAPEK, J., Právní slovník evropské ochrany lidských práv, Praha 2002
- HENDRYCH, D., SVOBODA, C., Ústava České republiky, Praha 1997
- CHROMÁ, M., Anglicko-český právní slovník, Praha 1997

- JELÍNEK, J., Novelizace trestního práva v roce 1998, Praha 1998
- JELÍNEK, J., SOVÁK, Z., Trestní zákon a trestní řád, 20. vydání, Praha 2004
- MADAR, Z., a kol., Slovník českého práva I. a II. díl, Praha 1995
- NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., a kolektiv, Trestní kodexy, trestní zákon a trestní řád, Praha 2002
- PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J., Ústava a ústavní řád České republiky, 1. díl, ústavní systém, 2. vydání, Praha 1998
- PAVLÍČEK, V., a kol., Ústava a ústavní řád české republiky, práva a svobody, 2. vydání, Praha 1999
- PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J., a kol., Akademický slovník cizích slov, Praha 2001
- ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S., Komentář k Trestnímu zákonu – I. a II. díl, 6. vydání, Praha 2004
- ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F., Trestní řád komentář I. a II. díl, 4. vydání, Praha 2002

11.3 Články a studie

- COLLINS, L., Holandský experiment s „*half-baked*“ drogami, in: Bulletin NPDC, 2000, č. 3, s. 51-65
- COLONEL, L., MAGISTRO, L., Jsou praní špinavých peněz a únik kapitálu zvlášť nebezpečné?, in: Trestní právo, 2000, č. 9
- FASTNER, J., Ještě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák., in: Trestní právo, 1999, č. 11, s. 6-11
- HAMOUCOVÁ, J., Změny v politickém systému České republiky a jejich vliv na drogovou scénu II, in: Bulletin NPDC, 2003, č. 3,4
- HAMPL J., Problematika drog v Nizozemí a heroinový experiment v Utrechtu, in: Trestní právo, 2000, č. 10
- HYNEK, K., Ovládací a rozpoznávací schopnosti u drogově závislých, in: Zdravotnictví a právo, 1998, č. 4
- KLOUČKOVÁ, S., Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a, in: Právní rozhledy, 2000, č. 6
- KOMOROUS, J., Argumenty aneb Ne drogové liberalizační lobby v ČR, in: Zdravotnictví a právo, 1999, č. 11
- KOLEKTIV AUTORŮ, Povaha problému zneužívání drog v mezinárodních souvislostech, in: Trestní právo, 2000, č. 2- 6
- MAREŠOVÁ, A., a kol., Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény . . . , Praha 2003,
- NOŽINA, M., VANĚČEK, M., Drogové subkultury – Hippies, in: Bulletin NPDC, 2001, č.2, s. 15 a násl
- PIKNA, B., Nástin legislativních řešení problematiky držení drogy, in: Trestní právo, 1997, č. 7-8, s. 23-27
- PIKNA, B., Současná česká legislativa upravující držení drog ve světle mezinárodních závazků, in: Právní rozhledy, 1996, č. 2, s. 47-52
- PIKNA. B., Téma legalizace drog jako závažný právní a společenský problém, in: Trestní právo, 1996, č. 10, s. 18-21
- PIKNA, B., Základní otázky aproximace práva v procesu přidružení České republiky k Evropské unii se zaměřením na oblasti justice a vnitra, in: Trestní právo, 1998, č. 6, s. 2-8
- RŮŽIČKA, M., K problematice trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení § 187a trestního zákona, in: Trestní právo, 1999, č. 6, s. 8-13
- ŠEFL, J., Fatální následky uživatelů omamných a psychotropních látek, in: Bulletin NPDC, 2002, č. 2
- ŠMERDA, R., Trestněprávní úprava drogové problematiky, in: Trestní právo, 2001, č. 10
- ŠTABLOVÁ, R., Šíření drog a kriminalita v České republice v devadesátých letech, in: Bulletin NPCD, 2001, č. 3, s. 8 a násl.
- ŠTURMA, P., Mezinárodní právo a kontrola drog, in: Právník, 1995, č. 7
- ŠTURMA, P., Smluvní a mimosmluvní pravidla kontroly drog, in: Právník, 1995, č. 12

- ŠTURMA, P., Potlačování nedovoleného obchodu s drogami v mezinárodním měřítku, in: Právní rozhledy, 1995, č. 9
- ŠTURMA, P., Materiální prameny mezinárodní kontroly drog – se zvláštním zřetelem k otázce legalizace, in: Právník, 1995
- ŠTURMA, P., Mezinárodněprávní aspekty spolupráce států při potlačování nedovoleného obchodu s drogami na moři, in: Právník, 1995
- ŠTURMA, P., Potřeba smluvněprávní regulace kontroly drog a její vývoj, in: Právník, 1995, č. 1, s. 41-44
- VANĚČEK, M., Drogové subkultury – Punk, In: Bulletin NPDC, č. 3/2001, s. 17 a násl.
- NOŽINA, M., VANĚČEK, M., Drogové subkultury – Hippies, in: Bulletin NPDC, 2001, č. 2, s. 15 a násl.
- VANĚČEK, M., Trestněprávní úprava drogové problematiky, in: Bulletin NPDC, 2001, č. 2, s. 16-19
- VANĚČEK, M., FUCHS, B., Zahraniční informace, in: Bulletin NPDC, 2000, č. 2, s. 30-38
- VYKOPALOVÁ, H., Drogy a drogové závislosti, in: Zdravotnictví a právo, 1999, č. 1
- VYKOPALOVÁ, H., Násilí a kriminalita v kontextu některých duševních poruch, in: Zdravotnictví a právo, 2000, č. 1

11.4 Příručky, zprávy a sborníky

- DRUHÝ A TŘETÍ PILÍŘ EU, Ministerstvo zahraničních věcí – Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2001
- CHMELÍK, J., a kol., Drogová kriminalita, Úřad pro vyšetřování pro Českou republiku, Ministerstvo vnitra, Praha 1999, s. 37
- KONCEPCE NOVÉ KODIFIKACE TRESTNÍHO PRÁVA HMOTNÉHO ČESKÉ REPUBLIKY, Sborník příspěvků z konference, Brno, 2000
- NEŠPOR, K., PERNICOVÁ, H., CZÉMY, L., Jak předejít závislostem, Praha 1999
- SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z MEZINÁRODNÍHO SEMINÁŘE – Trestněprávní reforma v České republice v interdisciplinární perspektivě, Kuntz, L., Ochrana jedince před sebou samým?, Brno, 1994, s. 38-46
- SVĚTOVÉ DROGOVÉ TRENDY: SPOJENÉ NÁRODY VIDÍ VELKÉ ZMĚNY, Informační středisko OSN, in: Bulletin NPDC, 2003, č. 4, s. 21 a násl.
- VÝROČNÍ ZPRÁVA MEZINÁRODNÍHO VÝBORU PRO KONTROLU DROG ZA ROK 2003, in: Bulletin NPDC, 2004, č. 2, s. 28 a násl.
- ZPRÁVA MEZINÁRODNÍHO VÝBORU PRO KONTROLU DROG OSN, in: Bulletin NPDC, 2004, č. 1., s. 7 a násl.

11.5 Zahraniční prameny

- DATABÁZE EUROPEAN MONITORING CENTE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION – EMCDDA publikovaná na internetové stránce <http://eldd.emcdda.eu.int/>
- EUROPEAN MONITORING CENTE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION – EMCDDA, Decriminalization in Europe?, Comparative analysis, 2001
- EMCDDA, Medical cannabis and derivatives, Comparative Study, 2002
- EMCDDA, The state of the drugs problem in the acceding and candidate countries to the European Union, Annual report, 2003
- EMCDDA, The role of the quantity in the prosecution of drug offences, Comparative Study, 2003
- JELLINEK, G., System der subjektiven öffentlichen Rechte, s. 94 an.
- KAISER, G., Kriminologie. 1. vydání, Praha 1994
- POPPER, K., R., Otevřená společnost a její nepřítelé, I. díl Uhranutí Platónem, Praha 1996
- RAWLS, J., Teorie spravedlnosti, Praha 1995
- REPÍK, B., Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, Praha 2002

XII. PŘÍLOHY

12.1 Příloha č. 1 „Vývoj mezinárodních smluv“

Schematická tabulka, vypovídající o celkovém vývoji mezinárodního práva v oblasti drog, převzatá z odborného periodika.¹⁹²⁾

LETOPOČET	PROBLEMATIKA
1900–1910	Kouření opia, užívání morfinu, heroinu a volný prodej drog
1909 – Šanghajská konference	Rezoluce proti kouření opia, požadavek kontroly drog
1910–1920	Zneužívání kokainu
1912 – Haagská konvence	Výrobu, obchod s opiáty a kokainem omezit na lékařské účely
1920–1930	Nárůst zneužívání opiátů a kokainu
1925 – Ženevská konvence	Zřízení Úřadu pro omamné látky, jednotlivé vlády se zavázaly podávat roční statistická hlášení výroby opiátů a jejich zpracování, zřízení systému dovozních a vývozních povolení
1930–1940	Rozvoj nezákonného obchodu, problematika kannabinoidů
1931 – Ženevská konvence	Omezení světové výroby omamných látek (limity výroby a dovozu)
1936 – Ženevská konvence	Stanovení trestů za nezákonný obchod
1940 – 1950	Problematika vzniku syntetických drog
1948 – Pařížský protokol	Mezinárodní kontrola každé nové látky, schopné vyvolat závislost
1950–1960	Nezákonné pěstování, výroba a obchod
1953 – Opiový protokol	Regulace pěstování opiového máku, export opia povolen pouze 7 zemím (např. Indie, Irán, Turecko, Řecko, Jugoslávie)
1960 – 1970	Cannabinoidy, koka, barbituráty, amfetaminy a LSD
1961 – Jednotná úmluva o omamných látkách	INCB, shrnutí všech předchozích úmluv a protokolů, kontrola pěstování keřů koka a cannabis, seznamy kontrolovaných látek a jejich diference
1970–1980	Nárůst abúzu drog, nezákonný obchod
1971 – Jednotná úmluva o psychotropních látkách	Seznamy psychotropních látek a jejich diference
1972 – Protokol	Dtto
1980–1990	Prudký rozvoj nezákonné výroby a obchodu, benzodiazepiny, kokain, praní špinavých peněz
1988 – Úmluva proti nedovolenému obchodu s OPL	Soustředění sil v mezinárodním měřítku, kontrola prekursorů, legislativní opatření k omezení nezákonné výroby a obchodu a praní špinavých peněz

12.2 Příloha č. 2 „Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, vybraná ustanovení“

HLAVA OSMÁ

O přečinech a přestupcích proti bezpečnosti života

§ 335

Obecný předpis co do přečinů a přestupků proti bezpečnosti života

Za každé jednání neb opominutí, o němž pachatel již dle přirozených jeho následků, které každý

¹⁹²⁾ Šefl, J., Fatální následky uživatelů omamných a psychotropních látek, in: Bulletin NPDC, 2002, č. 2, s. 20-33.

snadno poznati může, nebo podle předpisů zvláště vyhlášených, nebo podle svého stavu, úřadu, povolání, své živnosti, svého zaměstnání nebo vůbec podle svých zvláštních poměrů může nahlížeti, že se jím může způsobiti nebo zvětšiti nebezpečnost života, zdraví nebo tělesné bezpečnosti lidí, potrestán budiž každý vinník, nastalo-li z toho těžké poškození na těle (§ 152) nějakému člověku, jako pro přestupek vězením od jednoho až do šesti měsíců; ale povstala-li z toho smrt člověka, jako pro přečin tuhým vězením od šesti měsíců až do jednoho roku.

§ 336

Zvláštní případy

Předpisu v paragrafu předešlém obsaženého zvláště užití jest, když nastala smrt nebo těžké poškození na těle z některého z těchto provinění:

- d) když se neopatrně zachází při vykuřování sírou a při užívání prostředků narkotisujících;

§ 343

Jak se tresce ten, kdo bez povolení lékařství nebo ranhojičství za živnost provozuje

Kdo nenabýv lékařského učení a nemaje dle zákona práva, léčiti jako lékař nebo hojič nemocné, lékařství nebo hojičství po živnostensku provozuje, aneb obzvláště užíváním magnetismu zvířecího neb životního, aneb par éterových (narkotisování) se obírá, dopustí se tím přestupku a potrestán býti má vězením, a podle toho, jak dlouho tu nedovolenou živnost provozoval, a podle velikosti škody, kterou tím způsobil, tuhým vězením od jednoho až do šesti měsíců; pak-li však z provinění jeho nastala smrt člověka, potrestán býti má pro přečin § 335.

§ 345

Zavinění v provozování lékárny

Lékárník, pachtěř, nebo odpovědný správce lékárny, zástupce ve vedení lékárny, lékárnický pomocník a lékař oprávněný míti domácí lékárnu, který nešetře zvláštních předpisů pro uschovávání, připravování a vydávání léčiv, jakož i vůbec pro provozování lékáren platných, spáchá jednání nebo opominutí podle § 335 přičitatelné, které jest způsobilé přivoditi nebezpečnost pro život, zdraví nebo tělesnou bezpečnost lidí nebo zvětšiti takové nebezpečnost, bude potrestán pro přestupek peněžitou pokutou od 250 do 25 000 korun nebo vězením ode tří dnů až do tří měsíců, a nastalo-li z činu těžké tělesné poškození nebo smrt člověka, bude potrestán podle § 335.

§ 354

Neoprávněný prodej léčiv vnitřních i zevnitřních

Kromě lékáren oprávněných, a též lékáren domácích, jež mají pověření lékaři a hojiči na venkově, zapovězeno jest prodávati bez povolení zvláštního, úřadem k tomu daného, léčiva vnitřní nebo zevnitřní, stran jichž vydávání platí zvláštní omezující nařízení. Přestupek ten potrestán býti má vězením od jednoho až do tří měsíců; bylo-li však prodáváno po více měsíců, zostřeným vězením, a shledá-li se při vyšetřování, že prodej takových léků měl škodlivé následky, tuhým vězením od jednoho až do šesti měsíců.

§ 361

O nedovoleném obchodu jedem. Trest

Kdo nemaje výslovného dovolení od vrchnosti, obchoduje utrejchem neb jakýmkoliv jiným jedem nebo takovým zbožím, které podle zvláštních předpisů se jedu rovná, dopustí se přestupku a potrestán býti má, pokud paragrafy následující žádných zvláštních ustanovení neobsahují, pokutou peněžitou od 250 až do 2 500 korun anebo vězením od jednoho do osmi dnů.

§ 362

Trestání obchodníka k tomu neoprávněného, byť i šetřil opatrností zákonem předepsaných

Obchodník nebo kramář, který máje řádnou obchodní místnost nebo krám kupecký, prodává jed bez povolení, třeba šetří opatrností podle zákona k dovolenému prodeji jedu předepsaných, buď potrestán za přestupek tento při prvním postižení propadnutím zboží jedovatého a podle různosti majetkových poměrů peněžitou pokutou od 1 250 až do 5 000 korun; dopustí-li se toho po druhé, krom dvojnásobné pokuty peněžitě také vězením jednoho měsíce a stane-li se tak po třetí, nalezeno buď, že se zbavuje své živnosti.

§ 363

Nešetří-li opatrností těch

Pak-li by obchodník nebo kramář, nemající práva k prodeji jedovatého zboží, jed prodával, nešetře předepsaných opatrností, zbaven bude hned při prvním postižení své živnosti; a shledá-li se při vyšetřování, že byl nedovolený obchod tím způsobem již delší čas provozován, potrestán býti má tuhým vězením od jednoho až do tří měsíců. Přišel-li však tím někdo o život, nebo mu bylo těžce uškozeno na těle, jednati se má s vinníkem podle § 335.

§ 364

Jak se trestají kočovní kramáři pro nedovolený obchod jedem

Kočovní kramáři, či tak zv. hausírníci, kteří nosí na prodej bílý nebo žlutý utrejch, prášek na krysy nebo na myši, kámen muchomorný, utrejch pro dobytek, kebulé (zrnka kokulová) nebo jiné zboží jedovaté, dopustí se přestupku a mají býti potrestáni krom toho, že propadne zboží jedovaté, a že ztratí povolení k podomnímu obchodu, tuhým vězením od jednoho až do šesti měsíců podle toho, jestli ten nedovolený prodej provozovali delší dobu, a tím i snad škodu způsobili.

§ 365

Neopatrnost při prodeji jedu

Lékárníci a ti obchodníci, kteří jsou k obchodu zbožím jedovatým řádně oprávněni, nešetří-li opatrností předepsaných nařízeními o prodeji jedu, jakož i proviní-li se nedbalostí nějakou v §§ 366 až 368 dotčenou, potrestáni za to budtež pokaždé jako za přestupek.

§ 366

Vydání jedu bez předepsaného povolení. Trest

Zvláště pak, když byl jed někomu vydán, kdo neprokáže předepsaného povolení, má se to potrestati po prvé pokutou peněžitou od 250 do 2 500 korun, po druhé ztrátou živnosti.

§ 367

Nevedení knihy zápisní. Trest

Shledá-li se při vyšetřování, že nebyla o prodeji jedů vedena zvláštní kniha zápisní, do níž se bedlivě zapisovati mají osoby, kterým jed byl vydán, čas, kdy byl vydán, a povolení, proti jehož ukázení toliko se jed smí prodati, tresce se takové obmeškání po prvé 500 až 2 500 korunami, po druhé až do 5 000 korun a při dalším pokračování ztrátou živnosti.

§ 368

Nedbalost v chování a oddělení jedu. Trest

Shledána-li nějaká nedbalost v tom, že nebylo jedovaté zboží od ostatního náležitě odděleno, anebo v poznamenání nádob nebo v zavírání jich, zůstává odpovědným za to ten, kdo jest představěným v obchodu nebo v lékárně. Pouhé obmeškání náležité opatrnosti potrestáno budiž při prvním postižení 250 až 1250 korunami, při každém dalším buď trest tento zdvojnásoben.

§ 369

Trest, přišel-li kdo tím ke škodě

Mělo-li takové obmeškání ten následek, že zboží jedovaté skutečně směněno za jiné, a někdo tím přišel o život nebo mu těžce uškozeno na těle, potrestáno buď obmeškání toto podle § 335.

§ 370

Předpis pro živnostníky, kteří jedu užívají**Trest pro nešetření toho**

Při živnostech, při nichž se užívá jedu nebo materiálů jedovitých, povinen jest mistr, anebo kdo jiný živnost řídí, aby je vždy měl ve svém opatrování, a když se někam posílají, aby šetřil zvláštních předpisů o tom platících. Opominuty-li opatrnosti tyto, potrestati se to má, když tím nikdo nevezme škody, jakožto přestupek vězením ode tří dnů až do jednoho měsíce; a jestli tím někdo přišel o život nebo mu na těle těžce uškozeno, podle § 335.

§ 371

Trest na prodej neznámého zboží materiálního

V trest v § 368 ustanovený upadá každý obchodník, jenž dá do oběhu tak řečené zboží materiální takového druhu, který třeba by ani nebyl právě určen k potřebě lékařské, před tím byl úplně neznámý, a nebyl od úřadu zkoušen.

§ 377

Užívání odvaru z makovic při dětech

Totéž předpokládajíc, odsouzeny budtež k témuž trestu osoby zmíněné zvláště, když dětem dávají odvar z makovic.

12.3 Příloha č. 3 „Vybraná ustanovení trestního zákona č. 86/1950 Sb.“

§ 197

(1) Kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, jinému opatří nebo přechovává omamné prostředky nebo jedy, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, dopustí-li se činu uvedené v odstavci 1 ve značném rozsahu nebo výdělečně, nebo má-li takový čin za následek smrt člověka nebo těžkou újmu na zdraví mnoha lidí.

§ 198

Kdo vyrobí, sobě nebo někomu jinému opatří nebo přechovává předmět určený k neoprávněné výrobě omamných prostředků nebo jedů, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

12.4 Příloha č. 4 „Vývoj ustanovení §§ 187; 187a; 188 TrZ“

Stav textu: do 30.6.1990 – tzn. do účinnosti zákona č. 175/1990 Sb.

Nedovolená výroba a držení omamných prostředků a jedů

§ 187

(1) Kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, jinému opatří nebo přechovává omamné prostředky nebo jedy, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem.

- (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,
 - b) získá-li takovým činem značný prospěch, nebo
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt.

§ 187a – neplatil

§ 188

Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět způsobilý k nedovolené výrobě omamných prostředků nebo jedů, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

Stav textu: od 30.6.1998 – tzn. do účinnosti zákona č.112/1998Sb.

Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů

§ 187

(1) Kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.

- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny nebo ve větším rozsahu,
 - b) získá-li takovým činem značný prospěch,
 - c) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo
 - d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.
- (3) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt, nebo
 - b) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

§ 187a – neplatil

§ 188

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu, nebo
- b) získá-li takovým činem značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let.

Stav textu: do 31.12.1998-112/1998 Sb. (část)167/1998

Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů

§ 187

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo ve větším rozsahu, nebo
- b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let bude pachatel potrestán,

- a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch,
- b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší patnácti let, nebo
- c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt,
- b) získá-li takovým činem prospěch velkého rozsahu, nebo
- c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

§ 187a – neplatil

§ 188

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu,
- b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo
- c) získá-li takovým činem značný prospěch.

Stav textu: aktuální znění

Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů

§ 187

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo ve větším rozsahu, nebo
 - b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let.
- (3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let bude pachatel potrestán,
- a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch,
 - b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší patnácti let, nebo
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.
- (4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt,
 - b) získá-li takovým činem prospěch velkého rozsahu, nebo
 - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

§ 187a

(1) Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu.

§ 188

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu,
 - b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo
 - c) získá-li takovým činem značný prospěch.

12.5 Příloha č. 5 „Vývoj právní úpravy Šíření toxikomanie“

V původním znění zákona č. 140/1961 Sb., nebyla obsažena tato skutková podstata

Stav textu do 30.6.1998-112/1998 Sb.

§ 188a

Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let.

Stav textu: aktuální stav

§ 188a

Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

- (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo
 b) spáchá-li takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

12.6 Příloha č. 6 „Preambule Jednotné úmluvy“

„Strany,

vedeny starostí o fyzické a morální zdraví lidstva, uznávající, že lékařské použití omamných látek je i nadále nezbytné pro ulehčení bolestí a že je nutné podniknout potřebná opatření k zajištění omamných látek k těmto účelům,

konstatující, že toxikomanie (používání omamných látek) je pohromou pro jednotlivce a je hospodářským a sociálním nebezpečím pro lidstvo, vědomy si své úlohy předcházet této pohromě a bojovat proti ní, vědomy si toho, že mají-li být opatření, učiněná proti zneužívání omamných látek účinná, musí být koordinována a všeobecná,

domnívající se, že všeobecná akce tohoto druhu vyžaduje mezinárodní spolupráci, řízenou stejnými zásadami a směřující ke společným cílům, uznávající pravomoc Organizace spojených národů pokud jde o kontrolu narkotických drog a přejíce si, aby příslušné mezinárodní orgány byly pojaty do rámce této Organizace,

přejíce si uzavřít mezinárodní úmluvu přijatelnou pro všechny, nahrazující většinu existujících smluv, týkajících se omamných látek, omezující používání omamných látek k lékařským a vědeckým účelům a zavádějící stálou mezinárodní spolupráci k uvedení těchto zásad v život a dosažení těchto cílů, dohodly se na následujícím...“

12.7 Příloha č. 7 „Klasifikace látek dle Jednotné úmluvy“

Seznam	Škodlivost	Stupeň kontroly	Příklady uvedených drog
I.	Látky s možností vzniku závislosti, reprezentující vážné riziko při zneužití	Velmi přísný, tyto látky uvedeny v seznamu č. I. jsou látky podrobené všem kontrolním opatřením, které zakládá Jednotná úmluva (čl. 2.1.)	Cannabis a jeho deriváty, kokain, heroin, methadon, morfin, opium atd.
II.	Látky normálně užívané pro lékařské účely a s nimiž je spojeno nejmenší riziko při zneužití	Méně přísné	Kodein, dihydrokodein, propiram, atd.
III.	Přípravky obsahující jednu nebo více látek uvedených v seznamu II. tak, že prakticky nebudou spojeny se žádným rizikem zneužití a že drogu z nich není možné snadno získat zpět nebo v riskantním množství stejně tak jako přípravky kokainové obsahující max. 0,1 procenta kokainu a opiové nebo morfiové přípravky obsahující max. 0,2 procenta morfia za výše uvedených podmínek	Mírný	Přípravky obsahující kodein, dihydrokodein, propiram atd.
IV.	Nejvíce nebezpečné látky obsažené v seznamu I., které jsou obzvláště škodlivé, extrémně limitované pro medicínské a terapeutické využití	Velmi přísný, vedoucí ke komplexnímu zákazu produkce, výroby, exportu, importu, obchodu, držby nebo užívání jakékoli takové drogy s výjimkou množství nezbytných pro lékařský a vědecký výzkum (čl. 2.5.b)	Acetorphine, cannabis a cannabis olej, heroin

12.8 Příloha č. 8 „Preambule Úmluvy z roku 1971“

„Strany,

ve snaze pečovat o zdraví a blaho lidstva, konstatující se znepokojením, že ze zneužívání určitých psychotropních látek vznikají problémy pro zdraví obyvatelstva a problémy společenské, rozhodnuty předcházet zneužívání těchto látek a nedovolenému obchodu, k němuž toto zneužívání vede, a vést boj proti jejich zneužívání a nedovolenému obchodu s nimi,

majíce na zřeteli, že přísná opatření jsou nutná, aby se používání těchto látek omezilo na oprávněné účely, uznávající, že používání psychotropních látek k lékařským a vědeckým účelům je nezbytné a že možnost opatřit si je k těmto účelům by neměla být nepřiměřeně omezována,

domnívající se, že mají-li být opatření proti zneužívání těchto látek účinná, musí být koordinována a všeobecně přijímána, uznávající pravomoc Organizace spojených národů, pokud jde o kontrolu psychotropních látek, a přejíce si, aby příslušné mezinárodní orgány působily v rámci této Organizace, přesvědčeny, že k dosažení těchto cílů je zapotřebí mezinárodní úmluvy, se dohodly takto:“

12.9 Příloha č. 9 „Členění látek podle Úmluvy z roku 1971“

Seznam	Škodlivost	Stupeň kontroly	Příklady uvedených drog
I.	Látky prezentující vysoké riziko při zneužití a představující obzvláště závažné ohrožení pro veřejné zdraví, které mají velmi malé nebo dokonce žádné lékařské využití	Velmi přísný; užívání je zakázáno s výjimkou vědeckých nebo omezených lékařských opatření	LSD, MDMA (exstasy), mescalín, psilocybin, tetrahydrocannabinol
II.	Látky prezentující riziko při zneužití představující vážné ohrožení pro veřejné zdraví, které mají nízké nebo mírné lékařské využití	Méně přísný	Amfetaminy a stimulanty
III.	Látky prezentující riziko při zneužití, představující vážné ohrožení veřejného zdraví a mají mírné nebo i vysoké lékařské využití	Tyto látky jsou využitelné pro lékařské účely	Barbituráty včetně amobarbitalu, buprenorphinu
IV.	Látky prezentující riziko při zneužití, představující malé ohrožení veřejného zdraví a mající vysoké lékařské využití	Tyto látky jsou využitelné pro lékařské účely	Trankvilizery, analgetika, narkotika včetně diazepam, lorazepam, temazepam

12.10 Příloha č. 10 „Preambule Úmluvy z roku 1988“

„Smluvní strany této Úmluvy,

hluboce znepokojeny rozsahem a stoupajícím trendem nezákonné výroby, poptávky a obchodu s omamnými a psychotropními látkami, které představují vážné ohrožení zdraví a blaha lidí a nepříznivě ovlivňují ekonomické, kulturní a politické základy společnosti,

rovněž hluboce znepokojeny stále vzrůstajícím šířením nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami mezi různými sociálními skupinami a zejména tím, že v mnohých oblastech světa jsou zneužívány děti jako konzumenti nedovolených omamných a psychotropních látek a jsou rovněž zneužívány při jejich nedovolené výrobě a obchodování, což představuje velké nebezpečí,

uznávající propojení mezi nedovoleným obchodem a dalšími formami organizované trestné činnosti s ním spojené, což podkopává zákonné hospodářství a ohrožuje stabilitu, bezpečnost a suverenitu států, uznávající rovněž, že nedovolený obchod představuje mezinárodní trestnou činnost, jejíž potlačení vyžaduje naléhavou a prvořadou pozornost,

uvědomující si, že nedovolený obchod zajišťuje velké příjmy a je zdrojem značného majetku, což umožňuje mezinárodním zločineckým organizacím pronikat do vládních struktur, tyto rozkládat a podkopávat, do zákonné obchodní a finanční činnosti a do společnosti na všech jejích úrovních, jsouce pevně rozhodnuty připravit osoby zabývající se nedovoleným obchodem o jejich zisky a tím zlikvidovat jejich hlavní hnací motiv,

usilující odstranit základní příčiny zneužívání omamných a psychotropních látek, včetně nedovolené poptávky po těchto látkách, jakož i ohromné zisky plynoucí z tohoto nedovoleného obchodu,

berouce v úvahu, že kontrolní opatření jsou nezbytná u některých látek, včetně těch, které obsahují prekursor, chemikálie a rozpouštědla, používaná při nezákonné výrobě omamných a psychotropních látek, jejichž snadná dostupnost vedla ke zvýšení pokoutní výroby omamných a psychotropních látek, usilující o zlepšení mezinárodní spolupráce při potlačování nedovoleného obchodu na moři,

uznávající, že likvidace nedovoleného obchodu s narkotiky je kolektivní povinností všech států a za tímto účelem je potřebná koordinace úsilí v rámci mezinárodní spolupráce,

uznávající příslušnost Organizace spojených národů v oblasti kontroly omamných a psychotropních látek a přejíce si, aby mezinárodní orgány činné v oblasti kontroly působily v rámci této organizace, opětovně potvrzující hlavní zásady existujících smluv o kontrole omamných a psychotropních látek a systém kontroly, který tyto představují,

uznávající potřebu posílit a doplnit opatření upravená Jednotnou úmluvou o omamných látkách z roku 1961 ve znění Protokolu z roku 1972 doplňujícího Jednotnou úmluvu o omamných látkách a Úmluvou o psychotropních látkách z roku 1971 ve snaze čelit závažnosti, rozsahu a složitosti nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami a jeho vážným důsledkům,

potvrzující důležitost významu upevnění a posílení účinných právních prostředků mezinárodní spolupráce v právní oblasti při potlačování mezinárodní trestné činnosti, jakou představuje nedovolený obchod s narkotiky,

prejíce si uzavřít komplexní, účinnou a operativní mezinárodní úmluvu, orientovanou zejména na boj proti nedovolenému obchodu, která bere v úvahu různé aspekty tohoto problému v jeho celistvosti, zejména pak ty, které nebyly předpokládány existujícími smlouvami o kontrole omamných a psychotropních látek, se dohodly takto:“

12.11 Příloha č. 11 „Látky podle Úmluvy z roku 1988“

Tabulka 1	Tabulka 2
efedrin	Aceton
ergometrin	anhydrid kyseliny octové
ergotamin	Diethyleter
1-fenyl-2-propanon	kyselina anthranilová
kyselina lysergová	kyselina fenylactová
pseudoefedrin	Piperidin
Soli látek uvedených v této tabulce ve všech případech, kdy tyto soli mohou existovat.	Soli látek uvedených v této tabulce ve všech případech, kdy tyto soli mohou existovat.

12.12 Příloha č. 12 „Orgány OSN zaměřené na problematiku drog“

A. Komise pro narkotika (Commission on Narcotic Drugs – CND)

Jde o centrální orgán pro politiku v oblasti kontroly drog v rámci OSN se sídlem ve Vídni. Tato komise byla založena v roce 1964 jako jedna z funkčních komisí Hospodářské a sociální rady OSN. Její zasedání se koná každoročně. Do její náplně činnosti patří dohled nad dodržováním úmluv v oblasti drogové problematiky a připravování nových dohod. Zabývá se řešením aktuálních otázek v oblasti problematiky drog. Rozhoduje o doporučeních WHO ohledně zařazení na seznam kontrolovaných látek.

B. Program OSN pro kontrolu narkotik – UNDCP (United Nations Drug Control Programme)

Tento program byl založen v roce 1991 rezolucí Valného shromáždění OSN č. 45/179 ze dne 21. 12. 1990. Sídlo je ve Vídni. Do náplně jeho činnosti patří koordinace aktivit OSN v oblasti drog a podpora implementace mezinárodních úmluv upravujících danou tematiku. Má jednoznačně **vedoucí úlohu při mezinárodní kontrole drog**. Tento program poskytuje vládám technickou a finanční pomoc v různých oblastech drogové kontroly.

Mezi jeho konkrétní aktivity patří kontrola pěstování rostlin pro výrobu drog a alternativní zemědělství. Rovněž i boj proti praní špinavých peněz, vzdělávací programy, prosazování protidrogové legislativy patří mezi oblasti, na které klade při své činnosti nemalý důraz. UNDCP spolupracuje i s dalšími mezinárodními a nevládními organizacemi a finančními institucemi. Poskytuje součinnost v oblasti výzkumu, šíření informací a organizování odborných seminářů.

C. Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik – INCB (*International Narcotics Control Board*)

INCB byl založen v roce 1961 na základě Jednotné úmluvy o narkotikách. INCB předkládá na základě požadavků zakotvených v mezinárodních smlouvách každoroční zprávy o své činnosti. Tyto zprávy obsahují analýzu světové situace v oblasti drogové problematiky. Výbor upozorňuje jednotlivé vlády na nedostatky v oblasti národní kontroly a dodržování smluv. Předkládá návrhy a doporučení pro zlepšení situace na národní i mezinárodní úrovni spolu s doporučením pro vlády. INCB velmi úzce spolupracuje s UNDCP a s dalšími mezinárodními orgány zainteresovanými na drogové problematice v rámci OSN i mimo ni.

Tento výbor má 13 členů, kteří jsou voleni Hospodářskou a sociální radou OSN. Členové výboru jsou voleni *ad personam*, nikoli tedy jako zástupci zemí, jejichž jsou občany. Tři členové výboru jsou nominováni Světovou zdravotnickou federací (WHO) a ostatní pak pocházejí ze členských zemí OSN a účastnických zemí úmluvy z roku 1961. Předpokladem pro zvolení je odborná kvalifikace, nezávislost a nezájatost kandidátů.

12.13 Příloha č. 13 „Závazný pokyn policejního prezidenta č. 12/1999“

Tímto pokynem byl upraven postup příslušníků Policie České republiky při odhalování protiprávních jednání souvisejících s toxikomanií. Tato příloha obsahuje pouze jeho vybrané pasáže, zejména přílohy definující orientační množství pro snazší právní kvalifikaci drogových deliktů a případné sankce za spáchaný přestupek.

Orientační hodnoty malého množství omamných a psychotropních látek	
Látka	Hmotnost (g)
Heroin	maximálně 0,3
Kokain	maximálně „5
Amfetamin	maximálně 0,5
Metamfetamin	maximálně 0,5
MDMA	maximálně 1,0
LSD	maximálně 0.0005
THC	maximálně 0,3

Maximálnímu množství omamné a psychotropní látky, které je uvedeno v tabulce, zpravidla odpovídá:

Heroin – 10 dávek – (zpravidla distribuováno v psaníčkách o hmotnosti kolem 100 mg, koncentrace 30 % – obsah účinné látky se pohybuje od 8 do 30 %)

Kokain – 10 dávek – (zpravidla distribuováno v psaníčkách s obsahem cca 50 mg účinné látky, uvedené množství se vztahuje k hydrochloridu, u báze – cracku – se určí přepočtem)

Amfetamin – 10 dávek – (zpravidla distribuováno v psaníčkách s obsahem cca 50 mg účinné látky)

Metamfetamin – 10 dávek – (zpravidla distribuováno v psaníčkách s obsahem cca 50 mg účinné látky)

MDMA (extáze) – 10 dávek – (zpravidla distribuováno v tabletách s obsahem cca 100 mg účinné látky)

LSD – 10 dávek – (zpravidla distribuováno ve formě tripů s obsahem cca 50 g účinné látky)

THC – 20 cigaret – jointů – (u konopí pěstovaného v našich podmínkách s koncentrací okolo 1,5 % v sušinyé použitelné části konopí, při váze jointu cca 1 gram).

Tabulka obsahující sazebník pokut za nález drogy s obsahem THC

Mladiství	Poprvé	Opakovaně
Množství THC v gramech	sankce v Kč	sankce v Kč
do 0,1	napomenutí až 500,- Kč	500,- až 2000,- Kč
od 0,11 do 0,2	napomenutí až 1000,- Kč	1000,- až 2000,- Kč
od 0,21 do 0,3	napomenutí až 1500,- Kč	1500,- až 2000,- Kč
NAD 18 LET	Poprvé	Opakovaně
Množství THC v gramech	sankce v Kč	sankce v Kč
do 0,1	napomenutí až 5000,- Kč	5000,- až 15 000,- Kč
od 0,11 do 0,2	napomenutí až 7500,- Kč	7500,- až 15 000,- Kč
od 0,21 do 0,3	napomenutí až 10 000,- Kč	10 000,- až 15 000,- Kč

12.14 Příloha č. 14 „Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2000“

DRUH LÁTKY	„Množství větší než malé“ hmotnost (g)	„Větší rozsah“ hmotnost (g)
HEROIN	<i>0,15 Heroin HCL (cca 5 dávek po 30 mg)</i>	<i>1,5 Heroin HCL (cca 50 dávek po 30 mg)</i>
MORFIN	<i>0,3 Morfin HCL (cca 10 dávek po 30 mg)</i>	<i>4,5 Morfin HCL (cca 150 dávek po 30 mg)</i>
METHADON	<i>0,3 Methadon (cca 10 dávek po 30 mg)</i>	<i>4,5 Methadon (cca 150 dávek po 30 mg)</i>
KOKAIN	<i>0,25 Kokain HCL (cca 5 dávek po 50 mg)</i>	<i>5 Kokain HCL (cca 100 dávek po 50 mg)</i>
THC (marihuana, hašiš)	<i>0,3 THC (cca 10 dávek po 30 mg)</i>	<i>7,5 THC (cca 250 dávek po 30 mg)</i>
LSD	<i>0,0005 LSD (cca 10 dávek po 50 mikrog.)</i>	<i>0,006 LSD (cca 120 dávek po 50 mikrog.)</i>
MDMA a homology příbuzného typu (extaze)	<i>1 MDMA-base (cca 10 dávek po 100 mg)</i>	<i>24 MDMA – base (cca 240 dávek po 100 mg)</i>
AMFETAMIN	<i>0,5 amfetamin-base (cca 10 dávek po 50 mg)</i>	<i>10 amfetamin-base (cca 200 dávek po 50 mg)</i>
METAMFETAMIN	<i>0,5 metamfetamin-base (Pervitin) (cca 10 dávek po 50 mg)</i>	<i>10 metamfetamin-base (cca 200 dávek po 50 mg)</i>
PSILOCYBIN	<i>0,05 Psil.-lysohl. (cca 5 dávek po 10 mg)</i>	<i>3 Psil.-lysohl. (cca 300 dávek po 10 mg)</i>

12.15 Příloha č. 15 „Vybraná ustanovení zákona o přestupcích“

§ 29

Přestupky na úseku zdravotnictví

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) úmyslně zmaří, ztíží nebo ohrozí poskytnutí zdravotnické služby nebo se nepodrobí povinnému vyšetření nebo léčení,
- b) nedodrží opatření stanovené nebo uložené ke snížení hluku a vibrací, s výjimkou povinností stanovených pro pořádání nebo poskytnutí prostor a pozemků pro veřejné produkce hudby,
- c) ohrozí nebo poruší zdravotní nezávadnost pitné vody,
- d) padělá nebo úmyslně neoprávněně změní lékařskou zprávu nebo zdravotní průkaz anebo zneužije lékařskou dokumentaci,
- e) poruší povinnost při zacházení s omamnými látkami, psychotropními látkami nebo jinými látkami škodlivými zdraví,
- f) poruší zákaz nebo nesplní povinnosti stanovené nebo uložené k předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění,
- g) padělá lékařský předpis nebo pozmění jeho obsah v úmyslu, aby ho bylo použito jako pravého, nebo užije takového předpisu jako pravého anebo poskytne tiskopis lékařského předpisu jinému v úmyslu, aby ho bylo použito k padělání, nebo v témže úmyslu odcizí či jinak neoprávněně získá takový tiskopis,
- h) poruší zákaz nebo nesplní povinnosti stanovené nebo uložené k ochraně zdraví před neionizujícím zářením,
- i) poruší zákaz nebo nesplní povinnosti stanovené nebo uložené pro provoz koupaliště ve volné přírodě, umělého koupaliště nebo sauny,
- j) poruší zákaz nebo nesplní povinnosti stanovené nebo uložené pro pořádání zotavovací akce, jiné podobné akce pro děti nebo školy v přírodě,
- k) poruší v rozporu se zvláštním právním předpisem^{3m)} zákaz inzerování a reklamy za účelem poptávky nebo nabídky tkání a orgánů,
- l) za účelem získání dárce tkáně nebo orgánu pro transplantaci nabídne finanční odměnu nebo jinou výhodu,
- m) poruší v rozporu se zvláštním právním předpisem³ⁿ⁾ anonymitu mezi dárce tkáně nebo orgánu a jeho příjemcem,
- n) poruší nebo nesplní povinnosti stanovené pro výkon činností epidemiologicky závažných,
- o) jako pořadatel veřejné produkce hudby nezajistí, že hluk z ní nepřekročí stanovené hygienické limity, nebo poskytne stavbu, jiné zařízení nebo pozemek k veřejné produkci hudby, aniž by zajistil, že hluk z ní nepřekročí stanovené hygienické limity.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) až j) a písmen l) a n) lze uložit pokutu až do výše 10 000 Kč a za přestupek podle písmen k) a o) lze uložit pokutu až do výše 50 000 Kč. Zákaz činnosti do 1 roku lze uložit za přestupek podle odstavce 1 písm. k) a l).

§ 30

Přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší osmnácti let nebo osobě, o níž ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,
- b) neoprávněně prodá, podá nebo jinak umožní druhé osobě škodlivé užívání jiné návykové látky než jsou omamné látky, psychotropní látky a alkohol,
- c) se nepodrobí opatření postihujícímu nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek,
- d) úmyslně vyrobí líh nebo destilát bez povolení anebo úmyslně líh nebo destilát bez povolení vyrobený přechovává nebo uvádí do oběhu,
- e) úmyslně umožňuje požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek než látek omamných a psychotropních osobě mladší osmnácti let, ohrožuje-li tím její tělesný nebo mravní vývoj,

- f) umožní neoprávněné požívání omamných a psychotropních látek osobě mladší osmnácti let, nejde-li o čin přísněji trestný,
- g) požije alkoholický nápoj nebo užije jinou návykovou látku, ačkoliv ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohl ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,
- h) po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky vykonává činnost uvedenou v písmenu g),
- ch) ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil požitím alkoholického nápoje nebo užitím jiné návykové látky, vykonává činnost uvedenou v písmenu g),
 - i) při výkonu činnosti, při níž by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí anebo poškodit majetek, se odmítne
 - 1. podrobit dechové zkoušce,
 - 2. podrobit lékařskému vyšetření ke zjištění, zda není ovlivněn alkoholem v případě, že dechová zkouška byla pozitivní, nebo
 - 3. podrobit lékařskému vyšetření ke zjištění, zda není ovlivněn jinou návykovou látkou, ač má povinnost takové zkoušce nebo vyšetření se podrobit a není to spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví, nebo
 - j) neoprávněně přechovává v malém množství pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) až d) lze uložit pokutu do 3000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. e) až g) pokutu do 5000 Kč a zákaz činnosti do šesti měsíců, za přestupek podle odstavce 1 písm. h) pokutu do 10 000 Kč a zákaz činnosti do jednoho roku, za přestupek podle odstavce 1 písm. ch) a i) pokutu do 15 000 Kč a zákaz činnosti do dvou let a za přestupek podle odstavce 1 písm. j) pokutu do 15 000 Kč.

12.16 Příloha č. 16 „Rekodifikace trestního práva hmotného – drogové delikty“

§ 261

Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor, látku používanou pro nezákonnou výrobu omamné a psychotropní látky nebo prekursoru nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) jako člen organizované skupiny,
- b) ve značném rozsahu, nebo
- c) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,
- c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo
- d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
- c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Příprava je trestná.

§ 262

Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu

(1) Kdo bez povolení pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou

látku konopí a pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, propadnutím věci nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo bez povolení pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, propadnutím věci nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

§ 263

Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku

(1) Kdo bez povolení pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, propadnutím věci nebo peněžitým trestem.

(2) Kdo bez povolení pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, propadnutím věci nebo peněžitým trestem.

(3) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

§ 264

Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru a pomocnou látku používanou pro nezákonnou výrobu omamné a psychotropní látky nebo prekursoru nebo k nedovolené výrobě jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, propadnutím věci nebo zákazem činnosti.

- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,
 - b) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu,
 - c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti, nebo
 - d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

§ 265

Šíření toxikomanie

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) jako člen organizované skupiny,
- b) vůči dítěti, nebo
- c) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu než patnáct let.

§ 266

Společná ustanovení

(1) Zvláštní zákon stanoví, co se považuje za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru a pomocné látky používané pro nezákonnou výrobu omamných a psychotropních látek nebo prekursorů.

(2) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 261, 262 a 264 a jaké je množství větší než malé, větší rozsah, značný rozsah a velký rozsah u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících, prekursorů, pomocných látek používaných pro nezákonnou výrobu omamných a psychotropních látek nebo prekursorů a jedů.

(3) Vláda nařízením stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku podle § 263 a jaké je množství větší než malé, větší rozsah a značný rozsah ve smyslu § 263.

POZNÁMKA AUTORA:

Jako autor bych rád čtenáře upozornil na skutečnost, že tato studie vychází z celé řady právních předpisů a to účinných i již neúčinných (v historickém vývoji protidrogové problematiky) a dále se i odvolává na v době zpracovávání práce (tj. počátek roku 2005) účinné zákonné a podzákoné právní normy upravující oblast omamných a psychotropních látek.

K upřesnění je nutné podotknout, že do současnosti došlo ať již k novelizaci některých z uvedených norem či nahrazení stávajících jinými a to:

- zákon č. 37/1989 Sb. (o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi) byl nahrazen zákonem č. 379/2005 Sb. (o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami)
- zákon č. 167/1998 Sb. (o návykových látkách) ve znění zák. č. 55/2002 Sb. je v posledním znění zákon č. 74/2006 Sb.
- Závazný pokyn policejního prezidenta č. 12/1999 (kterým se upravuje činnost Police ČR v souvislosti s drogovou kriminalitou) byl nahrazen Závazným pokynem policejního prezidenta č. 86/2006

Pokyn nejvyššího státního zástupce obecné povahy č. 6/2000 (o postihu trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle a o hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu podle § 187a tr. zák. a stupně individuální společenské nebezpečnosti) byl nahrazen pokynem č. 2/2006 upravující stejnou věc.

I přes nespornou skutečnost, že vhodnějším řešením by jistě bylo tuto práci aktualizovat i ve výše uvedených segmentech, byla tato práce aktualizována, alespoň v pasážích týkajících se v tuto chvíli neúspěšné rekonstrukce trestního práva hmotného.

Snad laskavý čtenář pochopí určitou časovou tíseň spojenou s publikací této práce, při vědomí, téměř dvouletého odstupu od ukončení autorských prací. Vzhledem k tomu, že tato studie si stanovila jako předmět svého zkoumání převážně trestněprávní aspekty dané problematiky není, dle mého názoru, nezbytně nutné vnímat změny v oblasti souvisejících zákonných a podzákoných norem jako faktor mající zásadní vliv na vypovídací schopnost tohoto textu či učiněné závěry.

Úplným závěrem bych rád a velmi poděkoval lidem, bez kterých by se tato práce do Vašich rukou nedostala nebo by dokonce snad ani nevznikla. V první řadě musím samozřejmě poděkovat paní Prof. JUDr. Dagmar Císařové, DrSc., která stála u samotného zrodu myšlenky zabývat se touto problematikou, v tomto rozsahu, a touto formou. Dále musím rovněž poděkovat i svým přátelům panům Ing. Jaroslavu Kopřivovi a Pavlu Severovi, kteří mi pomohli se sběrem cenných materiálů s danou problematikou spojených, neboť to byli právě oni, kteří byli svého času jedni z hlavních „protagonistů“ tohoto tématu v České republice.

Úplným závěrem je samozřejmě mojí povinností poděkovat panu plk. Ing. Gabrielu Berzsimu, zástupci ředitele Národní protidrogové centrály PČR a samozřejmě celé této instituci, za to, že kromě každodenní a náročné práce na poli boje s jedním s nejrafinovanějších druhů kriminality dnešních dnů se zabývá i publikační a vědeckou činností.

Děkuji.

JUDr. Radek Šmerda, Ph.D.

Publikace z nakladatelství
Themis

Pro zájemce o historii

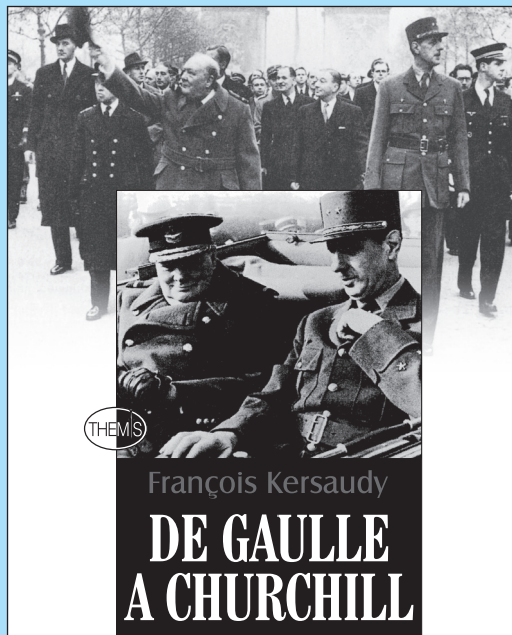
François Kersaudy

De Gaulle a Churchill

Historik a specialista na dějiny diplomacie a vojenství zrekonstruoval na základě desítek archivních fondů šesti zemí i četných osobních svědectví více než třicet setkání premiéra Velké Británie Winstona Churchilla a vůdce Svobodné Francie Charlese de Gaulla v době druhé světové války. Dramatické vztahy

těchto velkých osobností historie, vyznávajících stejný ideál, ale povahově zcela odlišných a nekompromisních, uvedl autor s příznačným podtitulem *Srdečná neshoda*. Kersaudyho kniha je unikátní tím, že je výlučně věnována složitým vztahům mezi Charlesem de Gaullem a Winstonem Churchillem – nesčetným konfliktům, teatrálním sporům a následnému usmiřování na rušném jevišti druhé světové války, ale i hlubokému přátelství v letech poválečných. Milovníci dnes už dostupných pamětí obou velikanů si je mohou doplnit o nová fakta a příběhy.

Vázaná publikace s 16stránkovou obrazovou přílohou, 526 stran.
Prodejní cena 378 Kč.

Novinka

François Kersaudy

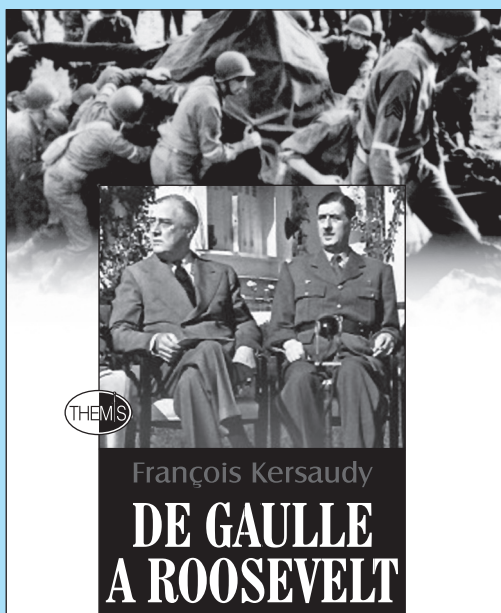
De Gaulle a Roosevelt

Franklin D. Roosevelt, nejmocnější muž protihitlerovské koalice a ikona světové demokracie, a vůdce Svobodné Francie Charles de Gaulle jsou hlavními postavami další Kersaudyho knihy ze zákulisí druhé světové války. Ačkoli vše předurčovalo oba protagonisty – frankofila Roosevelta a de Gaulla, obdivovatele moci a elánu Ameriky a schopnosti a diplomatického umění jejího prezidenta – k přátelství, byly jejich povahy naprosto neslučitelné. Vztah Roosevelta k vůdci Svobodné Francie se během druhé světové války měnil v silnou averzi až v zapřisáhlé nepřátelství, De Gaullovy

reakce byly hněvivé, ne však nenávistné, zachovával určitý odstup, ba projevoval i velkomyšlnost. Vzájemný souboj na nejvyšší úrovni během druhé světové války poznamenal bohužel na celá poválečná desetiletí francouzsko-americké vztahy.

Vázaná publikace
s 16stránkovou obrazovou
přílohou, 470 stran.
Prodejní cena 378 Kč

Máte-li zájem o některou
z uvedených publikací, obraťte
se na svého knihkupce nebo
si ji objednejte na dobírku.
Adresa: Tiskárna MV, p. o.,
obchodní oddělení
Bartůňkova 4,
149 01 Praha 415
e-mail: jiri.janda@tmv.cz

Kriminalistika

obsah

contents

inhalt

<i>Mušil, J.</i> Reformě trestního práva v České republice chybějí velká témata.	237
To the reform of Criminal law in Czech Republic there absent big subjects Derm Reform des Strafrchts fehlen grosse Themen	
<i>Smetana, M – Penkala, P.</i> Steganografie.	246
Steganography Steganographie	
<i>Borgula, A.</i> Právní aspekty využití městských kamerových dohlížecích systémů.	252
Legal aspects of the use of video-camera monitoring systems in towns and cities Rechtsaspekte der Ausnutzung der städtischen Überwachungskamerasysteme	
<i>Spurný, J.</i> Quo vadis kriminalistická psychologie?	257
Quo vadis criminalistics psychology? Quo vadis die kriminalistische Psychologie?	
<i>Protivinský, M.</i> Pro jaký výklad rekonice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat?	263
What interpration of recognition (article 104b of the Penal Code) are we to support? Für welche Auslegung der Rekoniszierung (§ 104b der Strafprozessordnung) sollen wir uns engagieren?	
<i>Planka, B.</i> Stopa a kriminalistická stopa versus důkaz a kriminalistických důkaz	267
Trace a criminalistic trace versus evidence and criminalistic evidence Die Spur und die kriminalistische Spur versus der Beweis und der kriminalistische Beweis	
<i>Straus, J. – Hlavín, P.</i> Příspěvek k určení stáří latentních daktyloskopických stop	275
On determining the age of latent dactyloscopic traces Beitrag zur Altersfeststellung der daktyloskopischen Spuren	
<i>Diblíková, S.</i> Evropské statistiky kriminality a trestní justice	292
The European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics Aus der European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics	
<i>Karabec, Z. – Zeman, P.</i> Diskusní setkání České národní skupiny Mezinárodní společnost pro trestní právo, Praha 11. 5. 2006	
Discussion meeting of the Czech national group of the International for Penal Law, Prague 11 May, 2006 Diskussionstreffen Der Tschechischen Nation Gesellschaft für Strafrecht, Prag, den 11. Mai 2006	